

Vejledning om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne, herunder pædagogiske principper

Afsnit I

Generelt om magtanvendelsesreglerne

Kapitel 1

Indledning

[X]. I denne vejledning uddybes reglerne i afsnit VII i lov om social service, jf. lovbekendtgørelse nr. 1129 af 22. september 2025 (herefter serviceloven), om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne.

[X]. I vejledningen behandles desuden reglerne i bekendtgørelse nr. 1411 af 5. december 2024 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne, samt om særlige sikkerhedsforanstaltninger for voksne og modtagepligt i boformer efter lov om social service, samt bekendtgørelse nr. 1412 af 5. december 2024 om tryghedsskabende velfærdsteknologiske løsninger i relation til afsnit VII om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne i lov om social service.

Vejledningen er senest revideret på baggrund af de lovændringer, der følger af lov nr. 680 af 11. juni 2024. Ændringsloven medførte ændringer i en række bestemmelser i magtanvendelsesreglerne samt indførte nye bestemmelser. Vejledningen indgår som en del af de samlede vejledninger til serviceloven. Vejledningerne til serviceloven bliver løbende opdateret. Det er imidlertid vigtigt at være opmærksom på, at der kan være foretaget ændringer i lovgivningen og Ankestyrelsens praksis, som ikke er afspejlet i vejledningen. Lovændringer vil blive offentliggjort på Social- og Boligministeriets hjemmeside www.sm.dk eller på www.retsinformation.dk. Ankestyrelsens afgørelser kan findes på <https://ast.dk/afgoelser/principafgoelser>.

Vejledningen henvender sig primært til det personale, der yder personlig og praktisk hjælp samt socialpædagogisk bistand til personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne i et privat hjem eller som har bolig i et botilbud og til personer med nedsat psykisk funktionsevne, som er anbragt i en boform efter servicelovens § 108 på baggrund af en strafferetlig afgørelse. Vejledningen henvender sig desuden til kommunale sagsbehandlere, der behandler sager om magtanvendelse.

Vejledningen har virkning fra [X] 2025 og erstatter vejledning nr. 10148 af 14. december 2019 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne, herunder pædagogiske principper, som ophæves samtidig.

Hvem vejleder om serviceloven?

[X]. I forhold til vejledning og spørgsmål vedrørende servicelovens regler er det som udgangspunkt kommunerne, der yder vejledning til borgerne.

Medarbejdere i kommunerne kan søge generel vejledning hos Ankestyrelsen om praksis og om generelle problemstillinger inden for servicelovens område. Ankestyrelsens kontaktoplysninger kan findes her:

<https://ast.dk/kontakt-os/kontakt-os>. Undtaget herfra er vejledning om ny lovgivning, hvor Social- og Boligministeriet i de første tre måneder efter en ny lovs ikrafttræden har vejledningspligten over for kommunerne.

Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation (VISO) i Social- og Boligstyrelsen bistår desuden kommuner, boformer og borgere med gratis vejledende specialrådgivning i de mest specialiserede og komplicerede enkeltsager. VISO yder vejledende, socialfaglig og pædagogisk rådgivning med et kriminalpræventivt sigte. VISO kan i særlige sager bidrage med en risikovurdering. VISO kan endvidere foretage udredninger af de problemstillinger, der knytter sig til den enkelte borger, hvis mentalundersøgelser og tidligere undersøgelser ikke giver tilstrækkeligt grundlag for at tilrettelægge den daglige pædagogik. VISO's rådgivning omfatter ikke lovfortolkning. I disse tilfælde kan der søges vejledning hos Ankestyrelsen.

Lovens og vejledningens opbygning

[X]. Servicelovens regler om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten findes i lovens afsnit VII, som består af kapitel 24 og 24 a-d.

Lovens kapitel 24 indeholder regler om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for alle voksne med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne.

Lovens kapitel 24 a indeholder supplerende regler til kapitel 24 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som ikke er en konsekvens af demens eller anden erhvervet og fremadskridende mental svækkelse.

Lovens kapitel 24 b indeholder supplerende regler til kapitel 24 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som er en konsekvens af demens eller anden erhvervet og fremadskridende mental svækkelse.

Lovens kapitel 24 c indeholder regler om besøgsrestriktioner.

Lovens kapitel 24 d indeholder regler om fuldbyrdelse af strafferetlige foranstaltninger over for personer med nedsat psykisk funktionsevne, der er anbragt i en boform (med og uden sikrede afdelinger), jf. servicelovens § 108, i henhold til en strafferetlig afgørelse afsagt ved dom eller kendelse i forbindelse med en straffesag.

[X]. Nærværende vejledning om magtanvendelsesreglerne behandler således lovens ovenstående kapitler, ligesom de generelle forudsætninger for magtanvendelse beskrives.

Vejledningens afsnit I indeholder en beskrivelse af de grundlæggende rettigheder bag og forudsætninger for magtanvendelse, ligesom begreberne betydelig og varig psykisk funktionsnedsættelse, omsorgspligt og samtykke beskrives. Afsnittet indeholder derudover også en beskrivelse af myndighedsansvar, reglerne om værgemål, og af forholdet til reglerne om nødret/nødværge og lovgivningen på sundhedsområdet.

Vejledningens afsnit II behandler reglerne i servicelovens kapitel 24, 24 a og 24 b om magtanvendelse over for personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne. Afsnittet beskriver indgreb, der gælder for hele målgruppen for magtanvendelsesreglerne dvs. både personer, hvis betydelige og varigt nedsatte psykiske funktionsevne er og ikke er en konsekvens af demens eller anden erhvervet og fremadskridende mental svækkelse, samt indgreb, der kun gælder for den ene af de to målgrupper. Såfremt et indgreb kun gælder for den ene målgruppe, er det eksplicit nævnt i kapitlet, hvem indgrebet gælder for. For en nærmere beskrivelse af målgrupperne henvises til kapitel 10 a. Det bemærkes, at det fremgår af enkelte

bestemmelser, at det specifikke indgreb ikke er magtanvendelse. Dette er tilfældet for bestemmelserne om husorden, om fysisk guidning og for anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi i visse situationer. Der henvises til kapitel [x, x og x] for mere herom.

Vejledningens afsnit III behandler reglerne i servicelovens kapitel 24 c om besøgsrestriktioner.

Vejledningens afsnit IV behandler reglerne i servicelovens kapitel 24 d om magtanvendelse over for personer med nedsat psykisk funktionsevne, som er anbragt i en boform efter servicelovens § 108 på baggrund af en strafferetlig afgørelse eller kendelse.

I nogle afsnit henvises til principafgørelser fra Ankestyrelsen for at give konkrete eksempler fra praksis til at understøtte beskrivelserne af de enkelte regler.

Kapitel 2

Grundlæggende rettigheder bag magtanvendelsesreglerne

[X]. Det overordnede formål med bestemmelserne om magtanvendelse i serviceloven er at beskytte retssikkerheden for mennesker med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, dvs. mennesker, der som følge af betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne ikke er i stand til selv at tage vare på egen tilværelse, og som ofte ikke er i stand til at give et gyldigt samtykke. Også for de personalegrupper, såvel kommunalt, regionalt som privat ansatte, der arbejder med disse borgere, er reglerne med til at sikre det grundlag, arbejdet udføres på. Med reglerne styrkes dermed retssikkerheden både for borgerne og for det personale, der yder hjælp efter serviceloven til disse borgere.

Grundlaget for bestemmelserne om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne i servicelovens afsnit VII er respekten for individets ret til selvbestemmelse, frihed og integritet uanset den enkeltes psykiske funktionsevne. Reglerne bygger desuden på principperne om den personlige friheds ukrænkelighed og om retten til privatliv. Disse principper er lovfæstet i bl.a. grundlovens § 71 og i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, ligesom de indgår i FNs-konvention om rettigheder for personer med handicap.

Grundloven:

§ 71. Den personlige frihed er ukrænkelig. Ingen dansk borger kan på grund af sin politiske eller religiøse overbevisning eller sin afstamning underkastes nogen form for frihedsberøvelse.

Stk. 2. Frihedsberøvelse kan kun finde sted med hjemmel i loven.

Stk. 3-5. [...]

Stk. 6. Uden for strafferetsplejen skal lovligheden af en frihedsberøvelse, der ikke er besluttet af en dømmende myndighed, og som ikke har hjemmel i lovgivningen om udlændinge, på begæring af den, der er berøvet sin frihed, eller den, der handler på hans vegne, forelægges de almindelige domstole eller anden dømmende myndighed til prøvelse. Nærmere regler herom fastsættes ved lov.

Stk. 7. [...]

I grundlovens § 71, stk. 1, 1. pkt., er den personlige friheds ukrænkelighed slået fast. Begrebet frihedsberøvelse omfatter enhver form for indespærring, hvor et afgrænset område ikke kan forlades frit og uden tilladelse. Indespærring omfatter også aflåsning af områder, afdelinger m.v., når dette hindrer en persons mulighed for uden videre at forlade området, afdelingen m.v.

Af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 5, stk. 1, fremgår det, at enhver har ret til frihed og personlig sikkerhed. Det fremgår desuden, at ingen må berøves friheden undtagen i nogle nærmere afgrænsede tilfælde og i overensstemmelse med den ved lov foreskrevne fremgangsmåde. Det følger bl.a.

af artikel 5, stk. 1, litra e, at der vil kunne ske lovlig frihedsberøvelse for at hindre spredning af smitsomme sygdomme eller lovlig frihedsberøvelse af personer, der er sindssyge. Begrebet "sindssyg" er et selvstændigt konventionsbegreb. Efter Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis indebærer begrebet, at tre minimumsbetingelser skal være opfyldt:

- 1) Personen må troværdigt fremtræde som sindssyg, hvilket i almindelighed skal vurderes af en objektiv lægelig ekspertise,
- 2) karakteren eller graden af den mentale forstyrrelse må være af en sådan størrelse, at den retfærdiggør frihedsberøvelsen, og
- 3) forsat indespærring er kun lovlig så længe den mentale forstyrrelse varer. Det bemærkes, at vurderingen af, om sygdommen er af tilstrækkelig alvorlig og akut karakter til at kunne begrunde (nødvendiggøre) en frihedsberøvelse, i praksis beror på en lægelig vurdering, som Menneskerettighedsdomstolen som udgangspunkt vil være tilbageholdende med at efterprøve.

Det følger endvidere af artikel 5, stk. 4, at enhver, der berøves friheden ved anholdelse eller anden frihedsberøvelse, har ret til at indbringe sagen for en domstol, for at denne hurtigt kan træffe afgørelse om lovligheden af frihedsberøvelsen og beordre vedkommende løsladt, hvis frihedsberøvelsen ikke er lovlig.

Den beskyttelse af den personlige frihed, der er fastsat i grundlovens § 71, i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, indeholder ikke et generelt forbud mod frihedsberøvelse. Beskyttelsen sikres derimod ved en række krav, dels til den procedure og det retlige grundlag, der skal foreligge, når der træffes afgørelse om frihedsberøvelse, og dels til den kontrol, der skal kunne iværksættes over for en beslutning om frihedsberøvelse.

Det er således fastsat i grundlovens § 71, stk. 2, at frihedsberøvelse kun kan finde sted med hjemmel i lov. Et eksempel på hjemmel til indgreb i den personlige frihed og selvbestemmelsesret uden for strafferetsplejen er lov om anvendelse af tvang i psykiatrien (lovbekendtgørelse nr. 1045 af 18. september 2024) (herefter psykiatriloven).

I servicelovens kapitel 24-24 a-c er det udtømmende fastsat, hvilke former for magtanvendelses og indgreb, herunder frihedsberøvelse, der lovligt kan iværksættes over for voksne i målgruppen, og under hvilke betingelser foranstaltningerne kan anvendes.

I servicelovens kapitel 24 d fastsættes regler om indgreb over for personer med nedsat psykisk funktionsevne, som i henhold til en strafferetlig afgørelse afsagt ved dom eller kendelse er anbragt i en boform, jf. servicelovens § 108, og som er frihedsberøvet og ikke må forlade boformen uden særlig tilladelse (med undtagelse af personer, som er idømt en dom, som kun indebærer tilsyn).

For så vidt angår retten til privatliv fremgår det af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8, stk. 1, at enhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin korrespondance. Det følger af artikel 8, stk. 2, at ingen offentlig myndighed må gøre indgreb i udøvelsen af denne ret, medmindre det sker i overensstemmelse med loven og er nødvendigt i et demokratisk samfund af hensyn til bl.a. forebyggelse af uro eller forbrydelse, beskyttelse af sundheden eller andres rettigheder og friheder. Se også om proportionalitet i kapitel 4.

Flere af de former for magtanvendelse, der fremgår af servicelovens afsnit VII, er omfattet af artikel 8, stk. 1, og der er foretaget en vurdering af de enkelte bestemmelses overensstemmelse med konventionen i forbindelse med udarbejdelsen af de enkelte bestemmelser. Da hjemlen til magtanvendelse er fastsat i serviceloven, og da det fremgår tydeligt af loven, at proportionalitetsprincippet skal være opfyldt ved

magtanvendelsen, er betingelserne i artikel 8, stk. 2, opfyldt. Magtanvendelse vil derfor kunne anvendes uden at stride mod artikel 8, såfremt betingelserne i den enkelte bestemmelse i serviceloven overholdes.

Kapitel 3

Omsorgspligten og samtykke

Serviceloven:

§ 81. Formålet med at yde støtte efter denne lov til voksne med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer er at sikre, at den enkelte får en sammenhængende og helhedsorienteret indsats, der modsvarer den enkeltes behov. Støtten skal ydes med det formål at styrke den enkeltes egne muligheder og eget ansvar for at udvikle sig og udnytte egne potentialer, i det omfang det er muligt for den enkelte. Desuden er formålet at medvirke til at sikre, at den enkelte kan fastholde sit aktuelle funktionsniveau, og at yde kompensation, omsorg og pleje. Indsatserne til voksne skal således

- 1) forebygge, at den enkeltes problemer forværres,
- 2) understøtte den enkeltes muligheder for at fastholde egne ressourcer eller fremme øget selvstændighed samt forbedre den enkeltes sociale og personlige funktion,
- 3) forbedre mulighederne for den enkeltes livsudfoldelse gennem kontakt, tilbud om samvær, aktivitet, behandling, omsorg og pleje,
- 4) fremme inklusion i samfundet, herunder medvirke til at øge den enkeltes mulighed for deltagelse i uddannelse, beskæftigelse og sociale relationer, og
- 5) sikre en helhedsorienteret støtte med tilbud afpasset efter den enkeltes særlige behov i egen bolig, herunder i botilbud efter lov om almene boliger m.v. eller i botilbud efter denne lov.

§ 82. Kommunalbestyrelsen skal yde hjælp efter denne lov i overensstemmelse med formålet, jf. § 81, til personer med betydelig nedsat psykisk funktionsevne, der ikke kan tage vare på deres egne interesser, uanset om der foreligger samtykke fra den enkelte. Hjælpen kan dog ikke ydes ved brug af fysisk tvang.

Stk. 2. [...]

Omsorgspligten

[X]. Det er kommunens forpligtigelse at påse, at der ydes hjælp efter serviceloven i overensstemmelse med de formål, der er angivet i servicelovens § 81, til voksne med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer.

Af servicelovens § 82 følger en generel omsorgspligt for de sociale myndigheder. Det fremgår bl.a. af bestemmelsen, at kommunalbestyrelsen skal yde hjælp til personer med betydelig nedsat psykisk funktionsevne, der ikke kan tage vare på deres egne interesser, uanset om der foreligger samtykke fra den enkelte. Hjælpen kan dog ikke ydes ved brug af fysisk tvang.

Hjælpen har overordnet til formål at øge den enkelte menneskes muligheder for at leve et værdigt liv, jf. de hensyn som fremgår af § 81.

Omsorgspligten indebærer dermed en pligt til at undgå omsorgssvigt over for personer, der som følge af en betydelig nedsat psykisk funktionsevne åbenlyst ikke er i stand til at tage vare på sig selv og sin tilværelse. Pligten er begrundet i, at personer med betydelig nedsat psykisk funktionsevne i flere tilfælde ikke vil være i stand til at afgive samtykke til tilbud efter serviceloven. Omsorgspligtens omfang og indhold for den enkelte beror på en konkret og individuel afvejning af hensyn til den enkeltes behov for hjælp, selvbestemmelse, sociale tryk og værdighed.

Reglerne om omsorgspligt er nært forbundet med reglerne om magtanvendelse. Det generelle grundlag for indsatsen over for personer med betydelig nedsat psykisk funktionsevne findes i servicelovens § 82.

Omsorgsplikten gælder, uanset om den pågældende samtykker, men bestemmelsen giver ikke hjemmel til at anvende fysisk magt. Hvis det konkret vurderes nødvendigt at anvende magt i udøvelsen af omsorgen, herunder af hensyn til den pågældendes sikkerhed og værdighed, skal sådanne indgreb have hjemmel i servicelovens afsnit VII om magtanvendelse.

Personalet skal således, forinden der iværksættes indgreb efter magtanvendelsesreglerne, undersøge om og hvordan, indgreb kan undgås med socialpædagogiske indsatser.

I den forbindelse er det væsentligt, at vurderingen foretages med udgangspunkt i kendskabet til den enkelte person og dennes funktionsniveau. Det bemærkes, at den til enhver tid aktuelle bemanding på et botilbud m.v. og den tid, som personalet har til rådighed til den enkelte person, ikke ændrer på, at magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal begrænses til det absolut nødvendige, og at indgreb aldrig må erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand.

Voksne med betydelig nedsat psykisk funktionsevne skal omgås og behandles som voksne mennesker uanset funktionsniveau. Derfor forudsætter værdighed og respekt i arbejdet med omsorgen for den pågældende også et rimeligt kendskab til personen og forståelse for dennes adfærd. Det bemærkes, at adfærd er et kommunikationsudtryk for personer som grundet fysisk, psykisk eller kognitiv funktionsnedsættelse ikke er i stand til på anden vis at give udtryk for smerte, ubehag eller anden form for mistrivsel, og at det derfor altid er personalets ansvar at arbejde på at forstå, hvad en person giver udtryk for. En forståelse og indsigt i dette er også afgørende i forhold til at forebygge konfliktoptrapning eller håndtere konfliktsituationer.

Eksempel:

En borger har urininkontinens og bruger ble. I perioder er det svært for personalet at skifte bleen, hvilket medfører, at borgeren må gå med våde bukser, da bleen bliver overfyldt. Personalet har flere gange forsøgt at få skiftet bleen, hvilket resulterer i, at borgeren bliver aggressiv og råber.

Skal personalet respektere borgerens selvbestemmelsesret, eller er det omsorgssvigt, hvis personalet ikke skifter bleen? Skal personalet gennemtvinge, at bleen skiftes med magt?

I en sådan situation må personalet i første omgang vurdere, hvilke socialpædagogiske indsatser der kan iværksættes for at få lov til at skifte borgerens ble med afsæt i kendskabet til borgeren. Er der f.eks. en anden medarbejder, som skal samarbejde med borgeren omkring den personlige hygiejne, således at bleskiftet kan foretages uden brug af evt. magt. Samtidig skal personalet vurdere, hvad der vil ske, hvis de venter med at skifte bleen til senere. Er der f.eks. fare for en urinvejsinfektion eller hudløshed? Eller er det uværdigt for borgeren at gå med våde bukser på fællesarealerne? Selvbestemmelsen skal her afvejes i forhold til omsorg, sikkerhed og værdighed. Hensynet til borgeren er afgørende og ikke hensynet til medarbejdernes holdninger og rutiner. Af hensyn til borgeren er det vigtigt, at omsorgsplikten og borgerens sikkerhed vurderes i lyset af borgerens ret til selv at bestemme.

Samtykke

[X]. Den enkeltes ret til frihed og selvbestemmelse indebærer, at hjælp efter serviceloven som udgangspunkt forudsætter, at den pågældende er indforstået med at modtage hjælpen.

Et samtykke er en udtrykkelig eller stiltiende tilkendegivelse om, at en handling godt må foretages. Det er en forudsætning, at vedkommende er informeret om og forstår, hvad samtykket indebærer dvs. at personen skal være habil i forhold til det, vedkommende har samtykket til.

Vurderingen af den enkeltes habilitet beror på en konkret vurdering af personens fysiske og psykiske tilstand i samspil med foranstaltningens karakter og intensitet. Spørgsmålet er, om man på baggrund af den enkeltes udvikling og dømmekraft kan antage, at pågældende har tilstrækkelig forståelse for betydningen af egne og andres handlinger. Gyldigheden af et samtykke forudsætter endvidere, at det foreligger inden den handling eller undladelse, der er givet samtykke til, udføres.

Et gyldigt samtykke kan således foreligge i form af:

- Et udtrykkeligt samtykke, hvor der klart gives udtryk for, at man er indforstået med den pågældende handling. Det kan foreligge skriftligt eller mundtligt. Det bemærkes, at det mundtlige samtykke bør kunne dokumenteres.
- Et stiltiende samtykke, hvor den enkeltes signaler og opførsel må tolkes således, at der foreligger et samtykke.

Et samtykke opnået ved tvang eller svig vil aldrig være gyldigt. Samtykke kan heller ikke opnås ved passivitet, selv hvis det kan antages, at den pågældende borger ville have samtykket, hvis det havde været muligt. Passivitet må ikke forveksles med frivillig medvirken eller stiltiende samtykke. Allerede når den pågældende forholder sig passivt, er det derfor nødvendigt at være opmærksom på de særlige betingelser for at iværksætte de enkelte foranstaltninger.

Pligten til at yde omsorg og undgå omsorgssvigt gælder, uanset om den pågældende samtykker i den konkrete indsats. Er det ikke muligt at få borgerens samtykke hertil, kan det således være nødvendigt at handle uden samtykke eller mod den pågældendes vilje ved at gøre brug af servicelovens magtanvendelsesregler. Brugen af indgreb efter magtanvendelsesreglerne forudsætter altid, at betingelserne for det enkelte indgreb er opfyldt i den konkrete situation. Inden magtanvendelse tages i brug, skal der foretages et konkret skøn over, om omsorgen kan ydes på andre måder, som er mere skånsomme eller hensynsfulde over for den pågældende, eller om pligten til at undgå omsorgssvigt tilsiger, at magtanvendelse eller andet indgreb er afgørende for at løse situationen.

Inddragelse af pårørende eller andre, herunder værge

Serviceoven:

§ 82. [...]

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal påse, om der er pårørende eller andre, der kan inddrages i varetagelsen af interesserne for en person med betydelig nedsat psykisk funktionsevne.

Kommunalbestyrelsen skal være opmærksom på, om der er behov for at bede Familieretshuset om at beskikke en værge efter værgemålsloven.

[X]. For at sikre det bedst mulige grundlag for den hjælp, der gives til en person, skal kommunen påse, om der er pårørende eller andre, der har et nært kendskab til den pågældende, der kan inddrages at varetage den pågældendes interesser i beslutningsprocessen. Det kan f.eks. være en ægtefælle, samboende, søskende, børn, en værge eller andre, som er i nær kontakt med den pågældende, som kender den pågældende godt, har et nært tilknytningsforhold til den pågældende. I bekræftende fald skal disse inddrages i tilrettelæggelsen af omsorgen for den pågældende uden at overtage dennes egen selvbestemmelse.

Hvis personen ikke kan give et informeret samtykke skal kommunen derudover være opmærksom på, om der er behov for at bede Familieretshuset om værgebeskikkelse, hvis kommunen skal drøfte personlige og økonomiske oplysninger. I situationer, hvor der er uenighed om interessevaretagelsen mellem pårørende og

kommunen, bør man være opmærksom på muligheden for at bede Familieretshuset om at udpege en værge.

Der henvises i øvrigt til Ankestyrelsens principafgørelse 60-17, der slår fast, at kommunen, inden den træffer afgørelse om hjælp og støtte, skal sikre sig, at borgeren er i stand til at varetage sine interesser.

Desuden kan reglerne om ret til bisidder efter forvaltningslovens § 8 finde anvendelse. Det følger heraf, at den, der er part i en sag på ethvert tidspunkt af sagens behandling har adgang til at lade sig repræsentere eller bistå af andre. Myndigheden skal af egen drift vejlede den, der er part i en sag, om, at vedkommende har mulighed for at lade sig bistå, men forvaltningslovens regler forpligter ikke myndigheden til at sørge for en bisidder eller repræsentant for den, som er part i en sag. Hvis det ikke er muligt at udpege en bisidder med personligt kendskab til den pågældende, bør det overvejes at bede Familieretshuset om at beskikke en værge efter værgemålsloven.

Hvis kommunen har formidlet en bisidder, er det reglerne i forvaltningslovens § 8, der gælder.

I servicelovens § 133, stk. 3, og § 134, stk. 3, er hjemmel for nærtstående/pårørende til at klage over kommunens beslutning om magtanvendelse, hvis borgeren ikke selv er i stand til at klage. Der henvises til vejledningens kapitel 15. Der henvises i øvrigt til vejledningens kapitel 7 om værgemål.

Kapitel 4

De grundlæggende forudsætninger for magtanvendelse

Indledning

[X]. Det er en forudsætning for at anvende magt efter servicelovens bestemmelser, at følgende forudsætninger er til stede:

- 1) borgeren har en betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne. Se mere herom under pkt. [x].
- 2) borgeren samtykker ikke til foranstaltningen. Såfremt der forelægger et gyldigt samtykke, finder servicelovens magtanvendelsesregler ikke anvendelse. Se mere herom under pkt. [x].
- 3) de grundlæggende fem betingelser i servicelovens § 124 er opfyldt. Se mere herom under pkt. [x]

De grundlæggende forudsætninger uddybes nedenfor.

Betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne

[X]. Det overordnede kriterium for at være omfattet af servicelovens magtanvendelsesregler er, at der skal foreligge en betydelig og varig nedsættelse af den psykiske funktionsevne, og at den pågældende derfor ikke er i stand til at overskue konsekvenserne af sine handlinger. Det fremgår af de indledende bestemmelser om målgruppen, jf. §§ 124 a, 136 og 136 b, til kapitel 24, 24 a og 24 b, at der skal foreligge den fornødne faglige dokumentation for den pågældendes psykiske funktionsnedsættelse.

Det er forudsat, at kommunen allerede i forbindelse med visitationen til tilbud efter servicelovens §§ 83-87, §§ 101-102 og §§ 103-104 i vidt omfang har indhentet oplysninger om pågældendes nedsatte psykiske funktionsevne. En tidligere stillet diagnose medfører dog ikke automatisk, at iværksættelse af indgreb i selvbestemmelsesretten efter servicelovens magtanvendelsesregler er berettiget.

Det er graden af den enkeltes funktionsnedsættelse, der er det afgørende i vurderingen af den pågældende i den konkrete situation. Der skal derfor foretages et individuelt og konkret skøn af funktionsnedsættelsen

og dens følger, hver gang det overvejes at iværksætte magtanvendelse eller et indgreb i selvbestemmelsesretten. Der skal foretages en afvejning af funktionsnedsættelsens følger over for intensiteten af det indgreb, der tænkes iværksat. Det er derfor vigtigt at få lavet en faglig beskrivelse af den psykiske funktionsevne, der kan benyttes som dokumentation. I situationer, hvor behovet for at gribe ind opstår akut, vil det ikke altid være muligt at foretage denne konkrete afvejning. Personalets forudgående kendskab til personen bør dog gøre dem i stand til at vurdere det mest hensigtsmæssige tiltag eller indgreb.

Der kan ikke opstilles en positiv afgrænsning af, hvilken form for faglig dokumentation, der anses for nødvendig, men det er en forudsætning, at der på indstillingstidspunktet ikke er tvivl om det helbredsmæssige grundlag. Den nødvendige faglige dokumentation kan bestå i f.eks. lægefaglig, sygeplejefaglig, socialpædagogisk eller psykologisk dokumentation for, at netop dette indgreb ikke bare er forsvarligt, men også nødvendigt for at varetage den pågældendes omsorg, sikkerhed eller værdighed eller for at undgå personskade eller tingsskade.

Kravet om, at den psykiske funktionsnedsættelse skal være både betydelig og varig, indebærer, at reglerne om magtanvendelse bl.a. ikke omfatter tilfælde, hvor borgeren alene har en fysisk funktionsnedsættelse eller hvor den pågældende alene lider af en forbigående forvirringstilstand eller har demens i lettere grad.

I sager om optagelse i særligt botilbud uden samtykke fremgår dokumentationskravet desuden af § 131 og § 131 a. Se i øvrigt vejledningens kapitel 10 k og 12 f om optagelse i særlige botilbud uden samtykke.

Fravær af samtykke

[X]. I medfør af §§ 124 a, 136 og 136 b omfatter reglerne om magtanvendelse derudover kun de situationer, hvor den pågældende ikke samtykker. Det vil sige i situationer, hvor der foreligger passivitet og i situationer, hvor den pågældende aktivt modsætter sig foranstaltningen. Hvis en borger giver et gyldigt samtykke til en bestemt foranstaltning, vil det således ikke være magtanvendelse. Spørgsmålet om, hvornår en borger samtykker til en foranstaltning, kan kun afklares ud fra en konkret vurdering i det enkelte tilfælde. Se kapitel 3 for mere om samtykke.

Hvis borgeren ikke er omfattet af personkredsen i §§ 124 a, 136 og 136 b, kan bestemmelserne om magtanvendelse ikke anvendes over for denne borger.

Opfyldelse af formålsbestemmelsen

Serviceoven:

§ 124. Formålet med bestemmelserne i §§ 124 b-137 d er at begrænse magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten til det absolut nødvendige. Disse indgreb må aldrig erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand.

Stk. 2. Anvendelse af magt og andre indgreb i selvbestemmelsesretten må alene ske for at sikre personens omsorg, værdighed og tryghed eller tilgodese hensynet til fællesskabet på bo- eller dagtilbuddet eller hensynet til andre.

Stk. 3. Forud for enhver form for magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten skal kommunen foretage, hvad der er muligt for at opnå personens frivillige medvirken til en nødvendig foranstaltning.

Stk. 4. Anvendelse af magt skal stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået. Er mindre indgribende foranstaltninger tilstrækkelige, skal disse anvendes.

Stk. 5. Magtanvendelse skal udøves så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til den pågældende og andre tilstedeværende, således at der ikke forvoldes unødigt krænkelser eller ulempe.

[X]. Lovligheden af en foranstaltning efter reglerne i servicelovens afsnit VII er først og fremmest betinget af, at reglernes overordnede formål er opfyldt. Ifølge § 124, stk. 1, er det overordnede formål med bestemmelserne om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten at begrænse magtanvendelse til det absolut nødvendige. Det fremgår desuden, at disse indgreb aldrig må erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand. Forinden der iværksættes indgreb efter magtanvendelsesreglerne, skal personalet således altid undersøge om og hvordan, indgreb kan undgås med socialpædagogiske indsatser. Den henvises i øvrigt til kapitel 3 om omsorgspligten og kapitel 5 om forebyggelse af magtanvendelse.

Hvis det konkret vurderes nødvendigt at anvende magt i udøvelsen af omsorgen, skal sådanne indgreb have hjemmel i servicelovens afsnit VII om magtanvendelse. De betingelser, som er fastsat i bestemmelserne for de enkelte foranstaltninger (§§ xx-xx) skal ses i sammenhæng med de generelle betingelser for anvendelse af magt jf. § 124. De grundlæggende forudsætningerne uddybes nedenfor.

Magtanvendelse skal begrænses til det absolut nødvendige og må aldrig erstatte omsorg, pleje og socialpædagogisk bistand (§ 124, stk. 1)

Den personlige kontakt og omsorg er det vigtigste element i samværet med mennesker med nedsat psykisk funktionsevne. Magtanvendelse må derfor ikke anvendes i stedet for en socialpædagogisk indsats, ligesom det ønskede samarbejde, resultatet eller mål altid skal forsøges opnået gennem omsorg, pleje eller socialpædagogisk støtte.

Eksempelvis må fastholdelse ikke benyttes som alternativ til beroligende initiativer i form af f.eks. tale, fysisk kontakt og lignende, hvor dette er tilstrækkeligt. Muligheden for at anvende tryghedsskabende velfærdsteknologi ændrer heller ikke på det grundlæggende princip om, at magtanvendelse aldrig må erstatte omsorgen og den personalemæssige indsats.

Betingelsen om, at magtanvendelse aldrig må erstatte omsorg, pleje og socialpædagogiskindsats, gælder både generelt og i den konkrete situation. Det er derfor eksempelvis ikke lovligt, i en handleplan, at fastsætte generelle retningslinjer, hvorefter der skal gribes ind med forud fastsatte foranstaltninger i form af magtanvendelse. Det er heller ikke lovligt at begrunde magtanvendelse med henvisning til de personalemæssige ressourcer.

Sikring af personens omsorg, værdighed og tryghed eller hensynet til fællesskabet (§ 124, stk. 2)

Ift. sikring af omsorg, værdighed og tryghed henvises til beskrivelsen af den generelle omsorgspligt i § 82, som er beskrevet i kapitel 3. Med "hensynet til fællesskabet på bo- eller dagtilbuddet" menes bl.a. hensynet til, at beboerne på botilbuddet eller brugere af dagtilbuddet skal kunne deltage i fælles aktiviteter. Aktiviteter kan være alt fra almindeligt samvær til spisning og andre aktiviteter, hvor flere af beboerne/brugerne er sammen. "Andre" kan være alle, som opholder sig i bo- eller dagtilbuddet, f.eks. andre beboere, personalet eller pårørende, gæster.

Forsøge at opnå personens frivillige medvirken (§ 124, stk. 3)

Almindelige socialpædagogiske virkemidler og forebyggende praksis, f.eks. gennem anvendelse af forebyggende metoder og motivation, træder altid i stedet for anvendelse af fysisk magt, og det ønskede samarbejde, resultat eller mål skal derfor så vidt muligt opnås ad frivillighedens vej. Passivitet må ikke forveksles med frivillig medvirken. Der henvises desuden til kapitel 3 om omsorgspligten, herunder afsnittet om samtykke.

Magtanvendelse kan ikke lovligt iværksættes, før det i det konkrete tilfælde ikke længere skønnes formålstjenligt at forsøge at opnå samarbejde og derved undgå den pågældende fare eller u hensigtsmæssige situationer. I vurderingen indgår den pågældendes psykiske tilstand på den ene side og på den anden side den risiko, der er forbundet med at undlade at iværksætte foranstaltningen.

Udviser en beboer i et botilbud el.lign. truende adfærd, vil det ikke være lovligt at skride til fastholdelse allerede ved de første tegn på, at en ny situation er under optræk. Det skal således først forsøges med forebyggende tiltag, herunder fx forsøg på at lede den pågældendes opmærksomhed bort fra det, der udløser vreden eller angsten, inden magtanvendelse overvejes.

Det er derfor vigtigt, at man i hver enkelt situation er bevidst om, hvornår det må skønnes, at resultater ikke længere vil kunne opnås ad frivillighedens vej.

Magtanvendelse skal stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået, og hvis mindre indgribende foranstaltninger er tilstrækkelige, skal disse anvendes (§ 124, stk. 4)

Hvis et indgreb i selvbestemmelsesretten er absolut nødvendigt, er det en betingelse, at man forsøger med den form for magtanvendelse, der konkret er den mindst indgribende, men samtidig tilstrækkelig (mindsteindgrebsprincippet). Princippet understreger således, at det ikke er lovligt at anvende en mere indgribende foranstaltning i situationer, hvor en mindre indgribende foranstaltning vurderes at være tilstrækkelig til at løse situationen. Princippet gælder både i forhold til at anvende socialpædagogiske indsatser inden, der anvendes magt, men også i forhold hvilken form magtanvendelse der anvendes, hvor nogle foranstaltninger er mere indgribende i selvbestemmelsesretten end andre.

Det kan f.eks. være i en situation, hvor en borger ofte er truende eller voldelig over for andre borgere eller personale ved spisning. Her bør man først forsøge at finde frem til årsagen til episoderne for bedre at kunne forebygge situationen i at gentage sig, f.eks. ved i en periode at spise alene med borgeren, således at magtanvendelse som udgangspunkt undgås.

Det kan også være i en situation, hvor en beboer med demens i en plejebolig er i stand til at gå ture alene i haven, men hvis beboeren bevæger sig væk fra matriklen, mister vedkommende orienteringen og kan blive til fare for sig selv. Hvis denne situation kan løses ved at anvende tryghedsskabende velfærdsteknologi i form af en GPS-enhed til borgeren, så personalet bliver gjort opmærksom på, hvornår beboeren forlader plejeboligens området og kan finde vedkommende igen, er der i den konkrete situation tale om en mindre indgribende foranstaltning end f.eks. at låse døren til borgerens bolig eller tilbageholde vedkommende i boligen.

Det bør generelt tilstræbes at finde årsagerne til de adfærdsmønstre, som giver anledning til magtanvendelse, sådan at man forebyggende kan ændre rutiner m.v. og herved undgå de situationer, hvor behovet for magtanvendelse kan opstå.

Derudover skal den konkrete anvendelse af magt også stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået. Princippet er udtryk for et proportionalitetsprincip. Det er derfor en forudsætning for at iværksætte et indgreb lovligt, at indgrebet altid i den givne situation skal stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået.

Som led i vurderingen af, om et indgreb er proportionalt, skal personalet afveje den skade eller anden ulempe, som indgrebet skal afhjælpe over for hensynet til den person, som indgrebet anvendes over for og dennes selvbestemmelsesret og frihed.

Magtanvendelse skal udøves så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til den pågældende og andre tilstedeværende (§ 124, stk. 5)

Er det efter en konkret vurdering ikke muligt at undgå (yderligere) personskade, tingsskade eller på anden vis at varetage den pågældendes omsorg, sikkerhed eller værdighed uden at gribe ind i selvbestemmelsesretten, skal det ske så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til den pågældende og andre tilstedeværende.

I afvejningen indgår hensynet til, at der ikke forvoldes unødigt krænkelse eller ulempe mod hverken den pågældende eller andre tilstedeværende. Formålet er at sikre, at magtanvendelse ikke opretholdes længere tid en nødvendigt og ikke foretages med større gene end nødvendigt.

Kapitel 5

Forebyggelse af magtanvendelse

Indledning

[X]. Stillingtagen til, om der bør foretages indgreb i den personlige frihed, beror på en løbende afvejning af hensynet til den enkeltes selvbestemmelse og hensynet til, at den pågældende ikke skader sig selv eller omgivelserne, og at der i øvrigt kan ydes en hjælp, der er afpasset efter den enkeltes særlige behov. På den ene side skal man respektere den pågældende persons frihed og selvbestemmelse, og på den anden side skal man yde omsorg.

Dette skøn er en af medarbejdernes allersværeste opgaver, men der er det fælles udgangspunkt, at formålet er at sikre omsorgen for personer med betydelig nedsat psykisk funktionsevne, der ikke kan tage vare på deres egne interesser. Hvis en persons evner til at klare sig selv fejlvurderes i enten negativ eller positiv retning, kan det i det ene tilfælde betyde, at vedkommende skader sig selv eller andre og i det andet føre til en unødvendig uselvstændiggørelse.

I arbejdet med andre mennesker vil der altid være en række overvejelser og dilemmaer, som man skal forholde sig til. På den ene side skal medarbejderen give plads til, at en person kan udfolde sig i den retning, vedkommende ønsker. På den anden side skal det afvejes, hvilke ønsker der lader sig realisere, og hvordan der etableres et rum for udvikling. Det er en svær balancegang, som til stadighed kræver en høj faglig etik, dialog og overvejelser samt anvendelse af forebyggende og inddragende metoder.

Det afgørende er, at borgeren altid skal behandles med omsorg og værdighed. Før personalet anvender magt, skal de altid forsøge at opnå det pågældende med en socialpædagogisk indsats. Denne indsats går således altid forud for magtanvendelse.

Man skal bruge sit kendskab til borgeren og vurdere situationen ud fra dette kendskab. Derfor er det vigtigt, at det i videst muligt omfang er de samme medarbejdere, der hjælper den pågældende. Da forståelse for, hvorfor den enkelte eksempelvis bliver urolig i visse situationer, kan have afgørende betydning for, om magtanvendelse kan undgås, er det af stor betydning, at den eller de ansatte, som har med disse mennesker at gøre, har kendskab til deres tidligere liv, vaner og samspil med familie og venner. F.eks. kan en livshistorie i form af et hæfte eller en bog med familie billeder og små notater være en stor hjælp som en fælles referenceramme.

Forebyggelse og håndtering af konfliktsituationer

[X]. Enhver har ret til at give udtryk for sine følelser og frustrationer. Det er naturligvis uhensigtsmæssigt, hvis dette sker på en måde og med en styrke, der bringer andre i fare, og derved tvinger omgivelserne til at handle på en måde, der kan indebære magtanvendelse.

Den socialpædagogiske indsats består først og fremmest i at forebygge sådanne situationer, bl.a. ud fra den grundregel, at der altid er en årsag til, at en konflikt opstår. I langt de fleste tilfælde kan årsagen ligge i spillet mellem personen og omgivelserne, eller der kan være tale om en brist i kommunikationen, eller at man ikke bliver forstået. Når kommunikationen svigter, og man ikke bliver hørt eller forstået, er det ofte kun aggressionens sprog, der er tilbage. Vold er ofte udtryk for personens afmagt, frustration og fortvivlelse. Nogle af de situationer, hvor et menneske får kraftige affektudbrud - som kan resultere i brug af magt - er ofte startet ved, at man har tvunget vedkommende ind i situationer eller til at udføre handlinger, som vedkommende var imod.

Forudsætningen hos medarbejderen er, ud over kravet om respekt og interesse for personens bevæggrunde, at man er åben og lydhør. Nogle personer med betydelig nedsat psykisk funktionsevne har intet eller kun begrænset verbalt sprog, hvorfor ønsker og holdninger udtrykkes på andre måder. Dette bør selvfølgelig betragtes og respekteres på præcis samme måde, som hvis vedkommende havde sagt eller skrevet det.

Derfor er evnerne til at kommunikere og tolke signaler samt en faglig viden om metoder til kompensation for funktionsnedsættelsen hos den enkelte også vigtige og nødvendige forudsætninger.

Eksempel:

En beboer i et botilbud bliver oprevet og råber højt og skaber utryghed i fællesrummet. Personalet beder gentagende gange beboeren om at stoppe med at råbe, hvorefter beboeren slår fra sig over for personalet. Personalet griber derefter fat i beboerens arme, fastholder dem og fører pågældende tilbage til egen bolig. I den konkrete situation bliver beboerens adfærd til fare for personalet, og det er derfor lovligt at gribe fysisk ind ved at fastholde borgeren. Personalet kunne dog inden situationen eskalerede have forsøgt at finde ud af, hvorfor beboeren råbte og roligt fulgt vedkommende ud af fællesrummet, eller have forsøgt at aflede beboerens opmærksomhed f.eks. ved at tilbyde vedkommende f.eks. kage, mad eller andet, som beboeren godt kunne lide.

Socialpædagogiske tiltag

[X]. Magtanvendelsesreglerne bygger på princippet om, at socialpædagogiske virkemidler og omsorgs- og plejemæssig indsats går forud for enhver form for magt. Er det på nogen måde muligt at opnå det ønskede samarbejde, resultat eller mål gennem en indsats i form af personlig omsorg, pleje eller socialpædagogisk bistand, vil magtanvendelse ikke lovligt kunne sættes i værk.

Man kan som personale gøre sig forskellige overvejelser, før man beslutter, hvordan man vil handle.

Man må som personale overveje de forskellige handlemuligheder, man har. Kan man f.eks. se tiden an? Kan man aflede en persons opmærksomhed ved at tale om noget, de godt kan lide? Kan man få en kollega, som har et andet forhold til den pågældende, til at overtage opgaven? Ofte er der mange forskellige handlemuligheder, og det er vigtigt, at man ikke på forhånd låser sig fast på, hvilke handlemuligheder man har.

Eksempel:

En kvinde med demens forlader ofte plejehjemmet og går ned i byen, hvor hun bliver utryk og bange. To personalemedlemmer går i det konkrete tilfælde ned efter hende i byen og fører hende tilbage til plejehjemmet for at forebygge, at hun forvilder sig væk og kommer til skade. Borgeren modsætter sig og

begynder at råbe. Personalelederen kunne sammen med medarbejderne i stedet have undersøgt, hvorfor og hvornår på dagen borgeren ønsker at gå tur med henblik på at forebygge, at borger forlader plejehjemmet og dermed bliver utryg. De socialpædagogiske tiltag kunne eksempelvis bestå i at aflede borgeren på tidspunkter, hvor hun ønsker at gå, eller at gå en kort tur med borgeren i umiddelbar nærhed af plejehjemmet for på den måde at imødekomme hendes ønske om at komme ud.

Supplerende og uddybende materiale om forebyggelse af magtanvendelse og materiale om socialpædagogiske metoder kan findes på Social- og Boligstyrelsens sider:

<https://www.sbst.dk/tvaergaende-omrader/magtanvendelse>

Og i følgende håndbøger udarbejdet af Social- og Boligstyrelsen: <https://www.sbst.dk/tvaergaende-omrader/magtanvendelse/haandboeger-om-reglerne-om-reglerne-om-brug-af-magt>

Handleplan

[X]. Med henblik på at forebygge, at magtanvendelse bliver nødvendigt, er handleplanen et centralt værktøj. § 135 a, stk. 4, pålægger kommunalbestyrelsen at udarbejde handleplaner i overensstemmelse med servicelovens § 141 for de borgere, der anvendes magt overfor.

Disse handleplaner udarbejdes på baggrund af, at der er sket indgreb i selvbestemmelsesretten. Handleplanerne har til formål at beskrive overvejelser og socialpædagogiske metoder, som skal tages i anvendelse for at undgå, at behovet for magtanvendelse opstår i fremtiden samt for at minimere varigheden af foranstaltningen.

Udgangspunktet for udarbejdelse af handleplanen er den enkelte borgers forhold og livsomstændigheder. Udarbejdelsen af handleplaner forudsætter derfor et udredningsarbejde af væsentlige elementer i borgerens liv, som f.eks. den pågældendes familieforhold, og af de tilbud vedkommende modtager, såsom uddannelse, beskæftigelse, bolig og fritid m.v.

Det er også vigtigt at se på den personlige udvikling, herunder evt. psykologiske problemer, som kan påvirke borgerens selvopfattelse, motivation og engagement i egen udvikling. Det kan være positive og negative sociale relationer, den enkelte borger møder i sine omgivelser, f.eks. sociale bindinger og barrierer.

Handleplanen skal indeholde en beskrivelse af målet med den aktuelle indsats. Det kan f.eks. være en beskrivelse af, hvilke hjælpemidler, boligindretning og/eller socialpædagogisk bistand i hjemmet, der kan støtte borgeren i at få hverdagen til at fungere.

Udarbejdelse af handleplaner er også en understøttelse af personalets arbejde idet det af handleplanen skal fremgå, hvilke handlinger og metoder der forventes af medarbejderen. Denne beskrivelse sikrer, at tilrettelæggelsen og udførelsen af hjælpen til borgeren ikke overlades til den enkelte medarbejder, men gøres til genstand for en fælles dialog. En dialog, hvor handlinger og metoder i hjælpen til borgere med særlige behov fortsat drøftes på baggrund af etiske overvejelser.

Udarbejdelse af handleplaner er en myndighedsopgave, som påhviler kommunalbestyrelsen. Det er kommunalbestyrelsen, der tager stilling til om og i hvilket omfang, f.eks. leverandører af serviceydelser skal bidrage til udarbejdelse af handleplaner. Det er også kommunalbestyrelsen, der skal sikre, at procedurereglerne overholdes. Personalet vil typisk være involveret i anvendelsen af planen og i at følge op på den, men det er altså kommunalbestyrelsen som myndighed, der har det overordnede ansvar for, at en handleplan udarbejdes.

Der henvises til vejledning nr. 9347 af 28. marts 2017 om servicelovens formål og generelle bestemmelser i loven for nærmere beskrivelse af handlingsplaner.

Eksempel:

En borger forlader i flere tilfælde botilbuddet og går hjem til sin tidligere bolig. I handleplanen er borgeren og borgerens døgnrytme beskrevet, samt hvor hun typisk går hen, når hun forlader bostedet. Det giver personalet en mulighed for at reagere på det. Det er desuden beskrevet, hvordan personalet skal følge borgerens færden i stedet for at optrappe konflikter. Handleplanen beskriver overvejelser og socialpædagogiske metoder for at undgå magtanvendelse. Handleplanen indeholder både en beskrivelse af borgerens adfærdsmønster og giver konkrete bud på, hvordan borgerens adfærd skal håndteres for at undgå magtanvendelse.

Kapitel 6

Myndighedsudøvelse, afgørelseskompetence m.v. i sager om magtanvendelse

Hvem kan anvende magt?

Det er udelukkende det personale, som er ansat til at varetage omsorgen over for borgerne, der kan anvende magt efter servicelovens afsnit VII. Det vil sige personale, der er ansat under lederens instruktionsbeføjelse til at varetage omsorgen over for borgerne – uanset om det er vikarer eller fast personale der kan iværksætte magtanvendelsesindgreb (i kraft af den frie adgang til delegation inden for den kommunale organisation). Pedeller, rengøringspersonale, vagter og lign. kan således ikke anvende reglerne. Ligeledes kan pårørende eller andre nærtstående, der ikke er ansat til at varetage omsorgen for borgeren, ikke anvende reglerne.

Kommunalbestyrelsens kompetence og forpligtelser

[X]. Kommunalbestyrelsen har kompetencen til at træffe afgørelse efter følgende bestemmelser i serviceloven:

- Særlige døråbnere efter § 125,
- Anvendelse af stofseler efter § 128,
- Tryghedsskabende velfærdsteknologi efter § 128 b, stk. 2,
- Låsning og sikring af yderdøre eller vinduer efter § 128 c,
- Låsning og sikring af døre til fælles opholdsrum efter § 128 d,
- Låsning og sikring af døre til servicearealer og fælleskøkkener efter § 128 e,
- Låsning og sikring af låger m.v. fra et bo- eller dagtilbud udeareal efter § 128 f,
- Fastholdelse i personlig hygiejne-situationer efter lovens § 136 a, stk. 3, jf. stk. 2,
- Tryghedsskabende velfærdsteknologi efter § 136 e, hvis den pågældende eller dennes værge, fremtidsfuldmægtige, eller nær pårørende med attest modsætter sig,
- Optagelse i særligt botilbud efter § 136 f, hvis værgen, fremtidsfuldmægtigen eller en nær pårørende med attesttiltræder kommunalbestyrelsens indstilling herom, og
- Begrænsning af adgang for visse besøgende til fælleboligarealer efter § 137 b.

Der henvises til de respektive kapitler om de enkelte bestemmelser for nærmere beskrivelse.

Afgørelser om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten, som nævnt ovenfor, hører ikke under den faktiske udførelse af sociale opgaver. Iværksættelse af disse indgreb forudsætter, at der træffes afgørelse herom af den ansvarlige myndighed. Det vil for de ovennævnte bestemmelser sige kommunalbestyrelsen.

Afgørelser om magtanvendelse træffes typisk efter anmodning fra det personale, der udfører de socialpædagogiske og plejemæssige opgaver, og som har kendskab til og umiddelbar berøring med den pågældende. Det kan f.eks. være personalet i et botilbud. Men også pårørende og andre, der har daglig eller jævnlig kontakt med den pågældende, vil kunne medvirke til, at spørgsmålet rejses over for kommunalbestyrelsen.

Som grundlag for kommunalbestyrelsens afgørelse skal der foreligge en redegørelse for den indsats, der har været iværksat med henblik på at afhjælpe følgerne af den nedsatte psykiske funktionsevne samt den indsats, der har været ydet med henblik på at forebygge og undgå brugen af magt.

En borger, der f.eks. er visiteret til ophold i et botilbud efter servicelovens § 108 i en anden kommune, bevarer sin oprindelige kommune som handlekommune, jf. retssikkerhedslovens § 9, stk. 7, og det vil være kommunalbestyrelsen i denne kommune, der er handlekommune for afgørelser, der skal træffes efter servicelovens magtanvendelsesregler. Det er ligeledes den oprindelige opholdskommune, der afholder udgifterne efter serviceloven i forbindelse med borgerens ophold.

Kommunalbestyrelsen i borgerens handlekommune har forpligtelsen til at føre tilsyn med indhold og kvalitet i forhold til den enkelte person, jf. § 148, herunder om den faktiske magtanvendelse stemmer overens med den truffe afgørelse.

Det er socialtilsynet eller den kommunalbestyrelse, der fører det driftsorienterede tilsyn efter servicelovens § 148 a, der har ansvaret for at føre driftsorienteret tilsyn med botilbuddet. Kommunalbestyrelsen skal herunder føre tilsyn med tilbuddets personale, bygninger og økonomi. Socialtilsynet fører tilsyn med, at tilbuddet har den fornødne kvalitet.

Kommunalbestyrelsen i borgerens handlekommune har forpligtelsen til konkret at følge op på indberetningerne om magtanvendelse i forhold til den enkelte, herunder tage stilling til om, der er grundlag for at træffe eller ændre afgørelser om magtanvendelse ifølge lovens §§ 125, 128, 128 b, stk. 2, 128 c-f, 129, 129 a, 136 a, stk. 3, § 136 e, 136 f og § 137 b.

Efter bestemmelsen i retssikkerhedslovens § 9, stk. 1, kan handlekommunen efter aftale med den faktiske opholdskommune, bemyndige denne til helt eller delvist at varetage opgaverne over for den konkrete borger.

Kommunalbestyrelsen kan i øvrigt ikke overlade kompetencen til at træffe afgørelse til andre.

[X]. Borgeren har ret til give bemærkninger til sagen. Dette følger af forvaltningsloven, hvorefter den, der er part i en sag, som udgangspunkt har ret til at udtale sig, jf. forvaltningslovens § 21.

Udførelse af opgaverne

Reglerne om magtanvendelse i serviceloven begrænser ikke kommuners adgang til at overlade udførelsen af opgaver til andre, men ansvaret for opgaveløsningen påhviler kommunalbestyrelsen i overensstemmelse med retssikkerhedslovens § 15. Endvidere er den, der udfører opgaverne, forpligtet til at foretage registrering og indberetning i henhold til servicelovens § 135 a.

Kommunalbestyrelsen kan overlade den faktiske udførelse af sociale opgaver til andre, herunder selvejende institutioner eller andre private. Det kan f.eks. være det socialpædagogiske arbejde, der skal udføres, når der er truffet afgørelse om optagelse i en bestemt boform, pædagogens arbejde i et dagtilbud eller omsorgspersonalets arbejde i hjemmet.

Også personer, som ikke er kommunalt ansat, er, med de undtagelser, der er nævnt i retssikkerhedslovens § 43, stk. 1, omfattet af reglerne i forvaltningsloven og offentlighedsloven, når de udfører kommunale opgaver. Databeskyttelsesloven finder tilsvarende anvendelse, jf. lovbekendtgørelse nr. 289 af 8. marts 2024 om supplerende bestemmelser til forordning om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger.

Den ansvarlige person/personalegruppe

[X]. Kommunalbestyrelsen har efter retssikkerhedslovens § 15 ansvaret for planlægning og udførelse af kommunal virksomhed på det sociale og det sundhedsmæssige område.

Det er således kommunalbestyrelsen, der har det overordnede ansvar for arbejdets tilrettelæggelse, herunder hvem der i organisationen træffer afgørelser eller beslutter at indstille til Familieretshuset i sager efter servicelovens afsnit VII. Dette følger også af den kommunale styrelseslov.

Kommunalbestyrelsen har endvidere efter retssikkerhedslovens § 16 pligt til at føre tilsyn med, hvordan de kommunale opgaver løses, herunder også med kvaliteten af afgørelser og indstillinger.

Personsager efter den sociale lovgivning behandles af kommunalbestyrelsen efter regler i retssikkerhedslovens § 17, det vil sige for lukkede døre.

Familieretshusets kompetence

[X]. Afgørelser om optagelse i særlige botilbud uden samtykke efter §§ 129, 129 a og 136 f, stk. 3, 2. pkt., træffes af Familieretshuset efter indstilling fra kommunalbestyrelsen, jf. §§ 131 og 131 a.

[X]. Familieretshusets afgørelse skal træffes senest to uger efter modtagelse af kommunalbestyrelsens indstilling. Flytning kan ikke iværksættes, før Familieretshuset har truffet afgørelse herom.

Kravene til indstillingen fremgår af § 131 og 131 a og er beskrevet i vejledningens kapitel 10 k og kapitel 10 l.

Det er en forudsætning, at kommunalbestyrelsen tilvejebringer de relevante oplysninger, inden sagen sendes til Familieretshuset. Indeholder sagen ikke de krævede oplysninger, jf. §§ 131 og 131 a, afvises sagen.

Anmodning om værgebeskikkelse indgives til Familieretshuset.

Kommunerne har i øvrigt mulighed for at rette henvendelse til Familieretshuset, for så vidt angår generel vejledning på dette område.

Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse over for Borgere med Handicap

Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse over for Borgere med Handicap har afgørelseskompetencen for særligt indgribende former for magtanvendelse:

- Anvendelse af situationsbestemt kamerakig, jf. 128 b, stk. 1
- Låsning og sikring af skabe og skuffer m.v., jf. § 128 g, stk. 1
- Adgang til en beboers bolig i et botilbud, jf. § 128 h, stk. 1

Afgørelser træffes efter indstilling fra kommunalbestyrelsen. Kravene til indstillingerne er fastsat i servicelovens § 131 b, stk. 2. Nævnets afgørelse skal træffes senest 2 uger efter modtagelse af kommunalbestyrelsens indstilling.

Nævnet kan desuden afgive principielle udtalelser om tryghedsskabende velfærdsteknologi.

Ankestyrelsen

Familieretshusets afgørelse efter §§ 131 og 131 a om optagelse i botilbud efter § 129, § 129 a og § 136 f, stk. 3, 2. pkt., og afgørelser truffet af Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse over for Borgere med Handicap efter § 131 b, kan påklages til Ankestyrelsen, jf. § 134. Der er fastsat en ankefrist til Ankestyrelsen på 4 uger fra det tidspunkt, klageren har fået meddelelse om afgørelsen. Når Ankestyrelsen behandler klagen, gælder reglerne i kapitel 9 og 10 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område bortset fra § 66 i lovens kapitel 10.

Ankestyrelsens sagsbehandlingstid er 8 uger ved behandling af klagesager om flytning uden samtykke efter servicelovens §§ 129, 129 a og 136 f.

Ankestyrelsen er desuden klageinstans for øvrige afgørelser om magtanvendelse truffet af kommunalbestyrelsen truffet efter §§ 125 og 128, § 128 b, stk. 2, og §§ 128 c-128 f, § 136 a, stk. 3, § 137 b og § 137 c, jf. servicelovens § 133. Denne klageadgang finder tilsvarende anvendelse for klager over kommunalbestyrelsens afgørelser efter stk. 1, når afgørelserne vedrører fastholdelse m.v. efter § 124 d, stk. 2.

Kapitel 7

Nødværge og nødret

Indledning

[X]. Efter serviceloven er det ikke tilladt at anvende magt eller foretage andre indgreb i selvbestemmelsesretten ud over de indgreb, der er hjemlet i lovens regler om magtanvendelse. Magtanvendelse uden hjemmel i servicelovens magtanvendelsesregler vil kun være straffri, hvis der er tale om så ekstraordinær en situation, at reglerne om nødret eller nødværge i §§ 13 eller 14 i straffeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 1145 af 5. november 2024, finder anvendelse.

Reglerne om nødværge og nødret betyder, at det i helt særlige tilfælde kan være straffrit at gribe ind, selvom der ikke er hjemmel i servicelovens magtanvendelsesregler til at foretage det pågældende indgreb. For både nødværge og nødret er det imidlertid vigtigt at bemærke, at der er tale om ekstraordinære situationer. Bestemmelserne kan derfor ikke anvendes til at foretage jævnlige forekommende tvangsmæssige indgreb. Nødværge og nødret kan kun indebære, at handlinger af forsvarsmæssig karakter bliver straffri, og kan ikke anvendes som grundlag for at foretage aktive handlinger, der ikke er strengt nødvendigt for at værne om beskyttede retsgoder.

Nødværge

Straffeloven:

§ 13. Handlinger foretagne i nødværge er straffri, for så vidt de har været nødvendige for at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb og ikke åbenbart går ud over, hvad der under hensyn til angrebets farlighed, angriberens person og det angrebne retsgodes betydning er forsvarligt.

Stk. 2. Overskrider nogen grænserne for lovligt nødværge, bliver han dog straffri, hvis overskridelsen er rimeligt begrundet i den ved angrebet fremkaldte skræk eller ophidselse.

Stk. 3. [...]

[X]. Nødværge er afværgelse af et retsstridigt angreb gennem foretagelse af en ellers strafbar handling over for angriberen. Handlinger, der foretages i nødværge, kan efter straffelovens § 13, stk. 1, være straffri. Det

forudsætter dog, at handlingen har været nødvendig for at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb og ikke åbenbart går ud over, hvad der under hensyn til angrebets farlighed, angriberens person og det angrebne retsgodes betydning er forsvarligt.

Der skal således for det første være tale om et allerede påbegyndt angreb eller et overhængende angreb, der er så umiddelbart truende, at der er grund til at afværge det nu. Er der tid til at vente, vil dette som udgangspunkt betyde, at modhandlingen endnu ikke er nødvendig, og det kan kræves, at den truende griber til de lovlige afværgemidler, som tiden tillader. Nødværge vil også skulle ophøre, så snart angrebet er afsluttet. Nødværgehandlingen vil for det andet skulle være nødvendig og ikke åbenbart gå ud over, hvad der er forsvarligt. Heri ligger der et krav om proportionalitet. Det vil afhænge af en konkret vurdering, hvorvidt en handling er nødvendig og forsvarlig og dermed kan anses som nødværge. Det er uden betydning for, om der er tale om nødværge, at den, der angriber, vil være straffri, f.eks. på grund af sindssygdhed.

Nødret

Straffeloven:

§ 14. En handling, der ellers ville være strafbar, straffes ikke, når den var nødvendig til afværgelse af truende skade på person eller gods, og lovovertrædelsen måtte anses for at være af forholdsvis underordnet betydning.

[X]. Nødret er en handling, der ellers ville være strafbar, men som ikke straffes, når den var nødvendig til afværgelse af truende skade på person eller gods, og lovovertrædelsen måtte anses for at være af forholdsvis underordnet betydning. Handlinger, der foretages som nødret, er efter straffelovens § 14 straffri. Nødret er i praksis kun aktuel, når nødværge ikke finder anvendelse. Ligesom med nødværge er det en betingelse, at afværgehandlingen skal være nødvendig, dvs. nødretsudøveren skal benytte sig af det mindste middel, der skal tjene til effektiv afværgelse. Det er et krav, at der er en væsentlig forskel mellem den truende skade, der afværges, og den (ellers strafbare) handling, der afværger faren. F.eks. vil forsætlig legemsbeskadigelse og andre i sig selv grove handlinger kun være straffri midler til at afværge en truende større skade. I modsætning til nødværgesituationerne kan handlinger i nødretssituationer rettes mod andre end den, der angriber. Det vil altid bero på domstolenes konkrete vurdering af samtlige omstændigheder i det enkelte tilfælde, om betingelserne for nødværge og/eller nødret er opfyldt.

Registrering og indberetning

[X]. Hvis personalet har vurderet, at der har været behov for at anvende nødværge eller nødret, skal det registreres og indberettes. Det følger af § 18, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 1411 af 5. december 2024 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne samt om særlige sikkerhedsforanstaltninger for voksne og modtagepligt i boformer efter lov om social service (herefter magtanvendelsesbekendtgørelsen), at registrering af magtanvendelse uden hjemmel og af indgreb, som er foretaget som led i nødværge eller nødret, skal foretages straks og senest tre dage efter, at indgrebet har fundet sted. Det følger dog af bekendtgørelsens § 18, stk. 2, at i tilfælde, hvor der er tilkøbt socialpædagogisk ledsagelse under ferie efter lov om tilkøb af socialpædagogisk ledsagelse under ferie eller §§ 15-14 i lov om frikommunenetværk, skal registrering af indgreb efter stk. 1 foretages straks efter, at ferien er slut, og senest tre dage herefter. Registrering af foranstaltninger efter bekendtgørelsens § 18, stk. 1 og 2, indberettes månedligt efter bekendtgørelsens § 11, stk. 3, § 12, stk. 2, og § 13, stk. 2, jf. bekendtgørelsens § 18, stk. 3.

Kapitel 8

Værger og andre repræsentanter

Serviceoven:

§ 82. [...]

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal påse, om der er pårørende eller andre, der kan inddrages i varetagelsen af interesserne for en person med betydelig nedsat psykisk funktionsevne.

Kommunalbestyrelsen skal være opmærksom på, om der er behov for at bede Familieretshuset om at beskikke en værge efter værgemålsloven.

Serviceoven:

§ 130. Som grundlag for kommunalbestyrelsens afgørelser efter §§ 125 og 128, § 128 b, stk. 2, §§ 128 c-128 f og § 136 a, stk. 3, skal der foreligge

1) oplysninger om den socialpædagogiske hjælp og pleje efter kapitel 16, der har været iværksat før den påtænkte afgørelse om iværksættelse af foranstaltningerne,

2) oplysninger om den forventede periode, i hvilken foranstaltningerne vil være nødvendige, og

3) pårørendes og en eventuel værges bemærkninger til de påtænkte foranstaltninger.

§ 131. Familieretshuset træffer afgørelse om optagelse i særlige botilbud uden samtykke efter § 129 eller § 136 f, stk. 3, 2. pkt., efter indstilling fra kommunalbestyrelsen. Familieretshusets afgørelse skal træffes senest 2 uger efter modtagelse af kommunalbestyrelsens indstilling.

Stk. 2. Indstillingen skal indeholde en redegørelse for

1-4) [...]

5) personens egne samt de pårørendes og den eventuelle værges bemærkninger til flytningen, herunder hvorvidt de klageberettigede efter § 134, stk. 3, kan tiltræde kommunalbestyrelsens indstilling.

Stk. 3. [...]

Stk. 4. Har den pågældende ikke en værge eller fremtidsfuldmægtig, hvis kompetence omfatter beslutninger efter stk. 1, skal kommunalbestyrelsen anmode Familieretshuset om at beskikke en værge efter værgemålsloven. Familieretshuset skal have truffet afgørelse om værgebeskikkelse, inden kommunalbestyrelsen indstiller efter § 129.

Stk. 5. [...]

§ 131 a. Familieretshuset træffer efter indstilling fra kommunalbestyrelsen afgørelse om optagelse i et bestemt botilbud efter § 129 a. Familieretshuset skal træffe afgørelse senest 2 uger efter modtagelsen af kommunalbestyrelsens indstilling.

Stk. 2. Indstillingen skal indeholde en redegørelse for

1-5) [...]

6) personens egne, de pårørendes og den eventuelle værges bemærkninger til flytningen, herunder hvorvidt de klageberettigede efter § 134, stk. 3, kan tiltræde kommunalbestyrelsens indstilling.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen anmoder Familieretshuset om at beskikke en værge efter værgemålsloven, hvis der er behov herfor. Familieretshuset skal have truffet afgørelse om denne anmodning, inden kommunalbestyrelsen indstiller efter § 129 a.

Stk. 4. Kommunalbestyrelsen kan om fornødent anmode om bistand af politiet til at gennemføre en afgørelse om flytning.

[X]. Der kan være situationer, hvor en person af forskellige årsager (udviklingshæmning, erhvervet hjerneskade, demens eller andet) har betydelig nedsat psykisk funktionsevne, der gør, at den pågældende ikke er i stand til at varetage sine egne interesser. Der er derfor fastsat regler i serviceloven, som angiver, at kommunalbestyrelsen skal overveje behovet for en værge. Dette gælder bl.a. efter servicelovens § 82, stk. 2, som er beskrevet ovenfor i kapitel 3.

Desuden fremgår det af nogle af bestemmelserne om magtanvendelse, at en afgørelse forudsætter inddragelse af pårørende eller evt. værge eller andre repræsentanter. Her nævnes nogle af de væsentligste:

Det følger således af servicelovens § 130, at kommunen i sager om indgreb i form af magtanvendelse efter §§ 125 og 128, § 128 b, stk. 2, §§ 128 c-128 f og § 136 a, stk. 3 i forbindelse med sagsbehandlingen bl.a. skal indhente bemærkninger fra pårørende og en eventuel beskikket værge.

Har den pågældende ikke en værge eller fremtidsfuldmægtig, hvis kompetence omfatter beslutninger om flytning, skal kommunalbestyrelsen anmode Familieretshuset om at beskikke en værge efter værgemålsloven. Familieretshuset skal have truffet afgørelse om værgebeskikkelse, inden kommunalbestyrelsen indstiller efter § 129.

I forbindelse med indstilling til optagelse i et særligt botilbud efter § 129 a skal kommunalbestyrelsen overveje, hvorvidt der er behov for værgebeskikkelse i den konkrete sag, jf. § 131 a, stk. 3.

Værgen har desuden indflydelse i sager om optagelse i særlige botilbud efter servicelovens § 136 f. Det følger af § 136 f, stk. 1, at for personer, der ikke modsætter sig flytning, men som mangler evnen til at give informeret samtykke til en flytning, kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om optagelse i et bestemt botilbud og, om nødvendigt, om udskrivelse fra et botilbud, hvis kommunalbestyrelsens indstilling tiltrædes af den værge, Familieretshuset har beskikket, tiltrædes af fremtidsfuldmægtigen for personer, der har oprettet en fremtidsfuldmagt, der omfatter dette forhold, og som er sat i kraft, jf. § 7, stk. 1, i lov om fremtidsfuldmagter, eller tiltrædes af en nær pårørende med attest. Tilsvarende kompetence har værgen, fremtidsfuldmægtigen eller en nær pårørende med attest i sager om tryghedsskabende velfærdsteknologi efter servicelovens § 136 e.

Endelig har værgen kompetence efter klagebestemmelserne i servicelovens §§ 133 og 134.

Anmodning om værgemål

[X]. Reglerne om værgemål fremgår af værgemålsloven (lovbekendtgørelse nr. 1122 af 28. maj 2021). Lovgivningen om værgemål hører under Justitsministeriets ressortområde.

Principafgørelse 60-17

En kommune skal, inden den afgør en sag om hjælp og støtte til f.eks. ældre og borgere, som har en funktionsnedsættelse, sikre sig, at borgeren er i stand til at varetage sine interesser.

Det betyder, at kommunen skal være opmærksom på, om der er behov for at bede Familieretshuset (tidligere Statsforvaltningen) om at beskikke en værge. Det gælder i situationer, hvor borgeren på grund af en nedsat intellektuel (kognitiv) funktionsevne eller af andre årsager, ikke er i stand til at varetage sine interesser og heller ikke kan give en gyldig fuldmagt til andre om at varetage sine interesser. Det gælder ikke mindst, når der ikke er enighed mellem en kommune og en pårørende om den indsats, som er nødvendig over for borgeren. En klage til Ankestyrelsen må i sig selv betegnes som en sådan uenighed, at den kan danne grundlag for, at der er behov for beskikkelse af en værge.

Hvis borgeren ikke har fået mulighed for at udnytte sine partsrettigheder under sagens behandling og forløb i kommunen, er der tale om tilsidesættelse af grundlæggende sagsbehandlingsregler, herunder partshøring, sagsoplysning og klagemuligheder, som fører til, at kommunens afgørelse som udgangspunkt er ugyldig. Det skyldes, at disse grundlæggende sagsbehandlingsregler har karakter af garantiforskrifter. Tilsidesættelse af sådanne garantiforskrifter medfører, at der er en formodning for, at afgørelsen er påvirket af manglerne, medmindre at det konkret kan afkræftes. Det er myndigheden, der har bevisbyrden for, at manglerne ikke har haft betydning for afgørelsens resultat.

Ankestyrelsen modtager ofte klager over en kommunes afgørelse fra nærtstående og pårørende, som kommunen betragter som partsrepræsentanter. Ankestyrelsen kan behandle klagen af hensyn til borgerens retssikkerhed, selvom borgeren som følge af sin funktionsnedsættelse, ikke kan give en gyldig fuldmagt til repræsentation. I modsat fald vil sådanne sager, hvor der kan være tale om, at kommunens afgørelse er ugyldig, som følge af tilsidesættelse af grundlæggende sagsbehandlingsregler, ikke kunne

prøves ved en klageinstans. Ankestyrelsen vil i disse tilfælde typisk hjemvise sagen med henblik på, at kommunen beder Familieretshuset (tidligere Statsforvaltningen) om at beskikke en værge og derefter træffer en ny afgørelse.

Anmodning om værgemål kan, jf. værgemålsloven § 16, fremsættes af den pågældende selv, dennes ægtefælle, børn, forældre, søskende eller andre blandt de nærmeste, værgen, en skifteværge eller en særlig værge, den pågældendes fremtidsfuldmægtig, den, der har indseende med den pågældendes fremtidsfuldmægtig, og som har tilbagekaldt fremtidsfuldmagten, kommunalbestyrelsen, regionrådet eller politidirektøren.

Familieretshuset eller retten træffer afgørelse om værgemål efter §§ 5-10, jf. værgemålslovens § 13. Det følger af § 13, stk. 2, at Familieretshuset træffer afgørelse om værgemål efter § 5 og §§ 7-10, medmindre det findes betænkeligt at behandle sagen administrativt, herunder når den, der begæres sat under værgemål, protesterer mod, at der træffes afgørelse om værgemål.

Værgemålsloven stiller ingen formkrav til ansøgningen. Dog vil en ansøgning som udgangspunkt forudsætte, at Familieretshuset anmodes om en samtale med en sagsbehandler fra Familieretshuset. Samtalen bestilles på Familieretshusets hjemmeside. Under denne samtale afklares behovet for et værgemål. Hvis der efter samtalen ønskes at søge om værgemål, vil Familieretshuset sende en ansøgningsblanket til ansøger.

Det er vigtigt for sagens hurtige behandling at udfylde blanketten i videst muligt omfang, idet Familieretshuset har brug for disse oplysninger ved behandling af sagen. Det vil sige, at ansøger så vidt muligt, skal vedlægge en lægeerklæring for den person, der søges om værgemål for.

Hvis den, der søges om værgemål for, bor på et botilbud eller et plejehjem, og har registreret sin folkeregisteradresse her, skal der ligeledes, så vidt muligt, vedhæftes en udtalelse herfra sammen med ansøgningsblanketten.

I øvrigt sørger Familieretshuset for sagens oplysning, hvilket betyder, at Familieretshuset bl.a. underretter den, der anmodes iværksat værgemål for, om ansøgningen, samt indhenter de nødvendige oplysninger til brug for sagens behandling herunder f.eks. lægelige oplysninger samt en evt. udtalelse fra det botilbud, hvor den pågældende bor.

Inden Familieretshuset træffer afgørelse i sagen, har den, som sagen angår, ret til at gøre sig bekendt med grundlaget for den påtænkte afgørelse.

Det er Familieretshuset, der afgør, hvorvidt betingelserne for at iværksætte værgemål er opfyldt, herunder omfanget af værgemålet og om værgemålet skal tidsbegrænses. Familieretshuset er således ikke bundet af, at der i ansøgningen er foreslået en bestemt type værgemål.

Familieretshusets afgørelse kan indbringes for retten.

Afgørelser om værgemål med fratagelse af den retlige handleevne træffes altid af retten. I disse sager skal retten sørge for sagens oplysning.

Værgemål efter værgemålslovens § 5

[X]. Ved iværksættelse af et værgemål skal der altid tages stilling til værgemålets omfang. Udgangspunktet er værgemål efter værgemålslovens § 5.

Der kan iværksættes værgemål for den, der på grund af sindssygdom, herunder svær demens, eller hæmmet psykisk udvikling eller anden form for alvorligt svækket helbred er ude af stand til at varetage sine anliggender, hvis der er behov for det, jf. værgemålslovens § 5, stk. 1.

Værgemål efter værgemålslovens § 5 kan omfatte alle personlige og økonomiske anliggender, men kan også begrænses til blot en af delene. Værgemålet kan endvidere begrænses til at angå bestemte personlige forhold eller bestemte økonomiske forhold.

Værgemålet kan endvidere tidsbegrænses.

Værgemålet skal afpasses efter de konkrete behov hos den borger, som sagen drejer sig om, og værgemålet må ikke være mere omfattende end nødvendigt. Værgemålet skal således tilpasses efter den enkeltes behov.

Personer under værgemål er myndige og er ikke frataget muligheden for på egen hånd at råde over deres formue og indgå retshandler, medmindre der konkret er truffet afgørelse om hel eller delvis fratagelse af den retlige handleevne, jf. værgemålslovens § 6, stk. 1, 1. pkt.

Økonomiske forhold

[X]. Værgemål kan begrænses til at angå økonomiske forhold, herunder bestemte aktiver eller anliggender. Værgemålet kan således begrænses til f.eks. salg eller forvaltning af fast ejendom, indgåelse af lejemål eller indgåelse af bestemte økonomiske aftaler, jf. værgemålslovens § 5, stk. 1.

Personlige forhold

[X]. Værgemålet kan endvidere begrænses til at angå personlige forhold, herunder bestemte personlige anliggender, jf. værgemålslovens § 5, stk. 3.

Værgemålet medfører en ret for værgeren til at repræsentere den, der er under værgemål, i vigtigere forhold af personlig karakter, som den pågældende på grund af sin tilstand ikke selv kan tage stilling til. Det er ikke muligt at fratage handleevnen på det personlige plan.

Det er vanskeligt at fastlægge grænserne for det personlige værgemål. Særligt i forhold til spørgsmål om flytning bemærkes det, at selvom flytning er et spørgsmål, der hører under de personlige forhold, vil værgeren i forhold til netop dette spørgsmål ikke alene kunne beslutte, hvad der efter værgens opfattelse er bedst for den pågældende person, som er under værgemål. Årsagen hertil er, at en flytning er et så vidtgående indgreb, at der foruden værgens medvirken også er en række objektive betingelser, der skal være opfyldt, for at en flytning uden samtykke kan gennemføres efter serviceloven. For sager om optagelse i særlige botilbud uden samtykke (flytning uden samtykke) gælder der således efter serviceloven særlige regler i forhold til de almindelige regler i værgemålsloven. Se f.eks. principafgørelse 57-17 nedenfor, hvor det slås fast, at kommunen ved flytning uden samtykke skal sørge for, at borgeren får beskikket en værge, da det skal sikres, at borgerens interesser varetages.

Principafgørelse 57-17

Reglerne om frit valg af botilbud gælder også for personer, der skal optages i et særligt botilbud efter reglerne om magtanvendelse.

Formålet med reglerne om magtanvendelse er at beskytte den borger, der på grund af psykisk nedsættelse af funktionsevnen, ikke kan tage vare på sig selv.

Reglerne om frit valg betyder generelt, at en person, der visiteres til et botilbud, har mulighed for frit at vælge et andet tilsvarende botilbud, end det kommunen har besluttet. Det er dog en betingelse, at

tilbuddet er egnet til at opfylde personens behov, fremgår af Tilbudsportalen og at det ikke er væsentligt dyrere, end det kommunen har tilbudt.

Hvis borgeren ikke vil eller kan give samtykke til optagelse i et særligt botilbud, skal kommunen sørge for, at borgeren får udpeget en personlig værge, da borgeren ellers ikke kan udnytte det frie valg af botilbud. Hvis kommunen ikke har sørget for at udpege en værge, er det en væsentlig mangel i afgørelsen, som kan føre til afgørelsens ugyldighed.

Det betyder, at Familieretshuset (tidligere Statsforvaltningen) ikke kan træffe afgørelse om optagelse i et særligt botilbud uden samtykke, før borgerens værge har haft mulighed for at tilkendegive ønske om at gøre brug af frit valg ordningen.

I den konkrete sag ønskede kommunen at flytte borgeren til et botilbud ved brug af reglerne om flytning uden samtykke. Da borgeren ikke havde en værge, og borgeren dermed ikke havde haft mulighed for at benytte sin ret til frit valg, var Familieretshusets (tidligere Statsforvaltningen) afgørelse ugyldig.

Værgens medvirken til en flytning uden samtykke er forskellig afhængig af, om der er tale om en flytning efter servicelovens §§ 129 og 129 a eller efter § 136 f. Ved flytning efter §§ 129 og 129 a skal værgens bemærkninger til en flytning uden samtykke fremgå af kommunalbestyrelsens redegørelse i indstillingen til Familieretshuset, jf. § 131, stk. 2, nr. 5, og § 131 a, stk. 2, nr. 6.

Der henvises til kapitel [x] hvor reglerne om optagelse i særlige botilbud uden samtykke er nærmere beskrevet.

Et personligt værgemål kan omfatte kontakt med de sociale myndigheder om sociale ydelser, indgivelse af klage eller begæring om aktindsigt eller stillingtagen til en handleplan.

Andre typer af beslutninger vil klart ligge uden for det personlige værgemåls grænser. Det kan - navnlig hvis vedkommende bor i et botilbud - være, fordi beslutningen vedrører rene dagligdagsspørgsmål, og der ikke er tale om en opgave af retlig karakter. Det kan f.eks. være tilfældet ved beslutninger om spisetider i botilbuddet eller beslutning om deltagelse i en mindre udflugt.

En personlig værge er en beslutningstager med opgaver af retlig art. Værgen er således ikke en omsorgs- eller tilsynsperson.

Fratagelse af den retlige handleevne

[X]. Et værgemål efter værgemålslovens § 5 kan suppleres med fuldstændig eller delvis fratagelse af den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6. Der kan alene ske fratagelse af den retlige handleevne for så vidt angår økonomiske forhold. Fratagelsen af den retlige handleevne kan være fuldstændig og dermed omfatte samtlige økonomiske forhold, jf. værgemålslovens § 6, stk. 1, 1. pkt., eller delvis og dermed begrænses til at angå bestemte aktiver eller anliggender, jf. værgemålslovens § 6, stk. 1, 2. pkt. Begge former for fratagelse af den retlige handleevne kan tidsbegrænses.

Betingelsen for fratagelse af den retlige handleevne er, at en sådan foranstaltning er nødvendig for at hindre, at den pågældende udsætter sin formue, indkomst eller andre økonomiske interesser for fare for at forringes væsentligt eller for at hindre økonomisk udnyttelse. Et sådant behov vil kunne opstå i tilfælde, hvor den pågældende - trods eller på grund af nedsat psykisk funktionsevne - er så aktiv, at der er behov for at hindre egne dispositioner, eller der er behov for at beskytte den pågældende mod at blive udnyttet af omgivelserne.

Borgere, der fuldstændigt fratages den retlige handleevne, er umyndige og kan ikke selv forpligte sig ved retshandler eller råde over deres formue. Ved en delvis fratagelse af den retlige handleevne er borgeren

fortsat myndig, men kan ikke forpligte sig ved retshandler eller råde over sin formue i det omfang, det er bestemt.

Samværgemål

[X]. Det vil i nogle tilfælde være aktuelt at iværksætte samværgemål, jf. værgemålslovens § 7, hvilket dog forudsætter, at den pågældende selv anmoder herom.

Samværgemål kan iværksættes for den, der på grund af uerfarenhed, svækket helbred eller anden lignende tilstand har behov for hjælp til at administrere sin formue eller varetage andre økonomiske anliggender. Der kan således ikke iværksættes samværgemål, for så vidt det angår personlige forhold.

Samværgemål kan begrænses til at angå bestemte aktiver eller anliggender.

Samværgemål indebærer, at samværeren og den pågældende handler i forening i anliggender, der er omfattet af samværgemålet. Ved samværgemål gælder de almindelige tilsynsregler (f.eks. at væreren skal aflægge regnskab og sørge for, at formuen bestyres i et godkendt forvaltningsinstitut) ikke. Derfor forudsætter et samværgemål, at den pågældende har en vis indsigt i egne forhold, således at han eller hun er i stand til reelt at handle i forening med væreren.

Nær pårørende med attest

[X]. Ved en ændring af værgemålsloven og serviceloven i 2025 (lov nr. 729 af 620. juni 2025) er der indført en ny type repræsentant – en nær pårørende med attest, som også har kompetence i visse af bestemmelserne om magtanvendelse.

Det følger af værgemålsloven § 33 a, stk. 1, at Familieretshuset uden værgebeskikkelse kan udstede en attest til en nær pårørende til en person, der har behov for sådan hjælp, der giver den nære pårørende adgang til at varetage den pågældendes personlige anliggender og løbende økonomiske dispositioner til underhold, der betales til en offentlig myndighed eller private kreditorer, der opkræver bolig- eller forsyningsudgifter.

Attesten udstedes på baggrund af en erklæring fra den nære pårørende om, at denne vil påtage sig opgaven.

Erklæringen skal vedlægges en straffeattest for den nære pårørende og samtykke fra den person, der har behov for bistand, eller en lægeerklæring, hvoraf det fremgår, at den pågældende af helbredsmæssige grunde har behov for bistand til varetagelse af personlige anliggender.

Den nære pårørende skal underskrive en erklæring på tro og love om, at der ikke er modstand blandt eventuelle øvrige nære pårørende mod, at vedkommende påtager sig denne opgave, og om, at dette vurderes at være i overensstemmelse med ønskerne fra den, der har behov for bistand, og, hvis erklæringen er indgivet på baggrund af et samtykke fra den pågældende, at vedkommende har evnen og den fornødne dømmekraft til at forstå sin situation og til at træffe beslutningen.

En nær pårørende med attest har kompetence (svarende til værgens eller fremtidsfuldmægtigens) i bestemmelse om anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi, jf. servicelovens § 136 e og om optagelse i særligt botilbud uden samtykke efter § 136 f. Der henvises til kapitel [x], som beskriver disse bestemmelser.

Fremtidsfuldmægtig

[X]. En fremtidsfuldmægtig er desuden tillagt kompetencen i visse af de magtanvendelsesbestemmelser, hvor værgerne også har kompetence. Reglerne om fremtidsfuldmagter fremgår af lov om fremtidsfuldmagter, jf. lov nr. 618 af 8. juni 2016, som hører under Justitsministeriet.

Det grundlæggende om fremtidsfuldmagter følger af de indledende bestemmelser i §§ 1 og 2, hvor det fremgår, at personer, der er fyldt 18 år, og som er i stand til at handle fornuftsmæssigt, kan oprette en fremtidsfuldmagt til at træde i kraft, hvis den pågældende på et senere tidspunkt som følge af sygdom, svækket mental funktion eller helbred el.lign. ikke længere har evne til at varetage sine forhold inden for de områder, som er omfattet af fuldmagten.

En fremtidsfuldmagt kan gives til en eller flere fremtidsfuldmægtige med henblik på at varetage fuldmagtsgivers økonomiske og personlige forhold. Fuldmagten kan begrænses til at angå et eller flere bestemte forhold.

Det er Familieretshuset, som træffer afgørelse om at sætte fremtidsfuldmagten i kraft, jf. lov om fremtidsfuldmagter § 7, stk. 1.

Kapitel 9

Forholdet til sundhedsloven og psykiatriloven

Forholdet til sundhedsloven

Patienters retstilling

[X]. Sundhedsloven (lovbekendtgørelse nr. 275 af 12. marts 2025) regulerer bl.a. patienters retstilling. Efter lovens § 15, stk. 1, må ingen behandling indledes eller fortsættes uden patientens informerede samtykke, medmindre andet følger af lov eller bestemmelser fastsat i henhold til lov eller af sundhedslovens §§ 17-19.

Sundhedsloven indeholder krav til et informeret samtykke, samt regler om, hvornår andre, herunder pårørende, en værge eller en fremtidsfuldmægtig, kan give samtykke på patientens vegne.

I sundhedslovens kapitel 8, 8 a og 9 er der fastsat bestemmelser om aktindsigt, tavshedspligt og videregivelse af helbredsoplysninger m.v.

Sundhedsloven gælder både inden for det offentlige og private sundhedsvæsen, hvortil der er knyttet en autoriseret sundhedsperson, og den gælder også i tilfælde, hvor der udføres sundhedsfaglig behandling i hjemmet, herunder i plejeboliger og i andre boformer.

Ved sundhedspersoner forstås personer, der er autoriserede i henhold til særlig lovgivning til at varetage sundhedsfaglige opgaver og personer, der handler på dissens ansvar.

Sundhedsloven gælder for sundhedsfaglig behandling

[X]. Sundhedslovens bestemmelser gælder i en bred sammenhæng, hvor der udføres både sociale opgaver og sundhedsfaglige opgaver. Den sundhedsfaglige behandling af borgere med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne sker i det daglige i tæt sammenhæng med den almindelige sociale omsorg, således at de sociale omsorgsopgaver og den sundhedsfaglige behandling kan være svære at adskille. Der kan f.eks. være tale om udskiftning af forbinding og rensning af sår samtidig med, at der udøves hjælp til personlig pleje, ligesom medicin ofte udleveres sammen med maden.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at der gælder forskellige regler for den sociale omsorgsudøvelse og den sundhedsfaglige behandling og pleje.

Det er især inden for sundhedslovens bestemmelser om patienternes retsstilling, f.eks. samtykke, aktindsigt m.v., at der kan opstå usikkerhed om forholdet mellem sociale og sundhedsfaglige ydelser.

Sundhedsfaglig behandling

[X]. Ved sundhedsfaglig behandling forstås undersøgelse, diagnosticering, sygdomsbehandling, fødselshjælp, genoptræning, sundhedsfaglige pleje samt forebyggelse og sundhedsfremme i forhold til den enkelte patient m.v. Eksempler på sundhedsfaglig behandling er medicingivning, insulinbehandling, øjendrypning, tandbehandling, sårbehandling, blodprøvetagning og vaccinationer.

Stedfortrædende samtykke

[X]. Hvis patienten varigt mangler evnen til at give et informeret samtykke – f.eks. på grund af nedsat psykisk funktionsevne, hvad enten denne tilstand er opstået ved fødslen eller senere, som tilfældet er for demente – kan de nærmeste pårørende, f.eks. en ægtefælle eller voksne børn eller en anden person, som patienten er nært knyttet til, ifølge sundhedsloven give samtykke til behandlingen på vegne af patienten. Hvis der er udpeget en personlig værge, der har kompetence til at træffe beslutning vedrørende den sundhedsfaglige behandling, kan denne også give samtykke til behandling. Hvis patienten har afgivet en fremtidsfuldmagt, der omfatter personlige forhold, herunder helbredsforhold, kan samtykket til behandling gives af fremtidsfuldmægtigen, i det omfang fremtidsfuldmagten bemyndiger fremtidsfuldmægtigen dertil og fremtidsfuldmagten er ikraftsat. De nærmeste pårørende, værgen eller fremtidsfuldmægtigen indtræder dermed i patientens rettigheder. De skal således have den information, som patienten ellers skulle have haft.

Skønner sundhedspersonen, at de nærmeste pårørende, værgen eller fremtidsfuldmægtigen forvalter samtykket på en måde, der åbenbart vil skade patienten eller behandlingsresultatet, kan sundhedspersonen gennemføre behandlingen, såfremt Styrelsen for Patientsikkerhed giver sin tilslutning hertil.

Ved varetagelsen af sociale omsorgsopgaver og anvendelsen af magt efter serviceloven er det derimod alene personens eget samtykke, der er afgørende for, om en handling af indgribende karakter er en magtanvendelse. Hvis personen selv ikke samtykker til en sådan handling, vil det være et indgreb i vedkommendes selvbestemmelsesret og derfor skulle have hjemmel i servicelovens magtanvendelsesregler. Det bemærkes i den forbindelse, at det ved enkelte magtanvendelser efter serviceloven kan være af betydning om en værge eller fremtidsfuldmægtig tiltræder eller modsætter sig anvendelsen af det konkrete indgreb. I de tilfælde hvor værgens eller den fremtidsfuldmægtiges stillingtagen har betydning for indgrebet, vil det fremgå eksplicit af reglerne.

Patientens inddragelse

[X]. Selv om patienten ikke selv kan give samtykke til behandling og pleje, skal vedkommende informeres og inddrages i drøftelserne vedrørende behandlingen og plejen i det omfang, patienten forstår behandlingssituationen, medmindre dette kan skade patienten. Patientens tilkendegivelser skal, i det omfang de er aktuelle og relevante, tillægges betydning.

Ingen pårørende, værge eller fremtidsfuldmægtig m.v.

[X]. I sundhedsloven er der fastsat regler for de situationer, hvor en patient, der varigt mangler evnen til at give informeret samtykke, ikke har nogen nærmeste pårørende, værge eller fremtidsfuldmægtig, der kan repræsentere patienten i personlige forhold, herunder helbredsforhold. I disse situationer kan sundhedspersonen gennemføre en påtænkt behandling, hvis en uafhængig sundhedsperson, som ikke

tidligere har været involveret i behandlingen af patienten, giver sin tilslutning hertil. Hvis behandlingen er af mindre indgribende karakter med hensyn til omfang og varighed, kan sundhedspersonen dog i disse situationer, hvor der ikke er nogen nærmeste pårørende, værge eller fremtidsfuldmægtig, umiddelbart gennemføre behandlingen.

Øjeblikkeligt behandlingsbehov

[X]. Hvis en patient, der midlertidigt eller varigt mangler evnen til at give informeret samtykke eller er under 15 år, befinder sig i en situation, hvor øjeblikkelig behandling er påkrævet for patientens overlevelse eller for på længere sigt at forbedre patientens chance for overlevelse eller for et væsentligt bedre resultat af behandlingen, kan en sundhedsperson indlede eller fortsætte en behandling uden samtykke fra patienten eller forældremyndighedens indehaver, nærmeste pårørende, værge eller fremtidsfuldmægtig.

Tvangsbehandling

[X]. Sundhedsloven indeholder ikke hjemmel til at anvende tvang over for habile patienter i forbindelse med somatisk behandling. Det følger imidlertid af bekendtgørelse nr. 126 af 27. januar 2019 af lov om anvendelse af tvang ved somatisk behandling af varigt inhabile, at det er muligt at anvende tvang ved somatisk behandling af varigt inhabile patienter.

Loven finder anvendelse på patienter, der er fyldt 15 år, og som varigt mangler evnen til at give informeret samtykke til behandling, jf. § 18 i sundhedsloven. Loven gælder ikke for patienter, der er omfattet af reglerne i psykiatriloven. Det betyder, at reglerne ikke kan anvendes over for patienter, der er indlagt på psykiatrisk afdeling efter psykiatriloven, eller over for patienter, der efter § 13 i psykiatriloven, behandles på en somatisk afdeling. Disse kan i stedet tvangsbehandles for visse somatiske lidelser, hvis betingelserne herfor i psykiatriloven er opfyldt.

Efter lov om anvendelse af tvang ved somatisk behandling af varigt inhabile kan en læge eller tandlæge – under en række betingelser – beslutte at tvangsbehandle en patient, som i ord eller handling modsætter sig en sundhedsfaglig behandling, som en værge, en nærmeste pårørende eller en fremtidsfuldmægtig har samtykket til, eller som en anden sundhedsperson med faglig indsigt på området eller Styrelsen for Patientsikkerhed har givet sin tilslutning til. Det er en betingelse for beslutninger om tvangsbehandling, at patientens værge, nærmeste pårørende eller fremtidsfuldmægtig giver samtykke til, at behandlingen kan gennemføres ved tvang, eller at en anden læge eller tandlæge med faglig indsigt på området, som ikke tidligere har deltaget i eller skal deltage i behandlingen af den pågældende patient, giver sin tilslutning dertil.

Loven giver desuden mulighed for at gennemføre tvangsbehandlingen ved at anvende tvangsindgreb, hvis tvangsindgrebet er nødvendigt for at gennemføre tvangsbehandlingen.

Der henvises i øvrigt til Styrelsen for Patientsikkerheds informationsmateriale om loven "Anvendelse af tvang ved somatisk behandling af varigt inhabile – Information til personale. Hvad betyder reglerne for dig?" fra maj 2019.

Yderligere retsregler

[X]. Ud over de nævnte regler findes der regler om anvendelse af tvang i psykiatrien (psykiatriloven) og regler om tvangsmæssig behandling i medfør af lovgivningen om smitsomme sygdomme (epidemi-loven) med tilhørende bekendtgørelser.

Psykiatriloven beskrives nedenfor. Oplysning om lovgivningen om smitsomme sygdomme fås ved henvendelse til Indenrigs- og Sundhedsministeriet.

Forholdet til psykiatriloven

[X]. Psykiatriloven regulerer brugen af tvangsmæssige foranstaltninger og finder alene anvendelse i forbindelse med indlæggelse, ophold og behandling på psykiatrisk afdeling, jf. psykiatrilovens § 1, stk. 1. Psykiatriloven omfatter dermed ikke borgere med ophold i et botilbud efter servicelovens kapitel 20.

Der foreligger tvang i psykiatrilovens forstand, når der anvendes foranstaltninger uden patientens informerede samtykke, jf. reglerne i kapitel 5 i sundhedsloven.

Hvor en borger udskrives fra det psykiatriske system og straks skal have tilbud efter den sociale lovgivning, er det vigtigt, at der er kontakt mellem sundhedsmyndigheden og borgerens kommune. I denne fase påhviler det således sundhedsmyndigheder og sociale myndigheder at samarbejde i forbindelse med udarbejdelsen af udskrivningsaftaler eller koordinationsplaner og handleplaner, jf. psykiatrilovens §§ 13 a og 13 b samt servicelovens § 141.

Udskrivningsaftaler og koordinationsplaner skal indeholde oplysninger om patientens fremtidige behandling og sociale foranstaltninger for patienten efter udskrivning, samt oplysninger om, hvem der skal reagere, hvis patienten ikke følger planen.

Overlægen er forpligtet til at spørge patienten i forbindelse med indlæggelsen, om patienten modtager støtte fra kommunen i form af f.eks. botilbud eller beskæftigelsestilbud. Hvis patienten ikke kan eller vil svare overlægen, eller hvis patienten ikke modtager støtte fra kommunen, er overlægen stadig forpligtet til at indgå en udskrivningsaftale eller koordinationsplan, hvis overlægen vurderer, at patienten ikke selv vil søge den nødvendige behandling.

Fiksering

[X]. Psykiatriloven giver mulighed for lovligt at iværksætte tvangsfiksering og beskyttelsesfiksering på den psykiatriske afdeling, når betingelserne herfor er opfyldt. Bestemmelsen finder alene anvendelse i forbindelse med indlæggelse, ophold og behandling på psykiatrisk afdeling, jf. psykiatrilovens § 1, stk. 1.

Der kan henvises til vejledning nr. 9257 af 19. marts 2023 om anvendelse af tvang m.v. i psykiatrien.

Servicelovens magtanvendelsesregler giver ikke mulighed for at anvende fiksering inden for det sociale område. Fiksering kan derfor ikke lovligt finde sted efter serviceloven. Anvendelse af stofseler og lign., der kan bruges, når der er nærliggende risiko for, at en person er i fare for at lide personskade som følge af fald, ved uhensigtsmæssig siddestilling eller ved pludselige og ukontrollerbare bevægelser jf. servicelovens § 128, har et andet formål end fiksering og er derfor ikke omfattet af fikseringsbegrebet. Der henvises til vejledningen kapital [10 x] for beskrivelse af stofseler m.v. efter servicelovens § 128.

[X]. Oplysning om indholdet af sundhedsloven, psykiatriloven, lov om anvendelse af tvang ved somatisk behandling af varigt inhabile fås ved henvendelse til Indenrigs- og Sundhedsministeriet.

Afsnit II

Servicelovens kapitel 24-24b

[X]. I dette afsnit behandles reglerne i servicelovens kapitel 24-24 b.

Kapitel 10

Målgrupper og fysisk anvendelsesområde

Serviceoven:

Kapitel 24

§ 124 a. Bestemmelserne i §§ 124 b-135 b gælder for personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, der får personlig og praktisk hjælp eller socialpædagogisk bistand m.v. efter §§ 83-87, behandling efter §§ 101 og 102, aktiverende tilbud efter §§ 103 og 104 i denne lov eller §§ 10, 13, 14, 16 og 17 i ældreloven, og som ikke samtykker i en foranstaltning efter §§ 124 b-129 a. Det er en forudsætning, at der foreligger den fornødne faglige dokumentation for den nedsatte psykiske funktionsevne.

Kapitel 24 a

§ 136. Bestemmelserne i dette kapitel gælder for personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som ikke er en konsekvens af en erhvervet og fremadskridende mental svækkelse, der får personlig og praktisk hjælp eller socialpædagogisk bistand m.v. efter §§ 83-87, behandling efter §§ 101 og 102 eller aktiverende tilbud efter §§ 103 og 104 i denne lov eller §§ 10, 16 og 17 i ældreloven, og som ikke samtykker i en foranstaltning efter § 136 a. Det er en forudsætning, at der foreligger den fornødne faglige dokumentation for den nedsatte psykiske funktionsevne.

Kapitel 24 b

§ 136 b. Bestemmelserne i dette kapitel gælder for personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som er en konsekvens af en erhvervet og fremadskridende mental svækkelse, der får personlig og praktisk hjælp eller socialpædagogisk bistand m.v. efter §§ 83-87, behandling efter §§ 101 og 102 eller aktiverende tilbud efter §§ 103 og 104 i denne lov eller §§ 10, 16 og 17 i ældreloven, og som ikke samtykker i en foranstaltning efter §§ 136 c-136 f. Det er en forudsætning, at der foreligger den fornødne faglige dokumentation for den nedsatte psykiske funktionsevne.

[X]. Der er forskellige regler for magtanvendelse afhængig af, hvilken målgruppe indgrebet anvendes overfor.

Målgruppe I: Reglerne i servicelovens kapitel 24 gælder for alle voksne med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, dvs. både voksne, hvis funktionsnedsættelse er en konsekvens af en erhvervet og fremadskridende mental svækkelse (f.eks. personer med demens), og voksne, hvis funktionsnedsættelse ikke er en konsekvens af en erhvervet og fremadskridende mental svækkelse (f.eks. personer med udviklingshæmning).

Målgruppe II: Reglerne i servicelovens kapitel 24 a gælder udelukkende for voksne med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som ikke er en konsekvens af en erhvervet og fremadskridende mental svækkelse. Dette kan f.eks. være personer med udviklingshæmning eller autisme. Personer, hvis funktionsnedsættelse er en konsekvens af en erhvervet og fremadskridende mental svækkelse (f.eks. personer med demens), er således ikke omfattet af kapitel 24 a.

Målgruppe III: Reglerne i servicelovens kapitel 24 b gælder udelukkende for voksne med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som er en konsekvens af en erhvervet og fremadskridende mental svækkelse. Dette kan f.eks. være personer med demens. Personer, hvis funktionsnedsættelse ikke er en konsekvens af en erhvervet og fremadskridende mental svækkelse (f.eks. personer med udviklingshæmning), er således ikke omfattet af kapitel 24 b. Hvis en borger både har f.eks. autisme og demens eller anden fremadskridende mental svækkelse, vil borgeren være omfattet af servicelovens kapitel 24 b og ikke servicelovens kapitel 24 a, hvis den fremadskridende svækkelse forårsager en betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne.

Det er en betingelse for at være omfattet af kapitel 24-24 b, at personen får personlig og praktisk hjælp eller socialpædagogisk bistand m.v. efter servicelovens §§ 83-87, behandling efter servicelovens §§ 101 og 102 eller aktiverende tilbud efter servicelovens §§ 103 og 104. Det er endvidere en betingelse, at personen ikke samtykker i en foranstaltning efter servicelovens §§ 124 b-129 a. Endeligt er det en forudsætning, at der foreligger den fornødne faglige dokumentation for personens nedsatte psykiske funktionsevne. For mere om denne dokumentation, se vejledningens kapitel [x]. For mere om samtykke henvises til kapitel [x].

[X]. Det fysiske anvendelsesområde for bestemmelserne i kapitel 24-24 b varierer.

Bestemmelsen om husordener i § 123 finder alene anvendelse i bo- og dagtilbud efter serviceloven og dermed ikke i almene plejeboliger efter almenboligloven. Det er kun bo- og dagtilbud, hvor der opholder sig borgere med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som f.eks. mennesker med udviklingshæmning eller demens, der vil være omfattet af bestemmelsen.

Bestemmelserne i §§ 124 b-124 d, 128, 128 b, § 136 a, 136 c og 136 e om hhv. fysisk guidning og konfliktafværgelse, afværgenhjælp, fastholdelse m.v., anvendelse af stofseler og tryghedsskabende velfærdsteknologi, herunder situationsbestemt kamerakig, samt kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer finder anvendelse i såvel bo- og dagtilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven, som i borgerens eget hjem, i tilfælde hvor borgeren ikke bor på botilbud eller opholder sig i et dagtilbud, men modtager hjælp og støtte i sit eget, private hjem. Bestemmelserne kan også anvendes under udflugter o. lign. Bestemmelserne i §§ 129 og 136 f om optagelse i særligt botilbud uden samtykke finder anvendelse i botilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven og i borgerens eget hjem, i tilfælde hvor borgeren ikke bor på botilbud, men modtager hjælp og støtte i sit eget, private hjem.

Bestemmelserne i §§ 125, 128 c-128 h om hhv. særlige døråbnere og låsning og sikring af yderdøre og vinduer, låsning og sikring af døre til fælles opholdsrum, låsning og sikring af døre til servicearealer og fælleskøkkener, låsning og sikring af låger m.v. fra et bo- eller dagtilbuds udeareal, låsning og sikring af skabe og skuffer m.v. og adgang til en beboers bolig i et botilbud finder alene anvendelse i bo- og dagtilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven. Bestemmelsen i § 129 a om optagelse i særligt botilbud uden samtykke finder anvendelse i botilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven.

Med botilbud menes f.eks. midlertidige boformer efter servicelovens § 107, længerevarende boformer efter servicelovens § 108, almene plejeboliger efter almenboliglovens § 5, stk. 2, plejehjem o. lign. efter ældrelovens § 47, friplejeboliger efter lov om friplejeboliger, jf. lovbekendtgørelse nr. 1254 af 1. november 2025 (herefter friplejeboligloven), botilbudslignende tilbud omfattet af § 4, stk. 1, nr. 3, i lov om socialtilsyn og andre tilsvarende boformer (lovbekendtgørelse nr. 1109 af 1. juli 2022), hvor hjælpen udgår fra servicearealer, og der er fast tilknyttet personale. Med dagtilbud menes beskyttet beskæftigelse efter servicelovens § 103, aktivitets- og samværstilbud efter servicelovens § 104 og aflastningstilbud efter servicelovens § 84. Det er uden betydning for anvendelsesområdet, om det pågældende bo- eller dagtilbud drives af kommunen, regionen eller af en privat leverandør. En bolig i et botilbud er at betragte som en privat bolig med samme retlige status som en lejlighed uden for et botilbud.

Kapitel 11

Husorden

Serviceloven:

§ 123. Lederen af et bo- eller dagtilbud efter denne lov og efter ældreloven med beboere eller brugere med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne kan fastsætte en vejledende husorden, der angiver de nærmere regler og retningslinjer for ophold på bo- eller dagtilbuddets fællesarealer.

Stk. 2. Fastsættes der en husorden efter stk. 1, skal beboere og brugere i bo- eller dagtilbuddet og deres pårørende af hensyn til fællesskabet inddrages i arbejdet med udarbejdelse af husordenen.

Stk. 3. Er der fastsat en husorden, jf. stk. 1, skal personer, der har taget ophold i bo- eller dagtilbuddet, gøres bekendt med denne.

[X]. Lederen af et bo- eller dagtilbud efter serviceloven kan fastsætte en husorden, der angiver de nærmere regler og retningslinjer for ophold på bo- eller dagtilbuddets fællesarealer. Fællesarealerne er de arealer, som anvendes til fælles aktiviteter for beboerne eller brugere. Husordenerne finder således ikke anvendelse i en beboers egen bolig. Med beboers egen bolig menes beboers selvstændige bolig, som anvendes til boligformål.

Servicelovens § 123 finder alene anvendelse i bo- og dagtilbud, hvor der opholder sig borgere med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, såsom f.eks. mennesker med udviklingshæmning eller demens.

Almene plejeboliger efter almenboliglovens § 5, stk. 2, er derimod ikke omfattet af bestemmelsen, da disse boformer er omfattet af reglerne i almenboliglovens § 40. Efter almenboliglovens § 40 fastsætter en almen boligafdeling på et afdelingsmøde en husorden for afdelingen. Husordensreglerne danner sammen med lejekontrakten, vedtægterne og vedligeholdelsesreglementet for afdelingen, de grundlæggende retslige regler for aftalen mellem udlejer og beboerne i almene boliger. Reglerne gælder også for almene ældreboliger ejet af en kommune, region eller selvejende almene ældreboliger. Dog gælder det, at der ikke fastsættes vedtægter for almene ældreboliger ejet af en kommune eller region. Reglerne i en husorden efter almenboligloven indeholder normalt regler for beboernes adfærd, og anvendelse af boligerne og deres fællesarealer, og udgør således de grundlæggende leveregler for, at sikre et velfungerende beboerfælleskab i afdelingen. Reglerne i en husorden efter almenboligloven er bindende, og overtrædelse af dem kan indebære sanktioner over for beboerne.

Husordener efter § 123 kan angive generelle retningslinjer for ophold og adfærd i fællesarealer, og medvirke til, at understøtte trivsel og tryghed i fællesskabet. En husorden kan medvirke til at forebygge konflikter mellem beboere, og mellem beboere og personale, og dermed også personalets brug af magt, da den giver en fælles forståelse af og ramme for, hvad der er god og hensynsfuld adfærd. Husordener efter § 123 er alene vejledende. Det betyder, at de ikke kan danne grundlag for magtanvendelse eller andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for borgerne. Husordenerne har således karakter af faktisk forvaltningsvirksomhed.

Ved fastsættelse af husordener skal proportionalitetsprincippet overholdes. Således må de regler, der fastsættes i husordenen, ikke indsnævre den personlige frihed eller privatlivets fred uforholdsmæssigt, eller på anden måde være byrdefulde.

Ved udarbejdelse af en husorden er det vigtigt at være opmærksom på, at husordenen er tilrettet tilbuddets målgrupper, og at den ikke er overregulerende henset til tilbuddets formål. Afhængigt af målgruppen vil der være en forventelig adfærd, som ikke kan ændres med en husorden. Husordenen må således ikke være til hinder for, at tilbuddet kan rumme den eller de målgrupper, tilbuddet har til formål at hjælpe

Beboerne i bo- eller dagtilbuddet og deres pårørende skal af hensyn til fællesskabet inddrages i udarbejdelsen af husordenen. Beboeren skal inddrages, i det omfang det kan lade sig gøre under hensyn til beboers funktionsnedsættelse. Det er en vigtig forudsætning, at beboere, brugere og pårørende inddrages i udarbejdelsen af en husorden. Dels for at sikre den dialog, der gør, at alle føler ejerskab til

husordenen, og dels med henblik på at sikre, at alle får forståelse for nødvendigheden af overholdelse af reglerne.

Bo- eller dagtilbuddets ledelse eller personale skal gøre personer, der har taget ophold i bo- eller dagtilbuddet, bekendt med husordenen, således at personerne kan indrette sig efter den. Af denne grund bør husordenen findes skriftligt.

Fastsættelse af husorden er ikke magtanvendelse, og foranstaltningen skal derfor ikke registreres og indberettes. Der er heller ikke klageadgang efter servicelovens § 133.

Eksempler på ting, der kan reguleres i en husorden, er regler om, at beboerne så vidt muligt skal sørge for at holde fællesarealerne ryddelige, og regler om, at der ikke må ses TV eller spilles musik på fællesarealerne efter kl. 22.

Eksempler på ting, der ikke kan reguleres i en husorden, er regler om, at personalet må åbne beboernes post uden beboerens samtykke, og regler om, at beboerne ikke må forlade botilbuddet. Baggrunden herfor er, at sådanne regler udgør indgreb i de grundlovssikrede rettigheder om hhv. boligens ukrænkelighed (brud på posthemmeligheden, grundlovens § 72) og frihedsberøvelse (grundlovens § 71). Husordener må ikke stride mod lovgivningen. Hvis der er en lov, der regulerer et område, skal loven overholdes, og husordenerne kan ikke bruges til at omgå loven.

Som bilag til denne vejledning findes et eksempel på en husorden på et botilbud efter serviceloven.

Kapitel 12

Fysisk guidning og konfliktafværgelse

Serviceloven:

§ 124 b. Personalet kan anvende fysisk guidning over for personer som led i omsorgen, herunder for at sikre tryghed og trivsel på bo- og dagtilbud. Fysisk guidning kan anvendes

1) af hensyn til personen selv for at sikre dennes tryghed og værdighed,
2) af hensyn til andre i situationer, hvor personens adfærd er grænseoverskridende eller konfliktskabende,
eller

3) i situationer, hvor en beboer på et bo- eller dagtilbud er gået ind i en anden beboers egen bolig, uden at den anden beboer ønsker det.

Stk. 2. Personalet kan afværge en konflikt ved at stille sig mellem en person, der udviser grænseoverskridende eller konfliktskabende adfærd, og en eller flere andre personer.

Stk. 3. Fysisk guidning efter stk. 1 og konfliktafværgelse efter stk. 2 må ikke indebære fastholdelse.

Stk. 4. Fysisk guidning efter stk. 1 og konfliktafværgelse efter stk. 2 er ikke magtanvendelse eller et indgreb i selvbestemmelsesretten. Der skal derfor ikke ske registrering og indberetning efter § 135 a.

Betingelser for anvendelse

[X]. Personalet kan anvende fysisk guidning over for personer som led i omsorgen, herunder for at sikre tryghed og trivsel på bo- og dagtilbud efter servicelovens § 124 b, stk. 1. Fysisk guidning kan anvendes af hensyn til personen selv for at sikre dennes tryghed og værdighed. Fysisk guidning kan også anvendes af hensyn til andre i situationer, hvor personens adfærd er grænseoverskridende eller konfliktskabende, eller i situationer, hvor en beboer på et bo- eller dagtilbud er gået ind i en anden beboers egen bolig, uden at den anden beboer ønsker det.

Personalet kan endvidere afværge en konflikt ved at stille sig mellem en person, der udviser grænseoverskridende eller konfliktskabende adfærd, og en eller flere andre personer efter servicelovens § 124 b, stk. 2. Ved konfliktafværgelse må der ikke gøres brug af kropsstøtte.

Begrebet ”andre” omfatter alle, herunder alle, der opholder sig på bo-eller dagtilbuddet, f.eks. beboere, besøgende og personale.

Fysisk guidning og konfliktafværgelse kan anvendes akut og kræver ikke forudgående afgørelse fra kommunalbestyrelsen. Hvorvidt en persons adfærd er grænseoverskridende eller konfliktskabende, vil afhænge af en konkret og individuel vurdering i den enkelte situation. Fysisk guidning kan først anvendes, når personalet forgæves har forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats. Principperne om proportionalitet og skånsomhed skal således overholdes.

Fysisk guidning og konfliktafværgelse må endvidere ikke indebære fastholdelse. Således skal personalet stoppe guidningen eller konfliktafværgelsen, hvis personen gør modstand. For mere om fastholdelse henvises der til pkt. [X]

Fysisk guidning kan f.eks. bestå i at lægge en arm om skulderen af en borger for at angive, at man ønsker, at personen skal følge med. Fysisk guidning kan også bestå i at tage borgerens hånd og føre borgeren med sig til et andet rum. Det kan f.eks. være relevant i situationer, hvor der er uoverensstemmelse mellem borgerens ageren og ønsker, og personalets faglige vurdering af, hvad der er det bedste for den pågældende.

Et eksempel på en situation, som er omfattet af servicelovens § 124 b, stk. 1, om fysisk guidning er, at en pædagog har forsøgt at overtale en beboer på et botilbud, som spiller mundharmonika i fællesrummet til stor gene for tre andre beboere, der ser fjernsyn i fællesrummet, til at gå med ud i køkkenet. Da overtalelsen ikke lykkes, lægger pædagogen en hånd på beboerens skulder og fører personen stille og roligt væk fra fællesrummet og ud i køkkenet. Der vil her være tale om fysisk guidning. Hvis beboeren gør modstand, således at pædagogen er nødt til at anvende fysisk magt, f.eks. ved at fastholde personen, kan dette indgreb ikke gennemføres efter servicelovens § 124 b.

Et eksempel på en situation, som er omfattet af servicelovens § 124 b, stk. 2, om konfliktafværgelse kan være, at en oprørt beboer råber og bevæger sig tæt på den anden person, og der er risiko for en fysisk konfrontation. Det kan også være en situation, hvor en beboer forsøger at berøre en anden person på en upassende eller uønsket måde. Her kan personalet stille sig fysisk mellem de to personer - og således skabe en fysisk barriere - for at afværge yderligere grænseoverskridende adfærd.

Bestemmelsen finder anvendelse i såvel bo- og dagtilbud som i borgerens eget hjem, i tilfælde hvor borgeren ikke bor på botilbud eller opholder sig i et dagtilbud, men modtager hjælp og støtte i sit eget hjem. Bestemmelsen kan også anvendes under udflugter o. lign. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X].

Registrering og klage

[X]. Fysisk guidning og konfliktafværgelse efter servicelovens § 124 b er ikke magtanvendelse, og skal derfor ikke registreres og indberettes, ligesom der ikke er særskilt mulighed for at klage over anvendelsen.

Kapitel 13

Afværgehjælp

ServiceLOVEN:

§ 124 c. Personalet kan kortvarigt fastholde eller føre en person væk fra en situation, når det er nødvendigt for at afværge, at vedkommende forårsager væsentlig ødelæggelse af indbo eller andre værdier.

Betingelser for anvendelse

[X]. Personalet kan kortvarigt fastholde eller føre en person væk fra en situation, når det er nødvendigt for at afværge, at vedkommende forårsager væsentlig ødelæggelse af indbo eller andre værdier, jf. servicelovens § 124 c.

Hvorvidt der er tale om væsentlig ødelæggelse af indbo eller andre værdier, vil afhænge af en konkret og individuel vurdering i den enkelte situation. Begrebet "værdier" kan omfatte fysiske genstande med af betydelig økonomisk værdi eller affektionsværdi, der tilhører en anden eller borgeren selv. Begrebet "væsentlig ødelæggelse" kan både være i den konkrete situation og ved gentagne handlinger. Ved gentagne ødelæggende handlinger lægges vægt på, hvor mange gange borgeren har forårsaget ødelæggelse. Hertil skal omfanget og tyngden af ødelæggelsen tages i betragtning. Der skal i den forbindelse tages højde for den økonomiske værdi eller affektionsværdien af det materielle gode. Det bemærkes, at dyr er omfattet af tingsbegrebet.

Afværgehjælp kan anvendes akut og kræver ikke forudgående afgørelse fra kommunalbestyrelsen. Afværgehjælp kan først anvendes, når personalet forgæves har forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats. Principperne om proportionalitet og skånsomhed skal overholdes.

Et eksempel på en situation, hvor bestemmelsen om afværgehjælp kan anvendes, er, hvor en botilbudsbeboer tager en anden beboers fotoalbum, som har stor affektionsværdi for den beboer, der ejer det, og begynder at ødelægge det. Personalet forsøger at overtale beboeren til at lægge fotoalbummet fra sig, men det virker ikke. Her vil personalet kunne fastholde beboeren eller føre beboeren væk for at forhindre yderligere ødelæggelse af fotoalbummet.

Et eksempel på en situation, hvor bestemmelsen om afværgehjælp ikke lovligt kan anvendes, er, hvor en person sidder og tegner med en permanent sprittusch på et vandglas til en værdi af 4 kr.

Bestemmelsen finder anvendelse i såvel bo- og dagtilbud som i borgerens eget hjem, i tilfælde hvor borgeren ikke bor på botilbud eller opholder sig i et dagtilbud, men modtager hjælp og støtte i sit eget hjem. Bestemmelsen kan også anvendes under udflugter o. lign. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X].

Registrering og klage

[X]. Anvendelse af afværgehjælp skal registreres og indberettes til personalelederen, som skal sørge for at videresende indberetningen til kommunalbestyrelsen og til tilsynet, jf. servicelovens § 135 a. Registrering skal foretages straks og senest 3 dage efter, at indgrebet har fundet sted. Registrering af foranstaltninger indberettes månedligt. Se nærmere om registrering og indberetning i vejledningens i kapitel [X].

Personalets anvendelse af afværgehjælp kan påklages til kommunalbestyrelsen af den person, som indgrebet vedrører, eller af en pårørende, værge, fremtidsfuldmægtig eller anden repræsentant for denne person efter servicelovens § 133, stk. 1 og 3. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X].

Kapitel 14

Fastholdelse m.v.

Serviceoven:

§ 124 d. Personalet kan løsne en persons greb i en anden person eller greb i dørhåndtaget el.lign. til en anden persons bolig, hvis den person, der foretager grebet, udviser grænseoverskridende eller konfliktskabende adfærd.

Stk. 2. Personalet kan fastholde, tilbageholde eller føre en person tilbage til egen bolig eller til et andet opholdsrum i et bo- eller dagtilbud, hvis det er nødvendigt for at sikre andres tryghed, værdighed og sikkerhed, når personen udviser en adfærd, der er meget grænseoverskridende eller meget konfliktskabende over for de øvrige personer i bo- eller dagtilbuddet, eller adfærden er til fare for den pågældende selv, eller andre eller i situationer, hvor en person er gået ind i en bolig i et botilbud, uden at beboeren ønsker det.

Betingelser for anvendelse

[X]. Personalet kan løsne en persons greb i en anden person eller i et dørhåndtag eller lignende til en anden persons bolig, hvis den person, der foretager grebet, udviser grænseoverskridende eller konfliktskabende adfærd, jf. servicelovens § 124 d, stk. 1.

Personalet kan også fastholde, tilbageholde eller føre en person tilbage til boligen eller til et andet opholdsrum i et bo- og dagtilbud, (1) hvis det er nødvendigt for at sikre andres tryghed, værdighed og sikkerhed, når personen udviser en adfærd, der er meget grænseoverskridende eller meget konfliktskabende over for de øvrige personer i bo- eller dagtilbuddet, (2) hvis adfærden er til fare for den pågældende selv eller andre, eller (3) hvis en person er gået ind i en bolig i et botilbud, uden at beboeren ønsker det, jf. servicelovens § 124 d, stk. 2.

Med fastholdelse menes, at personalet kan holde en borger fysisk fast for at forhindre eller afværge fare. Med tilbageholdelse menes, at personalet kan holde en borger fysisk tilbage f.eks. for at forhindre eller afværge fare. Med føren tilbage til boligen menes, at personalet kan føre en borger fysisk tilbage til borgerens egen bolig på botilbuddet eller til borgerens eget hjem (i tilfælde, hvor borgeren ikke bor på botilbud) for at forhindre eller afværge fare. Med føren til et andet opholdsrum menes, at personalet kan føre en borger fysisk til et andet opholdsrum, enten på bo- eller dagtilbuddet eller andet steds, f.eks. for at forhindre eller afværge fare.

Bestemmelsens stk. 1 giver personalet mulighed for at løsne en persons greb, når vedkommende udviser grænseoverskridende eller konfliktskabende adfærd, og derved gribe ind i en situation, inden den potentielt eskalerer og fastholdelse efter stk. 2 bliver nødvendigt

Det vil afhænge af en konkret og individuel vurdering, om personen udviser en adfærd, der er grænseoverskridende eller konfliktskabende, samt om en persons adfærd er til fare for sig selv eller andre. Ved grænseoverskridende eller konfliktskabende adfærd kan der lægges vægt på, om adfærden konkret kan forventes at skabe utryghed for andre personer, herunder hvis personalet har erfaret, at andre personer har givet udtryk for, at de er blevet bange, når personen tidligere har haft en truende eller voldsom adfærd. Ved adfærd der er til fare for personen selv eller andre kan der lægges vægt på, om den pågældende selv eller andre kan komme til skade som følge af adfærden.

Fastholdelse m.v. kan ske akut, dvs. uden forudgående afgørelse fra kommunalbestyrelsen. Fastholdelse m.v. kan først ske, når personalet forgæves har forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats. Fastholdelsen m.v. skal være så kortvarig som muligt, og må ikke være af mere indgribende karakter end nødvendigt for at forhindre den forestående fare. Principperne om proportionalitet og skånsomhed skal således overholdes.

Et eksempel på en situation, som er omfattet af § 124 d, stk. 1, om løsning af greb, er en situation, hvor en beboer, som er kendt for at have svært ved at regulere sine impulser, bliver frustreret over en anden beboer og tager fat i døren til den anden beboers bolig på botilbuddet for at komme ind til vedkommende. Personalet løsner derfor borgerens greb i døren og guider vedkommende roligt tilbage i egen bolig.

Et eksempel på en situation, som er omfattet af § 124 d, stk. 2, om fastholdelse m.v., er en situation, hvor en person i et botilbud går ind i en anden beboers bolig uden samtykke, og trods personalets forsøg på at afværge situationen, fysisk tager fat i beboeren, hvilket nødvendiggør, at personalet fastholder og fører personen tilbage for at beskytte andres tryghed og sikkerhed.

Bestemmelsen finder anvendelse i såvel bo- og dagtilbud som i borgerens eget hjem, i tilfælde hvor borgeren ikke bor på botilbud eller opholder sig i et dagtilbud, men modtager hjælp og støtte i sit eget hjem. Bestemmelsen kan også anvendes under udflugter o. lign. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X].

Advokatbistand, registrering og klage

[X]. I sager om fastholdelse m.v. efter servicelovens § 124 d, stk. 2, skal kommunalbestyrelsen sørge for, at personen under sagen får bistand fra en advokat til at varetage sine interesser jf. servicelovens § 132, stk. 1. Der er tale om en obligatorisk ordning, dvs. at kommunalbestyrelsen skal sørge for, at borgeren får en advokat, og kommunalbestyrelsen skal afholde udgifterne hertil efter de almindelige regler for beskikkede advokater, jf. retsplejelovens kapitel 31.

Fastholdelse m.v. skal registreres og indberettes til personalelederen, som skal sørge for at videresende indberetningen til kommunalbestyrelsen og socialtilsynet, jf. servicelovens § 135 a. Registrering skal foretages straks og senest 3 dage efter, at indgrebet har fundet sted. Registrering af foranstaltninger indberettes månedligt. Se nærmere om registrering og indberetning i vejledningens i kapitel [X].

Personalets anvendelse af reglerne om fastholdelse m.v. kan påklages til kommunalbestyrelsen af den person, som indgrebet vedrører, eller af en pårørende, værge, fremtidsfuldmægtig eller anden repræsentant for denne person efter servicelovens § 133, stk. 1 og 3. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X].

Visse indgreb efter § 124 d, stk. 2, kan have karakter af frihedsberøvelse, og derfor kan kommunens afgørelse efter § 133, stk. 1 og 3, indbringes for Ankestyrelsen efter § 133, stk. 2, 2. pkt. Derudover kan klageren kræve Ankestyrelsens afgørelse efter § 133, stk. 2, 2. pkt., forelagt retten efter reglerne i retsplejelovens kapitel 43 a, når fastholdelsen m.v. udgør frihedsberøvelse. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X].

Kapitel 15

Særlige døråbnere

<i>Serviceloven:</i>
§ 125. Når betingelserne i stk. 2 er opfyldt, kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om for en afgrænset periode at tillade anvendelse af særlige døråbnere for en eller flere personer følgende steder: 1) Ved bo- eller dagtilbuddets yderdøre. 2) Ved bo- eller dagtilbuddets døre, der tilhører og afgrænser konkrete afdelinger eller boenheder. 3) Ved låger m.v., der fungerer som udgang fra bo- eller dagtilbuddets omgivende udeareal.
<i>Stk. 2.</i> Afgørelse efter stk. 1 træffes, når

1) der er nærliggende risiko for, at en eller flere personer ved at forlade bo- eller dagtilbuddet udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, og
2) forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet for at afværge denne risiko og
3) lovens øvrige muligheder forgæves har været anvendt.
<i>Stk. 3.</i> Hvis foranstaltninger efter stk. 1 iværksættes, skal der af hensyn til beboernes frie færden opsættes en døralarm, som sikrer, at beboere, der ikke selv kan betjene den særlige døråbner, får den nødvendige hjælp hertil.

Betingelser for anvendelse

[X]. Kommunalbestyrelsen kan ifølge § 125 træffe afgørelse om for en afgrænset periode at anvende særlige døråbnere ved bo- eller dagtilbuddets yderdøre, ved bo- eller dagtilbuddets døre, der tilhører og afgrænser konkrete afdelinger eller boenheder eller ved låger m.v., der fungerer som udgang fra bo- eller dagtilbuddets omgivende udeareal, når der er nærliggende risiko for, at en eller flere personer ved at forlade bo- eller dagtilbuddet udsætter sig selv eller andre for at lide væsentlig personskade, forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet for at afværge denne risiko, og lovens øvrige muligheder forgæves har været anvendt. Det er endvidere en betingelse, at det forgæves har været forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats, jf. servicelovens § 124. De enkelte betingelser uddybes under pkt. [x-x].

Efter kommunalbestyrelsen har givet tilladelse til at anvende en særlig døråbner, afhænger det af en konkret vurdering fra personalet, om der er en nærliggende risiko for væsentlig personskade, herunder f.eks. hvis den pågældende person er udendørsøgende og samtidig ikke trafiksikker.

Med "særlige døråbnere" menes elektroniske særlige døråbnere, som kan differentiere mellem borgere, dobbelte dørgreb, dobbelttryk for døråbning og lignende. Særlige døråbnere er egnede til at vanskeliggøre, at visse borgere med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne forlader bo- eller dagtilbuddet og udsætter sig selv eller andre for væsentlig personskade. Foranstaltningen må ikke have karakter af en egentlig aflåsningsmekanisme, men må alene virke forsinkende i forhold til den pågældendes frie færden, så personalets opmærksomhed henledes på, at den pågældende går ud, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 3, stk. 2. Særlige døråbnere, der kan differentiere mellem borgere, kan eksempelvis være en brik eller et kaldeapparat, som kan bæres på kroppen, og som aktiveres sådan at kun den enkelte beboer som har behov forsinkelse og evt. en ledsager, bliver forsinket af døren. Der kan ligeledes træffes mindre indgribende afgørelse om, at den særlige døråbner kun aktiveres i særlige tidsrum, f.eks. aften- og nattetimerne, hvis det er i dette tidsrum, at den pågældende person er dørsøgende.

Det afgørende for om et givet system kan anvendes efter servicelovens § 125, når betingelserne er opfyldt, er, om kommunen vurderer, at systemet udgør en forsinkende faktor, eller om systemet har karakter af at være en aflåsningsmekanisme. Såfremt det vurderes, at systemet vil kunne udgøre det for aflåsning (for en eller flere personer på bo- eller dagtilbuddet), kan det ikke anvendes som en særlig døråbner efter § 125.

Når der træffes afgørelse om anvendelse af særlige døråbnere, sker det af hensyn til den pågældende og andres sikkerhed. I forbindelse med sagens behandling vil der således være foretaget en konkret afvejning mellem hensynene til den pågældendes selvbestemmelse, sociale tryghed og værdighed. Særlige døråbnere kan også skabe færre konflikter mellem personalet og en beboer, da beboerne ikke oplever, at det er personalet, der forhindrer dem i at forlade tilbuddet. Formålet med at placere en særlig døråbner på f.eks. en afdelingsdør kan være for at begrænse generne for andre samt at øge sikkerheden for den enkelte beboer. Det bemærkes, at en særlig døråbner mellem afdelinger og boenheder ikke må anvendes

udelukkende for at forhindre en person i at få adgang til disse områder. Den må kun benyttes, hvis personen ved at gå ind i områderne har til hensigt at forlade bo- eller dagtilbuddet.

Når kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om særlige døråbnere, skal der tages stilling til, om øvrige personer på tilbuddet bliver påvirket af indgrebet. Hvorvidt særlige døråbnere vil have særlig betydning for en eller flere andre beboere udover den oprindelige borger, der træffes afgørelse overfor, beror på en konkret og individuel vurdering. Dette vil kunne løses ved brug af teknologiske løsninger på en særlig døråbner, som ikke hindrer andres bevægelighed, f.eks. kan den person, som afgørelsen om særlige døråbnere omfatter, bære et armbånd, som automatisk aktiverer døråbneren, så åbning forsinkes, når personen nærmer sig døren. Øvrige personer på tilbuddet, der anses som parter i sagen vil bl.a. have ret til at blive partshørt, klage, hvis der også er truffet afgørelse over for dem, og lignende. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [x].

Bestemmelsen finder anvendelse i bo- og dagtilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven og botilbudslignende boformer. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [x].

Nærliggende risiko for personskade - § 125, stk. 2, nr. 1

[X]. Den første betingelse i § 125, stk. 2, nr. 1, om nærliggende risiko for væsentlig personskade indebærer, at man med kendskab til den enkelte borger med overvejende sandsynlighed kan forudsige, at den pågældende ikke vil være i stand til at overskue at forlade bo- eller dagtilbuddet på egen hånd pga. manglende forståelse for f.eks. trafikale eller geografiske forhold.

Personskade kan eksempelvis være følgerne af at blive påkørt af biler, cykler, busser eller tog. Det kan også være følgerne af at falde i søer, moser, åer eller havnebassiner, falde ned fra broer eller følger af vejforhold som f.eks. voldsom kulde eller varme. Bestemmelsen omfatter også risikoen for væsentlig personskade på andre personer. Eksempelvis kan den pågældendes adfærd i trafikken udgøre en nærliggende risiko for at også andre kommer til skade.

Risikoen for væsentlig personskade skal være dokumenteret på det tidspunkt, hvor anvendelsen af særlige døråbnere kommer på tale. Kendskabet til borgeren skal have vist, at pågældende er »dørsøgende«. Det er ikke tilstrækkeligt at have en formodning om, at den pågældende måske vil forlade bo- eller dagtilbuddet og derved udsætte sig selv eller andre for en risiko.

Der skal f.eks. foreligge en konkret viden om:

- at den pågældende ofte forlader bo- eller dagtilbuddet, eller
- at den pågældende ofte bevæger sig mod et farligt område, som f.eks. en stærkt trafikeret vej, ubevogtede jernbaneoverskæringer eller et havneområde

Betingelserne vil normalt ikke være opfyldt, hvis den pågældende ofte forlader boligen og følger en kendt og sikker rute. Det kan f.eks. være til den tidligere bolig, hvor pågældende ikke skal passere stærkt trafikerede områder.

Der er ikke tale om de skader, som almindeligvis kan påregnes ved udendørs færdsel til fods som f.eks. fald på et sneglat fortov eller forvridning af anklen på en ujævn vej.

Reglen omhandler alene nærliggende risiko for væsentlig personskade, hvilket udelukker tilfælde, hvor der alene er risiko for materiel skade. Tilfælde, hvor en borger f.eks. forsøger at trænge ind i en tidligere bolig og derved forvolder materiel skade, er ikke omfattet.

Forholdene gør det absolut påkrævet - § 125, stk. 2, nr. 2

[X]. Den anden betingelse i § 125, stk. 2, nr. 2, om, at forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet for at afværge risikoen for væsentlig personskade, medfører, at særlige døråbnere ikke kan anvendes i forhold til borgere, hvor risikoen kan afværges på andre måder, som er mindre indgribende.

Tilbuddets indretning kan have betydning for behovet for at bruge særlige døråbnere, tryghedsskabende velfærdsteknologi eller fastholdelse/tilbageholdelse. Eksempelvis er der positive erfaringer med indretning af de fysiske rammer som afledning til at forebygge, at f.eks. borgere med demens forlader tilbuddet og dermed undgå risikoen for at den pågældende eller andre kommer til skade. Indretning, som forebygger, at borgeren søger ud, kan eksempelvis være med et særligt farvevalg eller placering af planter eller lignende for at aflede opmærksomhed fra yderdøren. Trygge rammer kan skabes ved sociale relationer og menneskelig kontakt. Etablering af sådanne alternativer skal indgå i overvejelserne om, hvorvidt særlige døråbnere er påkrævet i de enkelte tilfælde.

Endvidere vil de konkrete, lokale fysiske rammer spille en afgørende rolle ved afgørelsen af, om anvendelse af særlige døråbnere er påkrævet. Nogle boliger er overskuelige og har alene en enkelt udgangsdør, mens de fysiske forhold andre steder gør det vanskeligt at holde øje med, om en borger forlader boligen.

Endelig bør boligens geografiske beliggenhed, herunder beliggenheden i forhold til trafikerede veje, broer, ubevogtede jernbaneoverskæringer, havneområder, søer, moser, grusgrave m.v., indgå i overvejelserne om, hvorvidt der er risiko for væsentlig personskade, og det derfor er påkrævet at bruge særlige døråbnere.

Lovens øvrige muligheder har været anvendt - § 125, stk. 2, nr. 3

[X]. Ifølge den tredje betingelse i § 125, stk. 2, nr. 3, skal lovens øvrige muligheder forgæves have været anvendt. Der gælder således et skærpet proportionalitetskrav, hvilket bl.a. indebærer, at mindre indgribende foranstaltninger, hvilket for nogle personer f.eks. kan være brug af tryghedsskabende velfærdsteknologi efter §§ 128 b eller 136 e, forgæves skal være afprøvet, inden der sættes ind med den mere indgribende foranstaltning i form af en særlig døråbner.

Der kan eksempelvis være tale om farefyldte trafikale forhold, naturområder, hvor den pågældende kan blive væk eller vejrforhold som f.eks. voldsom kulde eller varme, som vil kunne begrunde, at disse midler bringes i anvendelse, når andre og mindre indgribende foranstaltninger forgæves har været forsøgt afprøvet.

Det vil således være hensigtsmæssigt, hvis botilbud m.v. fysisk indrettes således, at personalet let kan overskue, om en borger, der ikke kan klare sig selv på egen hånd, er ved at forlade stedet, så man i tide kan træffe de nødvendige forholdsregler.

Hvis der anvendes særlige døråbnere, skal der af hensyn til beboernes frie færden opsættes en døralarm, som sikrer, at beboere, der ikke selv kan betjene den særlige døråbner, får den nødvendige hjælp hertil.

Afgørelsens længde, registrering og klagemulighed

[X]. Kommunalbestyrelsens tilladelse kan have en varighed op til 12 måneder, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 3, stk. 1. Plejepersonalet skal dog være opmærksom på, om der i løbet af de 12 måneder sker en ændring i borgerens situation, som gør, at betingelserne for anvendelse af særlige døråbnere efter § 125 ikke længere er til stede. Skulle dette være tilfældet, skal personalet øjeblikkeligt ophøre med at låse/sikre de pågældende døre og indstille til kommunalbestyrelsen, at afgørelsen tilbagekaldes.

Anvendelse af særlige døråbnere skal registreres og indberettes til personalelederen, som skal sørge for at videresende indberetningen til kommunalbestyrelsen og tilsynet. Registreringen skal indeholde et skøn over antallet af indgreb over for en borger, som er foretaget med særlig døråbner i den periode, der indberettes for, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 17, stk. 4. Indberetning skal senest ske, når den kommunale tilladelse ophører. Under visse omstændigheder skal registreringen foretages tidligere. Foranstaltninger skal indberettes senest 3 dage efter, at der er foretaget en registrering, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 21. Se nærmere om registrering og indberetning i kapitel [x].

Kommunalbestyrelsens afgørelser om anvendelse af særlige døråbnere kan påklages til Ankestyrelsen af den person, som afgørelsen vedrører eller af en pårørende, værge, fremtidsfuldmægtig eller anden repræsentant for denne person efter servicelovens § 133, stk. 2 og 3. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X]. Dette gælder for alle beboere, som vurderes at være parter i sagen jf. kapitel [x].

Kapitel 16

Stofseler

Serviceleven:

§ 128. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at tillade at anvende stofseler el.lign. til kørestol eller andet hjælpemiddel, seng, stol eller toilet, når forholdene gør det absolut påkrævet og en af følgende betingelser er opfyldt:

1) Der er nærliggende risiko for, at en person er i fare for at lide personskade i følgende tilfælde:

a) Ved fald.

b) Ved uhensigtsmæssig siddestilling.

c) Ved pludselige og ukontrollerbare bevægelser.

2) Det hjælper en person med at udføre en handling, som uden en stofsele el.lign. ville være særdeles begrænset eller anstrengt.

Stk. 2. Indgreb efter en afgørelse, jf. stk. 1, nr. 1, litra b eller c, eller nr. 2, forudsætter, at personen ikke modsætter sig anvendelsen.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om, for hvilken periode de beskyttelsesmidler, som er omfattet af stk. 1, kan anvendes, og skal løbende vurdere, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes.

Betingelser for anvendelse

[X]. Kommunalbestyrelsen kan ifølge § 128, stk. 1, træffe afgørelse om at tillade anvendelsen af stofseler el.lign. til kørestol eller andet hjælpemiddel, seng, stol eller toilet i tilfælde, hvor forholdene gør det absolut påkrævet, og der er nærliggende risiko for, at en person er i fare for at lide personskade ved fald, uhensigtsmæssig siddestilling eller pludselige og ukontrollerbare bevægelser eller i tilfælde, hvor forholdene gør det absolut påkrævet, og stofsele el.lign. hjælper en person med at udføre en handling, som uden en stofsele el.lign. ville være særdeles begrænset eller anstrengt.

Stofseler el.lign. kan alene anvendes i de tilfælde, hvor det er absolut påkrævet. Det betyder også, at stofseler el.lign. ikke lovligt kan anvendes uden samtykke, hvis risikoen for personskade som følge af fald, uhensigtsmæssig siddestilling eller pludselige og ukontrollerbare bevægelser kan afværges ved brug af andre, mindre indgribende metoder, eller hvis hjælpen til at udføre en handling, der uden stofsele vil være særdeles anstrengt eller begrænset, kan gennemføres ved brug af andre, mindre indgribende metoder.

Ved anvendelse af stofseler, når der er nærliggende risiko for personskade ved uhensigtsmæssig siddestilling eller pludselige og ukontrollerbare bevægelser, eller når det hjælper en person med at udføre en handling,

som uden en stofsele el.lign. ville være særdeles begrænset eller anstrengt, må personalet alene gennemføre indgrebet i de tilfælde, hvor personen ikke modsætter sig anvendelsen, jf. § 128, stk. 2.

Bestemmelsen vil ofte have praktisk betydning for personer, der foruden at have en nedsat psykisk funktionsevne også har en nedsat fysisk funktionsevne. Stofseler kan ikke anvendes over for borgere, der alene har en fysisk funktionsnedsættelse, uden vedkommendes samtykke.

Bestemmelsen finder anvendelse i såvel bo- og dagtilbud som i borgerens eget hjem, i tilfælde hvor borgeren ikke bor på botilbud eller opholder sig i et dagtilbud, men modtager hjælp og støtte i sit eget hjem. Bestemmelsen kan også anvendes under udflugter o. lign. Se nærmere herom i vejledningens kapitel X.

Ved nærliggende risiko for personskade - § 128, stk. 1, nr. 1

[X]. Kommunen kan træffe afgørelse om at tillade anvendelsen af stofseler el.lign., når forholdene gør det absolut påkrævet, og når der er en nærliggende risiko for, at personen er i fare for at lide personskade som følge af fald, uhensigtsmæssig siddestilling eller pludselige og ukontrollerbare bevægelser.

Det er ikke tilstrækkeligt at have en formodning om, at personen kan komme til at foretage sig noget, der kan medføre, at vedkommende er i fare for at lide personskade. Der skal foreligge en konkret viden om, at personen tidligere har lidt personskade eller ad flere omgang har været i nærliggende risiko for at lide personskade ved fald, uhensigtsmæssig siddestilling eller pludselige og ukontrollerbare bevægelser.

Det kan f.eks. være en situation, hvor den pågældende tidligere har mistet evnen til at gå, men til trods herfor til stadighed forsøger at gå med benbrud, hvilket resulterer i øvrige skader. Det kan også være i situationer, hvor en person ofte plages af krampes, spasmer, tics eller lignende, hvilket resulterer i pludselige og ukontrollerbare bevægelser, så vedkommende slår sine legemsdele på vægge, møbler eller andre genstande med personskade til følge. Ved anvendelse af stofseler el.lign. for at sikre korrekt siddestilling, skal der være kendskab til, at den uhensigtsmæssige siddestilling kan resultere i kort- eller langvarige personskader. Der kan f.eks. foreligge en specialiseret terapeutfaglig vurdering af siddestillingens konsekvenser.

Personskade kan bl.a. være brækkede eller forstuede lemmer, større blodudtrædninger (blå mærker), løse tænder m.v. Personskade som følge af uhensigtsmæssig siddestilling kan f.eks. være progredierende fejlstillinger i et eller flere led, som følge af reduceret eller manglende kontrol over kroppen, eller tab af integritet og indlæringsmuligheder, som følge af reduceret eller manglende mulighed for at deltage i hverdagslivet. Såfremt vedkommende kan falde, have uhensigtsmæssig siddestilling eller pludselige og ukontrollerbare bevægelser uden at lide personskade, kan stofseler el.lign. ikke anvendes. Mindre overfladiske skader i huden, mindre blodudtrædninger (blå mærker), en flækket negl el.lign. opfattes i denne sammenhæng ikke som personskade. Personskaden skal dog vurderes individuelt ud fra den pågældendes helbredstilstand.

Stofseler el.lign. kan desuden først anvendes, såfremt forholdene gør det absolut påkrævet. Der skal således foreligge en konkret og detaljeret beskrivelse af formål og placering af hver sele eller det tilsvarende beskyttelsesmiddel. Det betyder også, at stofselerne el.lign. alene vil kunne anvendes i de tilfælde, hvor det er blevet vurderet, at mindre indgribende foranstaltninger ikke er anvendelige til formålet om at undgå personskader. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på mulighederne for at indrette omgivelserne sådan, at eventuelle personskader kan hindres på mindre indgribende måder. En person med dårlig balanceevne og delvise lammelser eller hyppige spasmer kan f.eks. forhindres i at falde ned fra stol, seng

eller toilet ved at anbringe gelændere, sengehest eller madras tæt ved gulvet. I nogle tilfælde kan en persons uhensigtsmæssige siddestilling også korrigeres f.eks. ved brug af siddepuder eller rygpuder.

Hvis stofselen el.lign. har til formål at sikre mod personskade, som følge af uhensigtsmæssig siddestilling eller ved pludselige og ukontrollerbare bevægelser, må stofselen el.lign. ikke anvendes i de tilfælde, hvor personen modsætter sig anvendelsen. Hvis personen i forbindelse med påsætning af selen verbalt eller kropsligt udtrykker utilfredshed med selen, må personalet således ikke gennemføre indgrebet i den konkrete situation. Hvis en person derimod er i nærliggende risiko for at lide personskade som følge af fald, vil indgrebet også kunne gennemføres i tilfælde, hvor personen modsætter sig anvendelsen af stofseler.

Eksempel:

Der er søgt om tilladelse til anvendelse af stofsele om natten til en person med en hjerneskade. Det er i sagen oplyst, at (1) personen ikke er bevidst om, at han ingen ståfunktion har, (2) personen har en fast vagt døgnet rundt, og (3) hvis personen ikke har stofsele om natten, prøver han hele tiden at stå op med utallige fald til følge. Det fremgår ikke af journalnotaterne, at personalet har observeret, hvordan borger sover, og om stofselen kan undgås.

Betingelserne for at give tilladelse til anvendelse af stofsele om natten til personen er ikke opfyldt, da det ikke er godtgjort, at der er nærliggende risiko for, at vedkommende vil lide personskade som følge af faldene. Det er heller ikke beskrevet, hvorfor det er absolut påkrævet at anvende stofsele hele natten, herunder om der været afprøvet mindre indgribende, socialpædagogiske indsatser f.eks. ved at borgerens faste vagt uden held prøver at berolige borger, når han har været urolig om natten.

Eksempel:

Der er søgt om tilladelse til anvendelse af stofsele til en borger med en psykisk funktionsnedsættelse, som også sidder i kørestol. Det er i sagen oplyst, at (1) personens fysiske funktionsevne ikke gør det muligt at opretholde en hensigtsmæssig siddestilling i kørestolen, (2) personen har som konsekvens heraf sammenfald i overkroppen, når hun sidder i kørestolen (3) sammenfaldet giver personen rygsmerter, og vurderes af en fysioterapeut at kunne resultere i progredierende fejlstillinger, (4) det uden held har været forsøgt at afhjælpe sammenfaldet på andre måder bl.a. ved at ændre vinklen på kørestolens rygstøtte og med forskellige støttepuder (5) stofselen skal placeres over brystet, hvilket vil give personen den tilstrækkelige støtte til at kunne sidde oprejst og opretholde en siddestilling, som ikke giver skader.

Betingelserne for at godkende anvendelse af stofsele er her opfyldt, da det er godtgjort, at der er nærliggende risiko for, at vedkommende lider personskade som følge af den uhensigtsmæssige siddestilling. Det er også beskrevet, hvorfor det er absolut påkrævet at anvende stofsele, da mindre indgribende foranstaltninger har været forsøgt, men ikke har afhjulpet problemet tilstrækkeligt. Det fremgår endvidere, hvor selen skal placeres, og hvordan selen vil hjælpe med at forhindre personskaden.

Ved hjælp til at udføre en handling - § 128, stk. 1, nr. 2

[X]. Kommunen kan træffe afgørelse om at tillade anvendelsen af stofseler el.lign., når forholdene gør det absolut påkrævet, og det hjælper en person med at udføre en handling, som uden en stofsele el.lign. ville være særdeles begrænset eller anstrengt.

Det er ikke tilstrækkeligt at have en formodning om, at en stofsele el.lign. vil hjælpe personen med at udføre en handling. Vurderingen af nødvendigheden for anvendelse af en stofsele el.lign. med henblik på at hjælpe personen til at udføre en handling, som uden en stofsele el.lign. vil være særdeles begrænset eller anstrengt, skal bero på en redegørelse af vedkommendes forsøg på at gennemføre en konkret handling, herunder borgerens anstrengelse, samt hvordan stofselen el.lign. vil kunne hjælpe den pågældende med at gennemføre handlingen.

Sådanne handlinger kan omfatte en persons mulighed for at kunne udtrykke sig verbalt eller foretage bestemte bevægelser for at kunne udtrykke sig fysisk eller for at udføre en bestemt aktivitet. Det kunne f.eks. være en situation, hvor personen benytter stofselen el.lign. til at skabe et intraabdominalt tryk, som er nødvendigt for at generere tilstrækkelig kraft for at kunne kommunikere verbalt, for at kunne hoste af egen kraft eller for at kunne foretage bestemte bevægelser.

Stofseler el.lign. vil desuden først kunne anvendes, såfremt forholdene gør det absolut påkrævet. Det vil betyde, at stofselerne el.lign. alene vil kunne anvendes i de tilfælde, hvor det er blevet vurderet, at mindre indgribende foranstaltninger ikke er anvendelige til formålet om at hjælpe en person med at udføre en handling, som ellers ville være særdeles begrænset eller anstrengt.

Det er derfor vigtigt at være opmærksom på mulighederne for at indrette omgivelserne sådan, at denne hjælp kan gives på mindre indgribende måder. En person, der ikke har kraften til at foretage bevægelser, som almindeligvis er nødvendig for at gennemføre en bestemt aktivitet såsom at spise, kan f.eks. hjælpes til at udføre handlingen ved at anvende hjælpemidler, som støtter eller erstatter arm-, hånd- eller fingerfunktion, herunder bl.a. særligt bestik, tilpasningsgreb eller underarmsstøtter.

Hvis stofselen el.lign. har til formål at hjælpe en person med at udføre en handling, som uden en stofsele el.lign. ville være særdeles begrænset eller anstrengt, må stofselen el.lign. ikke anvendes i de tilfælde, hvor personen modsætter sig anvendelsen. Hvis personen i forbindelse med påsætning af selen verbalt eller kropsligt udtrykker utilfredshed med selen, må indgrebet således ikke gennemføres i den konkrete situation.

Stofseler el.lign. må aldrig bruges til at begrænse eller indskrænke en persons adfærd, f.eks. må der ikke anvendes stofseler el.lign., hvis personens fysiske adfærd gør det vanskeligt at gennemføre en bestemt aktivitet, såsom hvis vedkommende laver store armbevægelser, som kan gøre det vanskeligt at spise. Stofseler el.lign. må heller ikke bruges i en situation, hvor personen ved mindre anstrengelser selv er i stand til at tale, hoste eller gennemføre ønskede fysiske bevægelser.

Lignende beskyttelsesmidler

[X]. Der er mulighed for at anvende andre lignende beskyttelsesmidler end stofseler. Dette forudsætter dog, at hjælpemidlet i sin funktion og anvendelse m.v. fungerer på tilsvarende, hensigtsmæssig måde som en stofsele. Det kan f.eks. være et bækkenbælte, en sternumstøtte, en neoprensandal til ankelbespænding eller lignende. Det er ikke muligt at anvende metalkæder, reb eller lignende

Bløde specialhandsker, hjelme og tilsvarende beskyttelsesmidler, der bruges til at forhindre selvdestruktiv adfærd, er imidlertid ikke omfattet af bestemmelsen. Denne form for omsorg er omfattet af pligten til at undgå omsorgssvigt, jf. servicelovens § 82. Undlader man at forhindre selvdestruktiv adfærd, f.eks. ved at bruge sådanne beskyttelsesmidler, vil det kunne udgøre et brud på omsorgspligten. Er det nødvendigt at fastholde en person for at give vedkommende f.eks. en beskyttelseshjelm på, vil selve fastholdelsen være en magtanvendelse efter servicelovens § 124 d. Betingelserne for fastholdelse skal være opfyldt før, en fastholdelse lovligt kan gennemføres.

Brugen af sengeheste er heller ikke omfattet af bestemmelsen, og kan anvendes som et mindre indgribende alternativ til magtanvendelse for f.eks. at forhindre fald fra en seng. Sengeheste hører udgangspunkt under kategorien for beskyttelsesmidler, medmindre sengehesten har karakter af at være indespærring. Brug af sengeheste anses ikke som at have karakter af indespærring i situationer, hvor borgeren kan komme ud af sengen, når vedkommende ønsker det, eller hvis vedkommende samtykker til brugen af sengehest. Brug af sengeheste, som udgør indespærring, er ikke tilladt efter servicelovens regler.

Afgørelsens længde, registrering og klagemulighed

[X]. Kommunalbestyrelsens tilladelse om anvendelse af stofseler el.lign. kan have en varighed op til 18 måneder, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 4. Det fremgår af servicelovens § 128, stk. 3, at kommunalbestyrelsens afgørelse skal indeholde oplysninger om, for hvilken periode beskyttelsesmidler i form af stofseler el.lign. kan anvendes.

Kommunen skal løbende vurdere, om en mindre indgribende foranstaltning kan anvendes, ligesom at personalet skal være opmærksom på, om der i løbet af de 18 måneder sker en ændring i borgerens situation, herunder funktionsevne, som gør, at betingelserne for anvendelse af stofseler el.lign. ikke længere er til stede. Skulle dette være tilfældet, skal personalet øjeblikkeligt ophøre med at anvende det pågældende beskyttelsesmiddel.

Anvendelse af stofseler el.lign. skal registreres og indberettes til personalelederen, som skal sørge for at videresende indberetningen til kommunalbestyrelsen og tilsynet. Registreringen skal indeholde et skøn over antallet af indgreb over for en borger, som er foretaget med stofseler el.lign. efter § 128, i den periode, der indberettes for, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 17, stk. 4. Indberetning skal senest ske, når den kommunale tilladelse ophører. Under visse omstændigheder skal registreringen foretages tidligere. Foranstaltninger skal indberettes senest 3 dage efter, at der er foretaget en registrering, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 21. Se nærmere om registrering og indberetning i vejledningens i kapitel [X].

Kommunalbestyrelsens afgørelse om stofseler kan påklages til Ankestyrelsen af den person, som afgørelsen vedrører eller af en pårørende, værge, fremtidsfuldmægtig eller anden repræsentant for denne person efter servicelovens § 133, stk. 2 og 3. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X].

Kapitel 17

Tryghedsskabende velfærdsteknologi og situationsbestemt kamerakig

[X]. Servicelovens regler om magtanvendelse giver mulighed for at anvende tryghedsskabende velfærdsteknologi og situationsbestemt kamerakig efter servicelovens § 128 b over for alle voksne med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, jf. målgruppebeskrivelse I, under visse betingelser. Der er særskilte betingelser for anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi over for personer, hvis den nedsatte funktionsevne er en konsekvens af demens eller anden erhvervet og fremadskridende mental svækkelse, jf. målgruppebeskrivelse III efter servicelovens § 136 e.

Betingelserne for anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi efter servicelovens § 128 b, stk. 2, beskrives nærmere under vejledningens pkt. [x-x], mens betingelserne for anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi efter servicelovens § 136 e beskrives under vejledningens pkt. [x-x]. Anvendelse af situationsbestemt kamerakig efter servicelovens § 128 b, stk. 1, beskrives under vejledningens pkt. [x-x].

[X]. At velfærdsteknologier er tryghedsskabende betyder, at løsninger skal være egnet til at understøtte borgerens bevægelsesfrihed, omsorg, værdighed, tryghed eller sikkerhed. Velfærdsteknologiske løsninger såsom spiserobotter, robotstøvsugere o. lign. er således ikke omfattet af bestemmelserne. Derudover er epilepsialarmer og lignende anfaldsalarmer, der anvendes til personer med tilsvarende behov for anfaldsovervågning som ved epilepsi, ikke magtanvendelse eller et indgreb i selvbestemmelsesretten, jf. servicelovens § 128 a, Stk. 3. Se mere om hvilke former for velfærdsteknologiske løsninger, der er tilladt, når betingelserne for anvendelse i hhv. servicelovens §§ 128 b eller 136 e er opfyldt under vejledningens pkt. [X].

[X]. Anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi kan indebære behandling af personoplysninger, som både kan være almindelige og følsomme. I den forbindelse skal databeskyttelsesforordningen og databeskyttelsesloven overholdes. Databeskyttelsesforordningen og databeskyttelsesloven gælder bl.a. for behandling af personoplysninger, der helt eller delvis foretages ved hjælp af automatisk databehandling, herunder f.eks. teknologier, der gør brug af kunstig intelligens. Kommunalbestyrelsen, personale og personaleleder skal være opmærksomme på, at reglerne i databeskyttelsesforordningens artikel 5 om principper for behandling af personoplysninger, artikel 6 om lovlig behandling af personoplysninger, artikel 9 om behandling af særlige kategorier af personoplysninger og artikel 32 om behandlingssikkerhed er overholdt. Der henvises til pkt. [x] for betingelser for anvendelsen af kunstig intelligens som en del af tryghedsskabende velfærdsteknologi.

Tryghedsskabende velfærdsteknologi efter servicelovens § 128 b, stk. 2

Betingelser for anvendelse overfor alle voksne med betydeligt og varigt nedsat psykisk funktionsevne jf. målgruppebeskrivelse I

Serviceloven:

§ 128 b. [...]

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at anvende anden tryghedsskabende velfærdsteknologi for en person i en afgrænset periode, når der er risiko for personskade, og forholdene i det enkelte tilfælde gør det påkrævet for at afværge denne risiko, jf. dog § 136 e.

Stk. 3. [...]

[X]. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at anvende anden tryghedsskabende velfærdsteknologi end situationsbestemt kamerakig for en person i en afgrænset periode, når der er risiko for personskade og forholdene i det enkelte tilfælde gør det påkrævet for at afværge denne risiko.

Hvorvidt der er risiko for personskade, og forholdene i det enkelte tilfælde gør anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi påkrævet for at afværge denne risiko, beror på en konkret og individuel vurdering. Det er imidlertid ikke tilstrækkeligt at have en formodning om, at den pågældende person kan komme til at foretage sig noget, der kan medføre, at vedkommende er i fare for at lide personskade. Der skal foreligge en konkret vurdering om, at det er sandsynligt, at personen er i risiko for at lide personskade, hvis ikke der anvendes tryghedsskabende velfærdsteknologi. Det kan f.eks. være hvis vedkommende tidligere har været i risiko for at lide personskade. Personskeade kan bl.a. være brækkede eller forstuede lemmer, større blodudtrædninger (blå mærker), løse tænder m.v. Mindre overfladiske skader i huden, mindre blodudtrædninger (blå mærker), en flækket negl eller lignende opfattes i denne sammenhæng ikke som personskeade. Personskeaden skal dog vurderes individuelt ud fra den pågældendes helbredstilstand.

Derudover kan anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi først finde sted, når det er påkrævet for at afværge den pågældende risiko for personskeade. Det betyder, at tryghedsskabende velfærdsteknologier først kan anvendes, når personalet forgæves har forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats. Anvendelsen af tryghedsskabende velfærdsteknologier må således ikke erstatte omsorg, pleje, socialpædagogiske indsatser eller personaleressourcer. Det bemærkes i den forbindelse, at der skal være personale til stede til at reagere på de alarmer, som de tryghedsskabende velfærdsteknologiske løsninger kan udløse. Socialtilsynet og kommunalbestyrelserne skal som led i hhv. deres driftsorienterede og personrettede tilsyn følge op på dette.

Et eksempel på en situation, hvor betingelserne for anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi er opfyldt, er, hvor en borger har en tendens til at forlade sit hjem i nattøj og bare fødder om vinteren og fare vild. Her vil en teknologisk løsning i form af en lokaliseringssenhed kunne hjælpe plejepersonalet med at lokalisere borgeren og bringe vedkommende hjem. Et andet eksempel er den situation, at en borger på et botilbud har en tendens til at stå op om natten og blive bange for mørket, hvorfor hun stiller sig hen i hjørnet af sit værelse og banker hovedet ind i væggen. Her vil en teknologisk løsning i form af en faldmåtte, der lægges foran borgerens seng, kunne alarmere plejepersonalet om, at borgeren er stået ud af sin seng og formentlig har brug for hjælp.

Bestemmelsen finder anvendelse i såvel bo- og dagtilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven, som i borgerens eget hjem, i tilfælde hvor borgeren ikke bor på botilbud eller opholder sig i et dagtilbud, men modtager hjælp og støtte i sit eget hjem. Bestemmelserne kan også anvendes under udflugter o. lign. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X].

Afgørelsens længe, registrering og klagemulighed

[X]. Kommunalbestyrelsens tilladelse til anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi kan have en varighed op til 12 måneder, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 6, stk. 1. Plejepersonalet skal dog være opmærksom på, om der i løbet af de 12 måneder sker en ændring i borgerens situation, herunder funktionsevne, som gør, at betingelserne for anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi ikke længere er til stede. Skulle dette være tilfældet, skal personalet øjeblikkeligt ophøre med at anvende tryghedsskabende velfærdsteknologi.

Anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi skal registreres og indberettes til personalelederen, som skal sørge for at videresende indberetningen til kommunalbestyrelsen og tilsynet. Registreringen skal indeholde et skøn over antallet af indgreb over for en borger, som er foretaget med tryghedsskabende velfærdsteknologi efter servicelovens § 128 b, stk. 2, i den periode, der indberettes for, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 17, stk. 4. Indberetning skal senest ske, når den kommunale tilladelse ophører. Under visse omstændigheder skal registreringen foretages tidligere. Foranstaltninger skal indberettes senest 3 dage efter, at der er foretaget en registrering, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 21. Se nærmere om registrering og indberetning i vejledningens i kapitel [X].

Kommunalbestyrelsens afgørelse om tryghedsskabende velfærdsteknologi kan påklages til Ankestyrelsen af den person, som afgørelsen vedrører eller af en pårørende, værge, fremtidsfuldmægtig eller anden repræsentant for denne person efter servicelovens § 133, stk. 2 og 3. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X].

Tryghedsskabende velfærdsteknologi efter servicelovens § 136 e

Betingelse for anvendelse af velfærdsteknologi overfor personer med demens, jf. målgruppebeskrivelse III

Serviceoven:

§ 136 e. Personalet kan som led i omsorgen anvende tryghedsskabende velfærdsteknologi, jf. § 128 b, for at sikre personens tryghed, værdighed og omsorg, medmindre den pågældende modsætter sig anvendelsen.

Stk. 2. or personer, der har oprettet en fremtidsfuldmagt, der omfatter forhold efter stk. 1, og som er sat i kraft, jf. § 7, stk. 1, i lov om fremtidsfuldmagter, kan fremtidsfuldmægtigen modsætte sig anvendelsen af tryghedsskabende velfærdsteknologi efter stk. 1. For personer, for hvem der er beskikket en værge, eller hvis nære pårørende har adgang til at varetage personlige anliggender m.v. på baggrund

af en attest efter værgemålsloven, som omfatter forhold efter stk. 1, kan værgeren eller den nære pårørende med attest modsætte sig anvendelsen af tryghedsskabende velfærdsteknologi efter stk. 1.

Stk. 3. Anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi er ikke magtanvendelse eller et indgreb i selvbestemmelsesretten, medmindre den pågældende person, dennes fremtidsfuldmægtige, dennes nære pårørende med attest eller dennes værge modsætter sig anvendelsen, jf. stk. 1 og 2. Der skal derfor ikke ske registrering og indberetning efter § 135 a.

Stk. 4. Den pågældende person, dennes fremtidsfuldmægtige, dennes nære pårørende med attest eller dennes værge skal forud for anvendelsen af teknologierne informeres om brugen af disse

Stk. 5. Modsætter den pågældende person eller dennes fremtidsfuldmægtige, dennes nære pårørende med attest eller værge sig, kan der træffes afgørelse efter § 128 b. Afgørelsen kan gøres tidsubegrænset. I forbindelse med afgørelsen skal fremtidsfuldmægtigen, den nære pårørende med attest og værgeren høres om kommunalbestyrelsens vurdering.

[X]. Overfor personer hvis funktionsnedsættelse er en konsekvens af demens eller anden erhvervet og fremadskridende mental svækkelse kan personalet som led i omsorgen anvende tryghedsskabende velfærdsteknologi efter servicelovens § 136 e for at sikre en persons tryghed, værdighed og omsorg uden forudgående afgørelse fra kommunalbestyrelsen eller fra Det Socialfaglige Nævn vedr. Magtanvendelse overfor Personer med Handicap, medmindre den pågældende modsætter sig anvendelsen. Det omfatter både situationsbestemt kamerakig samt anden tryghedsskabende velfærdsteknologi, jf. bekendtgørelse om tryghedsskabende velfærdsteknologiske løsninger i relation til afsnit VII om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne i lov om social service. Der henvises til vejledningen pkt. [x-x] for mere om situationsbestemt kamerakig.

Inden den tryghedsskabende velfærdsteknologi må tages i brug, skal personalet informere den pågældende person, dennes fremtidsfuldmægtige eller værge om den planlagte anvendelse. Såfremt personen selv, den fremtidsfuldmægtige eller værgeren modsætter sig, må personalet ikke anvende teknologien som en del af omsorgsvaretagelsen efter servicelovens § 136 e. I sådanne tilfælde skal der først træffes afgørelse om at tillade anvendelsen af tryghedsskabende velfærdsteknologi efter betingelserne i servicelovens § 128 b, stk. 1 og 2, jf. pkt. [X].

Ved anvendelsen af tryghedsskabende velfærdsteknologi i de tilfælde, hvor personen eller dennes værge eller fremtidsfuldmægtige ikke modsætter sig, er det personalet, som konkret vil skulle vurdere, om velfærdsteknologien vil sikre personens tryghed, værdighed og omsorg. Anvendelsen besluttet således som led i omsorgen for borgeren. Det vil sige, at beslutningen om anvendelsen kan træffes som led i den almindelige varetagelse af omsorgen for borgeren, f.eks. af plejepersonalet eller tilbudslederen.

Brug af tryghedsskabende velfærdsteknologier bør altid ske med udgangspunkt i den enkelte borgeres livsværdier, holdninger og livshistorie og skal samlet set bidrage til at understøtte den enkeltes livskvalitet. Anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologier skal understøtte borgerens behov for tryghed, omsorg, værdighed, sikkerhed, bevægelsesfrihed samt selvbestemmelse. Formålet med anvendelsen af tryghedsskabende velfærdsteknologier må derfor ikke være at erstatte socialpædagogiske indsatser eller personaleresourcer. Det bemærkes i den forbindelse, at der skal være personale til stede til at reagere på de alarmer, som tryghedsskabende velfærdsteknologiske løsninger kan udløse. Socialtilsynet og kommunalbestyrelserne skal som led i hhv. deres driftsorienterede og personrettede tilsyn følge op på dette.

Bestemmelsen gør det f.eks. muligt at anvende velfærdsteknologiske løsninger med henblik på at lokalisere en borger, der har bevæget sig væk fra sit botilbud og er faret vild. Bestemmelsen gør det også muligt at anvende velfærdsteknologiske løsninger til at registrere bevægelser/fald i borgerens egen bolig.

Bestemmelsen finder anvendelse i såvel bo- og dagtilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven, som i borgerens eget hjem, i tilfælde hvor borgeren ikke bor på botilbud eller opholder sig i et dagtilbud, men modtager hjælp og støtte i sit eget hjem. Bestemmelserne kan også anvendes under udflugter o. lign. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X].

Hvis borgeren modsætter sig

[X]. Der kan kun anvendes tryghedsskabende velfærdsteknologi (herunder både kamerakig og anden tryghedsskabende velfærdsteknologi) efter servicelovens § 136 e uden forudgående afgørelse fra kommunalbestyrelsen eller Det Socialfaglige Nævn vedr. Magtanvendelse overfor Personer med Handicap i de tilfælde, hvor personen, personens eventuelle fremtidsfuldmægtige eller værge ikke modsætter sig anvendelsen. Med ”modsætter sig” menes enhver aktiv modstand, enten verbalt eller fysisk, som viser sig hos personen, den fremtidsfuldmægtige eller værgen. Det er op til personalet at vurdere, om der foreligger modstand.

Personalet vil, inden den tryghedsskabende velfærdsteknologi tages i brug, skulle påse, om der er pårørende eller andre, der kan inddrages i varetagelsen af borgerens interesser, ligesom personalet skal være opmærksomt på, om der er behov for at bede Familieretshuset om at beskikke en værge, jf. servicelovens § 82, stk. 1 og 2. Borgeren, borgerens eventuelle fremtidsfuldmægtige eller eventuelle værge skal forud for anvendelsen af teknologierne informeres om brugen af disse, så vedkommende har mulighed for at tage stilling til, om de vil modsætte sig anvendelsen.

Hvis borgeren, den fremtidsfuldmægtige eller værgen modsætter sig, kan tryghedsskabende velfærdsteknologi ikke anvendes uden forudgående afgørelse, og personalet skal anmode Det Socialfaglige Nævn vedr. Magtanvendelse overfor Personer med Handicap om at træffe afgørelse om anvendelse af situationsbestemt kamerakig efter servicelovens § 128 b, stk. 1, eller kommunalbestyrelsen om at træffe afgørelse om anden tryghedsskabende velfærdsteknologi efter servicelovens § 128 b, stk. 2. I sådan en situation kan kommunalbestyrelsens afgørelse gøres tidsubegrænset, jf. § servicelovens 136 e, stk. 5, 2. pkt. I forbindelse med afgørelsen skal den eventuelle fremtidsfuldmægtige og eventuelle værge høres over kommunalbestyrelsens vurdering.

Registrering og klagemulighed

[X]. Anvendelse af tryghedsskabende velfærdsteknologi efter servicelovens § 136 e er ikke magtanvendelse, og skal derfor ikke registreres og indberettes, ligesom der ikke er særskilt mulighed for at klage over anvendelsen.

Såfremt borgeren, dennes fremtidsfuldmægtige eller værge har modsat sig anvendelsen, og der derfor træffes afgørelse efter servicelovens § 128 b, stk. 1 eller 2, er der tale om magtanvendelse, som skal registreres og indberettes. Registreringen skal indeholde et skøn over antallet af indgreb over for en borger, som er foretaget med kamerakig efter servicelovens § 128 b, stk. 1, eller anden tryghedsskabende velfærdsteknologi efter servicelovens § 128 b, stk. 2, i den periode, der indberettes for, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 17, stk. 4. Indberetning skal senest ske, når den kommunale eller nævnets tilladelse ophører. Under visse omstændigheder skal registreringen foretages tidligere. Foranstaltninger skal indberettes senest 3 dage efter, at der er foretaget en registrering, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 21. Se nærmere om registrering og indberetning i vejledningens i kapitel [X].

Kommunalbestyrelsens afgørelse efter servicelovens § 128 b, stk. 2, påklages til Ankestyrelsen efter servicelovens § 133, stk. 2 og 3, og afgørelser truffet af Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse

over for Borgere med Handicap efter § 131 b kan indbringes for Ankestyrelsen efter servicelovens § 134. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X].

Tilladte tryghedsskabende velfærdsteknologiske løsninger efter servicelovens § 128 b, stk. 2, og § 136 e

Bekendtgørelse om tryghedsskabende velfærdsteknologiske løsninger i relation til afsnit VII om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne i lov om social service:

§ 2. Det er tilladt at anvende følgende tryghedsskabende velfærdsteknologiske løsninger, såfremt betingelserne i § 124 og § 128 b, stk. 2, eller § 136 e, stk. 1, i lov om social service er opfyldt:

- 1) Teknologier til monitorering af bevægelse og kropslige reaktioner.
- 2) Teknologier til lydmonitorering.
- 3) Teknologier til video- og billedmonitorering, som ikke er omfattet af situationsbestemt kamerakig efter § 128 b, stk. 1, i lov om social service.
- 4) Teknologier til lokalisering og sporing.

Stk. 2. Velfærdsteknologiske løsninger efter stk. 1 skal anvendes på følgende måde

- 1) som en reaktiv alarm, hvor teknologien ved afsendelse af notifikation, alarm eller anden oplysning gør personalet bekendt med, at der er opstået en konkret risiko for personskade, jf. § 128 b, stk. 2, eller en situation, hvor det er nødvendigt at sikre personens tryghed, værdighed og omsorg, § 136 e, stk. 1, i lov om social service, eller
- 2) som et tidsafgrænset digitalt tilsyn, hvor teknologien efter konkret forespørgsel om adgang til teknologiens oplysninger gør personalet bekendt med, om der er opstået en konkret risiko for personskade, jf. § 128 b, stk. 2, eller en situation, hvor det er nødvendigt at sikre personens tryghed, værdighed og omsorg, jf. § 136 e, stk. 1, i lov om social service.

[X]. Når betingelserne for anvendelse er tryghedsskabende velfærdsteknologi efter servicelovens §§ 128 b, stk. 2, eller 136 e er opfyldt, er det tilladt at anvende teknologier til monitorering af bevægelse og kropslige reaktioner, teknologier til lydmonitorering, teknologier til video- og billedmonitorering samt teknologier til lokalisering og sporing, jf. § 2, stk. 1, i bekendtgørelsens for tryghedsskabende velfærdsteknologi.

Fælles for de tilladte former for velfærdsteknologiske løsninger er, at de må anvendes på to måder – som en reaktiv alarm eller et tidsafgrænset digitalt tilsyn. Når teknologien anvendes som en reaktiv alarm skal den være i stand til at opfange og ved afsendelse af notifikation, alarm eller lignende gøre personalet bekendt med, at der er opstået en situation, som teknologien har til formål at afværge eller gøre opmærksom på i overensstemmelse med betingelser for anvendelse i hhv. servicelovens §§ 128 b, stk. 2, og 136 e. Det betyder, at hvis teknologien anvendes efter kommunalbestyrelsens tilladelse efter servicelovens § 128 b, stk. 2, skal teknologien alarmere om, at der er opstået en situation, hvor personen er i risiko for at lide personskade. Hvis teknologien anvendes efter servicelovens § 136 e, skal teknologien alarmere om, at der er opstået en situation, hvor der er behov for at sikre personens tryghed, værdighed og omsorg. Når teknologien anvendes som et tidsafgrænset digitalt tilsyn, skal den ved konkret forespørgsel give personalet mulighed for at tilgå teknologiens oplysninger i realtid, så personalet kan blive bekendt med, om der er opstået en konkret risiko for personskade jf. servicelovens § 128 b, stk. 2, eller en situation, hvor det er nødvendigt at sikre personens tryghed, værdighed og omsorg jf. servicelovens § 136 e.

Teknologier til monitorering af bevægelse og kropslige reaktioner er teknologier, som kan anvendes til at overvåge aktivitet, inaktivitet og bevægelse fra eller skabt af en person samt en persons kropslige reaktioner. Disse teknologier til bevægelsesmonitorering omfatter ikke teknologier, der anvender video-, billede-, eller lydmonitorering. Teknologier til bevægelsesmonitorering omfatter blandt andet sensormåtter og -gulve, der fungerer ved, at der aktiveres et signal, når en person træder på måtten eller et afgrænset gulvareal, dør- og vinduesalarmer, der fungerer som en reaktiv alarm ved en dørs eller et vindues

åbning/lukning eller ved en persons ind- eller udgang. Alarm- eller notifikationsgivende systemer, og systemer, som kan udføre et tidsafgrænset digitalt tilsyn, kan også anvende sensorer til monitorering af kropslige reaktioner. Det kan bl.a. være sensorer, som måler fysiologiske parametre som f.eks. puls eller vejrtrækning.

Teknologier til lydmonitorering er teknologier, som kan anvendes til overvåge lyd fra eller skabt af en person i realtid. Disse teknologier må således ikke anvendes til tovejskommunikation mellem borger og personale, og ved direkte transmission af lyd må dette ikke foregå på åbne frekvensbånd. Lydmateriale må ikke optages, gemmes eller lagres. Teknologier til lydmonitorering omfatter blandt andet systemer, der fungerer som en lydaktiveret alarm, f.eks. hvis der er registreret en specifik lyd eller en særlig lydsekvens hos personen eller systemer, hvor lyden transmitteres direkte, så personalet ved forespørgsel kan lytte med inde ved borgeren i kortere tidsperioder uden at være fysisk til stede.

Teknologier til video- og billedmonitorering er teknologier, som kan anvendes til at overvåge en person i realtid, og som ikke gengiver en genkendelig videosekvens eller et genkendeligt billede af personen. Teknologier til video- og billedmonitorering dækker således ikke over video- og billedovervågning, der er omfattet af muligheden for situationsbestemt kamerakig efter servicelovens § 128 b, stk. 1, i lov om social service. Video- og billedmateriale må ikke optages, gemmes eller lagres. Teknologier til video- og billedmonitorering kan f.eks. omfatte et overvågningskamera, der kan filme en person, men som i forbindelse med transmittning til personalet omdanner materialet, så det f.eks. vises som tegnede figurer eller en tekstbeskrivelse.

Teknologier til lokalisering og sporing er teknologier, som kan anvendes til at lokalisere og spore personer. Lokaliserings- og sporingssystemer til personer består af en mobil sporingsenhed og en modtagerenhed. Den mobile sporingsenhed kan være udformet f.eks. som et armbånd eller et smykke og bæres af den person, som man ønsker at kunne lokalisere eller spore. Modtagerenheden skal være tilgængelig for det personale, som skal reagere på sporingsenhedens oplysninger.

For mere om de forskellige former for velfærdsteknologiske løsninger henvises til Social- og Boligstyrelsens specialkatalog om tryghedsskabende velfærdsteknologi: https://hmi-basen.dk/news.asp?newsid=13622&x_newstype=50#accordion5

Betingelser for brug af kunstig intelligens

[X]. Det er tilladt at anvende teknologi, som fungerer helt eller delvist ved brug af kunstig intelligens, når den kunstige intelligens alene anvendes til de formål og på de betingelser, der fremgår af servicelovens § 128 b, stk. 2, eller servicelovens § 136 e, stk. 1. Det er ikke tilladt at videregive personoplysninger, som er indsamlet ved brug af kunstig intelligens til andre formål.

Såfremt teknologien anvendes efter servicelovens § 128 b, stk. 2, og gør brug af kunstig intelligens, skal kommunen oplyse den person, som teknologien anvendes over for, eller dennes repræsentant, at der anvendes tryghedsskabende velfærdsteknologi, som fungerer helt eller delvist ved brug af kunstig intelligens. Kommunen skal også forud for deres afgørelse desuden sikre, at der alene indsamles oplysninger, som er nødvendige i den konkrete situation. Hvis der forekommer behandling af personoplysninger, skal kommunen forud for deres afgørelse vurdere, om der bør foretages en konsekvensanalyse med henblik på at vurdere og håndtere eventuelle risici, som kan være forbundet med brugen af kunstig intelligens i det enkelte tilfælde.

De samme betingelser gør sig gældende for personalet, når de anvender tryghedsskabende velfærdsteknologi efter servicelovens § 136 e, stk. 1, i lov om social service. Der henvises i den forbindelse

til § 7 i bekendtgørelse om tryghedsskabende velfærdsteknologiske løsninger i relation til afsnit VII om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne i lov om social service nr. 1412 af 05/12/2024.

Der henvises desuden til Datatilsynets vejledning om offentlige myndigheders brug af kunstig intelligens, da som kan findes på datatilsynet.dk. Vejledningen indeholder bl.a. en beskrivelse af regler fra databeskyttelsesforordningen, som også kan være relevante for private virksomheder.

Situationsbestemt kamerakig

Anvendelse overfor alle voksne med betydeligt og varigt nedsat psykisk funktionsevne jf. målgruppebeskrivelse I

Serviceoven:

§ 128 b. Kommunalbestyrelsen kan indstille til Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse over for Borgere med Handicap at træffe afgørelse om for en afgrænset periode at tillade anvendelse af situationsbestemt kamerakig over for en person, når der er risiko for personskade og forholdene i det enkelte tilfælde gør anvendelsen påkrævet for at afværge denne risiko.

Stk. 2. [...]

Stk. 3. Ved foranstaltninger efter stk. 1 skal der være en tydelig indikator for, hvornår kameraet er tændt.

[X]. Kommunalbestyrelsen kan indstille til Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse over for Borgere med Handicap at træffe afgørelse om for en afgrænset periode at tillade anvendelse af situationsbestemt kamerakig over for en person, når der er risiko for personskade og forholdene i det enkelte tilfælde gør anvendelsen påkrævet for at afværge denne risiko.

Hvorvidt der er risiko for personskade, og forholdene i det enkelte tilfælde gør anvendelse af situationsbestemt kamerakig påkrævet for at afværge denne risiko, beror på en konkret og individuel vurdering. Det er imidlertid ikke tilstrækkeligt at have en formodning om, at den pågældende person kan komme til at foretage sig noget, der kan medføre, vedkommende er i fare for at lide personskade. Der skal foreligge en konkret vurdering om, at det er sandsynligt, at personen er i risiko for at lide personskade uden kamerakigget. Der skal i den forbindelse lægges vægt på personalets generelle kendskab til personen og dennes adfærd, herunder eventuelle tidligere personskader. Eksempelvis hvis det er erfaret, at personen tidligere er kommet til skade, når personen har rejst sig fra sengen om natten og er faldet. Personsikade kan f.eks. være brækkede lemmer, hjernerystelse, forstuvninger, blodudtrædninger (blå mærker) eller lignende. Hertil bemærkes det, at eksempelvis mindre overfladiske skader i huden, mindre blodudtrædninger (blå mærker), en flækket negl eller lignende ikke vil være at forstå som en personsikade. Personsikaden skal dog individuelt vurderes ud fra den pågældendes helbredstilstand.

Risikoen for personsikade og betingelsen om, at forholdene i det enkelte tilfælde gør anvendelsen af kamerakig påkrævet, skal være til stede på tidspunktet for kommunalbestyrelsens indstilling, og når nævnet træffer afgørelse. Det er en forudsætning, at anvendelsen af kamerakigget vurderes konkret at bidrage til at forebygge eller afværge risikoen, og at samme virkning ikke vil kunne opnås med mindre indgribende metoder. Risikoen for personsikade skal være forsøgt afværget på anden vis, inden der vil kunne træffes afgørelse om at tillade kamerakig. Det vil således være en betingelse for at anvende kamerakig, at personalet ikke kan løse situationen med alternative og mindre indgribende foranstaltninger jf. servicelovens § 124.

Ved udøvelsen af den tilladelse, som gives i nævnets afgørelse, skal personalet løbende vurdere, at risikoen for personskade fortsat er til stede i forbindelse med anvendelsen. Det er personalet, der konkret anvender kamerakig inden for rammerne af nævnets afgørelse. Det vil ligeledes være personalet, som i den konkrete situation skal sikre sig, at mindre indgribende foranstaltninger ikke vil afværge eller afhjælpe risikoen, inden kamerakig anvendes. Bestemmelsen gør det f.eks. muligt at anvende situationsbestemt kamerakig i en situation, hvor en borger har tendens til at udøve skade på sig selv, mens vedkommende ligger i sengen om natten. I sådan et tilfælde kan et videokamera, der filmer en borger om natten fra maven og op, give medarbejderen mulighed for at foretage et digitalt "tilsynsbesøg" hos borgeren, et afgrænset antal gange i løbet af natten for at se, om vedkommende har brug for hjælp. Kamerakigget kan således give personalets mulighed for at kunne hjælpe borgeren, når der er behov herfor, uden at personalets skal være fysisk til stede hos borgeren om natten. I en situation, hvor det er vurderet, at personen er i risiko for personskade, kan det situationsbestemte kamerakig således også være med til at forebygge, at borgeren f.eks. vågner og er utryk om natten, men det må ikke anvendes alene til dette formål.

Bestemmelsen finder anvendelse i såvel bo- og dagtilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven, som i borgerens eget hjem, i tilfælde hvor borgeren ikke bor på botilbud eller opholder sig i et dagtilbud, men modtager hjælp og støtte i sit eget hjem. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X].

Særlige betingelser for personer med demens jf. målgruppebeskrivelse III

[X]. Overfor personer, hvis funktionsnedsættelse er en konsekvens af demens eller anden erhvervet og fremadskridende mental svækkelse, kan personalet som led i omsorgsvaretagelsen anvende tryghedsskabende velfærdsteknologi, herunder også situationsbestemt kamerakig, for at sikre en persons tryghed, værdighed og omsorg uden forudgående afgørelse fra kommunalbestyrelsen, medmindre den pågældende modsætter sig anvendelsen. Se nærmere om betingelserne for at anvende situationsbestemt kamerakig og anden tryghedsskabende velfærdsteknologi overfor personer med demens under vejledningens pkt. [X].

Kamerakiggets funktion

[X]. Situationsbestemt kamerakig skaber et genkendeligt stillbillede eller videosekvens af den pågældende person, for hvem der truffet afgørelse over for. Situationsbestemt kamerakig kan f.eks. udføres ved brug af kameraer med bevægelses- eller lydtekttering eller dag- og natkameraer. Kamerakig adskiller sig således fra video- og billedmonitorering efter servicelovens § 128 b, stk. 2, som udelukkende gengiver et ikke-personhenførbart og ikke-genkendeligt billede eller videosekvens af personen.

Kamerakig må alene anvendes "situationsbestemt", hvilket indebærer, at der ikke må være tale om kontinuerlig overvågning af en borger, men at overvågningen vil skulle være afgrænset til nærmere definerede situationer og foregå i afgrænsede tidsperioder, der fastsættes af Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse overfor Borgere med Handicap på baggrund af en konkret og individuel vurdering af nødvendigheden af overvågningen i den enkelte situation. Der er mulighed for at foretage kamerakig i længere tidsstræk, hvis tungtvejende, faglige grunde taler for det. Tungtvejende faglige grunde for længerevarende overvågning vil f.eks. kunne være hensynet til at forebygge, at en borger forårsager alvorlige skader på sig selv eller af andre årsager er i risiko for at lide omfattende personskade. Det vil bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfælde, hvor lang tid "længere stræk" er, men det er vurderingen, at alt over 15 minutter vil kunne karakteriseres som "længere stræk". Kamerakig kan også bestå af et visuelt aktiveret kald, hvor personalet får en alarm, hvis der f.eks. er registreret en bestemt bevægelse eller bevægelsesmønstre hos borgeren.

Personale, som udfører et situationsbestemt kamerakig, skal logge sig ind på en telefon eller computer for at kunne kigge ind via kameraet, og systemet skal føre en log over, hvem der har logget ind, herunder i hvilken tidsperiode, det videobaserede kamerakig har fundet sted. Ved brug af kamerakig må billeder af borgeren alene vises i direkte tid, og videoen må ikke blive optaget, gemt eller lagret. Når der foretages foranstaltninger efter servicelovens § 128 b, stk. 1, skal der være en tydelig indikator for, hvornår kameraet er tændt, jf. servicelovens § 128 b, stk. 3. Det kan f.eks. være en lampe eller lyd, som informerer borgeren om, hvornår kameraet bliver tændt og slukket. Den tekniske løsning skal vælges under hensyntagen til, hvad der er mest hensigtsmæssigt for borgeren.

Personalet skal i den forbindelse også være opmærksomme på at overholde lov om TV-overvågning, hvor det bl.a. fremgår, at private og offentlige myndigheder, der foretager tv-overvågning af steder eller lokaler, hvortil der er almindelig adgang, eller af arbejdspladser, ved skiltning eller på anden tydelig måde skal give oplysning herom.

Godkendelsesprocedure

Serviceloven:

§ 131 b. Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse over for Borgere med Handicap træffer efter indstilling fra kommunalbestyrelsen efter § 128 b, stk. 1, § 128 g, stk. 1, og § 128 h, stk. 1, afgørelse om tilladelse til anvendelse af kamerakig, låsning og sikring af skabe og skuffer m.v. og adgang til en beboers bolig i et botilbud. Nævnets afgørelse skal træffes senest 2 uger efter modtagelse af kommunalbestyrelsens indstilling.

[X]. Kompetencen til at træffe afgørelse i sager om situationsbestemt kamerakig er henlagt til Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse overfor Borgere med Handicap efter servicelovens § 131 b, stk. 1. Nævnet træffer afgørelse efter indstilling fra kommunalbestyrelsen og skal træffe afgørelse senest 2 uger efter modtagelsen af kommunalbestyrelsens indstilling.

Serviceloven:

§ 131 b. [...]

Stk. 2. Indstillingen skal indeholde følgende:

- 1) Redegørelse for, at betingelserne i henholdsvis § 128 b, stk. 1, § 128 g, stk. 1, eller § 128 h, stk. 1, er opfyldt.
- 2) Faglig dokumentation for personens eller beboerens betydelig og varigt nedsatte psykiske funktionsevne.
- 3) Oplysninger om den socialpædagogiske hjælp og pleje efter kapitel 16 i denne lov eller efter §§ 10, 16 og 17 i ældreloven, der har været iværksat før indstillingen efter § 128 b, stk. 1, § 128 g, stk. 1, eller § 128 h, stk. 1.
- 4) Vurdering af, hvor længe der vil være behov for tilladelsen.
- 5) Oplysninger om den seneste afgørelse efter § 128 b, stk. 1, § 128 g, stk. 1, eller § 128 h, stk. 1, herunder om eventuelle klager og udfaldet af dem.
- 6) Eventuelle bemærkninger til den påtænkte foranstaltning fra personen og dennes pårørende, eventuelle værge, fremtidsfuldmægtige eller anden repræsentant.

[X]. Kommunalbestyrelsens indstilling til nævnet skal indeholde de informationer, som fremgår af servicelovens § 131 b, stk. 2. Kommunalbestyrelsens indstilling skal således indeholde en redegørelse for, at personen er i risiko for personskade, samt at forholdene i det specifikke tilfælde gør anvendelsen af kamerakig påkrævet for at afværge risikoen for personskade. Af indstillingen skal også fremgå oplysninger om den socialpædagogiske hjælp, som borgeren har modtaget forud for ansøgningen om anvendelsen af kamerakig, herunder hvilke mindre indgribende foranstaltninger, der har været forsøgt for at afværge den

konkrete risiko for personskade. Indstillingen skal endvidere indeholde en vurdering af, hvor længe der forventes at være behov for tilladelsen til at anvende kamerakig, ligesom eventuelle bemærkninger til anvendelsen af kamerakigget fra personen selv og dennes pårørende, værge, fremtidsfuldmægtige eller anden repræsentant også skal fremgå. Såfremt der tidligere har været truffet afgørelse om tilladelse til kamerakig efter servicelovens § 128 b, stk. 1, skal denne afgørelse samt eventuelle klager og udfaldet heraf vedlægges indstillingen. Endeligt skal indstillingen indeholde faglig dokumentation for personens betydelig og varigt nedsatte psykiske funktionsevne.

Afgørelsens længde, registrering og klagemulighed

[X]. Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse over for Borgere med Handicaps tilladelse til anvendelse af situationsbestemt kamerakig kan have en varighed op til 12 måneder, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 5, stk. 1. Plejepersonalet skal dog være opmærksom på, om der i løbet af de 12 måneder sker en ændring i borgerens situation, herunder funktionsevne, som gør, at betingelserne for anvendelse af situationsbestemt kamerakig ikke længere er til stede. Skulle dette være tilfældet, skal personalet øjeblikkeligt ophøre med at anvende kamerakigget.

Anvendelse af situationsbestemt kamerakig skal registreres og indberettes til personalelederen, som skal sørge for at videresende indberetningen til kommunalbestyrelsen og tilsynet. Registreringen skal indeholde et skøn over antallet af indgreb over for en borger, som er foretaget med kamerakig efter servicelovens § 128 b, stk. 1, i den periode, der indberettes for, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 17, stk. 4. Indberetning skal senest ske, når den kommunale tilladelse ophører. Under visse omstændigheder skal registreringen foretages tidligere. Foranstaltninger skal indberettes senest 3 dage efter, at der er foretaget en registrering, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 21. Se nærmere om registrering og indberetning i vejledningens i kapitel [X].

Nævnets afgørelse om situationsbestemt kamerakig kan påklages til Ankestyrelsen af den person, som afgørelsen vedrører eller af en pårørende, værge, fremtidsfuldmægtig eller anden repræsentant for denne person efter servicelovens § 134. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X].

Kapitel 18

Låsning og sikring af yderdøre og vinduer

Serviceloven:

§ 128 c. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at låse eller på anden vis sikre yderdøre eller vinduer til en beboers egen bolig på botilbud i en afgrænset periode, når der er risiko for, at beboeren vil forlade sin bolig og derved udsætte sig selv eller andre for fare.

Stk. 2. Afgørelser efter stk. 1 kan ikke omfatte aflåsning af døre til botilbuddets indendørs fællesarealer.

Stk. 3. Der skal altid være mindst én uaflåst dør i beboerens egen bolig.

Betingelser for anvendelse

[X]. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at give tilladelse til at låse eller på anden vis sikre yderdøre eller vinduer til en beboers egen bolig på botilbud i en afgrænset periode, når der er risiko for, at beboeren vil forlade sin bolig og derved udsætte sig selv eller andre for fare.

Det er således en betingelse for at træffe afgørelse efter bestemmelsen, at den pågældende beboer er i risiko for at udsætte sig selv eller andre for fare. Det kan bl.a. være, hvis en beboer med udviklingshæmning har en tendens til, som følge af sin funktionsnedsættelse, at løbe ud på en trafikeret vej, hvorved beboeren selv og andre trafikanter udsættes for fare.

Efter kommunalbestyrelsen har givet tilladelse til at låse og sikre yderdøre og vinduer, afhænger det af en konkret vurdering fra personalet, om beboeren er i risiko for at forlade sin bolig og derved udsætte sig selv eller andre for fare. Personalet må først låse og sikre yderdøre og vinduer, når det forgæves har været forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats, og dørlåsning m.v. skal være så kortvarig som muligt.

Der kan anvendes forskellige genstande til aflåsningen/sikringen, som f.eks. dørlåse eller hasper.

Der skal altid være mindst én uaflåst dør i beboerens egen bolig. Baggrunden herfor er hensynet til beboerens frie færden og desuden hensynet til brandsikkerheden. Låsning eller sikring af yderdøre og vinduer efter servicelovens § 128 c må ikke indebære frihedsberøvelse.

Bestemmelsen giver ikke hjemmel til aflåsning af døre fra beboerens egen bolig til botilbuddets indendørs fællesarealer, men alene til sikring af vinduer eller aflåsning af yderdøre til beboerens egen bolig, dvs. terrassedøre, altandøre, o. lign. Der kan ikke foretages aflåsning af døren mellem beboerens egen bolig og tilbuddets fællesarealer. Beboerens egen bolig er borgerens selvstændige bolig, som anvendes til boligformål. Fællesarealerne er de arealer, som anvendes til fælles aktiviteter for beboerne. Fællesarealer omfatter også fælles gangarealer og trapper.

Når kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om låsning og sikring af yderdøre eller vinduer til en beboers egen bolig på botilbud, skal der tages stilling til, om øvrige beboere på tilbuddet bliver påvirket af indgrebet. Hvorvidt låsning og sikring af yderdøre eller vinduer til en beboers egen bolig på botilbud vil have særlig betydning for en eller flere andre beboere udover den oprindelige beboer, der træffes afgørelse overfor, vil bero på en konkret og individuel vurdering. Det kan eksempelvis være, hvis beboeren deler bolig og dermed yderdør med en anden beboer.

Øvrige personer på tilbuddet, der anses som parter i sagen vil bl.a. have ret til at blive partshørt, klage, hvis der også er truffet afgørelse over for dem, og lignende. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [x].

Bestemmelsen finder alene anvendelse i botilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven og botilbudslignende boformer. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [x].

Afgørelsens længde, registrering og klagemulighed

[X]. Kommunalbestyrelsens tilladelse om tilladelse til låsning og sikring af yderdøre og vinduer kan have en varighed på op til 12 måneder, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 7, stk. 1. Plejepersonalet skal dog være opmærksom på, om der i løbet af de 12 måneder sker en ændring i borgerens situation, herunder funktionsevne, som gør, at betingelserne for låsning og sikring efter § 128 c ikke længere er til stede. Skulle dette være tilfældet, skal personalet øjeblikkeligt ophøre med at låse/sikre yderdøre eller vinduer, og indstille til kommunalbestyrelsen, at afgørelsen tilbagekaldes.

Låsning og sikring af yderdøre og vinduer skal registreres og indberettes til personalelederen, som skal sørge for at videresende indberetningen til kommunalbestyrelsen og tilsynet. Registreringen skal indeholde et skøn over antallet af indgreb over for en borger, som er foretaget med låsning og sikring efter servicelovens § 128 c i den periode, der indberettes for, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 17, stk. 4. Indberetning skal senest ske, når den kommunale tilladelse ophører. Under visse omstændigheder skal registreringen foretages tidligere. Foranstaltninger skal indberettes senest 3 dage efter, at der er foretaget en registrering, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 21. Se nærmere om registrering og indberetning i vejledningens kapitel [x].

Kommunalbestyrelsens afgørelse om låsning og sikring af yderdøre og vinduer kan påklages til Ankestyrelsen af den person, som afgørelsen vedrører eller af en pårørende, værge, fremtidsfuldmægtig eller anden repræsentant for denne person efter servicelovens § 133, stk. 2 og 3. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X].

Kapitel 19

Låsning og sikring af døre til fælles opholdsrum

Serviceoven:

§ 128 d. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om for en afgrænset periode at tillade, at den nærmeste dør mellem en beboers bolig og ét eller flere bestemte fælles opholdsrum i et botilbud låses eller på anden vis sikres, når beboeren gentagne gange har udvist grænseoverskridende eller konfliktskabende adfærd over for de øvrige beboere. Afgørelser efter 1. pkt. kan ikke omfatte døre til beboerens bolig.

Stk. 2. Der kan alene træffes afgørelse efter stk. 1, såfremt der er mindst én uaflåst adgang mellem beboerens bolig og de omhandlede fælles opholdsrum.

Betingelser for anvendelse

[X]. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om for en afgrænset periode at tillade, at den nærmeste dør mellem en beboers bolig og ét eller flere bestemte fælles opholdsrum i et botilbud låses eller på anden vis sikres, når beboeren gentagne gange har udvist grænseoverskridende eller konfliktskabende adfærd over for de øvrige beboere. Formålet er at beskytte beboere på botilbuddet mod at blive udsat for grænseoverskridende eller konfliktskabende adfærd.

Det er således en betingelse for at træffe afgørelse efter bestemmelsen, at den pågældende beboer gentagne gange har udvist en adfærd, der er grænseoverskridende eller konfliktskabende over for de øvrige beboere på botilbuddet. Det kan bl.a. være, hvis beboeren tidligere har udvist chikanerende adfærd eller selv har startet en konflikt med andre beboere, herunder f.eks. i form af vold, overgreb eller overfusninger. Der kan altså ikke træffes afgørelse herom pga. af en enkeltstående hændelse.

Efter kommunalbestyrelsen har givet tilladelse til at låse og sikre døre til fælles opholdsrum, afhænger det af en konkret vurdering fra personalet, om beboeren er i nærliggende risiko for at udvise en adfærd, der er grænseoverskridende eller konfliktskabende. Personalet må først låse og sikre døre til fælles opholdsrum, når det forgæves har været forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats.

Aflåsningen omfatter ikke døre til beboerens egen bolig, herunder beboerens egen hoveddør, heller ikke selvom beboerens egen bolig har flere hoveddøre. Aflåsningen må heller aldrig anvendes til helt at afskære den pågældende beboers adgang til det fælles opholdsrum, men må alene anvendes til at forsinke beboerens adgang hertil. Med "fælles opholdsrum" menes arealer, der anvendes til fælles aktiviteter for beboerne, herunder også botilbuddets fællesgangarealer eller trapper. Låsning og sikring af døre til fælles opholdsrum forudsætter overholdelse af regler om brandsikkerhed.

Når kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om låsning og sikring af døre til fælles opholdsrum, skal der tages stilling til, om øvrige personer på tilbuddet bliver påvirket af indgrebet. Hvorvidt aflåsning af dør til det fælles opholdsrum har særlig betydning for en eller flere andre beboere udover den oprindelige borger, der træffes afgørelse overfor, beror på en konkret og individuel vurdering. Det kan eksempelvis være beboere, som er gangbesværede, eller som vil have meget vanskeligt ved at forstå, at de skal tilgå opholdsrummet via en anden rute. Øvrige personer på botilbuddet, der anses som parter i sagen har bl.a. ret til at blive

partshørt, klage, hvis der også er truffet afgørelse over for dem, og lignende. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [x].

Udover låsning og sikring af døre til fælles opholdsrum kan botilbuddet også anvende særlige døråbnere til at forsinke beboerens frie færden. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [x].

Bestemmelsen finder anvendelse i botilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven og botilbudslignende boformer. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [x].

Afgørelsens længde, registrering og klagemulighed

[X]. Kommunalbestyrelsens tilladelse til låsning og sikring af døre til fælles opholdsrum kan have en varighed på op til 12 måneder. Plejepersonalet skal dog være opmærksom på, om der i løbet af de 12 måneder sker en ændring i borgerens situation, som gør, at betingelserne for låsning og sikring efter § 128 d ikke længere er til stede. Skulle dette være tilfældet, skal personalet øjeblikkeligt ophøre med at låse/sikre de pågældende døre og indstille til kommunalbestyrelsen, at afgørelsen tilbagekaldes.

Låsning og sikring af døre til fælles opholdsrum skal registreres og indberettes til personalelederen, som skal sørge for at videresende indberetningen til kommunalbestyrelsen og tilsynet. Registreringen skal indeholde et skøn over antallet af indgreb over for en borger, som er foretaget med låsning og sikring efter servicelovens § 128 d i den periode, der indberettes for, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 17, stk. 4. Indberetning skal senest ske, når den kommunale tilladelse ophører. Under visse omstændigheder skal registreringen foretages tidligere. Foranstaltninger skal indberettes senest 3 dage efter, at der er foretaget en registrering, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 21. Se nærmere om registrering og indberetning i kapitel [x].

Kommunalbestyrelsens afgørelser om låsning og sikring af døre til fælles opholdsrum kan påklages til Ankestyrelsen af den person, som afgørelsen vedrører eller af en pårørende, værge, fremtidsfuldmægtig eller anden repræsentant for denne person efter servicelovens § 133, stk. 2 og 3. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X]. Dette gælder for alle beboere, som vurderes at være parter i sagen jf. kapitel [x].

Kapitel 20

Låsning og sikring af døre til servicearealer og fælleskøkkener

Serviceloven:

§ 128 e. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om for en afgrænset periode at tillade at anvende særlige døråbnere eller at låse eller på anden vis sikre døre til et serviceareal eller et fælleskøkken i et bo- eller dagtilbud, når en person gentagne gange har udsat sig selv eller andre for fare eller forårsaget væsentlig ødelæggelse af genstande i det pågældende serviceareal eller fælleskøkken.

Stk. 2. Afgørelser efter stk. 1 må ikke afskære personens mulighed for at forlade bo- eller dagtilbuddet eller bevæge sig frit i tilbuddets øvrige arealer.

Stk. 3. Ved anvendelse af særlige døråbnere skal der af hensyn til andre brugeres eller beboeres frie færden opsættes en døralarm, som sikrer, at brugere eller beboere, der ikke selv kan betjene den særlige døråbner, får den nødvendige hjælp hertil.

Betingelser for anvendelse

[X]. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om at tillade, for en afgrænset periode at anvende særlige døråbnere eller at låse eller på anden vis sikre døre til et serviceareal eller fælleskøkken i et bo- eller dagtilbud, når en person gentagne gange har udsat sig selv for fare eller forårsaget. Formålet er at

forhindre, at personen selv eller andre personer på bo- eller dagtilbuddet bliver udsat for fare, samt forhindring af væsentlig ødelæggelse.

Det er således en betingelse for at træffe afgørelse efter bestemmelsen, at den pågældende beboer gentagne gange har udvist en adfærd, som har udsat vedkommende selv eller andre for fare eller forårsaget væsentlig ødelæggelse af genstande i det pågældende serviceareal eller fælleskøkken. Det kan bl.a. være, hvis beboeren tidligere er gået ind i køkkenet og taget en kniv med henblik på selvskade, eller hvis beboeren tidligere har ødelagt store glaseruder eller dyrt køkkeninventar i fælleskøkkenet. Der kan altså ikke træffes afgørelse herom pga. af en enkeltstående hændelse.

Efter kommunalbestyrelsen har givet tilladelse til at anvende særlige døråbnere, låse eller sikre døre til servicearealer og fælleskøkkener, vil det afhænge af en konkret vurdering fra personalet, om beboeren er i nærliggende risiko for at udvise en adfærd, der er til fare for vedkommende selv eller andre, eller om vedkommende forventes at forårsage væsentlig ødelæggelse af genstande. Personalet må først låse og sikre døre til servicearealer og fælleskøkkener, når det forgæves har været forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats.

”Væsentlig ødelæggelse” dækker over ødelæggelse af fysiske genstande, som har en betydelig økonomisk værdi eller ødelæggelse af et omfattende omfang. Foretages aflåsningen med henblik på at hindre væsentlig ødelæggelse af genstande, skal der i den forbindelse tages højde for den økonomiske værdi eller affektionsværdien af det materielle gode. Det bemærkes, at dyr er omfattet af tingsbegrebet.

”Servicearealer” omfatter arealer, der anvendes til omsorgs- og servicefunktioner, der normalt ikke vil foregå i en selvstændig bolig. Det kan eksempelvis være rengøringsrum, servicedepoter, personalelokaler, cafeterier m.m. Kommunalbestyrelsen skal i forbindelse med afgørelsen tage konkrete stilling til, om det pågældende rum er et serviceareal.

”Fælleskøkkener” omfatter køkkener, som personerne på et bo- eller dagtilbud deles om. Det omfatter således ikke køkkener, der befinder sig i en beboers eget hjem på et botilbud.

Det bemærkes, at aflåsning af fælleskøkkener ikke må afskære personen fra mad og drikke. Indgrebet må ligeledes ikke afskære personens mulighed for at forlade bo- eller dagtilbuddet eller bevæge sig frit i tilbuddets øvrige arealer. Hvis et serviceareal eller fælleskøkken leder videre ud til et andet areal på bo- eller dagtilbuddet, f.eks. et hobbyrum, som ikke kan tilgås uden at gå i gennem det pågældende serviceareal eller fælleskøkken, kan døren hertil ikke låses eller sikres. Indgrebet kan ligeledes aldrig anvendes til at låse personen inde i det pågældende serviceareal eller fælleskøkken.

Når kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om låsning og sikring af døre til servicearealer og fælleskøkkener, skal der tages stilling til, om øvrige personer på tilbuddet bliver påvirket af indgrebet. Hvorvidt aflåsning af dør til servicearealer og fælleskøkkener vil have særlig betydning for en eller flere andre beboere udover den oprindelige borger, der træffes afgørelse overfor, beror på en konkret og individuel vurdering. Det kan f.eks. være, at der med bestemmelsen låses af til et lokale for ergoterapi for at undgå væsentlig ødelæggelse af maskiner heri, men at der på bo- og dagtilbuddet også er tilknyttet en person, som ofte og med stor nytte anvender arealet som led i genoptræning. Øvrige personer på tilbuddet, der anses som parter i sagen vil bl.a. have ret til at blive partshørt, klage, hvis der også er truffet afgørelse over for dem, og lignende. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [x].

Bo- eller dagtilbuddet skal i videst mulig udstrækning lade den pågældende person, for hvem der er truffet afgørelse om aflåsning, tilgå det pågældende serviceareal eller fælleskøkken under supervision, når dette er ansvarligt.

Bestemmelsen finder alene anvendelse i bo- og dagtilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven og botilbudslignende boformer. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [x].

Afgørelsens længde, registrering og klagemulighed

[X]. Kommunalbestyrelsens tilladelse til låsning og sikring af servicearealer og fælleskøkkener kan have en varighed på op til 12 måneder. Plejepersonalet skal dog være opmærksom på, om der i løbet af de 12 måneder sker en ændring i borgerens situation, som gør, at betingelserne for låsning og sikring efter § 128 e ikke længere er til stede. Skulle dette være tilfældet, skal personalet øjeblikkeligt ophøre med at låse/sikre de pågældende døre og indstille til kommunalbestyrelsen, at afgørelsen tilbagekaldes.

Låsning og sikring af døre til servicearealer og fælleskøkkener skal registreres og indberettes til personalelederen, som skal sørge for at videresende indberetningen til kommunalbestyrelsen og tilsynet. Registreringen skal indeholde et skøn over antallet af indgreb over for en borger, som er foretaget med låsning og sikring efter servicelovens § 128 e i den periode, der indberettes for, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 17, stk. 4. Indberetning skal senest ske, når den kommunale tilladelse ophører. Under visse omstændigheder skal registreringen foretages tidligere. Foranstaltninger skal indberettes senest 3 dage efter, at der er foretaget en registrering, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 21. For nærmere beskrivelse af registrerings- og indberetningspraksis henvises til afsnit [x].

Kommunalbestyrelsens afgørelser om låsning og sikring af døre til servicearealer og fælleskøkkener kan påklages til Ankestyrelsen af den person, som afgørelsen vedrører eller af en pårørende, værge, fremtidsfuldmægtig eller anden repræsentant for denne person efter servicelovens § 133, stk. 2 og 3. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X]. Dette gælder for alle beboere, som vurderes at være parter i sagen jf. kapitel [x].

Kapitel 21

Låsning og sikring af låger m.v. fra et bo- eller dagtilbuds udeareal

Serviceloven:

§ 128 f. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om for en afgrænset periode at tillade at låse eller på anden vis sikre en eller flere låger m.v., der fungerer som udgang fra et bo- eller dagtilbuds omgivende udeareal, når der er risiko for, at en person vil forlade udearealet og derved udsætte sig selv eller andre for fare.

Stk. 2. Der skal altid være mindst én uaflåst låge eller dør fra bo- eller dagtilbuddets omgivende udeareal.

Betingelser for anvendelse

[X]. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om for en afgrænset periode at tillade at låse eller på anden vis sikre en eller flere låger m.v., der fungerer som udgang fra et bo- eller dagtilbuds omgivende udeareal, når der er risiko for, at en person vil forlade udearealet og derved udsætte sig selv eller andre for fare.

Det er således en betingelse for at træffe afgørelse efter bestemmelsen, at den pågældende borger er i risiko for at udsætte sig selv eller andre for fare. Her skal kommunalbestyrelsen lægge vægt på oplysninger om personens tidligere adfærd og tidligere episoder, hvor personen har forladt eller været ved at forlade bo- eller dagtilbuddets udeareal og udsat sig selv eller andre for fare. F.eks. hvis personen er kommet til skade ved fald eller har udgjort en risiko for fare i trafikken. Det kan også være, hvis personen forlader bo- eller dagtilbuddet i koldt vejr uden varmt tøj. Formålet er at forhindre, at personen udsætter sig selv eller andre personer for fare.

Efter kommunalbestyrelsen har givet tilladelse til at låse eller sikre låger i udearealet, vil det afhænge af en konkret vurdering fra personalet, om borgeren er i risiko for at forlade udearealet og dermed udsætte sig selv eller andre for fare. Det kan f.eks. være, at personen er udesøgende samt usikker i trafikken, og at den pågældende låge er placeret ved en stærkt trafikeret vej. Personalet må først låse låger m.v., når det forgæves har været forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats.

Indgrebet kan anvendes på en eller flere låger m.v., som fører fra udearealet til et offentligt eller privat areal, som ligger uden for bo- eller dagtilbuddets matrikel. Der skal altid være mindst én uaflåst låge eller dør fra bo- eller dagtilbuddet for at sikre, at borgeren kan komme ud af bo- eller dagtilbuddet enten via en låge eller via en yderdør på bygningen. Aflåsning af én eller flere låger m.v. må således ikke medføre, at alle udgange fra bo- eller dagtilbuddet er aflåst. Hvis udearealet f.eks. omringer hele bygningen og den eneste udgang fra bygningen og udearealet er via låger, må alle låger fra udearealet ikke aflåses.

Når kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om låsning og sikring af låger fra et bo- eller dagstilbuds udeareal, skal der tages stilling til, om øvrige personer på tilbuddet bliver påvirket af indgrebet. Hvorvidt låsning og sikring af låger m.v. fra et bo- eller dagtilbuds udeareal vil have særlig betydning for en eller flere andre beboere udover den oprindelige borger, der træffes afgørelse overfor, vil bero på en konkret og individuel vurdering. Det kan eksempelvis være personer, som er gangbesværede, hvor deres nærmeste udgang fra bo- eller dagtilbuddet bliver betydeligt besværliggjort af en aflåst låge. Øvrige personer på tilbuddet, der anses som parter i sagen vil bl.a. have ret til at blive partshørt, klage, hvis der også er truffet afgørelse over for dem, og lignende. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [x].

Bestemmelsen finder alene anvendelse i bo- og dagtilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven og botilbudslignende boformer. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [x].

Afgørelsens længde, registrering og klagemulighed

[X]. Kommunalbestyrelsens afgørelse om tilladelse til låsning og sikre af låger fra en bo- eller dagstilbuds udeareal kan have en varighed på op til 12 måneder. Plejepersonalet skal dog være opmærksom på, om der i løbet af de 12 måneder sker en ændring i borgerens situation, som gør, at betingelserne for låsning og sikring efter § 128 f ikke længere er til stede. Skulle dette være tilfældet, skal personalet øjeblikkeligt ophøre med at låse/sikre de pågældende låger og indstille til kommunalbestyrelsen, at afgørelsen tilbagekaldes.

Låsning og sikring af låger fra et bo- eller dagstilbuds udeareal skal registreres og indberettes til personalelederen, som skal sørge for at videresende indberetningen til kommunalbestyrelsen og tilsynet. Registreringen skal indeholde et skøn over antallet af indgreb over for en borger, som er foretaget med låsning og sikring efter servicelovens § 128 f i den periode, der indberettes for, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 17, stk. 4. Indberetning skal senest ske, når den kommunale tilladelse ophører. Under visse omstændigheder skal registreringen foretages tidligere. Foranstaltninger skal indberettes senest 3 dage efter, at der er foretaget en registrering, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 21. For nærmere beskrivelse af registrerings- og indberetningspraksis henvises til afsnit [x].

Kommunalbestyrelsens afgørelser om låsning og sikring af låger fra et bo- eller dagstilbuds udeareal kan påklages til Ankestyrelsen af den person, som afgørelsen vedrører eller af en pårørende, værge, fremtidsfuldmægtig eller anden repræsentant for denne person efter servicelovens § 133, stk. 2 og 3. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X]. Dette gælder for alle beboere, som vurderes at være parter i sagen jf. kapitel [x].

Kapitel 22

Låsning og sikring af skabe og skuffer m.v.

Serviceoven:

§ 128 g. Kommunalbestyrelsen kan i helt særlige situationer indstille til Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse over for Borgere med Handicap at træffe afgørelse om for en afgrænset periode at tillade at låse eller på anden måde sikre et eller flere skabe, skuffer m.v. i en beboers bolig i et botilbud, når beboeren gentagne gange har anvendt genstande i skabene eller skufferne m.v. til at påføre sig selv eller andre væsentlig personskaade eller til at forårsage væsentlig tingsskade.

Stk. 2. Afgørelser efter stk. 1 kan afgrænses til at gælde i et nærmere bestemt tidsrum af døgnnet.

Stk. 3. Iværksættes foranstaltninger efter stk. 1, skal det sikres, at beboeren efter anmodning hurtigt, men under iagttagelse af hensynene bag foranstaltningen, får adgang til de aflåste skabe og skuffer m.v.

Betingelser for anvendelse

[X]. Kommunalbestyrelsen kan indstille til Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse overfor Borgere med Handicap at træffe afgørelse om for en afgrænset periode i helt særlige tilfælde at tillade at låse eller på anden måde sikre et eller flere skabe, skuffer m.v. i en beboers bolig i et botilbud i en afgrænset periode, når en beboer gentagne gange har anvendt genstande i skabene eller skufferne m.v. til at påføre sig selv eller andre væsentlig personskaade eller til at forårsage væsentlig tingsskade. Formålet er at forhindre at beboeren påfører sig selv eller andre væsentlig personskaade eller forårsager væsentlig tingsskade.

Det er således en betingelse for at træffe afgørelse efter bestemmelsen, at borgeren flere gange tidligere har påført sig selv eller andre væsentlig personskaade med genstande fra skabe eller skufferne, eller borgeren flere gange tidligere har forårsaget væsentlig tingsskade. Det kan f.eks. være, hvis en beboer tidligere og gentagne gange har ydet personskaade mod sig eller andre med skarpe genstande, spist fordærvede madvarer, indtaget rengøringsmidler eller foretaget væsentlig tingsskade ved f.eks. at anvende genstande fra sine skabe, skuffer m.v. til at stoppe toilettet, som forårsager oversvømmelse og ødelægger toilettet. Der kan ikke træffes afgørelse om aflåsning og sikring af skabe og skuffer m.v. på baggrund af en enkeltstående hændelse.

Afgørelser om aflåsning og sikring af skabe og skuffer m.v. kan træffes til at gælde i et nærmere bestemt tidsrum, hvis der alene er behov for at begrænse borgerens adgang til skabet, skuffen mv. i en afgrænset periode f.eks. grundet et bestemt mønster i borgerens adfærd.

Efter Det Socialfaglige Nævn har givet tilladelse til at låse eller sikre skabe og skuffer, afhænger det af en konkret vurdering fra personalet, om borgeren er i risiko for at forårsage sig selv eller andre væsentlig personskaade eller forårsage væsentlig tingsskade. Personalet må først låse skabe, skuffer mv., når det forgæves har været forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats.

"Skabe, skuffer m.v." omfatter også bl.a. hylder, reoler, kommoder, opbevaringskasser og garderoberstemer.

"Væsentlig personskaade" kan bl.a. være, men er ikke begrænset til, alvorlig selvskade, herunder forsøg på selvmord eller voldelige overgreb mod andre, som resulterer i brækkede eller forstuede lemmer, løse tænder eller lignende. Det er således som udgangspunkt ikke tilstrækkeligt, hvis beboeren tidligere har skåret sig let i fingeren med et hobbysæt. Personskaaden skal dog vurderes individuelt ud fra den pågældendes helbredstilstand.

Ved "væsentlig tingsskade" skal der være tale om ødelæggelse af fysiske genstande af betydelig økonomisk værdi eller affektionsværdi, der tilhører en anden eller beboeren selv. Hvis beboeren har revet et par bøger

uden særlig betydning i stykker vil det f.eks. ikke opfattes som væsentlig tingsskade. Det bemærkes, at dyr er omfattet af tingsbegrebet.

Beboeren skal efter anmodning hurtigt få adgang til de aflåste skabe og skuffer m.v. Det betyder, at hvis en beboer f.eks. har fået aflåst sit garderobeskab, skal det være muligt for den pågældende beboer at anmode personalet om at få adgang til klædeskabet, hvis beboeren ønsker at skifte tøj eller tage mere tøj på. I disse situationer skal personalet sikre, at åbningen sker hurtigt, men under iagttagelse af hensynene bag foranstaltningen f.eks. ved, at personalet bliver i boligen og iagttager anvendelsen af de pågældende genstande.

Når Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse overfor Borgere med Handicap træffer afgørelse om låsning og sikring af skabe og skuffer m.v., skal der tages stilling til, om øvrige personer på tilbuddet bliver påvirket af indgrebet. Hvorvidt låsning og sikring af skabe og skuffer m.v. vil have særlig betydning for en eller flere andre beboere udover den oprindelige beboer, der træffes afgørelse overfor, vil bero på en konkret og individuel vurdering. Det kan eksempelvis være, hvis beboeren deler bolig og dermed skabe eller skuffer med en anden beboer. Personalet skal i sådanne situationer overveje, om denne persons ejendele kan flyttes til et andet sted. Øvrige personer på tilbuddet, der anses som parter i sagen vil bl.a. have ret til at blive partshørt, klage, hvis der også er truffet afgørelse over for dem, og lignende. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [x].

Bestemmelsen finder alene anvendelse i botilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven og botilbudslignende boformer. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [x].

Afgørelsens længde, registrering og klagemulighed

[X]. Nævnets tilladelse til låsning og sikre skabe og skuffer mv. kan have en varighed på op til 12 måneder. Plejepersonalet skal dog være opmærksom på, om der i løbet af de 12 måneder sker en ændring i borgerens situation, som gør, at betingelserne for låsning og sikring efter § 128 g ikke længere er til stede. Skulle dette være tilfældet, skal personalet øjeblikkeligt ophøre med at anvende indgrebet og indstille til Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse overfor Borgere med Handicap, at afgørelsen tilbagekaldes.

Låsning og sikring af skabe og skuffer mv. skal registreres og indberettes til personalelederen, som skal sørge for at videresende indberetningen til kommunalbestyrelsen og tilsynet. Registreringen skal indeholde et skøn over antallet af indgreb over for en borger, som er foretaget med låsning og sikring efter servicelovens § 128 g i den periode, der indberettes for, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 17, stk. 4. Indberetning skal senest ske, når den kommunale tilladelse ophører. Under visse omstændigheder skal registreringen foretages tidligere. Foranstaltninger skal indberettes senest 3 dage efter, at der er foretaget en registrering, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 21. For nærmere beskrivelse af registrerings- og indberetningspraksis henvises til afsnit [x].

Nævnets afgørelse om låsning og sikre skabe og skuffer mv. kan påklages til Ankestyrelsen af den person, som afgørelsen vedrører eller af en pårørende, værge, fremtidsfuldmægtig eller anden repræsentant for denne person efter servicelovens § 134. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X].

Kapitel 23

Adgang til en beboers bolig i et botilbud

<i>Serviceoven:</i>

§ 128 h. Kommunalbestyrelsen kan indstille til Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse over for Borgere med Handicap at træffe afgørelse om at tillade for en periode, der ikke må overstige 12 måneder, at en aflåst eller på anden måde sikret yderdør til en bolig i et botilbud må åbnes, når dette er absolut nødvendigt for at undgå en væsentlig og nærliggende risiko for, at beboeren forårsager væsentlig og alvorlig personskade på sig selv eller andre, eller en væsentlig sundhedsmæssig risiko for beboeren eller andre.

Stk. 2. Åbningen af en yderdør efter stk. 1 må kun ske, når betingelserne i stk. 1 er opfyldt, og åbningen skal foretages så skånsomt som muligt.

Betingelser for anvendelse

[X]. Kommunalbestyrelsen kan indstille til Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse overfor Borgere med Handicap at træffe afgørelse om at tillade for en periode, der ikke må overstige 12 måneder, at en aflåst eller på anden måde sikret yderdør til en bolig i et botilbud må åbnes, når dette er absolut nødvendigt for at undgå en væsentlig og nærliggende risiko for, at beboeren forårsager væsentlig og alvorlig personskade på sig selv eller andre, eller der er en væsentlig sundhedsmæssig risiko for beboeren eller andre.

Det er således en betingelse for at træffe afgørelse efter bestemmelsen, at der er en nærliggende risiko for, at beboeren forårsager væsentlig og alvorlig personskade på sig selv eller andre, eller der foreligger en væsentlig sundhedsmæssig risiko for beboeren eller andre. Det kan f.eks. være, hvis beboeren har tidligere episoder med selvskade eller har ydet vold mod andre, mens døren har været låst. Det kan også være, hvis beboeren lever under stærkt uhygiejniske forhold, der medfører risiko for beboerens helbred. Formålet er at forhindre personskade eller sundhedsskade.

Efter Det Socialfaglige Nævn har givet tilladelse til at åbne en aflåst dør til beboerens egen bolig i et botilbud, vil det afhænge af en konkret vurdering fra personalet, om borgeren er i nærliggende risiko for at forårsage skade på sig selv eller der foreligger en væsentlig sundhedsmæssig risiko for beboeren eller andre. Det er en forudsætning, at det vurderes, at åbning af døren vil bidrage til at forebygge eller afværge risikoen, og at samme virkning ikke kan opnås med mindre indgribende metoder. Personalet må således først åbne døren til beboerens egen bolig på botilbuddet uden vedkommendes samtykke, når personalet forgæves har forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats.

”Væsentlig og alvorlig personskade” kan bl.a. være, men er ikke begrænset til, alvorlig selvskade, herunder forsøg på selvmord eller voldelige overgreb mod andre, som resulterer i brækkede eller forstuede lemmer, løse tænder eller lignende. Personskaden skal dog vurderes individuelt ud fra den pågældendes helbredstilstand.

Hvorvidt der er tale om en ”væsentlig sundhedsmæssig risiko” afhænger af, om beboeren lever under stærkt uhygiejniske forhold, og at beboeren nægter at modtage hjælp til oprydning og rengøring. Der kan f.eks. være en væsentlig sundhedsrisiko ved skimmelsvamp eller store mængder af affald, navnlig store mængder af rådne madvare, eller hvis der i boligen er skadedyr, som kan sprede sig til resten af botilbuddet. Det vil eksempelvis ikke være en tilstrækkelig sundhedsmæssig risiko, at en beboer ryger cigaretter i sin bolig uden at lufte ud.

Personalet skal foretage åbningen af døren så skånsomt som muligt og med størst mulig hensyntagen til den pågældende beboer og andre tilstedeværende i boligen, sådan at der ikke forvoldes unødigt krænkelse eller ulempe mod hverken den pågældende beboer eller andre tilstedeværende. Personalet bør ligeledes sikre sig, at den tvangsmæssige åbning af yderdøren sker uden væsentlig tingsskade.

Når Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse overfor Borgere med Handicap har givet tilladelse til at åbne en aflåst dør til beboers egen bolig i et botilbud, skal der tages stilling til, om øvrige personer på tilbuddet bliver påvirket af indgrebet. Hvorvidt adgang til en beboers bolig i et botilbud vil have særlig betydning for en eller flere andre beboere udover den oprindelige beboer, der træffes afgørelse overfor, vil bero på en konkret og individuel vurdering. Det kan eksempelvis, hvis beboeren deler bolig med en anden beboer. Øvrige personer på tilbuddet, der anses som parter i sagen vil bl.a. have ret til at blive partshørt, klage, hvis der også er truffet afgørelse over for dem, og lignende. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [x].

Bestemmelsen finder alene anvendelse i botilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven og botilbudslignende boformer. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [x].

Afgørelsens længde, registrering og klagemulighed

[X]. Nævnets tilladelse til at åbne en aflåst dør til en beboers egen bolig på et botilbud kan have en varighed på op til 12 måneder. Plejepersonalet skal dog være opmærksom på, om der i løbet af de 12 måneder sker en ændring i borgerens situation, som gør, at betingelserne for at skaffe sig adgang til beboers bolig efter § 128 h ikke længere er til stede. Skulle dette være tilfældet, skal personalet øjeblikkeligt ophøre med at anvende indgrebet og indstille til Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse overfor Borgere med Handicap, at afgørelsen tilbagekaldes.

Åbning af en aflåst dør til en beboers egen bolig skal registreres og indberettes til personalelederen, som skal sørge for at videresende indberetningen til kommunalbestyrelsen og tilsynet. Registreringen skal indeholde et skøn over antallet af indgreb over for en borger, som er foretaget med åbning af aflåst dør efter servicelovens § 128 h i den periode, der indberettes for, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 17, stk. 4. Indberetning skal senest ske, når den kommunale tilladelse ophører. Under visse omstændigheder skal registreringen foretages tidligere. Foranstaltninger skal indberettes senest 3 dage efter, at der er foretaget en registrering, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 21. For nærmere beskrivelse af registrerings- og indberetningspraksis henvises til afsnit [x].

Nævnets afgørelse om at åbne en aflåst dør til en beboers egen bolig kan påklages til Ankestyrelsen af den person, som afgørelsen vedrører eller af en pårørende, værge, fremtidsfuldmægtig eller anden repræsentant for denne person efter servicelovens § 134. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X].

Kapitel 24

Optagelse i særlige botilbud uden samtykke efter servicelovens § 129

<i>Service-loven:</i>
<p>§ 129. Kommunalbestyrelsen kan, jf. § 131, indstille til Familieretshuset at træffe afgørelse om, at en person, der modsætter sig flytning eller mangler evnen til at give informeret samtykke hertil, jf. dog § 136 f, skal optages i et bestemt botilbud efter denne lov, botilbud efter ældreloven, botilbud i boliger opført efter den nu ophævede lov nr. 378 af 10. juni 1987 om boliger for ældre og personer med handicap, friplejebolig efter lov om friplejeboliger eller botilbud efter lov om almene boliger m.v. og om nødvendigt udskrives fra et botilbud, når</p> <ol style="list-style-type: none">1) det er absolut påkrævet for, at den pågældende kan få den nødvendige hjælp, og2) hjælpen ikke kan gennemføres i personens hidtidige bolig og3) den pågældende ikke kan overskue konsekvenserne af sine handlinger og4) den pågældende udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade og5) det er uforsvarligt ikke at sørge for flytning.

<p><i>Stk. 2.</i> Kommunalbestyrelsen kan i ganske særlige tilfælde indstille til Familieretshuset, at der træffes afgørelse om, at en person, der er optaget i et botilbud som nævnt i stk. 1, og som mangler evnen til at give informeret samtykke, kan udskrives fra sit botilbud og flyttes til en anden tilsvarende bolig, hvor omsorgen for personen kan varetages, selv om betingelserne i stk. 1, nr. 1-5, ikke er opfyldt, hvis det skønnes at være i den pågældendes egen interesse, herunder af hensyn til mulighederne for, at den pågældende kan bevare tilknytning til sine pårørende.</p>
<p><i>Stk. 3.</i> Det skal indgå i kommunalbestyrelsens vurdering efter stk. 1, hvis en eventuel ægtefælle, samlever eller anden pårørende ikke længere kan varetage den nødvendige hjælp til og opsyn med den pågældende.</p>

[X.] Følgende målgruppe er omfattet af servicelovens § 129: Voksne med betydeligt og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som modtager praktisk og personlig hjælp fra kommunen, socialpædagogisk bistand, behandling eller aktiverende tilbud og som efter § 129, stk. 1, enten modsætter sig flytning eller mangler evnen til at give et informeret samtykke til flytning. § 129, stk. 2, omhandler samme målgruppe, men alene situationer, hvor vedkommende mangler evnen til at give informeret samtykke.

Familieretshuset har efter § 131, stk. 1, beføjelse til at træffe afgørelse om, at en person skal optages i et særligt botilbud uden dennes samtykke. Familieretshuset kan alene træffe afgørelse efter indstilling fra kommunalbestyrelsen, jf. § 129.

Flytning uden samtykke, jf. § 129, stk. 1

[X.] Der er, i § 129, stk. 1, nr. 1-5, opstillet en række betingelser for at anvende reglen om optagelse i særligt botilbud uden samtykke, da der er tale om en af de mest indgribende typer af magtanvendelse.

Kommunalbestyrelsen kan indstille, at der træffes afgørelse om at optage en person i et særligt botilbud uden samtykke, når:

- det er absolut påkrævet for, at den pågældende kan få den nødvendige hjælp,
- hjælpen ikke kan gennemføres i vedkommendes hidtidige bolig,
- pågældende ikke kan overskue konsekvenserne af sine handlinger,
- pågældende udsætter sig for at lide væsentlig personskade og
- det er uforsvarligt ikke at sørge for flytning.

Det forudsættes, at der som udgangspunkt er tale om optagelse i et særligt botilbud, en plejebolig eller lignende med henblik på varigt ophold, men reglen finder også anvendelse ved flytning til og mellem midlertidige botilbud dvs. botilbud efter servicelovens § 107.

Bestemmelsen i § 129 omfatter også optagelse i en friplejebolig efter lov om friplejeboliger ([lovbekendtgørelse nr. 1254 af 28. oktober 2025](#)). Det er dog en forudsætning, at kommunalbestyrelsen, jf. lov om friplejeboliger § 1, stk. 2, har anvisningsret til den pågældende bolig. Se nærmere om forholdet til boliglovgivningen nedenfor.

Bestemmelsen finder anvendelse i tilfælde, hvor en person med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne bor i en almindelig, privat bolig (lejebolig, andelsbolig eller ejerbolig), og det vurderes, at der, jf. betingelserne i § 129, stk. 1, nr. 1-5, er grundlag for at indstille, at den pågældende flyttes til et botilbud, plejebolig eller lignende m.v. Bestemmelsen kan dog også anvendes i situationer, hvor personen allerede er visiteret til og bor i en bolig på et botilbud, men efterfølgende får behov, der ikke længere kan dækkes her. Bestemmelsen omfatter dermed typisk en personkreds for hvem, der typisk ikke er udsigt til bedring.

Bestemmelsen omfatter dermed flytning i følgende situationer.

- Der kan for det første være tale om, at der visiteres fra en oprindelig, privatbolig til et botilbud.

- For det andet kan der være tale om situationer, hvor der visiteres fra ét botilbud til et andet botilbud.
- Endelig er der de situationer, hvor den pågældende flyttes til/fra en enhed/afdeling inden for samme botilbud.

En afgørelse efter 129, stk. 1, vil udgøre hjemmelsgrundlaget for såvel udskrivelse fra den pågældendes aktuelle botilbud som for optagelse i en anden tilsvarende bolig som nævnt i stk. 1.

Principafgørelse 56-17

Et botilbud må ikke afvise at yde en hjælp, som tilbuddet af Socialtilsynet, er godkendt til at yde til beboerne.

En borger kan blive optaget i et bestemt botilbud uden samtykke, når det er nødvendigt for at personen kan få den nødvendige pleje og omsorg, og det vil være uforsvarligt ikke at sørge for flytning.

Når kommunen ønsker, at en borger skal i et botilbud uden borgerens samtykke, skal kommunen kunne dokumentere, at den nødvendige hjælp ikke kan ydes i borgerens nuværende bolig.

Hvis borgeren allerede bor i et botilbud og ikke trives der, skal kommunen, i vurderingen af om flytning af borgeren er nødvendig, både inddrage oplysninger om, hvilken indsats tilbuddet – ifølge Tilbudsportalen – er godkendt til at yde, og hvilken hjælp kommunen kan bevilge som supplement til tilbuddets indsats.

I den konkrete sag ønskede kommunen at flytte en borger fra et botilbud til et andet. Kommunen havde ikke dokumenteret, at borgeren ikke kunne modtage den nødvendige hjælp i det nuværende tilbud. Botilbuddet kunne ikke afvise at yde den hjælp, som tilbuddet var godkendt til at tage ansvar for.

Flytning uden samtykke, jf. § 129, stk. 2 - ganske særlige tilfælde

[X.] Udover den situation, som er beskrevet i servicelovens § 129, stk. 1, gælder det ifølge § 129, stk. 2, at kommunalbestyrelsen i ganske særlige tilfælde kan indstille til Familieretshuset, at der træffes afgørelse om, at en person, der er optaget i et botilbud som nævnt i stk. 1, og som mangler evnen til at give informeret samtykke, kan udskrives fra sit botilbud og flyttes til en anden tilsvarende bolig, hvor omsorgen for personen kan varetages, selv om betingelserne i stk. 1, nr. 1-5, ikke er opfyldt, hvis det skønnes at være i den pågældendes egen interesse, herunder af hensyn til mulighederne for, at den pågældende kan bevare tilknytning til sine pårørende.

Betingelserne for flytning efter § 129, stk. 2, er dermed, at:

- den pågældende allerede bor i et (egnet) botilbud, men ønskes optaget i et andet tilsvarende, egnet botilbud,
- bestemmelsen i § 129, stk. 1 ikke finder anvendelse fordi betingelserne for flytning efter § 129, stk. 1, ikke er opfyldt og
- det skønnes at være i den pågældendes egen interesse, herunder af hensyn til mulighederne for, at den pågældende kan bevare tilknytning til sine pårørende.

En afgørelse efter 129, stk. 2, vil udgøre hjemmelsgrundlaget for såvel udskrivelse fra den pågældendes aktuelle botilbud som for optagelse i en anden tilsvarende bolig som nævnt i stk. 1.

Absolut påkrævet for, at den pågældende kan få nødvendige hjælp

[X.] Det er en betingelse, at flytning er absolut påkrævet for, at borgeren kan få den nødvendige hjælp, og at hjælpen ikke kan gennemføres i den hidtidige bolig, jf. servicelovens § 129, stk. 1, nr. 1 og 2.

Denne vurdering tager hensyn til den enkeltes behov for hjælp og hensynet til, hvor den enkelte bedst muligt kan modtage den nødvendige hjælp.

Den nødvendige hjælp er den hjælp, borgeren efter en faglig vurdering har behov for pga. den nedsatte psykiske funktionsevne. Hjælpen kan f.eks. bestå af hjælp til personlig pleje og hygiejne, sygepleje eller lægeligt tilsyn eller behandling.

Den nødvendige hjælp må forstås som hjælp til at dække både fysiske og psykiske behov, herunder f.eks. at være en del af et fællesskab i det omfang, den pågældende selv kan rumme det. Der skal dermed ikke kun fokuseres på borgerens fysiske behov.

At flytningen er absolut påkrævet for at yde den nødvendige hjælp indebærer, at hjælpen efter en konkret og faglig vurdering ikke kan ydes forsvarligt og tilstrækkeligt på en anden og mindre indgribende måde. Kan behovet opfyldes ved f.eks. at ændre boligens indretning, tilrettelægge hjemmehjælp og dagtilbud eller andre tilbud på en anden måde eller ved at stille hjælpemidler til rådighed, er flytningen ikke absolut påkrævet.

Uforsvarligt at undlade flytning – væsentlig personskade

[X.] Det er desuden en betingelse, at den pågældende ikke kan overskue konsekvenserne af sine handlinger, jf. § 129, stk. 1, nr. 3, udsætter sig for at lide væsentlig personskade. jf. § 129, stk. 1, nr. 4, og at det er uforsvarligt ikke at sørge for flytning, jf. § 129, stk. 1, nr. 5.

Det centrale i vurderingen af disse betingelser er hensynet til borgerens helbred og sikkerhed. Betingelserne forudsætter, at der er risiko for, at den pågældende som følge af den nedsatte psykiske funktionsevne ikke kan overskue konsekvenserne af sine handlinger og udsætter sig for væsentlig personskade, hvis vedkommende forbliver i den hidtidige bolig.

Der kan f.eks. være tale om risiko for at brænde inde, som følge af uforsvarlig omgang med ild eller elektriske installationer. Der kan være risiko for, at vedkommende indtager kemikalier eller andet, der medfører forgiftning. Der kan være risiko i tilfælde, hvor den pågældende, foruden den nedsatte psykiske funktionsevne, desuden har en nedsat fysisk funktionsevne.

Risikoen skal være reel og ikke kun hypotetisk. Det vil sige, der skal være en vis sandsynlighed for, at borgeren kommer ud for væsentlig personskade.

Risiko for »væsentlig personskade« omfatter kun de tilfælde, hvor borgeren selv er udsat for denne risiko. Det er ikke tilstrækkeligt, at naboer eller andre føler sig truet eller generet af den pågældende. Det er heller ikke tilstrækkeligt, at pårørende føler sig utrygge ved de forhold vedkommende bor under.

I forhold til betingelsen om, at det er uforsvarligt ikke at sørge for flytning, skal hensynet til en evt. samlever eller ægtefælle også indgå i den samlede afvejning. Disse pårørende er, såfremt de deler bolig med den person, som sagen vedrører, tillagt adgang til at klage over kommunalbestyrelsens afslag på at indstille til optagelse i særlige botilbud, jf. servicelovens § 131, stk. 3 (se nærmere om denne klageadgang nedenfor). Det er navnlig i situationer, hvor den pågældende person, som ønskes flyttet, blankt afviser at modtage den nødvendige omsorg eller pleje fra ægtefællen eller samleveren, at dette hensyn skal indgå. I de situationer, hvor eksempelvis en borger med svær demens har kunnet forblive i sit eget hjem - fordi en ægtefælle, samlever eller anden pårørende har været til stede og har kunnet yde en del af hjælpen - vil der ligeledes

skulle indgå et hensyn til dennes mulighed for at føre en normal tilværelse uden at blive påført store belastninger. Det bemærkes dog, at hvis hjemmeplejen kan give den fornødne hjælp, vil betingelserne for optagelse i botilbud uden samtykke ikke være til stede, selvom det er en belastning for den pårørende at bo sammen med personen.

Østre Landsrets afgørelse B-1734-14:

Østre Landsret stadfæstede Ankestyrelsens og den daværende Statsforvaltnings (nu Familieretshuset) afgørelser om, at betingelserne for tvangsflytning af borgeren var opfyldt, jf. lov om social service § 129, stk. 1.

Retten lagde vægt på de samme forhold som Statsforvaltningen (nu Familieretshuset) og Ankestyrelsen. Borgeren havde ifølge generel helbredsattest en varigt, svært nedsat evne til at tage vare på sig selv på grund af tiltagende hjernebeskadigelse som følge af svær epilepsi. Borgeren manglede indsigt i sin sygdom og egen formåen og kunne ikke klare sig med støtte i eget hjem, men havde ifølge lægen behov for at være på et sted med døgndækkende opsyn.

Det blev vurderet at borgeren ikke kunne overskue konsekvenserne af hendes afvisning af flytning, at hun udsatte sig selv for væsentlig personskade, og at det var uforsvarligt ikke at sørge for flytning.

Retten i Viborgs afgørelse BS 1-1317/2014:

Retten i Viborg stadfæstede Ankestyrelsens afgørelse om, at en borger med paranoid skizofreni skulle flytte i botilbud uden samtykke.

Borgeren havde ingen indsigt i egen sygdom og behovet for medicin. Borgeren var ofte påvirket af hash og havde uforudsigelig og udadreagerende adfærd. Der havde endvidere været flere indlæggelser på psykiatrisk afdeling – herunder også tvangsindlæggelser.

Retten var enig i Ankestyrelsens afgørelse om, at borgeren opfyldte betingelserne for magtanvendelse, jf. servicelovens § 129 sk. 1. Ankestyrelsens afgørelse om, at borgeren skulle flytte i et specialiseret socialpsykiatrisk botilbud, blev derfor stadfæstet.

[X]. Flytningen skal ske af hensyn til borgeren. I de tilfælde, hvor en eventuel ægtefælle, samlever eller anden pårørende hidtil har bidraget med varetagelse af den nødvendige hjælp samt opsyn i forhold til borgeren, og hvor den pårørende ikke længere føler sig i stand til dette, skal det indgå i den samlede vurdering. Men hensynet til ægtefællen eller den pårørende kan ikke selvstændigt begrunde en flytning efter § 129, stk. 1.

Ankestyrelsen har behandlet betingelserne i servicelovens § 129, stk. 1, i principafgørelse 11-18:

Principafgørelse 11-18

Reglerne om optagelse i særligt botilbud uden samtykke, gælder borgere, der enten modsætter sig optagelsen eller ikke er i stand til at give samtykke.

Betingelserne for optagelse i særligt botilbud uden samtykke

Betingelserne for optagelse i særligt botilbud uden samtykke er, at det er absolut påkrævet for, at borgeren kan få den nødvendige hjælp, og at hjælpen ikke kan gennemføres i borgerens hidtidige bolig. Det er desuden en betingelse, at borgeren ikke kan overskue konsekvenserne af sine handlinger, at den

pågældende udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade, og at det dermed er uforsvarligt ikke at sørge for en flytning.

Absolut påkrævet for at levere den nødvendige hjælp

Flytningen af borgeren skal være absolut påkrævet for, at borgeren kan få den nødvendige hjælp. Det betyder, at det ikke er muligt at gennemføre den nødvendige hjælp ved mindre indgribende metoder, end optagelse i særligt botilbud uden samtykke.

Hjælpen kan ikke gennemføres i borgerens hidtidige bolig

Det skal fremgå af sagens oplysninger, hvordan kommunen har forsøgt at stille den nødvendige hjælp til rådighed i borgerens hidtidige bolig, og hvorfor det, trods forsøg herpå, ikke har været muligt for kommunen at udføre den nødvendige hjælp. Det kan f.eks. være fordi, at borgeren på grund af sin funktionsnedsættelse nægter at modtage hjælpen i den hidtidige bolig.

Den nødvendige hjælp skal forstås som hjælp til at dække både fysiske og psykiske behov, f.eks. i kraft af fornemmelsen af at være en del af et fællesskab i det omfang, den pågældende selv kan rumme det.

Borgeren kan ikke overskue konsekvenserne af sine handlinger

Det er også en betingelse, at borgeren ikke kan overskue konsekvenserne af sine egne handlinger. Det kan f.eks. være, at borgeren ikke har nogen sygdomserkendelse og derfor ikke samarbejder omkring sin medicin og på denne måde risikerer at lide personskade. Det kan f.eks. også være, at borgeren på grund af sin funktionsnedsættelse ikke har forståelse for klæde sig efter vejret eller færdes på en sikker måde.

Risiko for væsentlig personskade

Derudover skal der være dokumentation for, at der er en risiko for, at borgeren udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade ved at forblive i den hidtidige bolig. Risikoen skal være reel og ikke kun hypotetisk. En reel risiko for, at borgeren udsætter sig selv for at lide væsentlig personskade, kan f.eks. være, at borgeren ikke spiser og drikker tilstrækkeligt, eller lever under stærkt uhygiejniske forhold, der medfører risiko for borgerens helbred.

Kommunen skal kunne dokumentere, at de farefulde situationer, som borgeren kommer i, alene kan afhjælpes forsvarligt i et botilbud fremfor i borgerens eget hjem. Det skal samtidig være præciseret, på hvilken måde hjælpen i botilbuddet adskiller sig fra hjælpen i borgerens eget hjem.

Samlet set skal det, på baggrund af sagens oplysninger, være uforsvarligt ikke at sørge for en flytning, fordi borgeren risikerer at lide væsentligt personskade, hvis ikke vedkommende flytter til et botilbud.

Egnet botilbud

Optagelse i særligt botilbud uden samtykke er desuden betinget af, at der indstilles til flytning til et egnet botilbud. Det betyder først og fremmest, at botilbuddet skal være godkendt og kunne rumme borgeren. Det betyder også, at der skal være en ledig plads til borgeren, og at borgeren eller dennes værge har haft mulighed for at udnytte retten til frit valg af botilbud, inden kommunen sender indstilling til Statsforvaltningen (nu Familieretshuset).

Kravet om en ledig plads vil også være opfyldt, hvis der inden for en nærmere angiven kortere periode er en ledig plads i botilbuddet. Det er ikke tilstrækkeligt, at der er oplysninger om en forventet ledig plads.

Både midlertidigt og længerevarende botilbud

Serviceovens bestemmelse om optagelse i særligt botilbud uden samtykke gælder ved flytning til både midlertidigt og længerevarende botilbud. Den gælder desuden ved flytning fra ét botilbud til et andet og internt på et botilbud.

Det gælder også i tilfælde af en ændring fra midlertidigt aflastningsophold - uanset varigheden heraf - til optagelse i særligt botilbud med henblik på længerevarende eller permanent ophold. I disse situationer

skal der ved vurderingen af betingelserne for optagelse i særligt botilbud uden samtykke tages udgangspunkt i borgerens boligsituation, før flytningen til det midlertidige botilbud.

Klageadgang

Statsforvaltningens (nu Familieretshuset) afgørelse om optagelse i særligt botilbud kan påklages til Ankestyrelsen. En ægtefælle, en pårørende, en værge eller en anden repræsentant for den person, som afgørelsen vedrører, kan klage, når den person, som afgørelsen vedrører, ikke selv er i stand til at klage.

Tilfælde hvor kommunen kan træffe afgørelse om optagelse

I de tilfælde, hvor borgeren lider af en erhvervet mental svækkelse, som er fremadskridende og ikke modsætter sig flytningen, kan kommunen træffe afgørelse om optagelse i et særligt botilbud, hvis værgen eller fremtidsfuldmagtshaveren tiltræder kommunens indstilling.

I den konkrete sag vurderede Ankestyrelsen, at betingelserne for optagelse i særligt botilbud uden samtykke var opfyldte. Borgeren skulle derfor flytte til det indstillede botilbud mod sin vilje.

Særlige botilbud

[X]. Forud for afgørelse om optagelse i et botilbud efter servicelovens § 129 skal der foreligge en visitation fra kommunen, og der skal i overensstemmelse med retssikkerhedslovens bestemmelser gives klageadgang. Dette gælder, uanset om borgeren hidtil har boet i eget, privathjem eller i et botilbud.

Der kan alene træffes afgørelse om optagelse i et bestemt botilbud uden borgerens samtykke efter § 129. Dette gælder også ved flytning mellem forskellige botilbud. Se nærmere i afsnittet om egnet tilbud nedenfor.

I § 129 nævnes de særlige botilbud, som en borger kan optages i. Der er tale om:

- botilbud efter serviceloven
- botilbud efter ældreloven
- boliger efter den nu ophævede lov nr. 378 af 10. juni 1987 om boliger for ældre og personer med handicap
- friplejeboliger efter lov om friplejeboliger
- boliger efter lov om almene boliger m.v.

Ved botilbud efter serviceloven forstås kommunale, regionale og private og selvejende botilbud efter servicelovens §§ 107 og 108. Disse botilbud efter serviceloven er nærmere beskrevet i vejledning nr. 9766 af 3. oktober 2023 om botilbud m.v. til voksne.

Da friplejeboliger i udgangspunktet er udlejningsboliger uden for den kommunale boligforsyning, jf. lov om friplejeboliger § 1, stk. 1, er det en forudsætning, at kommunalbestyrelsen har opnået anvisningsret til den pågældende bolig, f.eks. via en fast aftale om at aftage et antal boliger hos den pågældende friplejeboligleverandør eller ved at indgå en aftale med friplejeboligleverandøren i det konkrete tilfælde, jf. lov om friplejeboliger § 1, stk. 2.

Det bemærkes i øvrigt, at reglerne om magtanvendelse skal ses i lyset af servicelovens regler om anden bistand til de pågældende borgere, herunder f.eks. reglerne om praktisk og personlig bistand og muligheden for at tilbyde aflastningsophold efter lovens § 84. Det indgår generelt i vurderingen af, om betingelserne for at foretage en flytning uden samtykke, om mulighederne for at yde den nødvendige støtte kan opfyldes uden, at der gribes ind i den pågældende borgers selvbestemmelsesret.

Forholdet til boliglovgivningen

[X]. Bestemmelsen om optagelse i et særligt botilbud giver således ikke mulighed for at træffe afgørelse om, at en borger skal flytte – hverken varigt eller midlertidigt – til andre boformer end de, som er nævnt i § 129, stk. 1.

Reglerne i lov om leje og lov om leje af almene boliger om opsigelse og ophævelse af lejemål finder anvendelse uafhængigt af bestemmelsen i servicelovens § 129, og i serviceloven er der ingen særlige regler om opsigelse eller ophævelse af en oprindelig lejebolig i forbindelse med optagelse i et særligt botilbud efter § 129. En sådan opgave vil efter omstændighederne kunne varetages af borgerens værge, forudsat at denne er beskikket til at varetage økonomiske forhold, efter de almindelige regler om lejers adgang til at opsiges lejeaftalen.

Når der er tale om en bolig, som kommunalbestyrelsen har anvisningsretten til, skal kommunalbestyrelsen være opmærksom på ikke at foretage ny anvisning til den pågældende bolig, før der er vished for, at lejeren rent faktisk skal flytte til en anden bolig, idet klager over afgørelser efter § 129 som udgangspunkt har opsættende virkning, jf. retssikkerhedslovens § 72, stk. 5, medmindre Familieretshuset, samtidig med afgørelsen, har truffet afgørelse om at iværksætte optagelsen straks, jf. retssikkerhedslovens § 72, stk. 5, 2. pkt.

Forholdet til værgemålsloven

[X]. Reglerne om personligt værgemål giver ikke værgen ret til at beslutte tvangsmæssigt at flytte borgeren til et botilbud, sygehus eller lignende. Dvs. det forhold, at en person har en værge allerede på det tidspunkt, hvor kommunen indleder en sag om flytning efter § 129, indebærer ikke, at værge kan samtykke til en flytning.

I tilfælde, hvor borgeren modsætter sig en flytning eller ikke er i stand til at give informeret samtykke til flytning, er værgens samtykke ikke tilstrækkelig, idet den procedure, der er foreskrevet i servicelovens § 131, hvor det fremgår, at afgørelsen om optagelse i et særligt botilbud træffes af Familieretshuset efter indstilling fra kommunalbestyrelsen jf. § 129, skal følges. Se nærmere om § 131 nedenfor.

Principafgørelse 57-17

Reglerne om frit valg af botilbud gælder også for personer, der skal optages i et særligt botilbud efter reglerne om magtanvendelse.

Formålet med reglerne om magtanvendelse er at beskytte den borger, der på grund af psykisk nedsættelse af funktionsevnen, ikke kan tage vare på sig selv.

Reglerne om frit valg betyder generelt, at en person, der visiteres til et botilbud, har mulighed for frit at vælge et andet tilsvarende botilbud, end det kommunen har besluttet. Det er dog en betingelse, at tilbuddet er egnet til at opfylde personens behov, fremgår af Tilbudsportalen og at det ikke er væsentligt dyrere, end det kommunen har tilbudt.

Hvis borgeren ikke vil eller kan give samtykke til optagelse i et særligt botilbud, skal kommunen sørge for, at borgeren får udpeget en personlig værge, da borgeren ellers ikke kan udnytte det frie valg af botilbud. Hvis kommunen ikke har sørget for at udpege en værge, er det en væsentlig mangel i afgørelsen, som kan føre til afgørelsens ugyldighed.

Det betyder, at Familieretshuset (tidligere Statsforvaltningen) ikke kan træffe afgørelse om optagelse i et særligt botilbud uden samtykke, før borgerens værge har haft mulighed for at tilkendegive ønske om at gøre brug af frit valg ordningen.

I den konkrete sag ønskede kommunen at flytte borgeren til et botilbud ved brug af reglerne om flytning uden samtykke. Da borgeren ikke havde en værge, og borgeren dermed ikke havde haft mulighed for at benytte sin ret til frit valg, var Statsforvaltningens (nu Familieretshuset) afgørelse ugyldig.

Advokatbistand til sager efter § 129

Serviceoven:

§ 132. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at personen under sagen får bistand fra en advokat til at varetage sine interesser i sager om

1) [...]

2) optagelse i særlige botilbud efter § 129, stk. 1, § 129 a og § 136 f, stk. 3, 2. pkt.

Stk. 2. Myndigheden betaler udgifterne til advokaten, der modtager salær og godtgørelse for udlæg efter samme regler, som gælder i de tilfælde, hvor der er meddelt fri proces, jf. kapitel 31 i retsplejeloven.

[X]. I sager om optagelse i særlige botilbud uden samtykke, jf. servicelovens § 129, stk. 1, skal borgeren modtage advokatbistand til at varetage sine interesser under sagens behandling og afgørelse.

Advokatbistand skal tilbydes, når det af kommunalbestyrelsen er besluttet at indstille til Familieretshuset at træffe afgørelse om optagelse i særlige botilbud uden samtykke. Der er tale om en obligatorisk ordning, dvs. at kommunalbestyrelsen skal sørge for, at borgeren får en advokat og afholde udgifterne hertil.

Der er dog ikke krav om advokatbistand i sager efter § 129, stk. 2.

Bistandsadvokaten skal have udtalt sig i sagen, før indstillingen indsendes til Familieretshuset, og kommunen skal have forholdt sig til advokatens eventuelle indsigelser mod flytningen, herunder have taget stilling til om man fortsat finder grundlag for at indstille til en flytning, eller om sagen eventuelt skal undersøgges yderligere.

Borgeren kan vælge sin egen advokat, hvis pågældende er i stand til det. I modsat fald skal kommunen beskikke borgeren en advokat fra Familieretshusets liste over advokater, som er udpeget til at tage sager om flytning uden samtykke.

Familieretshusets kompetence i sager efter § 129

Serviceoven:

§ 131. Familieretshuset træffer afgørelse om optagelse i særlige botilbud uden samtykke efter § 129 eller § 136 f, stk. 3, 2. pkt., efter indstilling fra kommunalbestyrelsen. Familieretshusets afgørelse skal træffes senest 2 uger efter modtagelse af kommunalbestyrelsens indstilling.

Stk. 2-5. [...]

[X]. Kompetencen til at træffe afgørelse i sager om optagelse i særlige botilbud uden samtykke efter § 129 er henlagt til Familieretshuset efter § 131, stk. 1. Familieretshusets kompetence omfatter således både sager, hvor der indstilles til flytning af en borger, som modsætter sig flytning, og sager, hvor der indstilles til flytning af en borger, som mangler evnen til at give informeret samtykke. Familieretshuset træffer afgørelsen efter indstilling fra kommunalbestyrelsen og skal træffe afgørelsen senest 2 uger efter modtagelse af kommunalbestyrelsens indstilling.

Kommunalbestyrelsens indstilling

Serviceoven:

§ 131. [...]

<p>Stk. 2. Indstillingen skal indeholde en redegørelse for</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) grundlaget for, at betingelserne i § 129 eller § 136 f, stk. 3, 2. pkt., anses for opfyldt, 2) den nødvendige faglige dokumentation for den nedsatte funktionsevne, 3) den hjælp og pleje efter kapitel 16, der har været iværksat eller har været tilbudt den pågældende eller familien, før indstilling om optagelse i et særligt botilbud blev besluttet, 4) indretningen af den nye bolig og den personlige hjælp, pleje og støtte m.v., som herefter vil kunne stilles til rådighed, og 5) personens egne samt de pårørendes og den eventuelle værges bemærkninger til flytningen, herunder hvorvidt de klageberettigede efter § 134, stk. 3, kan tiltræde kommunalbestyrelsens indstilling.
Stk. 3-5. [...]

[X]. Servicelovens § 131 indeholder procedureregler for behandling af sager om optagelse af en borger i et særligt botilbud efter § 129 og § 136 f, stk. 3, 2. pkt. Sidstnævnte bestemmelse omfatter personer, som ikke modsætter sig flytningen, og hvis nedsatte psykiske funktionsevne er en konsekvens af demens eller anden erhvervet fremadskridende mental svækkelse, hvilket beskrives nærmere i nedenstående afsnit [X].

Kravene til kommunalbestyrelsens indstilling til Familieretshuset findes i § 131, stk. 2.

Kommunalbestyrelsens indstilling skal således indeholde tre dele: 1) En redegørelse for den hidtidige indsats, 2) en redegørelse for indretning af den nye bolig og 3) en redegørelse for bemærkninger til flytningen.

Redegørelse for den hidtidige indsats m.v.

[X]. Kommunalbestyrelsens redegørelse for den hidtidige indsats m.v. skal, jf. § 131, stk. 2, indeholde:

- grundlaget for, at betingelserne i § 129 eller § 136 f, stk. 3, 2. pkt., anses for opfyldt,
- den nødvendige faglige dokumentation for den nedsatte funktionsevne,
- den hjælp og pleje efter servicelovens kapitel 16, der har været iværksat eller har været tilbudt borgeren eller familien, før indstillingen om optagelse i et særligt botilbud blev besluttet.

Redegørelsen for, at betingelserne i § 129 eller § 136 f, stk. 3, 2. pkt., er opfyldt, skal tage udgangspunkt i den hjælp og pleje, der har været iværksat efter kapitel 16, og beskrive, hvorfor denne er utilstrækkelig. Det skal endvidere beskrives, hvorfor det ikke er muligt at yde den tilstrækkelige hjælp i borgerens nuværende bolig. Hvis anden hjælp har været iværksat, skal dette også nævnes. Endvidere skal redegørelsen indeholde en beskrivelse af den antagne risiko for alvorlig personskade. Endelig skal redegørelsen beskrive, hvorfor undladelse af flytning vil være uforvarslig samt de forhold, som begrundes, at borgeren ikke kan overskue konsekvenserne af sine handlinger.

Redegørelsen kan tage udgangspunkt i eksisterende afgørelser om tildeling af personlig hjælp og pleje m.v., jf. § 88, eller de eksisterende skriftlige handleplaner, jf. § 141 i serviceloven.

Redegørelse for indretningen af den nye bolig m.v.

[X]. Kommunalbestyrelsens indstilling skal desuden, jf. § 131, stk. 2, indeholde en redegørelse for indretning af den nye bolig og den personlige og praktiske hjælp, støtte m.v., som herefter vil kunne stilles til rådighed.

Redegørelsen for indretning af den nye bolig og den personlige og praktiske hjælp og støtte m.v., som vil kunne stilles til rådighed, skal beskrive det konkrete botilbud, som borgeren indstilles til optagelse i. Endvidere skal der foreligge en beskrivelse af de særlige tilbud om støtte, personlig og praktisk hjælp m.v., som tilbydes i tilknytning til botilbuddet m.v. Indstillingen bør indeholde en sammenfattende begrundelse for indstillingen.

En kommunalbestyrelse kan indstille en borger til optagelse i et af de typer af botilbud, der er nævnt i lovens § 129, stk. 1. Der kan både være tale om kommunale, regionale og private botilbud.

Redegørelse for bemærkninger til flytningen

[X]. Endelig skal kommunalbestyrelsens indstilling, jf. § 131, stk. 2, indeholde en redegørelse for borgerens egne samt de pårørendes og den eventuelle værges bemærkninger til flytningen.

Bemærkningerne vil hovedsagelig vedrøre de nævnte personers indstilling til flytningen, men kan også indeholde spørgsmål som f.eks. ægtefællens fortsatte boligforhold og økonomiske forhold. Kommunen kan indstille til Familieretshuset, at der træffes afgørelse om, at optagelse i et særligt botilbud uden samtykke kan iværksættes straks, hvis hensynet til den pågældende taler herfor, og alle klageberettigede tiltræder kommunalbestyrelsens indstilling, jf. retssikkerhedsloven § 72, stk. 5. Ønsker kommunen dette, skal kommunalbestyrelsens indstilling til Familieretshuset om flytning uden samtykke også indeholde en redegørelse for, hvorvidt alle klageberettigede tiltræder kommunalbestyrelsens indstilling. I forbindelse med kommunalbestyrelsens kontakt med de pårørende og eventuelt øvrige klageberettigede under sagsbehandlingen skal kommunalbestyrelsen således afklare, hvorvidt disse kan tiltræde kommunalbestyrelsens indstilling om, at flytningen skal iværksættes straks.

Ægtefællens eller anden nærtstående klageadgang

<i>Serviceoven:</i>
§ 131. [...]
<i>Stk. 2.</i> [...]
<i>Stk. 3.</i> En ægtefælle eller anden nærtstående person, der deler bolig med den person, som sagen vedrører, er berettiget til at klage over kommunalbestyrelsens afslag på at indstille til optagelse i særlige botilbud efter denne bestemmelse. Klagen kan indbringes for Familieretshuset, men ikke for anden administrativ klagemyndighed. Reglerne i §§ 66-69, § 70, 1. pkt., og § 74 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område finder anvendelse ved indbringelse af klager for Familieretshuset.
<i>Stk. 4-5.</i> [...]

[X]. En ægtefælle eller en anden nærtstående person, som deler bolig med en borger med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, er berettiget til at klage over kommunalbestyrelsens afslag på at indstille borgeren til flytning. Den særlige klageadgang fremgår af § 131, stk. 3.

Bestemmelsen omhandler de situationer, hvor borgerens funktionsnedsættelse og de forskellige foranstaltninger i hjemmet vanskeliggør ægtefællens eller den nærtståendes tilværelse i hjemmet.

Værgebeskikkelse

<i>Serviceoven:</i>
§ 131. [...]
<i>Stk. 2-3.</i> [...]
<i>Stk. 4.</i> Har den pågældende ikke en værge eller fremtidsfuldmægtig, hvis kompetence omfatter beslutninger efter stk. 1, skal kommunalbestyrelsen anmode Familieretshuset om at beskikke en værge efter værgemålsloven. Familieretshuset skal have truffet afgørelse om værgebeskikkelse, inden kommunalbestyrelsen indstiller efter § 129
<i>Stk. 5.</i> [...]

[X]. Der henvises til vejledningens kapitel 8 om værgemål samt til værgemålsloven (lovbekendtgørelse nr. 1122 af 28. maj 2021).

Kommunalbestyrelsen skal som en del af forberedelsen af en sag om optagelse i et særligt botilbud uden samtykke efter servicelovens § 129 anmode Familieretshuset om at beskikke en værge efter værgemålsloven, hvis den pågældende ikke har en værge eller en fremtidsfuldmægtig, hvis kompetence omfatter beslutninger om optagelse i et særligt botilbud uden samtykke.

Kommunalbestyrelsen vil således først kunne indstille efter servicelovens § 129, når Familieretshuset har truffet afgørelse om værgebeskikkelse, uanset om Familieretshuset beskikker en værge eller afslår at beskikke en værge.

Der vil ikke være grundlag for at anmode Familieretshuset om at beskikke en værge, hvis den pågældende allerede har en værge eller en fremtidsfuldmægtig, hvis kompetence omfatter beslutninger om optagelse i et særligt botilbud uden samtykke.

Formålet med reglen i § 131, stk. 4, er at undgå, at der behandles spørgsmål om værgebeskikkelse under behandlingen af en sag om optagelse i et særligt botilbud uden samtykke. Spørgsmålet om værgebeskikkelse skal altså være afklaret, inden indstillingen afgives.

Dermed vil personer, der har behov for en værge, have fået en værge, der vil kunne varetage den pågældendes interesser i forhold til spørgsmål om optagelse i et særligt botilbud, og kommunalbestyrelsens indstilling vil kunne indeholde en redegørelse for værgens bemærkninger til sagen.

Er der allerede beskikket en værge efter værgemålslovens § 5, skal kommunen sikre sig, at dette værgemål kan omfatte beslutninger, der skal tages i forbindelse med en flytning af en borger uden samtykke.

En flytning og eventuelt afhændelse af tidligere bolig vil således forudsætte, at der er tale om et værgemål både for personlige og for økonomiske anliggender.

Fuldbyrkelse af en afgørelse om flytning

<i>Serviceoven:</i>
§ 131. [...]
<i>Stk. 2-4.</i> [...]
<i>Stk. 5.</i> Kommunen kan om fornødent anmode om bistand af politiet til at gennemføre en afgørelse om flytning.

[X]. En afgørelse om optagelse i et særligt botilbud gennemføres af kommunalbestyrelsen, som har afgivet indstilling i sagen. En klage over en afgørelse om optagelse i særlige botilbud uden samtykke har som udgangspunkt opsættende virkning, jf. retssikkerhedslovens § 72, stk. 5.

Familieretshuset kan dog beslutte, at en afgørelse iværksættes straks, jf. retssikkerhedslovens § 72, stk. 5, hvis særlige forhold gør det påkrævet eller hvis hensynet til den pågældende taler herfor – f.eks. for at forhindre den pågældende i at skade sig selv eller udsætte sig selv eller andre for fare – og alle klageberettigede tiltræder kommunalbestyrelsens indstilling. Klageberettigede kan være en ægtefælle, en pårørende, en værge eller en anden repræsentant for den person, afgørelsen vedrører, når denne ikke selv er i stand til at klage.

Der er ingen frist for iværksættelse af flytningen.

Flytningen, dvs. fuldbyrdelsen af afgørelsen, skal foretages i overensstemmelse med reglen i servicelovens § 124, stk. 5, hvorefter magtanvendelse skal »udøves så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til borgeren og andre tilstedeværende, således at der ikke forvoldes unødigt krænkelse eller ulempe.«

Efter § 131, stk. 5, kan kommunalbestyrelsen om fornødent anmode om bistand af politiet til at gennemføre en afgørelse om flytning. Henvendelsen til politiet bør så vidt muligt ske skriftligt, eventuelt ledsaget af kopi af Familieretshusets afgørelse. Henvendelsen skal angive, hvilken bistand der ønskes, og hvorfor det anses for nødvendigt med politiets bistand. Kommunalbestyrelsen kan endvidere anmode om, at politiet ikke optræder i uniform, såfremt dette ud fra en konkret vurdering må anses for at være en fordel.

Registrering og indberetning

[X]. Optagelse i særlige botilbud uden samtykke skal registreres og indberettes til personalelederen, som skal sørge for at videresende indberetningen til kommunalbestyrelsen og tilsynet, jf. § 135 a og denne vejlednings kapitel [x].

Optagelse i særlige botilbud uden samtykke efter servicelovens § 129 a

Serviceoven:

§ 129 a. Kommunalbestyrelsen kan indstille til Familieretshuset at træffe afgørelse om, at en person med en betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, der modsætter sig flytning, eller som mangler evnen til at give informeret samtykke heri, i særlige tilfælde skal udskrives fra sit botilbud og optages i et bestemt botilbud efter denne lovs § 108, når

- 1) den pågældende er til væsentlig fare for eller udviser en særligt truende eller en særligt chikanerende adfærd over for øvrige beboere eller personale,
- 2) det er uforsvarligt over for øvrige beboere eller personalets sikkerhed ikke at sørge for flytning,
- 3) forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet og
- 4) det kan godtgøres, at det nye botilbud er bedre egnet til at imødekomme den pågældendes støttebehov.

Formålet med § 129 a

[X]. Formålet med § 129 a er at give kommunalbestyrelsen en hjemmel til at forebygge vold og trusler og højne sikkerheden for beboere og medarbejdere på botilbud med henblik på at sikre gode rammer for, at der kan ydes den nødvendige hjælp og støtte efter bestemmelserne i serviceloven.

Bestemmelsen omhandler udelukkende beboere med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, der modtager hjælp og støtte efter serviceloven, som har en adfærd, hvor vedkommende er til fare for eller er særligt truende eller særligt chikanerende overfor øvrige beboere eller personale, og som modsætter sig eller mangler evnen til at give informeret samtykke til en flytning.

Bestemmelsen kan ikke anvendes, hvis beboeren ved en tilkendegivelse i ord eller handling klart viser, at vedkommende har forståelse for, at flytningen iværksættes, og at vedkommende vil medvirke hertil.

Bestemmelsen kan alene anvendes i situationer, hvor det ikke har været muligt at motivere beboeren til at samtykke til flytningen. Det skal ligeledes være forsøgt at forebygge beboerens farlige, truende eller chikanerende adfærd med socialpædagogiske metoder og øvrige indsatser på en anden og mindre indgribende måde forud for indstillingen om flytning uden samtykke.

[X]. Det er Familieretshuset, der træffer afgørelse om, at en person med en betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne i særlige tilfælde skal udskrives fra sit botilbud og optages i et bestemt botilbud uden

dennes samtykke, jf. § 131 a, stk. 1. Afgørelsen kan alene træffes, når der foreligger en indstilling fra kommunalbestyrelsen, jf. § 129 a.

Der er opstillet en række strenge betingelser for at anvende reglen, da der er tale om en meget indgribende foranstaltning.

Afgørelse om at optage en person i et bestemt botilbud uden samtykke kan træffes, når

- 1) den pågældende er til væsentlig fare for eller udviser en særligt truende eller en særligt chikanerende adfærd over for øvrige beboere eller personale,
- 2) det er uforsvarligt over for øvrige beboere eller personalets sikkerhed ikke at sørge for flytning,
- 3) forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet og
- 4) det kan godtgøres, at det nye botilbud er bedre egnet til at imødekomme den pågældendes støttebehov.

Bestemmelsen omfatter flytning i følgende situationer. Bestemmelsen finder anvendelse over for den ovenfor definerede målgruppe, der aktuelt er visiteret til et botilbud efter servicelovens §§ 107 eller 108. Bestemmelsen omfatter således flere situationer.

- Der kan være tale om situationer, hvor der visiteres fra ét botilbud til et andet og bestemt botilbud, eller
- tilfælde, hvor beboeren flyttes fra én del af et botilbud til en anden.

De botilbud, som beboeren kan optages i efter bestemmelsen, er alene botilbud efter servicelovens § 108.

Bestemmelsen adskiller sig dermed fra bestemmelsen i servicelovens § 129, hvor de særlige botilbud, der kan flyttes til, også omfatter botilbud efter servicelovens § 107 samt botilbud i boliger opført efter den nu ophævede lov nr. 378 af 10. juni 1987 om boliger for ældre og personer med handicap, friplejebolig efter lov om friplejeboliger eller botilbud efter lov om almene boliger m.v.

Væsentlig fare for eller særligt truende eller særligt chikanerende adfærd over for øvrige beboere eller personale

[X]. Det er en betingelse efter § 129 a, stk. 1, nr. 1, at den pågældende beboer skal være til væsentlig fare for eller udvise en særligt truende eller en særligt chikanerende adfærd over for øvrige beboere eller personale. Der vil i det enkelte tilfælde skulle foretages en væsentlighedsvurdering, hvor omfanget af og tyngden af beboerens farlige, særligt truende eller særligt chikanerende adfærd skal tages i betragtning. Derudover skal faren, truslerne eller chikanen være aktuel og nærliggende. I afvejningen kan det desuden indgå, om der er tale om gentagen adfærd af denne art. I vurderingen af, om betingelsen i nr. 1 er opfyldt, skal desuden indgå en vurdering af beboerens tidligere adfærd. Eventuelle tidligere episoder med vold eller overgreb vil dermed skulle medtages i overvejelserne.

Afgørende for, at bestemmelsen kan anvendes, er beboerens adfærd. Hvis beboeren fastholder sin farlige, særligt truende eller særligt chikanerende adfærd trods den socialfaglige indsats og indstilling fra personalet, vil beboeren kunne være omfattet af målgruppen. Hvis beboerens adfærd er systematisk i forhold til blandt andet at være gentagende i sin adfærd og over for bestemte personer, herunder at beboerens måde at opleve og fortolke tilværelsen på afstedkommer et særligt konfliktfyldt forhold til andre, vil beboeren ligeledes kunne være omfattet af bestemmelsen.

Risikoen for, at beboeren vil gøre alvor af truslerne, skal derudover være nærliggende, og adfærden skal være til væsentlig gene for de øvrige beboere eller personalet. Det gælder også situationer, hvor beboeren med sin adfærd medvirker til en generel forrøelse af rehabiliteringsmiljøet på botilbuddet, der hindrer, at den rette indsats kan ydes til såvel beboeren selv som de øvrige beboere.

Det kan også være i tilfælde, hvor beboeren i et enkelt groft tilfælde har været til fare for andre ved at have begået vold, overgreb eller lignende på specifikke beboere eller personale. I sådanne tilfælde kan det blandt andet få negativ betydning for f.eks. ofrets psykiske funktionsevne, at den pågældende fortsat bor og færdes samme sted.

Ligeledes omfatter bestemmelsen situationer, hvor en beboer i gentagne tilfælde er voldelig, begår overgreb eller er særligt truende over for specifikke medbeboere eller personale.

Såfremt beboeren er i besiddelse af knive, våben eller øvrige farlige genstande, som vedkommende konkret anvender eller truer med at anvende, kan det ligeledes indgå i den konkrete vurdering af den pågældende og den aktuelle og nærliggende risiko for fare.

Der skal således i den konkrete situation være en reel og begrundet risiko for, at vedkommende vil foretage sig handlinger, der kan føre til, at beboeren skader sig selv eller andre. Det er ikke tilstrækkeligt, at en beboer skubber eller tjatter til en anden, og enkeltstående verbale trusler er heller ikke i sig selv nok til at udgøre en risiko.

Da det beror på en konkret og individuel vurdering af såvel den enkelte beboers adfærd som den konkrete situation, er det ikke muligt at foretage en udtømmende opregning af situationer, hvor beboeren er så væsentligt til fare for sig selv eller andre, eller udviser en særligt truende eller en særligt chikanerende adfærd på en måde, så betingelsen i nr. 1, er opfyldt.

Uforsvarligt over for øvrige beboere eller personalets sikkerhed ikke at sørge for flytning

[X]. I henhold til § 129 a, stk. 1, nr. 2, skal det være uforsvarligt for de øvrige beboere eller personalets sikkerhed ikke at sørge for flytning. Ved vurderingen af dette skal der indgå en vurdering af, hvilke socialpædagogiske indsatser og øvrige indsatser som f.eks. misbrugsbehandling der hidtil har været iværksat for at forebygge den uhensigtsmæssige adfærd hos vedkommende, og en beskrivelse af grundlaget for, hvorfor det vurderes uansvarligt for sikkerheden for øvrige beboere eller medarbejdere ikke at iværksætte flytning. Risikoen for, at vedkommende udsætter andre for fare, skal være reel, aktuel og ikke hypotetisk. Det betyder, at der skal være en vis sandsynlighed for, at beboeren udsætter andre for væsentlig fare eller en særligt truende eller en særligt chikanerende adfærd.

Forholdene i det enkelte tilfælde gør det absolut påkrævet

[X]. Det er en betingelse efter § 129 a, stk. 1, nr. 3, at forholdene i det enkelte tilfælde gør flytning uden samtykke absolut påkrævet. Det skal således kunne godtgøres, at der er tale om, at flytningen uden samtykke er absolut nødvendigt i det enkelte tilfælde. Det er et krav, at det i det konkrete og individuelle tilfælde er absolut påkrævet i forhold til at kunne sikre, at formålet med den socialfaglige indsats til såvel den pågældende beboer som til de øvrige beboere kan opnås, herunder sikre et sikkerhedsmæssigt forsvarligt rehabiliterings- og arbejdsmiljø. Betingelsen om, at det skal være absolut påkrævet, indebærer blandt andet, at det skal sikres, at mindre indgribende foranstaltninger ikke er tilstrækkelige i forhold til at forebygge og forhindre den pågældende beboers adfærd.

Det nye botilbud er bedre egnet til at imødekomme den pågældendes støttebehov

[X]. Det er et krav efter § 129 a, stk. 1, nr. 4, at det skal kunne godtgøres, at det nye botilbud er bedre egnet til at imødekomme den pågældendes støttebehov. I forbindelse med overvejelser om flytning skal der således lægges betydelig vægt på at sikre, at den pågældende efter flytningen får den nødvendige hjælp og støtte, herunder eventuel relevant misbrugsbehandling, der er tilpasset vedkommendes særlige behov. Det

nye botilbuds egnethed afhænger blandt andet af det specifikke steds kompetencer i forhold til den pågældende målgruppe, i forhold til metoder til forebyggelse af farlig, truende eller chikanerende adfærd og i forhold til personale- og ledelsesmæssige kompetencer. Kommunalbestyrelsen skal forud for indstillingen til Familieretshuset have udpeget og visiteret beboeren til det bestemte botilbud, der vurderes særligt egnet til at opfylde beboerens behov og forebygge den uhensigtsmæssige adfærd, og der skal, jf. servicelovens § 131 a, stk. 2, nr. 5, foreligge en redegørelse for indretningen af den nye bolig samt støtten og hjælpen som vil kunne stilles til rådighed i det bestemte botilbud.

Efter en beboer er optaget i et bestemt botilbud uden samtykke, har kommunalbestyrelsen, efter servicelovens § 148, stk. 2, pligt til løbende at følge den enkelte sag for at sikre sig, at hjælpen og indsatsen generelt fortsat opfylder sit formål.

Det bemærkes, at retten til frit valg ikke finder anvendelse for personer, der optages i et bestemt botilbud uden samtykke efter servicelovens § 129 a, jf. bekendtgørelse om betaling for botilbud m.v. efter servicelovens kap. 20 samt om flytteret i forbindelse med botilbud efter § 108, jf. bekendtgørelsens § 15 a. Retten til frit valg genindtræder, når den pågældende ikke længere opfylder kriterierne for flytning uden samtykke efter servicelovens § 129 a.

Familieretshusets kompetence i sager efter § 129 a

<p><i>Serviceoven:</i></p> <p>§ 131 a. Familieretshuset træffer efter indstilling fra kommunalbestyrelsen afgørelse om optagelse i et bestemt botilbud efter § 129 a. Familieretshuset skal træffe afgørelse senest 2 uger efter modtagelsen af kommunalbestyrelsens indstilling.</p>
<p><i>Stk. 2-4. [...]</i></p>

[X]. Kompetencen til at træffe afgørelse i sager om optagelse i særligt botilbud uden samtykke er henlagt til Familieretshuset efter § 131 a, stk. 1. Familieretshusets kompetence omfatter både sager, hvor der indstilles til flytning af en borger, som giver aktivt udtryk for sin modvilje, og sager, hvor der indstilles til flytning af en borger, som mangler evnen til at give informeret samtykke. Familieretshuset træffer afgørelsen efter indstilling fra kommunalbestyrelsen og skal træffe afgørelsen senest 2 uger efter, at Familieretshuset har modtaget kommunalbestyrelsens indstilling efter servicelovens § 129 a om optagelse i botilbud uden samtykke.

<p><i>Serviceoven:</i></p> <p>§ 131 a. [...]</p>
<p><i>Stk. 2.</i> Indstillingen skal indeholde en redegørelse for</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) grundlaget for, at betingelserne i § 129 a anses for opfyldt, 2) den nødvendige faglige dokumentation for den betydelige og varigt nedsatte psykiske funktionsevne, 3) den nødvendige dokumentation for, at den pågældende er til væsentlig fare for eller udviser en særligt truende eller en særligt chikanerende adfærd, og denne adfærds indvirkning på øvrige beboere eller personale, 4) den hjælp, den socialpædagogiske bistand og de øvrige indsatser efter lovens afsnit V, der har været iværksat eller tilbudt den pågældende for at forebygge vedkommendes farlige, truende eller chikanerende adfærd, før indstilling om optagelse i et bestemt botilbud blev besluttet, 5) indretningen af den nye bolig og personlige hjælp, pleje og støtte m.v., som herefter vil kunne stilles til rådighed, og 6) personens egne, de pårørendes og den eventuelle værges bemærkninger til flytningen, herunder hvorvidt de klageberettigede efter § 134, stk. 3, kan tiltræde kommunalbestyrelsens indstilling.
<p><i>Stk. 3-4. [...]</i></p>

[X]. Det følger af servicelovens § 131 a, stk. 2, nr. 1-6, at kommunalbestyrelsens indstilling til Familieretshuset om flytning uden samtykke skal indeholde en række oplysninger i form af en redegørelse over flere forhold, som Familieretshuset kan træffe afgørelse på baggrund af.

Betingelserne i § 129 a anses for opfyldt

[X]. Ifølge § 131 a, stk. 2, nr. 1, skal kommunalbestyrelsen redegøre for grundlaget for, at betingelserne i § 129 a anses for opfyldt. Redegørelsen skal således indeholde dokumentation for, at retssikkerhedsgarantierne og principperne efter servicelovens § 124, stk. 2-4, er iagttaget. Det følger af servicelovens § 124, stk. 3, at kommunalbestyrelsen forud for en indstilling om flytning skal foretage, hvad der er muligt for at opnå beboerens frivillige medvirken og udelukkende anvende flytning i tilfælde, hvor mindre indgribende foranstaltninger ikke vurderes at være tilstrækkelige. Endelig skal en eventuel flytning uden samtykke udføres så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til den pågældende, således at der ikke forvoldes unødigt krænkelser eller ulemper, jf. servicelovens § 124, stk. 5.

Derudover skal redegørelsen fastslå, at beboeren er en del af personkredsen for servicelovens kapitel 24 om magtanvendelse, jf. servicelovens § 124 a. Der skal således redegøres for, at beboeren har en betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, at beboeren modtager personlig og praktisk hjælp samt socialpædagogisk bistand m.v. efter serviceloven, og at beboeren ikke samtykker til optagelse i et bestemt botilbud.

Dokumentation for væsentlig fare, særligt truende eller særligt chikanerende adfærd m.v.

[X]. I henhold til § 131 a, stk. 2, nr. 3, skal kommunalbestyrelsens indstilling til Familieretshuset indeholde den nødvendige dokumentation for, at den pågældende er til væsentlig fare for eller udviser en særligt truende eller en særligt chikanerende adfærd, samt for denne adfærds indvirkning på øvrige beboere eller personalet. Redegørelsen skal kunne dokumentere omfanget af og indholdet i den væsentligt farlige, særligt truende eller særligt chikanerende adfærd. Risikoen skal være aktuel og nærliggende på tidspunktet for indstillingen og skal indebære, at den pågældende risikerer at udsætte andre for at lide væsentlig personskade.

Det er ikke tilstrækkeligt at have en formodning om, at den pågældende vil foretage sig noget, der kan udsætte beboeren selv eller andre for at lide væsentlig personskade. Redegørelsen skal derfor kunne dokumentere hidtidig adfærd samt indeholde en vurdering af risikoen for, at vedkommende igen vil udsætte omgivelserne, eksempelvis bestemte beboere eller personale, for væsentlig fare eller en særligt truende eller en særligt chikanerende adfærd.

Redegørelsen skal samtidig indeholde dokumentation for beboerens adfærd og dennes indvirkning på de øvrige beboere og personale. Dokumentationen kan eksempelvis foreligge i personale eller øvrige beboeres beskrivelser af konkrete situationer, anmeldelser om vold og overgreb begået af beboeren og lignende.

Redegørelse for den hidtidige indsats m.v.

[X]. Det fremgår af § 131 a, stk. 2, nr. 4, at kommunalbestyrelsens indstilling skal indeholde en redegørelse for den hjælp, socialpædagogiske bistand og øvrige indsatser efter afsnit V i serviceloven, der har været iværksat eller tilbudt den pågældende for at forebygge personens farlige, truende eller chikanerende adfærd, før indstilling om optagelse i et bestemt botilbud blev besluttet. Redegørelsen skal således beskrive den hidtidige hjælp og indsats, der har været forsøgt iværksat, herunder eventuel misbrugsbehandling, der har været iværksat for at forebygge personens farlige, truende eller chikanerende adfærd over for øvrige beboere eller personale.

Det bemærkes i den forbindelse, at kommuner i komplekse sager på det sociale område, hvor der er brug for supplerende faglig viden, kan søge rådgivning og sparring hos Social- og Boligstyrelsens nationale Videns- og Specialrådgivningsorganisation på det sociale område og på specialundervisningsområdet (VISO). Det vil også gælde i sager om flytning af beboere i målgruppen for servicelovens § 129 a.

Redegørelse for indretningen af den nye bolig m.v.

[X]. I henhold til § 131 a, stk. 2, nr. 5, skal kommunalbestyrelsens indstilling indeholde en redegørelse for indretningen af den nye bolig og personlige hjælp, pleje og støtte mv., som herefter vil kunne stilles til rådighed over for den pågældende borger.

Redegørelsen for indretning af den nye bolig og den personlige og praktiske hjælp og støtte m.v., som vil kunne stilles til rådighed, skal beskrive det konkrete botilbud, som beboeren indstilles til optagelse i. Endvidere skal der foreligge en beskrivelse af de særlige tilbud om støtte, personlig og praktisk hjælp m.v., herunder eventuel misbrugsbehandling, som tilbydes i tilknytning til botilbuddet. Derudover skal redegørelsen beskrive, hvordan den nødvendige hjælp og støtte i det bestemte botilbud tilpasses til vedkommende specifikke behov, herunder behov for særlige indsatser til forebyggelse af farlig, truende eller chikanerende adfærd. Indstillingen bør indeholde en sammenfattende begrundelse for indstillingen.

Redegørelse for bemærkninger til flytningen

[X]. I henhold til § 131 a, stk. 2, nr. 6, skal kommunalbestyrelsens indstilling indeholde en redegørelse for personens egne samt de pårørendes og den eventuelle værges bemærkninger til flytningen, herunder hvorvidt de klageberettigede efter § 134, stk. 3, kan tiltræde kommunalbestyrelsens indstilling til Familieretshuset om optagelse i botilbud uden samtykke.

Redegørelsen skal indeholde personens egne samt de pårørendes og den eventuelle værges bemærkninger til flytningen. Bemærkningerne vil hovedsagelig vedrøre de nævnte personers indstilling til flytningen.

Værgebeskikkelse

<i>Serviceoven:</i>
§ 131 a. [...]
<i>Stk. 2.</i> [...]
<i>Stk. 3.</i> Kommunalbestyrelsen anmoder Familieretshuset om at beskikke en værge efter værgemålsloven, hvis der er behov herfor. Familieretshuset skal have truffet afgørelse om denne anmodning, inden kommunalbestyrelsen indstiller efter § 129 a.
<i>Stk. 4.</i> [...]

[X]. Efter § 131 a, stk. 3, skal kommunalbestyrelsen anmode

Familieretshuset om at indstille til værgebeskikkelse, hvis der er behov for det. Familieretshuset skal have truffet afgørelse om denne anmodning, inden kommunalbestyrelsen indstiller efter § 129 a. Formålet med bestemmelsen er, at spørgsmålet om værgebeskikkelse vil være afklaret, inden indstillingen afgives. På den måde vil personer, der har behov for en værge, have fået beskikket en værge, der vil kunne varetage den pågældendes interesser i relation til spørgsmål om optagelse i botilbuddet, og kommunalbestyrelsens indstilling vil kunne indeholde en redegørelse for værgens bemærkninger til sagen. Forslaget skal også ses i sammenhæng med, at der for sager om optagelse i et bestemt botilbud uden samtykke efter servicelovens § 129 a gælder en sagsbehandlingsfrist på to uger.

Forholdet til værgemålsloven

[X]. Reglerne om personligt værgemål giver ikke værgeren ret til at beslutte tvangsmæssigt at flytte borgeren til et botilbud, sygehus eller lignende.

I de tilfælde, hvor borgeren – i ord eller handling – modsætter sig en flytning, er værgens medvirken derimod ikke tilstrækkelig, idet den retssikkerhedsmæssige procedure, der er foreskrevet i §§ 131, 131 a, jf. § 129 og § 129 a, samt § 132 skal følges. I disse tilfælde skal afgørelsen om optagelse i et særligt botilbud træffes af Familieretshuset efter indstilling fra kommunalbestyrelsen. Kommunalbestyrelsen skal også sørge for, at borgeren får advokatbistand. Dette gælder tillige, hvis borgeren ikke kan give et informeret samtykke til optagelse i et særligt botilbud.

Det beror på en konkret vurdering, hvorvidt den pågældende har forstået og erklæret sig indforstået med en flytning til et særligt botilbud.

Fuldbyrdelse af afgørelse om flytning

<i>Serviceoven:</i>
§ 131 a. [...]
<i>Stk. 2-3.</i> [...]
<i>Stk. 4.</i> Kommunalbestyrelsen kan om fornødent anmode om bistand af politiet til at gennemføre en afgørelse om flytning.

[X]. Om fornødent kan kommunalbestyrelsen, i henhold til § 131 a, stk. 4, anmode om bistand af politiet til at gennemføre en afgørelse om flytning. Hensynet bag denne bestemmelse er, at der er tale om en målgruppe, som har en udadreagerende adfærd, som i enkelte tilfælde kan antages aktivt at ville modsætte sig en flytning. Der skal dog forinden have været forsøgt at få borgeren til at medvirke frivilligt til flytningen med socialpædagogiske metoder og øvrige indsatser på en anden og mindre indgribende måde, før kommunalbestyrelsen anmoder om politiets bistand.

Advokatbistand til sager efter § 129 a

<i>Serviceoven:</i>
§ 132. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at personen under sagen får bistand fra en advokat til at varetage sine interesser i sager om 1) [...] 2) optagelse i særlige botilbud efter § 129, stk. 1, § 129 a og § 136 f, stk. 3, 2. pkt..
<i>Stk. 2.</i> Myndigheden betaler udgifterne til advokaten, der modtager salær og godtgørelse for udlæg efter samme regler, som gælder i de tilfælde, hvor der er meddelt fri proces, jf. kapitel 31 i retsplejeloven.

[X]. Da en afgørelse om flytning uden samtykke er et væsentligt indgreb i borgerens selvbestemmelsesret, skal kommunalbestyrelsen i sager om optagelse i særlige botilbud uden samtykke, jf. servicelovens § 132, stk. 1, sørge for advokatbistand til borgeren med henblik på at styrke vedkommendes retssikkerhed i forbindelse med foranstaltningen. Advokatbistand skal tilbydes, når det af kommunalbestyrelsen er besluttet at indstille til Familieretshuset, at der træffes afgørelse om optagelse i særligt botilbud uden samtykke. Der er tale om en obligatorisk ordning, dvs. at kommunalbestyrelsen skal sørge for, at borgeren får en advokat, og kommunalbestyrelsen skal afholde udgifterne hertil efter de almindelige regler for beskikkede advokater.

Registrering og indberetning

[X]. Optagelse i særlige botilbud uden samtykke skal registreres og indberettes til personalelederen, som skal sørge for at videresende indberetningen til kommunalbestyrelsen og tilsynet, jf. § 135 a.

Optagelse i særlige botilbud uden samtykke efter servicelovens § 136 f

<p><i>Serviceoven:</i></p> <p>§ 136 f. For personer, der ikke modsætter sig flytning, men som mangler evnen til at give informeret samtykke til en flytning, kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om optagelse i et bestemt botilbud og om nødvendigt om udskrivelse fra et botilbud, hvis kommunalbestyrelsens indstilling tiltrædes af den værge, Familieretshuset har beskikket, eller tiltrædes af fremtidsfuldmægtigen for personer, der har oprettet en fremtidsfuldmagt, der omfatter dette forhold, og som er sat i kraft, jf. § 7, stk. 1, i lov om fremtidsfuldmagter, eller tiltrædes af en nær pårørende med attest, når</p> <p>1) ophold i et botilbud med tilknyttet service er påkrævet, for at den pågældende kan få den nødvendige hjælp, og</p> <p>2) det i det konkrete tilfælde vurderes omsorgsmæssigt at være mest hensigtsmæssigt for den pågældende.</p>
<p><i>Stk. 2.</i> Det skal indgå i kommunalbestyrelsens vurdering efter stk. 1, hvis en eventuel ægtefælle, samlever eller anden pårørende ikke længere kan varetage den nødvendige hjælp til og opsyn med den person, som kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om efter stk. 1.</p>
<p><i>Stk. 3.</i> Kommunalebestyrelsens afgørelse efter stk. 1 kan påklages til Familieretshuset. Kan kommunalbestyrelsens indstilling ikke tiltrædes af værgeren, fremtidsfuldmægtigen eller den nære pårørende med attest, efter stk. 1, indstiller kommunalbestyrelsen til Familieretshuset at træffe afgørelse om optagelse eller flytning til et bestemt botilbud efter stk. 1.</p>
<p><i>Stk. 4.</i> Modsætter personen sig flytning, vil optagelse i et særligt botilbud uden samtykke ikke kunne ske efter stk. 1, men efter § 129, stk. 1.</p>

Anvendelsesområde og betingelser

[X]. Kommunalebestyrelsen kan, over for personer, der ikke modsætter sig flytning, men som mangler evnen til at give informeret samtykke til en flytning, træffe afgørelse om optagelse i et bestemt botilbud, hvis kommunalbestyrelsens indstilling tiltrædes af borgerens værge fremtidsfuldmægtige eller nær pårørende med attest, når ophold i et botilbud med tilknyttet service er påkrævet for, at den pågældende kan få den nødvendige hjælp, og det i det konkrete tilfælde vurderes omsorgsmæssigt at være mest hensigtsmæssigt for den pågældende.

Bestemmelsen kan udelukkende anvendes over for den målgruppe, der er omfattet af servicelovens kapitel 24 b, nemlig personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som er en konsekvens af en erhvervet og fremadskridende mental svækkelse (f.eks. personer med demens).

Bestemmelsen udgør en undtagelse til § 129, ifølge hvilken afgørelsen altid træffes af Familieretshuset, og hvor betingelserne for flytning er strengere. Der henvises til vejledningen kapitel 10 k.

Anvendelse af § 136 f forudsætter, at borgeren mangler evnen til at give informeret samtykke. Gyldigheden af et samtykke forudsætter, at det foreligger inden den handling eller undladelse, der er givet samtykke til, udføres, og at vedkommende forstår, hvad samtykket indebærer. Der kan kun opstilles meget overordnede retningslinjer for, hvornår den, der samtykker, kan siges at have forståelse for samtykket, dvs. være habil i forhold til det, vedkommende har givet samtykke til. Vurderingen af den enkeltes habilitet beror på en konkret vurdering af personens fysiske og psykiske tilstand og er også afhængig af foranstaltningens karakter og intensitet.

Hvorvidt ophold i et botilbud med tilknyttet service er påkrævet, for at den pågældende kan få den nødvendige hjælp, beror på en konkret og individuel vurdering af den enkelte borgers situation. Det samme

gør sig gældende for betingelsen om, at det i det konkrete tilfælde skal vurderes omsorgsmæssigt at være mest hensigtsmæssigt for den pågældende.

Det skal indgå i kommunalbestyrelsens vurdering, hvis en eventuel ægtefælle, samlever eller anden pårørende ikke længere kan varetage den nødvendige hjælp til og opsyn med den pågældende.

Hvis kommunalbestyrelsens indstilling ikke tiltrædes af værge eller fremtidsfuldmægtig

[X]. Kan kommunalbestyrelsens indstilling ikke tiltrædes af værgen den fremtidsfuldmægtige eller en nær pårørende med attest efter stk. 1, indstiller kommunalbestyrelsen til Familieretshuset at træffe afgørelse om optagelse eller flytning til et bestemt botilbud efter § 136 f, stk. 1. I forbindelse med kommunalbestyrelsens indstilling og Familieretshusets afgørelse skal sagsbehandlingsreglerne i §§ 131 og 132 overholdes. Der henvises til beskrivelsen af disse regler i vejledningens kapitel 10 k.

Hvis personen modsætter sig flytning, vil optagelse i særlige botilbud uden samtykke ikke kunne ske efter § 136 f, stk. 1, men efter servicelovens § 129, stk. 1. Der henvises til vejledningens kapitel 10 k.

Klageadgang

[X]. Kommunalbestyrelsens afgørelse efter § 136 f, stk. 1, kan påklages til Familieretshuset. Klagesagen i Familieretshuset skal behandles efter reglerne i forvaltningsloven.

Hvis det er Familieretshuset, der træffer afgørelsen efter § 136 f, stk. 1, fordi kommunalbestyrelsens indstilling ikke tiltrædes af værgen, fremtidsfuldmægtigen eller en nær pårørende med attest, kan Familieretshusets afgørelse påklages til Ankestyrelsen. Klagesagen i Ankestyrelsen skal behandles efter reglerne i retssikkerhedsloven.

Registrering og indberetning

[X]. Optagelse i særlige botilbud uden samtykke skal registreres og indberettes til personalelederen, som skal sørge for at videresende indberetningen til kommunalbestyrelsen og tilsynet, jf. § 135 a.

Kapitel 25

Kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer

[X]. Servicelovens regler om magtanvendelse giver mulighed for at foretage kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer over for personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som ikke er en konsekvens af demens eller anden erhvervet og fremadskridende mental svækkelse (målgruppebeskrivelse II) under visse betingelser, jf. servicelovens § 136 a. Der er særskilte regler for kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer over for personer, hvis nedsatte funktionsevne er en konsekvens af demens eller anden erhvervet og fremadskridende mental svækkelse (målgruppebeskrivelse III), jf. servicelovens § 136 c.

Rammerne for anvendelse af kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer efter servicelovens § 136 a beskrives nærmere under vejledningens pkt. x-x, mens rammerne for kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer efter servicelovens § 136 c, beskrives under vejledningens pkt. x-x.

Kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer efter § 136 a

Betingelser for anvendelsen overfor personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som ikke er en konsekvens af demens eller anden erhvervet og fremadskridende mental svækkelse jf. målgruppe

II

Serviceoven:

§ 136 a. Personalet kan kortvarigt fastholde en person i personlig hygiejne-situationer, når dette er nødvendigt for at sikre personens omsorg, sikkerhed eller værdighed.

Stk. 2. Personalelederen skal på baggrund af indberetningen, jf. § 135 a, stk. 1, vurdere, om der er behov for at anmode kommunalbestyrelsen om at træffe afgørelse om tilladelse til kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer, jf. stk. 3. Er der anvendt kortvarig fastholdelse efter stk. 1 mere end én gang inden for 6 måneder over for den pågældende person, er personalelederen forpligtet til at anmode kommunalbestyrelsen om en sådan afgørelse.

Stk. 3. Kommunalbestyrelsen kan efter anmodning fra personalelederen, jf. stk. 2, træffe en tidsbegrænset afgørelse om, at personalet kortvarigt kan fastholde en person i personlig hygiejne-situationer, når dette er nødvendigt for at sikre personens omsorg, sikkerhed eller værdighed. Det skal samtidig gennem handleplanen, jf. § 135 a, stk. 4, søges sikret, at magtanvendelse i personlig hygiejne-situationer i fremtiden kan undgås.

[X]. Overfor personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som ikke er en konsekvens af demens eller anden erhvervet og fremadskridende mental svækkelse, kan personalet foretage en kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer, når dette er nødvendigt for at sikre personens omsorg, sikkerhed eller værdighed. Kortvarig fastholdelse efter servicelovens § 136 a, stk. 1, kan ske akut første gang, dvs. uden forudgående afgørelse fra kommunalbestyrelsen. Hvis der foretages kortvarig fastholdelse mere end én gang inden for en periode på 6 måneder over for den samme person, skal der foreligge en afgørelse om tilladelse hertil fra kommunalbestyrelsen.

Hvorvidt fastholdelse er nødvendigt for at sikre personens omsorg, sikkerhed eller værdighed, vil afhænge af en konkret og individuel vurdering i den enkelte situation. Fastholdelse må dog først ske, når personalet forgæves har forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats. Fastholdelsen skal være så kortvarig som muligt og må ikke være af mere indgribende karakter end nødvendigt for at forhindre det forestående omsorgssvigt. Principperne om proportionalitet og skånsomhed skal således overholdes. Det skal gennem handleplanen, jf. § servicelovens 135 a, stk. 4, søges sikret, at magtanvendelse i personlig hygiejne-situationer i fremtiden kan undgås.

Kortvarig fastholdelse er alene tilladt i følgende hygiejnesituationer: Tandbørstning, barbering, hårvask, badning, håndvask, tøjskift, klipning af hår og negle, skiftning af bleer og bind, pleje af hud, fjernelse af madrester og andre genstande i kindpose, mundhule, øre og næse samt almindelig sårpleje, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 13, stk. 2. Det kunne f.eks. være en situation, hvor personalet kortvarigt holder en borger fysisk fast for at skifte personens ble for at forhindre, at borgeren får udslæt på huden. Et andet eksempel er, at personalet kortvarigt kan holde en borgers mund åben for at børste borgerens tænder for at forhindre, at borgeren får huller i tænderne.

Bestemmelsen finder anvendelse i såvel bo- og dagtilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven, som i borgerens eget hjem i tilfælde, hvor borgeren ikke bor på botilbud eller opholder sig i et dagtilbud, men modtager hjælp og støtte i sit eget hjem. Bestemmelserne kan også anvendes under udflugter o. lign. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X].

Afgørelsens længde, registrering og klage

[X]. Kortvarig fastholdelse i akutte situationer, dvs. uden at der foreligger en afgørelse fra kommunalbestyrelsen, skal registreres og indberettes til personalelederen, som skal sørge for at videresende indberetningen til kommunalbestyrelsen og tilsynet, jf. servicelovens § 135 a. Registrering af indgreb skal foretages straks og senest 3 dage efter, at indgrebet har fundet sted. Registrering af foranstaltninger indberettes månedligt.

Personalelederen skal i forbindelse med indberetningen vurdere, om det er sandsynligt, at der på et senere tidspunkt vil være behov for at foretage et lignende indgreb over for den pågældende borger, om der derfor er behov for at anmode kommunalbestyrelsen om at træffe afgørelse om tilladelse til kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer. Såfremt personalelederen vurderer, at der inden for de næste 6 måneder ikke forventes at foretages et lignende indgreb over for den pågældende borger, men dette viser sig at være forkert, kan personalet anvende kortvarig fastholdelse efter servicelovens § 136 a, stk. 1, en sidste gang.

Når der er anvendt kortvarig fastholdelse akut mere end én gang inden for 6 måneder over for den pågældende borger, er personalelederen forpligtet til at anmode kommunalbestyrelsen om at træffe afgørelse om at tillade anvendelse af kortvarig fastholdelse i hygiejne-situationer – også hvis der er tale om indgreb i to forskellige hygiejne-situationer.

Kommunalbestyrelsen kan i så fald efter anmodning fra personalelederen træffe en tidsbegrænset afgørelse om, at personalet kortvarigt kan fastholde en person i personlig hygiejne-situationer, når dette er nødvendigt for at sikre personens omsorg, sikkerhed eller værdighed, jf. servicelovens § 136 a, stk. 3. Når kommunalbestyrelsen træffer afgørelse, skal det gennem handleplanen, jf. servicelovens § 135 a, stk. 4, søges sikret, at magtanvendelse i personlig hygiejne-situationer i fremtiden kan undgås.

Kommunalbestyrelsens tilladelse kan have en varighed op til 12 måneder, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 13, stk. 1. Plejepersonalet skal dog være opmærksom på, om der i løbet af de 12 måneder sker en ændring i borgerens situation, herunder funktionsevne, som gør, at betingelserne for kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer ikke længere er til stede. Skulle dette være tilfældet, skal personalet øjeblikkeligt ophøre med fastholdelsen.

Kortvarig fastholdelse, som anvendes på baggrund af kommunalbestyrelsens afgørelse, skal registreres og indberettes til personalelederen, som skal sørge for at videresende indberetningen til kommunalbestyrelsen og tilsynet. Registreringen skal indeholde et skøn over antallet af fastholdelser i personlig hygiejne-situationer efter servicelovens § 136 a, stk. 3, der er foretaget i den periode, der indberettes for, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 17, stk. 4. Indberetning skal senest ske, når den kommunale forhåndsgodkendelse ophører. Under visse omstændigheder skal registreringen foretages tidligere. Foranstaltninger skal indberettes senest 3 dage efter, at der er foretaget en registrering, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 21. Se nærmere om registrering og indberetning i vejledningens i kapitel [X].

[X]. Personalets akutte anvendelse af kortvarig fastholdelse i hygiejne-situationer jf. servicelovens § 136 a, stk. 1, kan påklages til kommunalbestyrelsen af den person, som indgrebet vedrører, eller af en pårørende, værge, fremtidsfuldmægtig eller anden repræsentant for denne person efter servicelovens § 133, stk. 1 og 3. Tilsvarende kan kommunalbestyrelsens afgørelse om kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer, jf. servicelovens § 136 a, stk. 3, påklages til Ankestyrelsen efter servicelovens § 133, stk. 2. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X].

Kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer efter § 136 c

Betingelser for anvendelsen over for personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som er en konsekvens af demens eller anden erhvervet og fremadskridende mental svækkelse, jf. målgruppe III

Serviceoven:
§ 136 c. Personalet kan kortvarigt fastholde en person i personlig hygiejne-situationer, når dette er nødvendigt for at sikre personens omsorg, sikkerhed eller værdighed.

Stk. 2. Det skal gennem handleplanen, jf. § 135 a, stk. 4, søges sikret, at magtanvendelse i personlig hygiejne-situationer i fremtiden kan undgås.

[X]. Overfor personer, med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne som er en konsekvens af demens eller anden erhvervet og fremadskridende mental svækkelse, kan personalet foretage en kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer, når dette er nødvendigt for at sikre personens omsorg, sikkerhed eller værdighed. Kortvarig fastholdelse kan ske akut, dvs. uden forudgående afgørelse fra kommunalbestyrelsen, jf. servicelovens § 136 c.

Hvorvidt fastholdelse er nødvendigt for at sikre personens omsorg, sikkerhed eller værdighed, vil afhænge af en konkret og individuel vurdering i den enkelte situation. Fastholdelsen vil dog først kunne ske, når personalet forgæves har forsøgt at løse situationen med en socialpædagogisk indsats. Fastholdelsen skal være så kortvarig som muligt og må ikke være af mere indgribende karakter end nødvendigt for at forhindre det forestående omsorgssvigt. Det skal gennem handleplanen, jf. servicelovens § 135 a, stk. 4, søges sikret, at magtanvendelse i personlig hygiejne-situationer i fremtiden kan undgås.

Det er personalet, som i den konkrete situation vurderer, om der er tale om en hygiejnesituation. Det kunne f.eks. være en situation, hvor personalet kortvarigt holder en borger fysisk fast for at skifte personens ble for f.eks. at forhindre, at borgeren får udslæt på huden. Et andet eksempel er, at personalet kortvarigt kan holde en borgers mund åben for at børste borgerens tænder for at forhindre, at borgeren får huller i tænderne.

Bestemmelsen finder anvendelse i såvel bo- og dagtilbud, herunder i almene plejeboliger efter almenboligloven, som i borgerens eget hjem, i tilfælde hvor borgeren ikke bor på botilbud eller opholder sig i et dagtilbud, men modtager hjælp og støtte i sit eget hjem. Bestemmelserne kan også anvendes under udflugter o. lign. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X].

Afgørelsens længde, registrering og klagemulighed

[X]. Alle indgreb med kortvarig fastholdelse skal registreres og indberettes til personalelederen, som skal sørge for at videresende indberetningen til kommunalbestyrelsen og tilsynet, jf. servicelovens § 135 a. På Social- og Boligstyrelsens hjemmeside findes særskilt bilag til registrering af indgreb efter § 136 c. Se nærmere om registrering og indberetning i vejledningens kapitel [X].

Personalets anvendelse af fastholdelse i kortvarige hygiejne-situationer over for personer med demens kan påklages til kommunalbestyrelsen af den person, som indgrebet vedrører, eller af en pårørende, værge, fremtidsfuldmægtig eller anden repræsentant for denne personer efter servicelovens § 133, stk. 1 og 3. Se nærmere herom i vejledningens kapitel [X].

Kapitel 26

Indgreb der påvirker andre

[X]. Når der træffes afgørelse om at give tilladelse til anvendelse af særlige døråbnere efter servicelovens § 125, låsning og sikring af yderdøre og vinduer efter servicelovens § 128 c, låsning og sikring af døre til fælles opholdsrum efter servicelovens § 128 d, låsning og sikring af døre til servicearealer og fælleskøkkener efter servicelovens § 128 e, låsning og sikring af låger m.v. fra et bo- eller dagtilbuds udeareal efter servicelovens § 128 f, låsning og sikring af skabe og skuffer m.v. efter servicelovens § 128 g og adgang til en beboers bolig i et botilbud efter servicelovens § 128 h skal enten kommunalbestyrelsen eller Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse overfor Borgere med Handicap i forbindelse med afgørelsen foretage en

vurdering af, om øvrige personer på tilbuddet bliver påvirket af indgrebet, og om disse vil skulle anses som værende parter efter forvaltningsloven.

Udover den person, som afgørelsen vedrører, kan øvrige personer også anses som parter i sagen, hvis de eksempelvis har en væsentlig, individuel og retlig interesse i sagen og dens udfald. Det beror på en konkret vurdering baseret på de faktiske omstændigheder samt indgrebets omfang, om øvrige personer anses som parter i sagen.

At øvrige personer får partstatus i sagen betyder, at de tillægges forvaltningsretlige rettigheder, såsom ret til partshøring, klageadgang og partsaktindsigt. Manglende partshøring medfører som udgangspunkt, at afgørelser bliver ugyldige.

Hvorvidt en forhåndsgodkendelse har særlig betydning for en eller flere andre beboere udover adressaten, beror på en konkret og individuel vurdering.

For § 125 kan det være relevant, om der er beboere, som ikke selv kan betjene den særlige døråbner eller ikke kan bede om hjælp, hvorfor deres udgang kan blive væsentligt forsinket. Anvendelse af de særlige døråbnere – ligesom døråbnere på yderdøre – kan have konsekvenser for de øvrige personer på tilbuddet, da deres færden ligeledes kan påvirkes af de særlige døråbnere. Der findes imidlertid teknologiske løsninger, som ikke hindrer andres bevægelighed, f.eks. hvis den person, som afgørelsen om særlige døråbnere omfatter, bærer et armbånd, som automatisk aktiverer døråbneren, når personen nærmer sig døren.

For 128 c kan det være relevant, hvis beboeren f.eks. deler bolig med en ægtefælle og dermed også deler yderdør til egen bolig med vedkommende.

For § 128 d kan det være relevant, om der er beboere, som er gangbesværede, eller som vil have meget vanskeligt ved at forstå, at de skal tilgå opholdsrummet via en anden rute.

For § 128 e kan det være relevant, om der f.eks. låses af til lokaler, som andre personer ofte og med stor nytte anvender. Det kan f.eks. være situationer, hvor der låses af til et lokale for ergoterapi for at undgå væsentlig ødelæggelse af maskiner heri, men at der på bo- og dagtilbuddet også er tilknyttet en person, som ofte og med stor nytte anvender arealet som led i genoptræning. Det kan også være en situation, hvor der aflåses til et rengøringslokale for at undgå, at en person tilgår lokalet og drikker afløbsrens, men at dette, til stor frustration, vil afholde en anden person, som har vaskemani, fra at kunne tilgå lokalet og skaffe rengøringsmidler. Servicearealer vil sjældent have væsentlig betydning for personer, som er tilknyttet et bo- og dagtilbud. Aflåsning af et fælleskøkken kan have en væsentlig betydning for de øvrige personer på bo- eller dagtilbuddet, da madlavning for mange er en vigtig del af dagligdagen, og da et fælleskøkken ofte benyttes som et samlested, hvor man kan socialisere sig med hinanden.

For § 128 f kan det være relevant, om indgreb eksempelvis påvirker personer, som er gangbesværede, og hvor deres nærmeste udgang fra bo- eller dagtilbuddet bliver betydeligt besværliggjort af en aflåst låge.

For § 128 g kan det være relevant, hvis beboeren fx deler bolig med en ægtefælle og dermed også deler skabe og skuffer med vedkommende. Personalet skal i sådanne situationer overveje, om denne persons ejendele kan flyttes til et andet sted.

For § 128 h kan det også være relevant, hvis beboeren fx deler bolig med en ægtefælle og dermed også deler yderdøren til egen bolig med vedkommende.

Ønsker kommunalbestyrelsen eller Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse overfor Borgere med Handicap at træffe en afgørelse som har særlig betydning for eller direkte påvirker en anden eller flere

andre beboer på botilbuddet, skal kommunalbestyrelsen eller Nævnet foretage en afvejning af hensynet bag den foreslåede bestemmelse, over for hensynet til de øvrige parter i sagen, for at vurdere, hvilke hensyn som skønnes at vægte tungest. Kommunalbestyrelsens eller nævnets afgørelse vil kunne påklages af alle parter i sagen efter § 133, stk. 2, i serviceloven.

Der kan på bo- eller dagtilbud være tilknyttet beboere fra forskellige handlekommuner. Derfor skal adressatens handlekommune være opmærksom på inddragelse af de respektive øvrige parters kommuner, når en afgørelse om magtanvendelse kan påvirke flere beboere fra forskellige kommuner.

Kapitel 27

Registrering og indberetning

Hvornår skal magtanvendelse registreres?

[X]. Indgreb efter magtanvendelsesreglerne i serviceloven skal registreres og indberettes. Der er forskellige regler for, hvor ofte magtanvendelse skal registreres og indberettes afhængig af, om indgrebet foretages akut eller med forudgående afgørelse (forhåndsgodkendelse) fra kommunalbestyrelsen eller Det Socialfaglige Nævn vedr. Magtanvendelse overfor Personer med Handicap.

Registrering af magtanvendelse uden hjemmel i servicelovens magtanvendelsesregler og af indgreb, som er foretaget som led i nødværge og nødret, skal altid foretages straks og senest tre dage efter, at indgrebet har fundet sted. Registreringerne indberettes månedligt af personalelederen.

Særligt om akutte indgreb

Serviceloven:

§ 135 a. Alle indgreb efter §§ 124 c, 124 d, 129 og 129 a, § 136 a, stk. 1, og §§ 136 c og 136 f skal registreres af det personale, som har foretaget indgrebet, og indberettes til personalelederen. (...)

Bekendtgørelse om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten:

§ 21. Registrering af indgreb efter §§ 124 c og 124 d, §§ 129-129 a, § 136 a, stk. 1, §§ 136 c og 136 f i lov om social service skal foretages straks og senest 3 dage efter, at indgrebet har fundet sted. Registrering af foranstaltninger indberettes månedligt.

Stk. 2. [...]

[X]. Alle akutte indgreb – det vil sige indgreb, der ikke kræver forudgående afgørelse fra kommunalbestyrelsen eller Det Socialfaglige Nævn vedr. Magtanvendelse overfor Personer med Handicap – skal registreres hver gang de foretages, af det personale, som har foretaget indgrebet, og indberettes til personalelederen. Det drejer sig om afværgehjælp efter servicelovens § 124 c, fastholdelse m.v. efter servicelovens § 124 d og (akut) kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer efter servicelovens §§ 136 a, stk. 1, eller 136 c. Registrering af disse akutte indgreb og flytning uden samtykke skal foretages straks og senest 3 dage efter, at indgrebet har fundet sted, jf. magtanvendelsesbekendtgørelses § 21, stk. 1. Registrering af foranstaltninger indberettes månedligt til personalelederen.

Derudover skal optagelse i særlige botilbud uden samtykke efter servicelovens §§ 129, 129 a og 136 f også altid registreres og indberettes. Det er alene selve fuldbyrdslen af afgørelsen og dermed selve flytningen, som skal registreres og indberettes. Registreringen skal foretages senest med udgangen af den måned, hvor flytningen er påbegyndt. Registreringen skal indberettes kvartalsvist, jf. § magtanvendelsesbekendtgørelsens § 25.

Særligt om forhåndsgodkendte indgreb

Bekendtgørelse om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten:

§ 21. [...]

Stk. 2. For indgreb, som er foretaget efter §§ 125, 128, § 128 b, stk. 1 og 2, §§ 128 c-128 h og § 136 a, stk. 3, i lov om social service skal der foretages registrering og indberetning, senest når den kommunale afgørelse ophører, jf. dog stk. 3 og 4. Foranstaltninger skal indberettes senest 3 dage efter, at der er foretaget en registrering. Indberetning foretages senest, når den kommunale afgørelse ophører.

Stk. 3. Hvis der i perioden for en kommunal afgørelse efter §§ 125, 128, § 128 b, stk. 1 og 2, §§ 128 c-128 h og § 136 a, stk. 3, forekommer en ændring, således at betingelserne for den kommunale afgørelse ikke længere er opfyldt, skal der straks foretages registrering og indberetning.

Stk. 4. Hvis personen, over for hvem der truffet afgørelse, kraftigt modsætter sig personalets brug af indgreb efter §§ 125, 128, § 128 b, stk. 1 og 2, §§ 128 c-128 h og § 136 a, stk. 3, skal der straks foretages registrering og indberetning.

[X]. Alle indgreb som kræver, og foretages efter, forudgående afgørelse (forhåndsgodkendelse) fra kommunalbestyrelsen eller Det Socialfaglige Nævn vedr. Magtanvendelse overfor Personer med Handicap, skal som udgangspunkt registreres og indberettes, når afgørelsen ophører, jf.

magtanvendelsesbekendtgørelsens § 21, stk. 2. Det drejer sig om anvendelse af særlige døråbnere efter servicelovens § 125, stofseler efter servicelovens § 128, tryghedsskabende velfærdsteknologi efter § 128 b, låsning og sikring af yderdøre og vinduer efter servicelovens § 128 c, låsning og sikring af døre til fælles opholdsrum efter § 128 d, låsning og sikring af døre til servicearealer og fælleskøkkener efter servicelovens § 128 e, låsning og sikring af låger m.v. fra et bo- eller dagtilbuds udeareal efter servicelovens § 128 f, låsning og sikring af skabe og skuffer m.v. efter servicelovens § 128 g, adgang til en beboers bolig i et botilbud efter servicelovens § 128 h og (forhåndsgodkendt) kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer efter § 136 a, stk. 3.

Forhåndsgodkendelser efter servicelovens §§ 125, § 128 b, stk. 2, §§ 128 c-128 i og § 136 a, stk. 3, kan have en varighed op til 12 måneder, mens afgørelser om stofseler efter § 128 kan have en varighed op til 18 måneder.

I forbindelse med registreringen skal der angives et skøn for, hvor mange gange det pågældende indgreb er foretaget i perioden for afgørelsens gyldighed. Såfremt der foretages én samlet registrering, når den kommunale afgørelse ophører, skal indberetningen således foretages straks. I tilfælde hvor registreringen foretages inden den kommunale afgørelse ophører, skal foranstaltningen indberettes senest 3 dage efter, der er foretaget en registrering.

Hvis personen, over for hvem der truffet afgørelse, kraftigt modsætter sig personalets brug af et af disse indgreb, skal der straks foretages registrering og indberetning, selvom den kommunale afgørelse endnu ikke er ophørt, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 21, stk. 4. Det er op til personalet at vurdere, om en reaktion er kraftig, baseret på en helhedsvurdering af personens normale adfærd og eventuelle afvigelser derfra. Såfremt der i løbet af perioden for den kommunale afgørelse opstår en sådan situation, som kræver, at der straks foretages en registrering og indberetning, vil den endelige registrering og indberetning, som foretages, når den kommunale afgørelse ophører, alene skulle indeholde et skøn over, hvor mange gange det pågældende indgreb er foretaget fra den dato, hvor der sidst blev foretaget en indberetning.

Hvis der i perioden for den kommunale afgørelse forekommer en ændring i borgerens situation, således at betingelserne for den kommunale forhåndsgodkendelse ikke længere er opfyldt, skal der ligeledes straks foretages registrering og indberetning, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 21, stk. 3. I dette tilfælde skal personalet øjeblikkeligt ophøre med at foretage indgrebet og indstille til kommunalbestyrelsen eller til nævnet via kommunalbestyrelsen, at afgørelsen tilbagekaldes.

Hvordan skal magtanvendelse registreres og indberettes?

Serviceoven:

§ 135 a. [...] Personalelederen skal sørge for, at alle indberetninger efter 1. pkt. og efter regler fastsat i medfør af § 135 b, stk. 1, bliver sendt videre til kommunalbestyrelsen i borgerens handlekommune, jf. §§ 9 og 9 b i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, og til kommunalbestyrelsen i den kommune, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. § 148 a i denne lov eller § 2 i lov om socialtilsyn.

Stk. 2. Har indgrebet fundet sted på et kommunalt eller regionalt tilbud, skal personalelederen endvidere orientere den kommunale eller regionale driftsherre om magtanvendelsen.

[X]. Akutte og forhåndsgodkendte indgreb skal registreres af det personale, som har foretaget indgrebet og indberettes til personalelederen inden for de beskrevne tidsrammer. Registreringen skal foretages på registreringsskemaerne til indberetning af magtanvendelse på voksenområdet, som kan tilgås på Social- og Boligstyrelsens hjemmeside via dette link: <https://www.sbst.dk/tvaergaende-omrader/magtanvendelse/skemaer-til-indberetning>. Der er forskellige skemaer for registrering og indberetning af akutte og forhåndsgodkendte magtanvendelser. På siden findes også skemaer, der skal anvendes til anmodning om kommunal afgørelse (forhåndsgodkendelse).

Skemaerne er obligatoriske at anvende, og kommunen/tilbuddet kan ikke vælge at anvende eget skema eller ansøgningsformular. Det vil dog være muligt for kommunen at udarbejde egne elektroniske skemaer i lokale omsorgs/journaliseringssystemer, hvis disse følger retningslinjerne for samme indhold, rækkefølge og ordlyd som i Social- og Boligstyrelsens skemaer, og der i øvrigt ikke ændres på, slettes eller tilføjes felter. Skemaerne skal endvidere indeholde Social- og Boligstyrelsens logo.

Efter registreringen er indberettet til personalelederen, skal denne sørge for, at alle indberetninger uden unødigt forsinkelse bliver sendt videre til den kommunalbestyrelse, der har ansvaret for tilbuddet til den pågældende borger, jf. retssikkerhedslovens §§ 9 og 9 b, og til kommunalbestyrelsen i den kommune, der fører det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet, jf. servicelovens § 148 a eller § 2 i socialtilsynsloven (lovbekendtgørelse nr. 236 af 25. februar 2025). Med personalelederen menes personalets leder, dvs. den person, der har det øverste administrative ansvar for personalets arbejde. På et botilbud vil personalelederen være lederen af botilbuddet. Indberetning til kommunalbestyrelsen har til formål at gøre kommunen opmærksom på hvor mange magtanvendelser, der foretages over for borgeren, med henblik på at foretage en løbende vurdering af, om der skal foretages en ændring af kommunalbestyrelsens hjælp og indsatser over for borgeren som led i det personrettede tilsyn. Indberetning til tilsynet (socialtilsynet på socialområdet og kommunalbestyrelsen på ældreområdet) har til formål at skabe grundlag for tilsynets vurdering af det enkelte botilbud. Således skal tilsynet påse, om indberetningerne af magtanvendelse giver anledning til tilsynsmæssige overvejelser. Såfremt indgrebet har fundet sted på et kommunalt eller regionalt tilbud, skal personalelederen orientere den kommunale eller regionale driftsherre om magtanvendelsen. De myndigheder, der modtager indberetningerne, har ikke pligt til at give det indberettende tilbud en tilbagemelding på modtagelse.

Ved udskiftning af personale, der har foretaget indgreb, skal personalelederen sikre, at den pågældende medarbejder videreformidler relevante oplysninger om magtanvendelsen, sådan at disse oplysninger indgår i den næstkommende indberetning. Lederen har altså en særlig forpligtelse til at sikre, at information og viden fra fratrådte medarbejdere om indgreb bliver videreformidlet.

Registreringen og indberetningen skal derudover bruges i dialogen mellem personaleleder og medarbejder som et vigtigt element i læring og refleksion, bl.a. i forhold til hvordan indgreb i fremtiden vil kunne undgås

ved brug af socialpædagogiske metoder. Det er derfor vigtigt, at personalelederen, udover at sende indberetningen videre til kommunalbestyrelsen og tilsynet, gennemgår og opbevarer indberetningen. Det er samtidigt vigtigt, at kommunalbestyrelsen har fokus på deres forpligtelse til at følge op på indberetningerne.

Registrering og indberetning indebærer behandling af personoplysninger, som både kan være almindelige og følsomme. I den forbindelse skal databeskyttelsesforordningen og databeskyttelsesloven overholdes. Databeskyttelsesforordningen og databeskyttelsesloven gælder bl.a. for behandling af personoplysninger, der helt eller delvis foretages ved hjælp af automatisk databehandling, og på ikke-automatisk behandling af personoplysninger, der er eller vil blive indeholdt i et register. Personale og personaleleder skal være særligt opmærksomme på at overholde reglerne i databeskyttelsesforordningens artikel 5 om principper for behandling af personoplysninger, artikel 6 om lovlig behandling af personoplysninger, artikel 9 om behandling af særlige kategorier af personoplysninger og artikel 32 om behandlingssikkerhed.

Registrering og indberetning af foretagne magtanvendelser skal ske under iagttagelse af de almindelige regler om offentligt ansattes tavshedspligt efter § 27 i forvaltningsloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 433 af 22. april 2014 (herefter forvaltningsloven). Det fremgår heraf, at den, der virker inden for den offentlige forvaltning, har tavshedspligt, når en oplysning ved lov er betegnet som fortrolig, eller når det i øvrigt er nødvendigt at hemmeligholde den for at varetage væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser. Hvis en offentlig ansat bryder sin tavshedspligt, kan vedkommende straffes efter straffelovens § 152.

Følgende bestemmelser i servicelovens kapitel 24-24b er ikke omfattet af reglerne om registrering og indberetning, da foranstaltningerne ikke udgør magtanvendelse:

- Fastsættelse af husordener efter servicelovens § 123
- Fysisk guidning og konfliktafværgelse efter servicelovens § 124 b
- Anvendelse af epilepsialarmer og lignende anfaldsalarmer jf. servicelovens § 128 a, stk. 3
- Tryghedsskabende velfærdsteknologi efter servicelovens § 136 e

Nærmere regler om foranstaltninger, registrering og indberetning af magtanvendelse fremgår af bekendtgørelse nr. 1411 af 5. december 2024 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne samt om særlige sikkerhedsforanstaltninger for voksne og modtagepligt i boformer efter lov om social service, jf. § 135 b, stk. 1.

Orienteringspligten og handleplaner

Serviceloven:

§ 135 a. [...]

Stk. 3. Personalelederen skal jævnligt orientere personens pårørende, fremtidsfuldmægtige, værge eller anden repræsentant om, hvilke indgreb efter §§ 124 c-128 og 128 b-129 a, § 136 a, stk. 1, og §§ 136 c og 136 f der er foretaget over for personen. Pårørende skal dog ikke orienteres, hvis personen frabeder sig dette og selv er i stand til at klage.

Stk. 4. Kommunalbestyrelsen skal udarbejde handleplaner i overensstemmelse med § 141 for personer, over for hvem der foretages indgreb efter §§ 124 c-128 eller 128 b-129 a, § 136 a, stk. 1, eller §§ 136 c eller 136 f.

[X]. Personalelederen skal som udgangspunkt jævnligt orientere personens pårørende, fremtidsfuldmægtige, værge eller anden repræsentant om hvilke indgreb efter §§ 124 c-128 og 128 b-129 a, § 136 a, stk. 1, og §§ 136 c og 136 f, der er foretaget over for personen.

Orienteringen skal ske jævnligt, hvormed der menes ca. en gang om måneden. Orienteringen kan ske skriftligt såvel som mundtligt. Personalet skal i den forbindelse sørge for at overholde databeskyttelseslovgivningen.

Baggrunden for orienteringspligten er, at en pårørende, en værge, en fremtidsfuldmægtig eller en anden repræsentant for den person, som foranstaltningen vedrører, kan klage efter § 133, stk. 3, når den person, som foranstaltningen eller afgørelsen vedrører, ikke selv er i stand til at klage. Klage fra borgerens repræsentant forudsætter, at repræsentanten ved, at der er anvendt magt over for borgeren, og det er derfor hensigtsmæssigt, at personalelederen har pligt til at orientere mindst en af borgerens repræsentanter. Se mere om klageadgang i kapitel [x].

Pårørende skal dog ikke orienteres, hvis personen frabeder sig dette og selv er i stand til at klage. Personalelederen skal i situationer, hvor en person frabeder sig, at vedkommendes pårørende orienteres, sikre sig, at der er tale om en person, som er i stand til at klage, hvis personen ønsker dette, og forstår konsekvensen af, at personens pårørende ikke orienteres. Ønsker et tilbud dokumentation for, at en person har frabedt sig orientering af de pårørende, kan det noteres i en journal eller sag om borgeren, at borgeren har frabedt sig orientering af pårørende, og at personalet vurderer, at borgeren selv vil være i stand til at klage. I tilfælde, hvor en pårørende er udpeget som værge eller en fremtidsfuldmægtig, kan orienteringen ikke frabedes.

Eventuel orientering om foretagne magtanvendelser skal ske under iagttagelse af de almindelige regler om offentligt ansattes tavshedspligt efter forvaltningslovens § 27. Det fremgår heraf, at den, der virker inden for den offentlige forvaltning, har tavshedspligt, når en oplysning ved lov er betegnet som fortrolig, eller når det i øvrigt er nødvendigt at hemmeligholde den for at varetage væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser. Hvis en offentlig ansat bryder sin tavshedspligt, kan vedkommende straffes efter straffelovens § 152.

[X]. Kommunalbestyrelsen skal udarbejde handleplaner i overensstemmelse med servicelovens § 141 for personer, for hvem der foretages registreringspligtige indgreb efter §§ 124 c-128 eller 128 b-129 a, § 136 a, stk. 1, eller §§ 136 c eller 136 f. Den nærmere udarbejdelse af handleplaner beskrives under pkt. [X].

Kapitel 28

Klageadgang og domstolsprøvelse

Serviceoven:

§ 133. Klager over personalets anvendelse af reglerne i §§ 124 c eller 124 d, § 136 a, stk. 1, eller § 136 c kan indbringes for kommunalbestyrelsen af den person, som foranstaltningen vedrører.

Stk. 2. Klager over afgørelser truffet efter §§ 125 og 128, § 128 b, stk. 2, og §§ 128 c-128 f, § 136 a, stk. 3, § 137 b og § 137 c, stk. 2, kan indbringes for Ankestyrelsen efter reglerne i kapitel 10 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område af den person, som afgørelsen vedrører. 1. pkt. finder tilsvarende anvendelse for klager over kommunalbestyrelsens afgørelser efter stk. 1, når afgørelserne vedrører fastholdelse m.v. efter § 124 d, stk. 2.

Stk. 3. En pårørende, en værge, en fremtidsfuldmægtig eller en anden repræsentant for den person, som foranstaltningen vedrører, kan indbringe en klage efter stk. 1 og 2, når den person, som foranstaltningen eller afgørelsen vedrører, ikke selv er i stand til at klage.

§ 134. Familieretshusets afgørelser efter §§ 131 og 131 a om optagelse i botilbud efter § 129, § 129 a og § 136 f, stk. 3, 2. pkt., og afgørelser truffet af Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse over for Borgere med Handicap efter § 131 b kan indbringes for Ankestyrelsen, inden 4 uger efter at klageren har fået meddelelse om afgørelsen.

Stk. 2. Det er den person, som afgørelsen vedrører, eller kommunalbestyrelsen, der kan klage over de afgørelser, der er nævnt i stk. 1.

Stk. 3. En ægtefælle, en pårørende, en værge eller en anden repræsentant for den person, som foranstaltningen vedrører, kan klage over Familieretshusets eller nævnets afgørelse, når den person, som afgørelsen vedrører, ikke selv er i stand til at klage.

Stk. 4. Når Ankestyrelsen behandler klagen, gælder reglerne i kapitel 9 og 10 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område bortset fra § 66 i lovens kapitel 10.

Klage til kommunalbestyrelsen

[X]. Klager over personalets anvendelse af reglerne om afværgenhjælp efter servicelovens § 124 c, fastholdelse m.v. efter servicelovens § 124 d, (akut) kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer efter serviceloven §§ 136 a, stk. 1, eller 136 c kan indbringes for kommunalbestyrelsen af den person, som foranstaltningen vedrører, jf. servicelovens § 133, stk. 1.

Hvorvidt kommunalbestyrelsens svar på en klage efter § 133, stk. 1, er en afgørelse, må bero på en konkret og individuel vurdering ud fra de almindelige forvaltningsretlige regler.

Indgreb efter reglerne i §§ 124 c eller 124 d, stk. 1, § 136 a, stk. 1, eller § 136 c kan ikke påklages videre til Ankestyrelsen.

Klage til Ankestyrelsen

[X]. Klager over kommunalbestyrelsens afgørelser om anvendelse af særlige døråbnere efter servicelovens § 125, stofseler m.v. efter servicelovens § 128, tryghedsskabende velfærdsteknologi efter servicelovens § 128 b, stk. 2, låsning og sikring af yderdøre og vinduer efter servicelovens § 128 c, låsning og sikring af døre til fælles opholdsrum efter servicelovens § 128 d, låsning og sikring af døre til servicearealer og fælleskøkkener efter servicelovens § 128 e, låsning og sikring af låger m.v. fra et bo- eller dagtilbuds udeareal efter servicelovens § 128 f, (forhåndsgodkendt) kortvarig fastholdelse i personlig hygiejne-situationer efter servicelovens § 136 a, kan indbringes for Ankestyrelsen af den person, som foranstaltningen vedrører, jf. servicelovens § 133, stk. 2. Dette gælder også klager over kommunalbestyrelsens afgørelser vedrørende fastholdelse m.v. efter § 124 d, stk. 2.

Klager om Familieretshusets afgørelser efter §§ 131 og 131 a om optagelse i botilbud efter § 129, § 129 a og § 136 f, stk. 3, 2. pkt., og afgørelser truffet af Det Socialfaglige Nævn vedrørende Magtanvendelse over for Borgere med Handicap efter § 131 b om anvendelse af kamerakig efter § 128 b, stk. 1, låsning af skabe og skuffer efter § 128 g og adgang til en beboers bolig i et botilbud efter § 128 h, kan ligeledes indbringes for Ankestyrelsen af den person, som foranstaltningen vedrører, jf. servicelovens § 134.

Fristen for indbringelse af klager for Ankestyrelsen efter § 133, stk. 2, og § 134, stk. 1, er 4 uger fra den dag, klager har fået meddelelse om afgørelsen, jf. retssikkerhedslovens § 67, stk. 1, og servicelovens § 134, stk. 4. Der henvises til retssikkerhedslovens kapitel 10 for regler om Ankestyrelsens sagsbehandling.

Klage fra en repræsentant

[X]. En pårørende, en værge, en fremtidsfuldmægtig eller en anden repræsentant for den person, som foranstaltningen vedrører, kan klage efter § 133, stk. 1 og 2, og § 134, stk. 1, når den person, som foranstaltningen eller afgørelsen vedrører, ikke selv er i stand til at klage.

Klage fra borgerens repræsentant forudsætter, at repræsentanten ved, at der er anvendt akut magt over for borgeren. Derfor har personalelederen pligt til jævnlige at orientere borgerens pårørende,

fremtidsfuldmægtige, værge eller anden repræsentant om hvilke indgreb, der er foretaget, medmindre borgeren selv frabeder sig dette jf. pkt. [x]. Fristen på 4 uger i forhold til at klage til Ankestyrelsen begynder således først at løbe den dag, repræsentanten får orienteringen. I forhold til klager, der indbringes for kommunalbestyrelsen efter § 133, stk. 1, er der ingen klagefrist.

Klagevejledning

[X]. I de tilfælde, hvor der træffes forudgående afgørelse hos kommunalbestyrelsen eller hos nævnet, skal borgeren sammen med afgørelsen modtage en klagevejledning, da afgørelserne er omfattet af forvaltningsloven. Når personalelederen derefter orienterer borgerens pårørende om indgreb efter orienteringspligten i § 135 a, stk. 3, bør personalelederen ligeledes give de pårørende en klagevejledning.

Domsstolsprøvelse

[X]. I de tilfælde, hvor der er adgang til særlig domstolsprøvelse efter retsplejelovens kapitel 43 a skal personalelederen vejlede borgeren og de pårørende herom, herunder også om retten til advokatbistand efter servicelovens § 132.

Kun foretagne indgreb og trufne afgørelser kan påklages

[X]. Det bemærkes, at det der kan påklages efter § 133 er foretagne indgreb og trufne afgørelser om magtanvendelse. At der ikke foretages indgreb eller træffes en afgørelse kan således ikke påklages efter bestemmelsen. F.eks. kan en pårørende ikke efter bestemmelsen klage over, at kommunalbestyrelsen vurderer, at betingelserne for at låse en låge fra det pågældende tilbuds udeareal ikke er til stede og dermed ikke træffer afgørelse herom.

Whistleblower-ordning

[X]. Det bemærkes, at den whistleblower-ordning, som udspringer af socialtilsynslovens § 11, kan anvendes i forbindelse med magtanvendelse over for borgeren. Ordningen giver mulighed for, at beboere, pårørende og ansatte kan rette anonym henvendelse til socialtilsynet om bekymrende forhold i et tilbud, f.eks. hvis der er en oplevelse af, at socialpædagogiske indsatser nedprioriteres eller tilsidesættes til fordel for indgreb i selvbestemmelsesretten, og at dette har negativ betydning for kvaliteten af tilbuddet og af indsatsen over for borgeren.

Afsnit III

Servicelovens kapitel 23 c

Kapitel 29

Besøgsrestriktioner

Formål og målgruppe

Serviceloven:

§ 137 a. Personer, som bor i plejeboliger, plejehjem eller andre boligformer med tilknyttet personale og fællesboligarealer, bestemmer selv, hvem vedkommende vil have besøg af, jf. dog § 137 b, stk. 1, og § 137 c, stk. 2.

[X]. Reglen i § 137 a slår fast, at der som hovedregel ikke kan fastsættes restriktioner over for konkrete besøgende i plejeboliger, på plejehjem eller i lignende boformer. Det er den enkelte beboer, der alene afgør, hvem den pågældende selv vil have besøg af, og hvornår. Dette medfører, at hverken kommunalbestyrelsen

eller andre, der yder og/eller leverer hjælp efter serviceloven, vil kunne begrænse eller regulere konkrete besøgendes adgang hos en beboer, medmindre der er tale om forhold, der er omfattet af de typer af adfærd, der er oplistet i §§ 137 b og 137 c, stk. 2, jf. nærmere herom nedenfor. Besøgende, der f.eks. alene stiller sig kritisk over for serviceniveauet, kan ikke blive mødt med en besøgsrestriktion.

Formålet med reguleringen af kommunalbestyrelsens adgang til at træffe afgørelse om besøgsrestriktioner er først og fremmest at fastslå den enkelte beboers selvbestemmelsesret i relation til besøgende i plejeboliger, plejehjem eller andre boligformer med tilknyttet personale og fællesboligarealer.

Proportionalitetsprincippet gælder, når der træffes afgørelse om begrænsning af konkrete besøgendes ophold på fællesboligarealer, jf. § 137 b, stk. 1, og regulering af konkrete besøgendes adgang i den del af boligen, som beboeren alene har råderet over, jf. § 137 c, stk. 2. Dette indebærer, at det er en betingelse for at kunne træffe en afgørelse om besøgsrestriktioner, at andre og mindre indgribende foranstaltninger er forsøgt anvendt. Hvilke foranstaltninger, der skal have været forsøgt anvendt, afhænger af den konkrete sag. Kommunalbestyrelsen skal imidlertid sikre, at mindre indgribende initiativer har været søgt anvendt over for den besøgende. Eksempelvis kan der være tale om forsøg på konfliktmægling, venlige henstillinger og tilrettevisning, inden der træffes afgørelse.

Den enkelte beboer har ikke indflydelse på, hvornår og af hvem de øvrige beboere får besøg af.

Afgørelser efter disse regler træffes over for såvel den konkrete besøgende som beboeren, jf. § 137 d, stk. 5.

Reglerne finder ikke anvendelse i andre boligtyper end dem, der er angivet i § 137 a.

Særligt vedr. domfældte

[X]. For beboere, der har en dom, kendelse, vilkår for tiltalefrafald eller prøveløsladelse, vil reglerne i §§ 137 a-137 d gælde med de begrænsninger, der måtte følge af vilkårene for anbringelsen i botilbuddet.

Boligtyper omfattet af reglerne

[X]. Reglerne i §§ 137 a-137 d finder anvendelse over for personer, som bor i plejeboliger, plejehjem eller andre boligformer med tilknyttet personale og fællesboligarealer, herunder også botilbud efter servicelovens §§ 107-108.

§§ 137 b og 137 c sonder mellem afgørelser om besøgsrestriktioner på fællesboligarealer og i den del af boligen, som beboeren alene råder over.

Ved den del af boligen, som beboeren alene råder over, forstås den del af boligen, som hverken de øvrige beboere eller andre har ret til at opholde sig i uden den pågældende beboers samtykke.

Ved fællesboligarealer forstås arealer, som giver beboerne mulighed for i fællesskab at foretage aktiviteter, f.eks. fælles opholdsarealer og spisekøkken/stue. Der henvises til afsnit 8.3. om almene ældreboliger i vejledning nr. 4100 af 27. december 1996 om offentlig støtte til almene boliger m.v. og til afsnit 1.4. om arealgrænser m.v. i vejledning nr. 56 af 2. april 1998 om offentligt støttet byggeri.

Besøgendes ophold på servicearealerne er ikke omfattet af reglerne i §§ 137 a-137 d. Ved servicearealer forstås arealer, der anvendes til omsorgs- og servicefunktioner, der normalt ikke vil foregå i en selvstændig bolig, og som indrettes i umiddelbar tilknytning til de enkelte boliger, jf. lov om almene boliger § 5, stk. 7. Undtagelsen skyldes, at det forudsættes, at besøgende normalt ikke opholder sig på disse arealer.

Besøgendes adgang til omkringliggende udearealer som f.eks. terrasser og stier er heller ikke omfattet af reglerne i §§ 137 a-137 d.

Reglerne er dog ikke til hinder for, at ledelsen af botilbuddet kan fastsætte generelle forskrifter om ophold på og benyttelse af disse arealer - f.eks. i form af en husorden med hjemmel i anstaltsforholdet eller retningslinjer i forhold til den almindelige brug.

Besøgsrestriktioner på fællesboligarealer

Serviceoven:

§ 137 b. Kommunalbestyrelsen kan for visse besøgende træffe afgørelse om begrænsning af adgangen til fællesboligarealer i de boformer, der er nævnt i § 137 a, hvis

- 1) den besøgende udøver vold eller truer med vold over for andre beboere eller personalet eller i øvrigt udviser en adfærd, der er til fare for de øvrige beboere eller personalet,
- 2) den besøgende, uden at der er tale om fysisk vold, generer eller udøver chikane over for andre beboere eller personalet, eller
- 3) den besøgendes adfærd er stærkt generende for de andre beboere eller personalet ved at skabe generel utryghed ved at opholde sig på fællesboligarealerne eller forråelse af miljøet på fællesboligarealerne eller ved at vanskeliggøre den nødvendige hjælp efter denne lov eller ældreloven.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal ved afgørelse efter stk. 1 sikre den besøgendes adgang i den del af boligen, som beboeren alene har råderet over.

[X]. Bestemmelsen i § 137 b, stk. 1, nr. 1-3, afgrænser de situationer, hvor kommunalbestyrelsen har hjemmel til at træffe afgørelse om en begrænsning af konkrete besøgendes adgang til fællesboligarealer i plejehjem, plejeboliger eller andre boligformer med tilknyttet personale og fællesboligarealer. Bestemmelsen giver ikke hjemmel til at afskære konkrete besøgende fra helt at komme på besøg hos den pågældende beboer. Der er derfor tale om en konkret afvejning af, hvorledes en afgørelse om en besøgsrestriktion sikrer hensynet til de andre beboere og plejepersonalet i forhold til den konkrete beboer.

En afgørelse om at begrænse en besøgendes adgang til fællesboligarealer er ikke til hinder for, at den konkrete besøgende fortsat kan aflægge besøg i den del af boligen, som beboeren alene har råderet over. Det betyder, at der må findes en praktisk løsning, hvis der kun er adgang til den del af boligen, som beboeren alene råder over, via fællesboligarealerne. Det er personalet i den pågældende plejebolig m.v., der skal sikre, at der er en sådan adgang.

For så vidt angår fællesboligarealer, hvor der typisk vil være personale og andre beboere til stede, er der i § 137 b, stk. 1, oplyst de situationer, der kan begrunde, at der træffes afgørelse om en nærmere begrænsning af den besøgendes adgang til at opholde sig på fællesboligarealer.

Udgangspunktet for de situationer, der er oplyst, er, at der udvises en adfærd, som er voldelig, truende eller som på anden vis er chikanerende eller generende, eller som har en karakter, så den i væsentlig grad vanskeliggør udførelsen af den nødvendige visiterede hjælp efter serviceoven.

Afgørelser efter § 137 b, stk. 1, nr. 1, kan træffes i de situationer, hvor konkrete besøgende udviser en voldelig eller truende adfærd eller i øvrigt er til fare for de øvrige beboere eller personalet. I disse situationer kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om, at den konkrete besøgende skal have begrænset sin adgang til fællesboligarealerne af hensyn til de øvrige beboere eller personalet. Der vil i så fald være tale om en situation, hvor den besøgende udøver eller har udøvet vold, fremsætter trusler om vold eller på anden måde er til fare for de øvrige beboere eller personalet. Der kan i disse situationer være tale om forhold, der eventuelt også vil kunne rammes af et egentligt polititilhold, jf. lov om tilhold, opholdsforbud og bortvisning (lov nr. 112 af 3. februar 2012).

Afgørelser efter § 137 b, stk. 1, nr. 2, kan træffes i de situationer, hvor konkrete besøgende, uden at der er tale om fysisk vold, udøver chikane over for de andre beboere eller personalet. Der vil således være tale om en adfærd, som generer eller skræmmer de øvrige beboere eller personalet, og som evt. kan skabe

stressbetonede situationer, som følge af f.eks. overfusning og utilbørligt nedsættende kommentarer over for de øvrige beboere eller personalet.

Der skal i praksis være tale om handlinger, som forekommer gentagne gange med en vis regelmæssighed, for at man kan tale om egentlig chikane. Som et eksempel kan nævnes den situation, hvor de andre beboere eller personalet gentagne gange overfuses af pårørende, således at leveringen af den visiterede hjælp efter serviceloven vanskeliggøres, f.eks. under måltiderne i en fælles spisestue, hvor alle beboerne er til stede flere gange dagligt. I sådanne tilfælde kan der hurtigt opstå en kaotisk situation.

Afgørelser efter § 137 b, stk. 1, nr. 3, kan træffes i de situationer, hvor konkrete besøgende udviser en adfærd, der er til stor gene for de andre beboere eller personalet, eller forhold der kan sidestilles hermed. Eksempelvis kan nævnes en situation, hvor en konkret besøgende er stærkt beruset og udviser en adfærd, der medfører generel utryghed i plejeboligen hos de andre beboere eller personalet, ved dennes ophold på fællesboligarealerne. I en sådan situation vil der hurtigt kunne skabes en forrøelse af miljøet i arealerne samtidig med, at leveringen af den visiterede hjælp efter serviceloven, til de øvrige beboere, vanskeliggøres. Den udviste adfærd skal være stærkt generende over for de øvrige beboere eller personalet for, at den kan være omfattet af denne bestemmelse, og det afgørende er adfærdens virkning på beboerne og personalet.

Regulering af besøg i den del af boligen, som beboeren alene råder over

ServiceLOVEN:

§ 137 c. Kommunalbestyrelsen kan ikke træffe afgørelse om at begrænse konkrete besøgendes adgang i den del af boligen, som beboeren alene har råderet over.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan dog træffe afgørelse om, at visse besøgende, der over for personalet udviser en adfærd som nævnt i § 137 b, stk. 1, nr. 1 og 2, ikke må være til stede i denne del af boligen i de tidsrum, hvor der leveres visiteret hjælp efter denne lov eller ældreloven.

[X]. Der kan ikke træffes afgørelse om begrænsning af besøg i forhold til den del af boligen, som beboeren alene har råderet over. Dog kan det besluttes, at konkrete besøgende ikke må være til stede i de tidsrum, hvor der skal leveres visiteret hjælp efter serviceloven, jf. § 137 c, stk. 2. For at en sådan beslutning kan træffes, kræver det, at den besøgende har udvist en adfærd, jf. § 137 b, stk. 1, nr. 1-2, der vanskeliggør personalets udførelse af de nødvendige opgaver efter serviceloven. Udgangspunktet er derfor, at der ikke kan træffes afgørelse om konkrete besøgendes ophold i denne del af boligen, men at der undtagelsesvist kan ske en regulering for at sikre leveringen af den nødvendige hjælp, der foregår i denne del af boligen som f.eks. hjælp til badning, toiletbesøg, sengelægning m.v.

Bestemmelsen er aktuel i de situationer, hvor der er et højt konfliktniveau mellem konkrete besøgende og personalet, og hvor konkrete besøgende har en chikanerende eller generende adfærd over for det personale, der skal levere hjælpen, i form af f.eks. overfusning.

Det er kun i de situationer, hvor der skal leveres visiteret hjælp efter serviceloven, at konkrete besøgende kan blive mødt med en restriktion om, at de ikke må være til stede i denne del af boligen i det tidsrum, hvor hjælpen leveres. Derudover kan konkrete besøgendes ophold i den del af boligen, som beboeren alene har råderet over, ikke reguleres, da det antages, at konkrete besøgende ikke er til gene for hverken de øvrige beboere eller det pågældende personale, så længe besøget finder sted i denne del af boligen. Afgørende er, at der er tale om beboerens hjem. Hvis der er tale om generende adfærd m.v. i denne del af boligen, f.eks. i form af støjende adfærd, kan der henvises til den almindelige husorden m.v.

I praksis bør der findes en tålelig ordning således, at den konkrete besøgende må vente uden for denne del af boligen, mens personalet leverer hjælpen, da formålet med reglen er at sikre, at personalet kan udføre de nødvendige opgaver uden at blive forulempet.

Beslutningskompetence

Serviceoven:

§ 137 d. Afgørelser efter § 137 b, stk. 1, og § 137 c, stk. 2, træffes på et møde i kommunalbestyrelsen eller i det stående udvalg, i kommuner med magistratsordning dog af det magistratsmedlem, som ydelser efter § 83 i denne lov eller personlig hjælp og pleje samt hjælp eller støtte til nødvendige praktiske opgaver m.v., som er tildelt i medfør af § 10, jf. § 9, stk. 2, nr. 1 og 2, i ældreloven, henhører under.

Stk. 2. Forvaltningen kan dog træffe foreløbige afgørelser efter § 137 b og § 137 c, stk. 2, som af hensyn til det øjeblikkelige behov ikke kan afvente, at sagen behandles i kommunalbestyrelsen eller det stående udvalg, jf. stk. 1.

Stk. 3. En foreløbig afgørelse efter stk. 2 skal snarest muligt efter iværksættelsen af afgørelsen forelægges til godkendelse hos den myndighed, der har kompetence til at træffe afgørelse efter stk. 1.

Stk. 4-6. [...]

[X]. Det er den kommunalbestyrelse eller det pågældende stående udvalg, som ydelser efter servicelovens § 83 hører under, der på et møde skal træffe afgørelse om besøgsrestriktioner i henhold til §§ 137 b og 137 c, stk. 2, jf. § 137 d, stk. 1. Afgørelseskompetencen kan ikke delegeres til forvaltningen.

I kommuner med magistratsordning er det kommunalbestyrelsen i møde eller det magistratsmedlem, som ydelser efter servicelovens § 83 henhører under, der skal træffe afgørelsen.

Det er op til den enkelte kommunalbestyrelse at beslutte, om den vil delegere kompetencen til at træffe afgørelse i sådanne sager til det relevante udvalg eller eventuelt magistratsmedlem i kommuner med magistratsordning.

Bestemmelsen om beslutningskompetencen er en fravigelse af det kommunalretlige princip om kommunalbestyrelsens organisatoriske frihed. Herved sikres det politiske ansvar, da afgørelse efter §§ 137 b og 137 c, stk. 2, er meget indgribende over for beboeren og de konkrete besøgende, som er omfattet af afgørelsen.

Hvorvidt en sag om besøgsrestriktioner skal behandles for lukkede døre beror på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfælde. Kommunalbestyrelsens møder er offentlige, jf. § 10, stk. 1, 1. pkt., i lov om kommunernes styrelse, men kommunalbestyrelsen kan bestemme, at en sag skal behandles for lukkede døre, når dette findes nødvendigt på grund af sagens beskaffenhed, jf. lovens § 10, stk. 1, 2. pkt. Sager, der kan begrunde dørlukning, er sådanne, hvor der ved sagens behandling vil blive eller forventes at blive fremdraget fortrolige oplysninger, dvs. oplysninger, der er omfattet af forvaltningslovens regler om tavshedspligt. Derfor forventes det, at behandlingen typisk vil ske for lukkede døre.

Møder i de stående udvalg er, i modsætning til kommunalbestyrelsens møder, ikke offentlige. Dette følger af § 20, stk. 4 og 5, i kommunestyrelsesloven (lovbekendtgørelse nr. 769 af 9. juni 2015). Der er ikke hjemmel til, at udvalgsmøder åbnes for offentligheden.

Beslutningskompetence i forhold til regionale botilbud

[X]. Det er den kommunalbestyrelse, der i øvrigt har handlepligten efter serviceloven, jf. retssikkerhedslovens § 9, der skal træffe afgørelse efter §§ 137 b og 137 c, stk. 2, jf. § 137 d, stk. 1.

Hvad angår regionale tilbud, hvor regionen er leverandør af botilbud omfattet af denne bestemmelse, er det ligeledes den kommunalbestyrelse, der i øvrigt har handlepligten efter serviceloven, jf. retssikkerhedslovens § 9, der skal træffe afgørelse efter denne bestemmelse.

Foreløbige afgørelser

[X]. Ved uopsættelige sager kan forvaltningen i særlige tilfælde træffe foreløbige afgørelser, jf. § 137 d, stk. 2. Afgørende er, at der skal være tale om sager, hvor der er et øjeblikkeligt behov for at gennemtvinge en restriktion, som ikke kan afvente, at kommunalbestyrelsen eller det stående udvalg behandler sagen.

En sags uopsættelighed afhænger af den konkrete situation. Det er kommunalbestyrelsen, der nærmere fastlægger, hvor i forvaltningen afgørelser efter § 137 d, stk. 2, skal træffes.

Afgørelser, der træffes efter § 137 d, stk. 2, i henhold til §§ 137 b og 137 c, stk. 2, skal snarest muligt efter iværksættelsen af afgørelsen forelægges til godkendelse i enten kommunalbestyrelsen eller det stående udvalg afhængigt af, hvor kompetencen er placeret, jf. § 137 d, stk. 3. Forvaltningen kan således have truffet en beslutning om en besøgsrestriktion, som efterfølgende underkendes af kommunalbestyrelsen eller af det stående udvalg, som er kompetent til at træffe afgørelsen, jf. § 137 d, stk. 1.

Det er ikke muligt at opstille en egentlig tidsramme for, hvornår man kan få en sag for, da dette afhænger af reglerne om kommunalbestyrelsesmøder, indkaldelser, dagsordener m.v., men det forudsættes, at det sker hurtigst muligt.

Det fremgår af lov om kommunernes styrelse § 8, stk. 1, at ordinære møder som regel afholdes mindst en gang om måneden og bekendtgøres forud i den lokale presse. Borgmesteren skal sørge for, at der så vidt muligt, senest 4 hverdage forinden, udsendes en dagsorden til medlemmerne, og at det fornødne materiale til bedømmelse af de sager, der er optaget på dagsordenen, så vidt muligt er tilgængeligt for medlemmerne mindst 3 hverdage inden mødet, jf. lov om kommunernes styrelse § 8, stk. 4.

Afgørelsen

Servicebogen:

§ 137 d. [...]

Stk. 2-3. [...]

Stk. 4. Afgørelser efter § 137 b og § 137 c, stk. 2, skal i det enkelte tilfælde begrænses til det absolut nødvendige. Omfanget og den tidsmæssige udstrækning af besøgsrestriktionen skal fremgå af afgørelsen. Det er herunder en betingelse for at træffe afgørelse, at mindre indgribende initiativer har været søgt anvendt over for den besøgende.

Stk. 5. Afgørelse efter § 137 b og § 137 c, stk. 2, træffes over for såvel den besøgende som beboeren.

Stk. 6. Afgørelser efter § 137 b og § 137 c, stk. 2, kan påklages til Ankestyrelsen, jf. reglerne i § 133, stk. 2.

[X]. § 137 d, stk. 5, fastslår, at både beboeren og den konkrete besøgende er parter i en afgørelse efter §§ 137 b og 137 c, stk. 2, hvilket medfører, at de almindelige sagsbehandlingsregler efter forvaltningsloven finder anvendelse over for disse, herunder reglen om partshøring i forvaltningslovens § 19. Hvorvidt der kan være andre parter, afhænger af de konkrete omstændigheder i sagen.

§ 137 d, stk. 4, slår fast, at proportionalitetsprincippet gælder, når der træffes en afgørelse om begrænsning af konkrete besøgendes ophold på fællesboligarealer, jf. § 137 b, stk. 1, og regulering af konkrete besøgendes adgang i den del af boligen, som beboeren alene har råderet over, jf. § 137 c, stk. 2. Dette indebærer således, at det er en betingelse for at kunne træffe en afgørelse om besøgsrestriktioner, at andre og mindre indgribende foranstaltninger er forsøgt anvendt. Hvilke foranstaltninger, der skal have været forsøgt anvendt, afhænger af den konkrete sag, men kommunalbestyrelsen skal sikre, at mindre indgribende initiativer har været søgt anvendt over for den besøgende - eksempelvis konfliktmægling, venlige henstillinger og tilrettevisning. Det forudsættes, at afklaringen af eventuelle alternative tiltag er grundigt dokumenteret, jf. de forvaltningsretlige regler om sagens oplysning (officialprincippet).

Det kan i øvrigt oplyses, at VISO yder faglig rådgivning i komplicerede enkeltsager på det sociale område og på specialundervisningsområdet, herunder i sager om problemer i pårørendesamarbejdet. VISO vil – som det i øvrigt er tilfældet generelt – stå til rådighed vedrørende alle problemstillinger, der falder inden for VISO's formål.

Afgørelsen skal endvidere præcist angive omfanget af besøgsbegrænsningen, herunder en angivelse af, hvilke områder i bebyggelsen afgørelsen dækker og den tidsmæssige udstrækning.

Principafgørelse 12-17

Personer, der bor i plejeboliger, plejehjem eller andre boligformer med tilknyttet personale og fællesboligarealer, bestemmer selv, hvem vedkommende vil have besøg af, og hvornår det skal ske. Kommunen kan beslutte, at besøgene for visse personer skal begrænses, hvis det er nødvendigt for at beskytte de øvrige beboere eller personalet mod forskellig former for uønsket adfærd.

Forudsætningen for, at kommunen kan træffe afgørelse om at begrænse beboerens ret til besøg, er, at der er dokumentation for den uønskede adfærd. Kommunen skal endvidere dokumentere, at mindre indgribende initiativer har været forsøgt uden effekt.

Hvis kommunen f.eks. vurderer, at det af hensyn til de øvrige beboere og personalet er nødvendigt, at kommentarer og spørgsmål til beboerens behandling og pleje ikke bliver fremsat under besøgene, må kommunen vejlede den besøgende om, til hvem og hvornår drøftelserne i så fald kan finde sted.

Driftsherren af tilbuddet kan fastsætte generelle regler, som er nødvendige for, at institutionen kan fungere (anstaltsanordningen). Det kan være regler for at beskytte personalet og sikre driften, og der kan i den forbindelse fastsættes en husorden. Reglerne må ikke være mere indgribende, end det er nødvendigt for at få tilbuddet – herunder arbejdsmiljøet - til at fungere.

En afgørelse om at regulere besøg af hensyn til beboerens nattesøvn eller øvrige trivsel, kan ikke træffes af kommunen. Det er beboerens eget valg, hvornår pågældende vil have besøg, så længe det ikke er i strid med anstaltsanordningen eller botilbuddets husorden. Hvis beboeren er under værgemål, træffes beslutningen af værger.

Klageadgang

[X]. Afgørelser efter §§ 137 b og 137 c, stk. 2, er omfattet af de almindelige regler om klageadgang i serviceloven og kan således indbringes for Ankestyrelsen. For nærmere information herom, kan der henvises til Vejledning om retssikkerhed og administration på det sociale område.

Afsnit IV

Servicelovens kapitel 24 d (Fuldbordelse af strafferetlige foranstaltninger m.v.)

Kapitel 30

Indledning

[X]. Dette afsnit behandler servicelovens regler om fuldbordelse af strafferetlige foranstaltninger, der er anbragt i botilbud efter servicelovens § 108, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 28.

Kapitel X indeholder en beskrivelse af målgruppen, anvendelsesområdet og formålet med kapitel 24 d, en beskrivelse af sammenhængen til det strafferetlige system, den ansvarlige myndighed samt det generelt gældende mindsteindgrebs- og proportionalitetsprincip.

Kapitel X indeholder de særlige indgrebsmuligheder, der kan anvendes over for personer med nedsat psykisk funktionsevne, som i henhold til en strafferetlig afgørelse afsagt ved dom eller kendelse er anbragt i en boform, jf. servicelovens § 108, uanset om den pågældende er placeret i en boform med eller uden sikrede afdelinger.

Kapitel X indeholder de yderligere indgrebsmuligheder, der udelukkende kan anvendes over for personer, som er anbragt i en boform med sikrede afdelinger, dvs. alene på Kofoedsminde. Det bemærkes dog, at § 137 h, stk. 7, om undersøgelse og opbevaring af effekter for besøgende kan anvendes over for besøgende til personer, der er anbragt i en boform med sikrede afdelinger.

Kapitel X indeholder en beskrivelse af reglerne om registrering og indberetning af indgreb samt klagemuligheder.

Målgruppe og anvendelsesområde

Serviceleven:

§ 137 e. Der kan træffes afgørelse om indgreb efter § 137 g, stk. 1 og 2, § 137 h, stk. 1, § 137 i, stk. 1, og § 137 j, stk. 1, over for personer med nedsat psykisk funktionsevne, som i henhold til en strafferetlig afgørelse afsagt ved dom eller kendelse er anbragt i en boform, jf. § 108.

Stk. 2. For personer, der er omfattet af stk. 1, og som er anbragt i en boform, jf. § 108, med sikrede afdelinger, kan der endvidere træffes afgørelse om indgreb efter § 137 h, stk. 3-5, og § 137 j, stk. 2.

Stk. 3. Der kan træffes afgørelse om indgreb efter § 137 h, stk. 7, over for besøgende til personer, der er omfattet af stk. 1.

[X]. Målgruppen for kapitel 24 d i serviceloven er, jf. servicelovens § 137 e, stk. 1, personer med nedsat psykisk funktionsevne, der er anbragt i en boform, jf. servicelovens § 108, i henhold til en strafferetlig afgørelse afsagt ved dom eller kendelse i forbindelse med en straffesag. Det omfatter personer, der i henhold til dom, jf. § 68, § 69 og § 73 i straffeloven (lovbekendtgørelse nr. 1145 af d. 5. november 2024), er anbragt i en boform efter servicelovens § 108, og personer, der i henhold til kendelse, jf. § 765 og § 777 i retsplejeloven (lovbekendtgørelse nr. 1160 af 5. november 2024), er anbragt i en boform efter servicelovens § 108.

Der vil ofte være tale om voksne med udviklingshæmning og lignende, som domstolene har erklæret uegnede til straf, og som derfor dømmes til anbringelse i en boform efter servicelovens § 108, herunder både boformer uden og med sikret afdeling (Kofoedsminde). Andre boformer, f.eks. botilbud til midlertidigt ophold, jf. servicelovens § 107, er ikke omfattet af kapitel 24 d. Kapitel 24 d finder endvidere alene anvendelse i forbindelse med den indsats, der ydes på boformen efter § 108. Dette indebærer, at reglerne ikke finder anvendelse under udgang i henhold til § 2 i Justitsministeriets bekendtgørelse om udgangstilladelse m.v. til personer, der er anbragt i hospital eller institution i henhold til strafferetlig afgørelse eller i medfør af farlighedsdekret. Se pkt. X for mere om sammenhængen til det strafferetlige system, herunder også særskilt regulering af udgang, brevveksling og besøg.

Målgruppen for indgreb efter kapitel 24 d i serviceloven er en personkreds, som er frihedsberøvet i henhold til en afgørelse truffet i forbindelse med en straffesag, og som således ikke må forlade boformen uden særlig tilladelse.

Der er fastsat regler om tilladelse til udgang i Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 1492 af 5. december 2024 om udgangstilladelse m.v. til personer, der er anbragt i hospital eller institution i henhold til strafferetlig afgørelse eller i medfør af farlighedsdekret.

En person, der er anbragt i henhold til en strafferetlig afgørelse, kan være omfattet af såvel servicelovens kapitel 24-24 c som servicelovens kapitel 24 d. Indgrebsmulighederne efter kapitel 24 d må derimod alene anvendes overfor personer, hvis ophold i boformen skyldes en strafferetlig afgørelse truffet ved dom eller kendelse. Det betyder således, at personer, hvis ophold i boformen ikke skyldes en strafferetlig afgørelse

truffet ved dom eller kendelse, ikke er omfattet af kapitel 24, ligesom kapitlet ikke finder anvendelse i forhold til personer, der bliver boende på boformen, efter den strafferetlige foranstaltning er ophævet.

Formål

[X]. Formålet med reglerne i kapitel 24 d er at sikre fuldbyrdelsen af de strafferetlige foranstaltninger, når denne sker i boformer efter servicelovens § 108. Det bemærkes, at driftsherren og botilbudspersonalet i den forbindelse altid skal være opmærksomme på, at vilkårene i den anbragtes dom overholdes.

Reglerne i kapitel 24 d giver kommuner og ansatte i boformerne redskaber i form af indgrebsmuligheder, der bidrager til at forebygge eller forhindre kriminalitet samt sikre orden og sikkerhed i de boformer, hvor der bor personer, hvis ophold skyldes en strafferetlig afgørelse.

Dette kapitel omfatter alene voksne, der er anbragt i boformer efter servicelovens § 108, herunder på en særligt sikret afdeling, jf. magtanvendelsesbekendtgørelsens § 27.

Indgreb efter kapitel 24 d kan alene gennemføres, når betingelserne for det enkelte indgreb er opfyldt. Indgrebene efter dette kapitel forudsætter ikke den anbragtes samtykke, og hvis den anbragte modsætter sig indgrebet på en sådan måde, at dette ikke kan udføres uden anvendelse af fysisk magt, må lederen, stedfortræderen eller personalet om nødvendigt tilkalde politiet med henblik på at lade indgrebet gennemføres med hjælp fra politiet. Den nærmere håndtering i det enkelte tilfælde vil da være op til politiet.

I vurderingen af, om betingelserne for at kunne anvende indgrebene er opfyldt, er det den anbragtes adfærd under anbringelsen, der er afgørende for, om indgrebet kan gennemføres, og altså ikke den kriminalitet, som den pågældende er sigtet eller dømt for at have begået. Det betyder bl.a., at målgruppen for § 137 g i serviceloven om indskrænkning i den anbragtes adgang til internet og telefon ikke er begrænset til personer, der tidligere har benyttet internet og telefon til at begå kriminalitet. Tilsvarende vil muligheden for at kunne inddrage tændstikker med hjemmel i servicelovens § 137 i ikke være begrænset til personer, der er dømt for brandstiftelse. Det afgørende er vurderingen af nødvendigheden af at kunne foretage indgreb under anbringelsen i forhold til adfærd, som den anbragte har under anbringelsen.

I nogle boformer efter servicelovens § 108 bor der både personer, hvis ophold skyldes en strafferetlig afgørelse, og personer, hvis ophold er på baggrund af en almindelig administrativ afgørelse. Det var et hovedhensyn bag indførelsen af bestemmelserne i kapitel 24 d, at forholdene med lovændringen forblev uændrede for de beboere, hvis ophold ikke skyldes en strafferetlig afgørelse. Ledelse og personale i boformerne skal derfor bruge de socialpædagogiske redskaber, de har, for at sikre, at dette hovedhensyn varetages.

Det betyder også, at der i forhold til sidstnævnte målgruppe kan være behov for, at ledelse og personale yder støtte og vejledning for at undgå, at denne målgruppe bliver negativt berørt i forbindelse med brugen af reglerne i kapitel 24 d. Det kunne f.eks. være i tilfælde, hvor der er risiko for, at en person, der er anbragt i botilbuddet på almindelige vilkår, bliver bekymret for, om der kan gennemføres indgreb i form af aflåsning af boligen for natten eller afbrydelse af internet i forhold til den pågældende og derfor har behov for at få forklaret, at det ikke vil ske.

Der henvises til Social- og Boligstyrelsens "Håndbog om sigtede og domfældte borgere med udviklingshæmning". Håndbogen har bl.a. til formål at understøtte ledelse og personale på boformer i korrekt anvendelse af så indgrebsmulighederne kun i det omfang, det er nødvendigt og proportionelt.

Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation, VISO i Social- og Boligstyrelsen, bistår også kommuner og boformer med gratis vejledende specialrådgivning i de mest specialiserede og komplicerede enkeltsager. VISO tilbyder også gratis vejledende udredning til kommunerne i de få mest sjældent forekommende, specielle og komplicerede enkeltsager. For uddybning af VISO's opgaver henvises til servicelovens §§ 13 og 13 a samt til bekendtgørelse nr. 421 af 29. april 2025 om den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation (VISO) i Socialstyrelsen. Hvis der er tvivl om, hvorvidt VISO kan være behjælpelig i en sag, kan VISO kontaktes for en afklaring heraf.

Sammenhæng med det strafferetlige system

Regler om straffrihed og dom til anbringelse

[X]. Det følger af straffelovens § 16, stk. 1, 2. pkt., at personer, der på gerningstidspunktet var mentalt retarderede i højere grad, ikke straffes. Det følger endvidere af straffelovens § 16, stk. 2, at personer, der på gerningstidspunktet var mentalt retarderede i lettere grad, ligeledes ikke straffes, medmindre særlige omstændigheder taler for at pålægge straf. Tilsvarende gælder personer, der på gerningstidspunktet befandt sig i en tilstand, som ganske må ligestilles med mental retardering.

Hvis en person fritages for straf i medfør af straffelovens § 16, kan retten efter straffelovens § 68 træffe bestemmelse om anvendelse af andre foranstaltninger, der findes formålstjenlige for at forebygge yderligere lovovertrædelser.

Hvis mindre indgribende foranstaltninger som tilsyn, bestemmelser vedrørende opholdssted eller arbejde, afvænningsbehandling, psykiatrisk behandling m.v. ikke findes tilstrækkelige, kan det efter straffelovens

§ 68, 2. pkt., bestemmes, at den pågældende skal anbringes på psykiatrisk afdeling, i institution for personer med vidtgående psykiske handicap eller under tilsyn med mulighed for administrativ anbringelse, eller i egnet hjem eller institution til særlig pleje eller forsorg.

Det følger af straffelovens § 69, at retten, hvis det findes formålstjenligt, i stedet for at idømme straf kan træffe bestemmelse om foranstaltninger som nævnt i straffelovens § 68, 2. pkt., hvis gerningsmanden på gerningstidspunktet befandt sig i en tilstand, der var betinget af mangelfuld udvikling, svækkelse eller forstyrrelse af de psykiske funktioner, og som ikke er af den i straffelovens § 16 nævnte beskaffenhed.

Endelig følger det af straffelovens § 73, stk. 1, at hvis en person, der har begået en strafbar handling, men som efter dennes foretagelse, og før dom er afsagt, er kommet i en ikke blot forbigående tilstand af den art, der er nævnt i straffelovens §§ 16 eller 69, afgør retten, om straf skal idømmes eller bortfalde. Hvis det findes formålstjenligt, kan retten bestemme, at foranstaltninger efter straffelovens §§ 68 eller 69 skal anvendes i stedet for straf, eller indtil straffen måtte kunne fuldbyrdes.

Det er anklagemyndighedens opgave at nedlægge påstand om den foranstaltning, der efter anklagemyndighedens opfattelse er bedst egnet til at forebygge lovovertrædelser, der begås af psykisk afvigende kriminelle.

Rigsadvokaten har i Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet Psykisk afvigende kriminelle (april 2025), fastsat retningslinjer for anklagemyndighedens behandling af straffesager vedrørende psykisk afvigende kriminelle. Det fremgår af meddelelsens afsnit 3.3, at der ved vurderingen af, hvilken foranstaltning, der bør nedlægges påstand om, indgår en afvejning af sikkerheds- og behandlingsmæssige hensyn, men også proportionalitetsbetragtninger under hensyntagen til kriminalitetens art og grovhed.

Det fremgår af meddelelsens afsnit 5.2, der omfatter personkredsen i straffelovens § 16, stk. 1, 2. pkt., og § 16, stk. 2, at anklagemyndigheden kan nedlægge påstand om bl.a.:

- 1) Dom til anbringelse i sikret afdeling for personer med vidtgående psykiske handicap (type 1). Påstanden anvendes over for mentalt retarderede personer, der må anses som udtalt farlige og derfor frembyder nærliggende risiko for personfarlige handlinger.
- 2) Dom til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap, således at domfældte efter bestemmelse fra kommunen kan overføres til sikret afdeling (type 2). Påstanden anvendes typisk over for mentalt retarderede, der har begået personfarlig kriminalitet i form af f.eks. brandstiftelse, røveri, voldtægt eller vold, og hvor det skønnes, at den mentalt retarderede har behov for konstant overvågning, og at der er risiko for ny personfarlig kriminalitet, således at den mentalt retarderede i givet fald hurtigt skal kunne overføres til sikret afdeling.
- 3) Dom til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap (type 3). Påstanden anvendes typisk over for mentalt retarderede, der har begået personfarlig kriminalitet i form af f.eks. brandstiftelse, røveri, voldtægt eller vold, og hvor det skønnes, at den mentalt retarderede har behov for konstant overvågning.
- 4) Dom om tilsyn af kommunen, således at domfældte efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelse om ophold og arbejde, og således at tilsynsmyndigheden kan træffe bestemmelse om anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap (type 4). Påstanden anvendes i sager, hvor det må påregnes, at en social indsats i form af tilsyn kan være tilstrækkelig, men hvor der kan opstå behov for, at den mentalt retarderede skal anbringes i institution.
- 5) Dom om tilsyn af kommunen, således at domfældte efterkommer tilsynsmyndighedernes bestemmelse om ophold og arbejde (type 5). Påstanden anvendes over for mentalt retarderede, der skønnes at have behov for social støtte i dagligdagen.

Retten træffer afgørelse om foranstaltninger efter straffelovens §§ 68, 69 eller 73 over for den personkreds, der er omfattet af straffelovens § 16, stk. 1, 2. pkt., og § 16, stk. 2. Disse foranstaltninger iværksættes efterfølgende af kommunalbestyrelsen i den kommune, der har pligt til at yde hjælp til borgeren efter serviceloven, herunder i boformer med eller uden sikrede afdelinger afhængig af domstypen. Tilsvarende udmøntes rettens afgørelser, jf. retsplejelovens §§ 765 og 777, om anbringelse af varetægtsarrestanter i en boform på det sociale område i den kommune, der har pligt til at yde hjælp til borgeren efter serviceloven.

Kommunens forpligtigelse til at tage i mod borgere dømt til anbringelse på et § 108-tilbud

[X]. Efter servicelovens § 108, stk. 6, fastsætter social- og boligministeren regler om særlige sikkerhedsforanstaltninger i boformer, der er omfattet af § 108, stk. 1, og om pligt for en region eller en eller flere kommuner til at modtage personer i de boformer, der er omfattet af stk. 1, når disse personer 1) efter retskendelse skal underkastes mentalundersøgelse, 2) i henhold til dom eller kendelse skal anbringes i en boform for personer med betydelig nedsat psykisk funktionsevne eller undergives tilsyn, herunder med mulighed for administrativ anbringelse, eller 3) som vilkår for tiltalefrafald eller prøveløsladelse skal anbringes i en boform for personer med betydelig nedsat psykisk funktionsevne eller undergives tilsyn, herunder med mulighed for administrativ anbringelse.

Der er med hjemmel i servicelovens § 108, stk. 6, og § 135 b udstedt bekendtgørelse nr. 1411 af 5. december 2024 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne samt om særlige sikkerhedsforanstaltninger for voksne og modtagepligt i boformer efter lov om social service. Modtagepligten er uddybet i § 28 i bekendtgørelsen, og det fremgår deraf, at kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om ophold i boformer efter servicelovens § 108, stk. 1, for personer omfattet af

servicelovens § 108, stk. 6, nr. 1-3, om ophold i særlig sikret afdeling i den udstrækning, det er fastsat af retten. Efter § 27, stk. 4, i bekendtgørelsen har kommunalbestyrelsen for Lolland Kommune pligt til at etablere tilbud i særlig sikret afdeling på Kofoedsminde og til i dette tilbud at modtage personer, som i henhold til dom eller retskendelse skal optages i et særligt sikret botilbud, jf. servicelovens § 108, stk. 6, nr. 1-3. Ved en særlig sikret afdeling forstås en afdeling på en boform efter servicelovens § 108, stk. 1, hvor det er tilladt at have yderdøre og vinduer konstant aflåst.

For nærmere beskrivelse af særlige sikkerhedsforanstaltninger i boformer, der er omfattet af servicelovens § 108, stk. 1, og Lolland Kommunes pligt til at etablere tilbud i særligt sikret afdeling på Kofoedsminde og til i dette tilbud at modtage personer, som i henhold til dom eller kendelse skal optages i en særlig boform, henvises til Vejledning om botilbud m.v. til voksne.

Regulering af udgang, brevveksling og besøg

[X]. Reglerne om udgang for personer, der i henhold til en dom eller kendelse er anbragt i en boform er fastsat i Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 1492 af 5. december 2024) om udgangstilladelse m.v. til personer, der er anbragt i hospital eller institution i henhold til strafferetlig afgørelse eller i medfør af farlighedsdekret. Bekendtgørelsen fastsætter, hvem der kan træffe afgørelse om tilladelse til udgang, herunder fastsætte vilkår for udgangstilladelsen samt om tilbagekaldelse af tilladelsen. Reglerne om udgang er nærmere beskrevet i Social- og Boligstyrelsens "Håndbog om sigtede og domfældte borgere med udviklingshæmning".

[X]. Personer, der efter reglerne i retsplejelovens §§ 765 eller 777 er anbragt i varetægtssurrogat, er omfattet af reglerne i retsplejelovens §§ 771 og 772, om besøg og brevveksling m.v.

Hvem træffer afgørelse om servicelovens indgreb ved fuldbyrdelse af strafferetlige foranstaltninger?

Serviceloven:

§ 137 f. Kommunalbestyrelsen i borgerens handlekommune, jf. § 9 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, træffer afgørelse om de i § 137 g, stk. 1 og 2, § 137 h, stk. 1, 3-5 og 7, § 137 i, stk. 1, og § 137 j, stk. 1 og 2, nævnte indgreb.

Stk. 2. Lederen af boformen, jf. § 108, og lederens stedfortræder kan dog træffe foreløbige afgørelser, jf. § 137 g, stk. 1 og 2, § 137 h, stk. 1, 3-5 og 7, § 137 i, stk. 1, og § 137 j, stk. 1 og 2, om indgreb i tilfælde, hvor iværksættelse af indgrebet er uopsætteligt og ikke kan afvente, at sagen behandles af kommunalbestyrelsen. Foreløbige afgørelser, jf. 1. pkt., kan træffes af ledere og lederes stedfortrædere i boformer, jf. § 108, der drives af kommuner, regioner og private.

Stk. 3. En foreløbig afgørelse, jf. stk. 2, skal snarest muligt forelægges til godkendelse hos kommunalbestyrelsen, jf. stk. 1.

Stk. 4. Indgreb efter § 137 g, stk. 1 og 2, § 137 h, stk. 1, 3-5 og 7, § 137 i, stk. 1, og § 137 j, stk. 1 og 2, kan udføres af ansatte i boformer, jf. § 108, der drives af kommuner, regioner eller private.

Stk. 5. [...]

[X]. Det er som udgangspunkt borgerens handlekommune, dvs. kommunalbestyrelsen i den kommune, der har pligt til at yde hjælp efter den sociale lovgivning, jf. retssikkerhedslovens § 9, der træffer afgørelse om indgreb efter kapitel 24 d, jf. § 137 f, stk. 1

Lederen og lederens stedfortræder kan dog, jf. § 137 f, stk. 2, træffe foreløbige afgørelser om indgrebene i kapitel 24 d, hvis iværksættelse af indgrebet er uopsætteligt, og som af hensyn til det øjeblikkelige behov ikke kan afvente, at borgerens handlekommune træffer afgørelse. Hvornår en sag er uopsættelig, afhænger af den konkrete situation. Lederen og lederens stedfortræder kan alene træffe foreløbige afgørelser om

indgreb, hvis formålet med indgrebet vil forspildes, hvis der ikke træffes en sådan afgørelse. Det kan f.eks. være tilfælde, hvor den anbragte er i gang med at begå kriminalitet over internettet, og hvor der er behov for at skride ind med det samme. Et andet tilfælde kan være, at den anbragte opbevarer lightere og tændstikker i sin bolig under omstændigheder, hvor der er begrundet risiko for, at den anbragte i det konkrete tilfælde bringer andres sikkerhed i fare. Iværksættelse af et indgreb kan derfor være uopsætteligt, hvis personen har åben ild og er i gang med at antænde noget brandbart.

En foreløbig afgørelse om indgreb skal registreres og indberettes, jf. servicelovens § 137 m. Derudover skal en foreløbig afgørelse, som er truffet af lederen eller lederens stedfortræder hurtigst mulig efter iværksættelsen af afgørelsen forelægges til godkendelse hos kommunalbestyrelsen, jf. servicelovens § 137 f, stk. 3, i den anbragtes handlekommune. Hvis lederen eller dennes stedfortræder har truffet en foreløbig afgørelse om indgreb, som efterfølgende underkendes af kommunalbestyrelsen, skal indgrebet straks ophøre.

Foreløbige afgørelser om indgreb, jf. servicelovens § 137 f, stk. 2, kan træffes af ledere og lederes stedfortrædere i boformer, jf. servicelovens § 108, der drives af kommuner, regioner og private. Bestemmelsen kan ses i sammenhæng med servicelovens § 4, stk. 2, hvoraf det fremgår, at kommunalbestyrelsen opfylder sit forsyningsansvar for tilbud efter serviceloven ved brug af egne tilbud og ved samarbejde med andre kommuner, regioner eller private tilbud.

Hvis der lokalt på boformen er uklarhed om, hvem der er leder og stedfortræder for lederen og derfor har kompetence til at træffe en foreløbig afgørelse om indgreb efter servicelovens kapitel 24 d, kan der rettes henvendelse til leverandøren i egenskab af arbejdsgiver for personalet og ledelsen på boformen eller til den kommune, der har pligt til at yde hjælp i forhold til den borger, det drejer sig om, jf. retssikkerhedslovens § 9, for afklaring af spørgsmålet.

Mindsteindgrebs- og proportionalitetsprincippet

Serviceloven:

§ 137 f. [...]

Stk. 2-4. [...]

Stk. 5. Det er en betingelse for at træffe afgørelse om indgreb efter § 137 g, stk. 1 og 2, § 137 h, stk. 1, 3-5 og 7, § 137 i, stk. 1, og § 137 j, stk. 1 og 2, at formålet med indgrebet ikke hensigtsmæssigt kan opnås ved mindre indgribende initiativer.

Serviceloven:

§ 137 k. Iværksatte indgreb skal straks bringes til ophør, når betingelserne herfor ikke længere er til stede.

Stk. 2. Den kommune eller person, der har truffet afgørelsen om indgreb, jf. § 137 f, stk. 1-3, skal løbende overveje spørgsmålet om at bringe et iværksat indgreb til ophør.

[X]. Det er en betingelse for at træffe afgørelse om indgreb efter kapitel 24 d, at formålet med indgrebet ikke hensigtsmæssigt kan opnås ved mindre indgribende initiativer. Dette indebærer, at det er en betingelse for at kunne træffe afgørelse om indgreb, at andre og mindre indgribende indsatser har været forsøgt anvendt, uden at formålet er nået, eller at situationen har en sådan karakter, at et mindre indgribende initiativ ikke vil kunne løse eller minimere problemet. Mindre indgribende indsatser vil ofte være en indsats omfattet af f.eks. servicelovens § 85 om hjælp, omsorg eller støtte i form af socialpædagogisk bistand, herunder indsatser, som motiverer, støtter og opmuntrer den anbragte med henblik på at styrke dennes evne til at håndtere og mestre diverse udfordringer. Det kan eksempelvis være tilbud om deltagelse i en aktivitet, venlige henstillinger, afledning og tilrettevisning. Der henvises til kapitel 5 om socialpædagogisk bistand i vejledning nr. 9765 af 2. oktober 2023 om hjælp og støtte efter serviceloven.

De nødvendige indsatser afhænger af den konkrete sag. Den, der træffer afgørelsen – enten kommunalbestyrelsen eller, ved en foreløbig afgørelse, lederen og dennes stedfortræder – skal sikre, at mindre indgribende tiltag er blevet forsøgt før beslutningen træffes. Det forudsættes, at der foreligger oplysninger om den socialpædagogiske hjælp efter servicelovens § 85, der har været forsøgt anvendt før afgørelsen om iværksættelse af indgreb efter kapitel 24 d i serviceloven.

Der kan være tilfælde, hvor formålet ikke hensigtsmæssigt kan nås ved mindre indgribende indsatser, f.eks. hvis en socialpædagogisk indsats vurderes utilstrækkelig til at løse den konkrete situation, eller hvis der er behov for at iværksætte afgørelsen øjeblikkeligt, og der ikke er tid til at gennemføre en socialpædagogisk indsats, f.eks. fordi den anbragte allerede er i gang med at begå kriminalitet.

Det følger af servicelovens § 137 k, stk. 1, at iværksatte indgreb straks skal bringes til ophør, når betingelserne herfor ikke længere er til stede. Bestemmelsen svarer til det almindelige forvaltningsretlige princip om proportionalitet, hvorefter et indgreb skal være nødvendigt og forholdsmæssigt, dvs. at indgrebet kun må anvendes i det omfang, det står i rimeligt forhold til det mål, som forfølges.

Indgreb efter servicelovens § 137 g, stk. 1 og 2, § 137 h, stk. 1, 3-5 og 7, § 137 i, stk. 1, og § 137 j, stk. 1 og 2, kan opretholdes så længe, det skønnes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet. Indgreb efter servicelovens § 137 j, stk. 1, kan opretholdes så længe, der er nærliggende risiko for, at den anbragte ellers vil undvige fra boformen. En afgørelse om indgreb, f.eks. om inddragelse af en computer, kan træffes for en periode. Indgrebet skal dog straks bringes til ophør, når betingelserne herfor ikke længere er til stede.

Det følger af servicelovens § 137 k, stk. 2, at den kommune, leder eller stedfortræder, der har truffet afgørelsen om indgreb efter servicelovens § 137 f, stk. 1-3, løbende skal overveje spørgsmålet om at bringe et iværksat indgreb til ophør. Bestemmelsen skal bidrage til at sikre, at iværksatte indgreb bringes til ophør, når betingelserne for, at de kunne iværksættes, ikke længere er til stede.

Kapitel 31

De enkelte indgreb over for personer, der ved strafferetlig afgørelse er anbragt i en boform efter servicelovens § 108

Indskrænkning i den anbragtes adgang til internet og telefon

Serviceloven:

§ 137 g. Der kan uden retskendelse træffes afgørelse om, at den anbragtes brug af telefon og internet i et konkret tilfælde skal påhøres eller overvåges, når dette skønnes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet.

Stk. 2. Der kan uden retskendelse træffes afgørelse om, at den anbragtes adgang til at benytte telefon og internet afbrydes eller forhindres, hvis det er nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet.

Stk. 3. Den anbragtes kommunikation med offentlige myndigheder, advokater, værger eller bistandsværger kan dog hverken påhøres, overvåges, afbrydes eller forhindres.

Stk. 4. [...]

Betingelser for anvendelse

[X]. For anbragte i boformer, jf. servicelovens § 108, kan der uden retskendelse træffes afgørelse om, at den anbragtes brug af telefon og internet i et konkret tilfælde skal påhøres eller overvåges, når det skønnes

nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet, jf. servicelovens § 137 g, stk. 1.

Efter servicelovens § 137 g, stk. 2, kan der endvidere uden retskendelse træffes afgørelse om, at den anbragtes adgang til at benytte telefon og internet afbrydes eller forhindres, hvis det er nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet.

Ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn omfatter både den almindelige orden på stedet samt samfundets, den enkelte beboers egen, personalets og de øvrige beboeres sikkerhed. Bestemmelsen vedrører således situationer, hvor personer, der er anbragt på boformer, jf. servicelovens § 108, anvender telefon og internet til kriminelle formål.

Det kan f.eks. være i situationer, hvor den anbragte kontakter børn over internettet for at få dem til at sende nøgenbilleder af sig selv, eller hvor den anbragte bruger telefonen til at købe hash eller narkotika for at sælge det videre. Det kan også være en situation, hvor personalet forgæves med socialpædagogiske metoder har forsøgt at få en anbragt til at holde op med at chikanere og true andre via telefon og internet. Det er således en betingelse for at træffe afgørelse om indskrænkning af den anbragtes adgang til internet og telefon, at formålet med indgrebet ikke hensigtsmæssigt kan nås ved mindre indgribende indsatser.

Når der er truffet afgørelse efter § 137 g, stk. 1, har personalet mulighed for at påhøre eller overvåge den anbragtes brug af telefon og internet i et konkret tilfælde. Den anbragtes kommunikation med offentlige myndigheder, advokater, værger eller bistandsværger må dog hverken påhøres, overvåges, afbrydes eller forhindres, jf. § 137 g, stk. 3.

Hvis personalet ikke kan få mulighed for at påhøre eller overvåge den anbragtes brug af telefon eller internet, fx fordi den anbragte modsætter sig dette ved at forhindre personalet i at gennemføre overvågningen, kan der i stedet træffes afgørelse om indgreb efter § 137 g, stk. 2, om at afbryde eller forhindre adgangen til at benytte telefon og internet. Forhindring af den anbragtes adgang til telefon eller internet kan f.eks. gennemføres ved at personalet afbryder strømmen til computeren, slukker routeren eller tager simkortet ud af telefonen.

Hvis indgrebsmuligheden efter § 137 g, stk. 2, ikke vurderes at være tilstrækkelig, kan der i stedet træffes afgørelse om indgreb efter § 137 i, stk. 1, om inddragelse af effekter, der er i den anbragtes besiddelse.

Hvis indgreb efter § 137 g ikke kan foretages uden anvendelse af fysisk magt, fx fordi den anbragte sætter sig i modværge, kan der rettes henvendelse til politiet. Den nærmere håndtering i det enkelte tilfælde vil da være op til politiet.

Der er i § 137 g, stk. 4, yderligere adgang til indskrænkning i adgang til internet og telefon i boformer med sikrede afdelinger. Der henvises til vejledningens pkt. [x].

Indgrebets længde, klage og registrering

Iværksatte indgreb skal ifølge servicelovens § 137 k, stk. 1, straks bringes til ophør, når betingelserne herfor ikke længere er til stede. Dette indebærer, at den anbragte igen får adgang til at benytte telefon og internet, hvis der er truffet afgørelse efter § 137 g, stk. 2, eller at den anbragte kan anvende telefon og internet uden overvågning, hvis der er truffet afgørelse efter § 137 g, stk. 1. Den kommune eller person, der har truffet afgørelsen om indgreb skal løbende overveje spørgsmålet om at bringe et iværksat indgreb til ophør jf. § 137 k, stk. 2.

Indgreb efter bestemmelsen skal registreres og indberettes til kommunalbestyrelsen efter reglerne i servicelovens § 137 m. Se mere herom under pkt. [x].

Der er tale om en afgørelse, som kan påklages til Ankestyrelsen efter servicelovens § 137 l. Se mere herom under pkt. [x].

Undersøgelse af den anbragtes opholdsrum og ejendele

Serviceoven:

§ 137 h. For anbragte i boformer, jf. § 108, kan der uden retskendelse træffes afgørelse om undersøgelse af den anbragtes opholdsrum og ejendele, når dette skønnes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet. Der skal altid deltage mindst to ansatte ved undersøgelse af den anbragtes opholdsrum og ejendele.

Betingelser for anvendelse

[X]. For anbragte i boformer, jf. servicelovens § 108, kan der uden retskendelse træffes afgørelse om undersøgelse af den anbragtes opholdsrum og ejendele, når det skønnes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet. Af hensyn til den anbragtes og personalets sikkerhed skal der altid deltage mindst to ansatte ved undersøgelse af den anbragtes opholdsrum og ejendele.

Ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn omfatter både den almindelige orden på stedet samt den enkelte beboers egen, personalets og de øvrige beboeres sikkerhed samt sikkerheden for borgere i resten af samfundet.

Det er en betingelse for at træffe afgørelse om undersøgelse af den anbragtes opholdsrum og ejendele, at formålet med indgrebet ikke hensigtsmæssigt kan nås ved mindre indgribende indsatser. Når der er truffet afgørelse efter § 137 h, har personalet mulighed for at undersøge den anbragtes opholdsrum og ejendele.

Bestemmelsen skaber mulighed for, at personalet undersøger den anbragtes opholdsrum, beklædning, tasker og andre ejendele for f.eks. våben, tændstikker, lightere, almindelige bordknive og reb, hvis betingelserne herfor er opfyldt. Bestemmelsen indeholder ikke hjemmel til at foretage kropsvisitation.

Et indgreb vedrørende undersøgelse af den anbragtes rum og ejendele skal som udgangspunkt ske under den anbragtes overværelse, fordi det som udgangspunkt i almindelighed vil være mere skånsomt for den pågældende at overvære undersøgelsen end at blive underrettet om den efterfølgende. Der kan dog være situationer, hvor der er begrundet risiko for, at den anbragte vil være truende eller voldelig over for personalet i forbindelse med gennemførelsen af indgrebet, hvorfor det kan være hensigtsmæssigt, at den anbragte ikke er til stede. I sådanne tilfælde kan indgrebet gennemføres uden den anbragtes overværelse. Der er således ikke noget generelt krav om, at den anbragte skal overvære en undersøgelse af dennes opholdsrum og ejendele efter servicelovens § 137 h.

Hvis der i forbindelse med en undersøgelse af den anbragtes opholdsrum og ejendele findes effekter, som det kan være relevant at inddrage af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet, bør der træffes afgørelse om inddragelse af den anbragtes effekter efter servicelovens § 137 i.

Hvis indgreb efter § 137 h ikke kan foretages uden anvendelse af fysisk magt, fx fordi den anbragte sætter sig i modværge, kan der rettes henvendelse til politiet. Den nærmere håndtering i det enkelte tilfælde vil da være op til politiet.

Der i § 137 h, stk. 2-8, er yderligere adgang til undersøgelse af anbragte i boformer med sikrede afdelinger. Der henvises til vejledningens pkt. [x].

Indgrebets længde, klage og registrering

Iværksatte indgreb skal ifølge servicelovens § 137 k, stk. 1, straks bringes til ophør, når betingelserne herfor ikke længere er til stede. Dette indebærer, at personalet stopper med at undersøge den anbragtes opholdsrum og ejendele, når det ikke længere skønnes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn. Den kommune eller person, der har truffet afgørelsen om indgreb skal løbende overveje spørgsmålet om at bringe et iværksat indgreb til ophør jf. § 137 k, stk. 2.

Indgreb efter bestemmelsen skal registreres og indberettes til kommunalbestyrelsen efter reglerne i servicelovens § 137 m. Se mere herom under pkt. [x].

Der er tale om en afgørelse, som kan påklages til Ankestyrelsen efter servicelovens § 137 l. Se mere herom under pkt. [x].

Inddragelse af den anbragtes effekter

Serviceloven:

§ 137 i. For anbragte i boformer, jf. § 108, kan der uden retskendelse træffes afgørelse om inddragelse af effekter, der er i den anbragtes besiddelse, når dette skønnes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet.

Stk. 2. Hvis effekter, som er i den anbragtes besiddelse, inddrages, skal personalet udfærdige en liste over de effekter, der inddrages. Den anbragte skal orienteres om inddragelsen og have udleveret en kopi af listen.

Betingelser for anvendelse

[X]. For anbragte i boformer, jf. servicelovens § 108, kan der uden retskendelse træffes afgørelse om inddragelse af effekter, der er i den anbragtes besiddelse, når det skønnes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet.

Ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn omfatter både den almindelige orden på stedet samt den enkelte beboers egen, personalets og de øvrige beboeres sikkerhed samt sikkerheden for borgere i resten af samfundet. Hensynet til den anbragtes egen sikkerhed kan således begrunde et indgreb om inddragelse af effekter i tilfælde, hvor lovens betingelser er opfyldt.

Det er en betingelse for at træffe afgørelse om inddragelse af den anbragtes effekter, at formålet med indgrebet ikke hensigtsmæssigt kan nås ved mindre indgribende indsatser. Når der er truffet afgørelse efter § 137 i, har personalet mulighed for at inddrage den anbragtes effekter.

Det er ikke muligt nærmere at afgrænse, hvilke effekter det kan være nødvendigt at inddrage, da det vil afhænge af en konkret vurdering i det enkelte tilfælde, men fx kan våben, tændstikker, lightere, almindelige bordknive og reb, som er fundet i forbindelse med en undersøgelse af den anbragtes ejendele i henhold til en afgørelse truffet efter servicelovens § 137 h, inddrages, hvis betingelserne i servicelovens § 137 i er opfyldt. Det kan også være inddragelse af telefon og computer, hvis der er truffet afgørelse om at forhindre den anbragtes adgang dertil efter servicelovens § 137 g, stk. 2.

Hvis indgreb efter § 137 h ikke kan foretages uden anvendelse af fysisk magt, fx fordi den anbragte sætter sig i modværge, kan der rettes henvendelse til politiet. Den nærmere håndtering i det enkelte tilfælde vil da være til politiet.

Indgrebets længde, klage og registrering

Iværksatte indgreb skal ifølge servicelovens § 137 k, stk. 1, straks bringes til ophør, når betingelserne herfor ikke længere er til stede. Dette indebærer, at inddragne effekter skal udleveres til den anbragte. Der kan dog være inddraget effekter, som ikke skal udleveres til den anbragte, f.eks. våben. Disse skal afleveres til politiet. Den kommune eller person, der har truffet afgørelsen om indgreb skal løbende overveje spørgsmålet om at bringe et iværksat indgreb til ophør jf. § 137 k, stk. 2.

Indgreb efter bestemmelsen skal registreres og indberettes til kommunalbestyrelsen efter reglerne i servicelovens § 137 m. Se mere herom under pkt. [x].

Der er tale om en afgørelse, som kan påklages til Ankestyrelsen efter servicelovens § 137 l. Se mere herom under pkt. [x].

Aflåsning af den anbragtes bolig for natten

Serviceloven:

§ 137 j. Der kan uden retskendelse træffes afgørelse om, at en anbragt i en boform, jf. § 108, kan låses inde i sin bolig om natten i op til 8 timer i perioden mellem kl. 21.00 og 8.00, hvis der er nærliggende risiko for, at den anbragte ellers vil undvige fra boformen.

Stk. 2. [...]

Stk. 3. Afgørelse om indgreb efter stk. 1 og 2 forudsætter, at

- 1) indgrebet er forsvarligt og ikke indebærer en sundhedsmæssig risiko for den anbragte,
- 2) den anbragte ikke er selvmordstruet,
- 3) den anbragte har tilkaldemulighed fra boligen eller afskærmningslokalet, som den pågældende er i stand til at betjene, og at personalet via den kan tilkaldes,
- 4) den anbragte har adgang til toilet og vand i sin bolig eller afskærmningslokalet og
- 5) der iværksættes jævnlig overvågning i det tidsrum, hvor den pågældende er låst inde.

Betingelser for anvendelse

[X]. Der kan uden retskendelse træffes afgørelse om, at en anbragt i en boform, jf. servicelovens § 108, kan låses inde i sin bolig om natten i op til otte timer i perioden mellem kl. 21.00 og 8.00, hvis der er nærliggende risiko for, at den anbragte ellers vil undvige fra boformen. Aflåsningens muligheden omfatter f.eks. både døre fra boligen til servicearealer og vinduer og døre fra boligen mod det fri.

Bestemmelsen gælder både for boformer med og uden sikrede afdelinger, men vil oftest finde anvendelse på boformer uden sikrede afdelinger, da det er en betingelse for aflåsningen om natten, at der skal være nærliggende risiko for, at den anbragte ellers vil undvige fra boformen.

Ifølge servicelovens § 137 j, stk. 3, forudsætter afgørelse om aflåsning af den anbragtes bolig for natten derudover:

- 1) At indgrebet er forsvarligt og ikke indebærer en sundhedsmæssig risiko for den anbragte. Dette indebærer, at indgrebet ikke kan iværksættes, hvis f.eks. en selvskadende adfærd hos den anbragte tilsiger, at indgrebet ikke er forsvarligt. Dette indebærer endvidere, at de bygningsmæssige rammer er egnede til formålet, herunder i forhold til brandsikkerhed.
- 2) At den anbragte ikke er selvmordstruet.
- 3) At den anbragte har tilkaldemulighed fra boligen, som den pågældende er i stand til at betjene, og at personalet via den kan tilkaldes. Før indgrebet gennemføres skal der derfor være sikkerhed for,

at den anbragte er i stand til at betjene tilkaldemuligheden, dvs. der skal således tages højde for vedkommendes psykiske og fysiske funktionsevne ift. at kunne anvende tilkaldemuligheden.

- 4) At den anbragte har adgang til toilet og vand i sin bolig eller afskærmningslokalet.
- 5) At der iværksættes jævnlig overvågning i det tidsrum, hvor den pågældende er låst inde. Af hensyn til den anbragtes sundhed og sikkerhed er der krav om jævnlig overvågning i det tidsrum, hvor den pågældende er låst inde. Det vil afhænge af den konkrete situation, hvor tit beboeren skal overvåges. Jævnlig overvågning kan f.eks. være hvert 10. minut.

I forbindelse med afgørelser om indgreb efter servicelovens § 137 j, stk. 1, skal der i hvert enkelt tilfælde tages stilling til, om samtlige betingelser, der er nævnt i stk. 3, er opfyldt. Hvis samtlige betingelser ikke er opfyldt, kan indgrebet ikke iværksættes. Det er ikke en betingelse, at den anbragte er i færd med eller tidligere har forladt boformen uden særlig tilladelse, men det er en betingelse, at der skal være en nærliggende risiko for, at den anbragte vil gøre det.

Det er en betingelse for at træffe afgørelse om aflåsning af den anbragtes bolig for natten, at formålet med indgrebet ikke hensigtsmæssigt kan nås ved mindre indgribende indsatser. Når der er truffet afgørelse efter § 137 j, stk. 1, har personalet mulighed for at foretage aflåsning af den anbragtes bolig for natten. Hvis indgreb efter § 137 j, stk. 1, ikke kan foretages uden anvendelse af fysisk magt, fx fordi den anbragte gør fysisk modstand, kan der rettes henvendelse til politiet. Den nærmere håndtering i det enkelte tilfælde vil da være til politiet.

Indgrebets længde, klage og registrering

Iværksatte indgreb skal ifølge servicelovens § 137 k, stk. 1, straks bringes til ophør, når betingelserne herfor ikke længere er til stede. Det indebærer, at døren til den anbragtes bolig og øvrigt aflåste døre eller vinduer til boligen med det samme skal låses op. Den kommune eller person, der har truffet afgørelsen om indgreb skal løbende overveje spørgsmålet om at bringe et iværksat indgreb til ophør jf. § 137 k, stk. 2.

Indgreb efter bestemmelsen skal registreres og indberettes til kommunalbestyrelsen efter reglerne i servicelovens § 137 m. Se mere herom under pkt. [x].

Der er tale om en afgørelse, som kan påklages til Ankestyrelsen efter servicelovens § 137 l. Se mere herom under pkt. [x].

Kapitel 32

De enkelte indgreb over for personer, der ved strafferetlig afgørelse er anbragt i en boform efter servicelovens § 108 med sikrede afdelinger (Kofoedsminde)

Nedlæggelse af forbud mod enheder, der muliggør internetadgang

Serviceloven:

§ 137 g. [...]

Stk. 2-3. [...]

Stk. 4. Driftsherren af en boform, jf. § 108, med sikrede afdelinger kan beslutte, at der i hele boformen nedlægges et generelt forbud mod besiddelse eller anvendelse af computere, mobiltelefoner, tablets og andre enheder, såfremt disse muliggør internetadgang. Nedlægges der forbud efter 1. pkt., skal driftsherren sørge for, at de anbragte i boformen på anden vis har adgang til internettet.

Betingelser for anvendelse

[X]. I boformer, jf. servicelovens § 108, med sikrede afdelinger kan driftsherren beslutte, at der i hele boformen nedlægges et generelt forbud mod besiddelse eller anvendelse af computere, mobiltelefoner, tablets og andre enheder, såfremt disse muliggør internetadgang. Forbuddet omfatter således ikke fastnettelefoner og mobiltelefoner, som ikke kan anvendes til at gå på internettet.

Beslutningen forudsætter ikke opfyldelse af materielle betingelser, ligesom der ikke knytter sig formkrav til beslutningen. Dog skal forbuddet fremgå af boformens husorden.

Nedlæggelse af forbud skal besluttes af driftsherren af boformen. Med driftsherren menes der den myndighed, der driver boformen. Forbuddet skal nedlægges i hele boformen og skal således omfatte såvel åbne som sikrede afdelinger.

Forbuddet vil indebære, at det vil være forbudt for alle anbragte i boformen at besidde og anvende de enheder, der er omfattet af forbuddet, mens de opholder sig i boformen, herunder både boformens indendørs- og udendørsarealer. Forbuddet gælder ikke i forbindelse med den anbragtes eventuelle udgang.

Såfremt et generelt forbud nedlægges, skal driftsherren sørge for, at de anbragte i boformen på anden vis har adgang til internettet, f.eks. ved at der etableres et lokale med computere med internetadgang, som de anbragte kan benytte sig af i et nærmere fastsat tidsrum. På denne måde får beboerne fortsat adgang til f.eks. at kommunikere med deres familier eller læse nyheder. De beboere, der har domsvilkår om overvåget adgang til telefon og internet, skal overvåges, når de anvender rummet. Der må ikke foretages elektronisk overvågning af de anbragtes internetaktivitet, men overvågningen skal foretages manuelt af boformens personale via personligt opsyn.

Klage og registrering

Beslutningen om nedlæggelse af forbud skal ikke registreres og indberettes. Beslutningen er ikke en afgørelse og kan derfor ikke påklages til Ankestyrelsen.

Anvendelse af scannere

Serviceloven:

§ 137 h. [...]

Stk. 2. I boformer, jf. § 108, med sikrede afdelinger kan der anvendes scannere for at forhindre, at de anbragte eller besøgende til de anbragte besidder effekter, der kan true ordenen eller sikkerheden i boformen eller bruges til at begå ny kriminalitet.

Stk. 3-8. [...]

Betingelser for anvendelse

[X]. I boformer, jf. servicelovens § 108, med sikrede afdelinger kan der anvendes scannere for at forhindre, at anbragte eller besøgende til anbragte besidder effekter, der kan true ordenen eller sikkerheden eller anvendes til at begå kriminalitet med.

Anvendelsen forudsætter ikke opfyldelse af materielle betingelser, ligesom der ikke knytter sig formkrav til anvendelsen.

Anvendelse af scannere kan således både ske rutinemæssigt eller i udvalgte situationer, hvor der vurderes at være behov for at undersøge, om den anbragte eller besøgende opbevarer genstande på sin person, som kan true ordenen eller sikkerheden eller anvendes til at begå kriminalitet. Det kan fx være en kniv eller en smartphone, som opbevares af en anbragt med domsvilkår om overvåget adgang til telefon og internet.

Med scannere menes håndscannere, lufthavnsscannere o. lign.

Scannere kan anvendes på hele boformens areal, dvs. såvel indendørs som udendørs, og undersøgelsen foretages af boformens personale. Undersøgelsen kan tillige foretages af visse eksterne personer, forudsat at opgaven er omfattet af disses arbejdsfunktion eller kontraktmæssige forpligtelser. Den eksterne person skal have den fornødne fagkyndige ekspertise til at forestå undersøgelsen.

Bestemmelsen om anvendelse af scannere skal ses i sammenhæng med bestemmelserne i § 137 h, stk. 3, og § 137 h, stk. 7, om hhv. personundersøgelse af den anbragte og undersøgelse af besøgendes effekter. Det er en betingelse for at foretage sådanne undersøgelser, at personalet først har forsøgt at imødegå den pågældende risiko ved at anvende scannere, da anvendelsen af scannere er mindre indgribende end en manuel undersøgelse.

Hvis personalet ved hjælp af scannere finder effekter hos en anbragt, der findes behov for at inddrage, kan der uden retskendelse træffes afgørelse, jf. servicelovens § 137 i, om inddragelse heraf, når det skønnes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet. Se mere herom under pkt. [x].

Hvis personalet ved hjælp af scannere finder effekter hos en besøgende, der af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn ikke bør bringes ind i boformen, kan effekterne, jf. servicelovens § 137 h, stk. 8, tilbageholdes og opbevares i et aflåst rum eller skab under besøget og udleveres til den besøgende, når den pågældende forlader boformen.

Klage og registrering

Anvendelse af scannere skal ikke registreres og indberettes. Anvendelsen er ikke en afgørelse og kan derfor ikke påklages til Ankestyrelsen.

Undersøgelse af den anbragte person

Serviceloven:

§ 137 h. [...]

Stk. 2. [...]

Stk. 3. Over for anbragte i en boform, jf. § 108, med sikrede afdelinger kan der, når der foreligger begrundet mistanke om, at den anbragte er i besiddelse af effekter, der kan true ordenen eller sikkerheden i boformen eller bruges til at begå ny kriminalitet, og risikoen herved er forsøgt imødegået ved anvendelse af scanner efter stk. 2, træffes afgørelse om undersøgelse af, hvilke effekter den anbragte har på sin person. Der skal altid deltage mindst to ansatte ved undersøgelsen. En undersøgelse, der indebærer afklædning, må kun foretages og overværes af to ansatte personer af samme køn som den anbragte.

Stk. 4-8. [...]

Betingelser for anvendelse

[X]. I boformer, jf. servicelovens § 108, med sikrede afdelinger kan der træffes afgørelse om undersøgelse af den anbragtes person, når der foreligger begrundet mistanke om, at vedkommende er i besiddelse af effekter, der kan true ordenen eller sikkerheden i boformen eller bruges til at begå ny kriminalitet.

Bestemmelsen skaber mulighed for undersøgelse af overflader på den anbragte persons krop for effekter. Personalet kan f.eks. undersøge, om en person har en lommekniv i strømperne eller et usb-stik, der indeholder overgrebsmateriale på børn, sat fast med hæfteplaster på sin person. For personer, som har domsvilkår om overvåget adgang til telefon og internet, skaber bestemmelsen f.eks. mulighed for, at

personalet kan undersøge, om den anbragte opbevarer en mobiltelefon eller et simkort, så det kan sikres, at den strafferetlige afgørelse udmøntes efter sit formål.

Undersøgelse af den anbragte person kan alene foretages ved begrundet mistanke om, at den anbragte er i besiddelse af effekter, der kan true ordenen eller sikkerheden i boformen eller bruges til at begå ny kriminalitet. Der foreligger begrundet mistanke, når personalet har en begrundelse for mistanken. En sådan begrundelse kan f.eks. være, at personalet har set den anbragte lægge en kniv ned i sit undertøj.

Det er en betingelse for at træffe afgørelse om undersøgelse af den anbragte person, at formålet med indgrebet ikke hensigtsmæssigt kan nås ved mindre indgribende indsatser. Personundersøgelsen kan således også alene anvendes, når personalet ved hjælp af en socialpædagogisk indsats forgæves har forsøgt at overtale den anbragte til at fortælle, om den pågældende har genstande omfattet af bestemmelsen på sin person. Det er endvidere en forudsætning, at risikoen først er forsøgt imødegået ved anvendelse af scannere jf. § 137 h, stk. 2. Se mere herom under pkt. [x]. Dette krav udspringer af en betragtning om, at det er mindre indgribende for den anbragte, at der anvendes scannere end, at der foretages en personundersøgelse.

Der skal altid deltage mindst to ansatte ved undersøgelsen. Undersøgelsen af, hvilke effekter en anbragt har i sin besiddelse på sin person, kan have karakter af legemsbesigtigelse, der ikke kræver egentlig afklædning, men f.eks. opknapping af en skjorte eller opsmøgning af et ærme for at se efter skjulte effekter. Hvis der også foretages en nærmere undersøgelse af den anbragte, der kræver afklædning, hvor beføling af legemet er et led i selve undersøgelsen, skal undersøgelsen gennemføres af to personer af samme køn som den anbragte. Undersøgelsen skal foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader og bør foretages af den person, som det skønnes, at den anbragte vil have det bedst med at blive undersøgt af. Bestemmelsen giver aldrig mulighed for, at personalet kan undersøge den anbragte persons kropsåbninger.

Undersøgelsen kan foretages på hele boformens areal, dvs. såvel indendørs som udendørs. Afklædning skal dog foretages indendørs. Undersøgelsen foretages af boformens personale. Undersøgelsen kan tillige foretages af visse eksterne personer, forudsat at opgaven er omfattet af disses arbejdsfunktion eller kontraktmæssige forpligtelser

Hvis indgrebsmuligheden ikke er tilstrækkelig, f.eks. hvis den anbragte sætter sig til modværge, kan ledelse og personale overveje at rette henvendelse til politiet. Det kan f.eks. være, hvis den anbragte skubber til, slår ud efter eller sparker personalet i forbindelse med, at personalet vil undersøge personen. I det enkelte tilfælde vil den nærmere håndtering da være op til politiet.

Hvis personalet i forbindelse med undersøgelsen finder effekter, der bør inddrages af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet, kan der træffes afgørelse herom, jf. servicelovens § 137 i. Afgørelsen om inddragelse kan opretholdes, så længe det af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn er påkrævet.

Indgrebets længde, klage og registrering

Iværksatte indgreb skal ifølge servicelovens § 137 k, stk. 1, straks bringes til ophør, når betingelserne herfor ikke længere er til stede. Dette indebærer, at personalet stopper med at undersøge den anbragte. Den kommune eller person, der har truffet afgørelsen om indgreb skal løbende overveje spørgsmålet om at bringe et iværksat indgreb til ophør jf. § 137 k, stk. 2.

Indgreb efter bestemmelsen skal registreres og indberettes til kommunalbestyrelsen efter reglerne i servicelovens § 137 m. Se mere herom under pkt. [x].

Der er tale om en afgørelse, som kan påklages til Ankestyrelsen efter servicelovens § 137 l. Se mere herom under pkt. [x].

Undersøgelse og opbevaring af effekter for besøgende

Serviceloven:

§ 137 h. [...]

Stk. 2-6. [...]

Stk. 7. Over for besøgende til en anbragt person kan der, når der foreligger mistanke om, at den besøgende medbringer effekter, der kan true ordenen eller sikkerheden i boformen eller bruges til at begå ny kriminalitet, og risikoen herved er forsøgt imødegået ved anvendelse af scanner efter stk. 2, træffes afgørelse om undersøgelse af effekter, herunder tasker og pakker, der bringes ind i en boform, jf. § 108, med sikrede afdelinger. Undersøgelsen kan endvidere omfatte den besøgendes yderbeklædning. Afgørelsen træffes over for såvel den besøgende som den anbragte person. Det er en forudsætning for undersøgelse af effekter, som den besøgende bærer på sin krop, at der foreligger begrundet mistanke om, at den besøgende vil foretage indsmugling.

Stk. 8. Effekter, der af grunde nævnt i stk. 7 ikke bør bringes ind i en boform, jf. § 108, med sikrede afdelinger, kan tilbageholdes og opbevares i et aflåst rum eller skab under besøget og udleveres til den besøgende, når den pågældende forlader boformen. Det samme gælder effekter, der er fundet ved anvendelse af scanner efter stk. 2.

Betingelser for anvendelse

[X]. I boformer, jf. servicelovens § 108, med sikrede afdelinger kan der træffes afgørelse om undersøgelse af effekter, herunder tasker og pakker, som besøgende til anbragte medbringer, når der foreligger mistanke om, at den besøgende medbringer effekter, der kan true ordenen eller sikkerheden i boformen eller bruges til at begå ny kriminalitet. Ved mistanke forstås, at der med rimelig grund foreligger mistanke om, at den besøgende medbringer de netop nævnte effekter. Hvis der med rimelig grund foreligger mistanke om, at der er begået en strafbar lovovertrædelse, skal personalet kontakte politiet.

Den nærmere undersøgelse af den besøgendes medbragte effekter, såsom tasker, pakker, yderbeklædning og lignende kan bestå i gennemsyn og undersøgelse af lommer, tasker m.v., ligesom lommer og tasker m.v. kan tømmes med henblik på eftersyn af indholdet. Undersøgelsen kan også bestå i visitation af det tøj, som den besøgende er iført ved fremmødet.

Det er forudsat, at undersøgelse af effekter, som den besøgende bærer på sin krop, alene kan foretages, hvis der i det enkelte tilfælde er en begrundet mistanke om, at den besøgende vil foretage indsmugling. En sådan begrundelse kan f.eks. være, at personalet har set den besøgende lægge en kniv ned i sin lomme. Der stilles således højere krav til mistanken ved undersøgelse af effekter, som den besøgende bærer på sin krop, end ved undersøgelse af effekter, som den besøgende ikke bærer på sin krop. Denne form for visitation kan foretages ved at klappe og mærke uden på tøjet, hvorved det kan undersøges, om den besøgende har effekter gemt i tøjet, i lommerne eller på kroppen under tøjet. En sådan visitation skal foretages af personale af samme køn som den besøgende. Undersøgelse kan ikke indebære afklædning. Visitation af den besøgendes tøj kan endvidere foretages ved, at den besøgende opfordres til at fremvise genstande, som den pågældende har i lommer m.v.

Det er en betingelse for at træffe afgørelse om undersøgelse og opbevaring af besøgendes effekter, at formålet med indgrebet ikke hensigtsmæssigt kan opnås ved mindre indgribende initiativer. Det kan f.eks. være, at personalet aftaler med den besøgende, at denne lader sine tasker blive i sin bil i forbindelse med besøget eller tilbyder den pågældende, at taskerne kan låses inde i et rum eller skab i boformen.

Hvis den besøgende medbringer sine effekter og nægter at lade dem undersøge, kan undersøgelsen ikke gennemtvinges. Personalet kan på den baggrund afvise besøget.

Undersøgelsen kan foretages på hele boformens areal, dvs. såvel indendørs som udendørs. Undersøgelsen foretages som udgangspunkt af boformens personale, men kan også foretages af visse eksterne personer, forudsat at opgaven er omfattet af disses arbejdsfunktion eller kontraktmæssige forpligtelser.

Hvis personalet finder genstande i forbindelse med indgrebet, som ikke bør bringes ind i en boform med sikrede afdelinger, kan personalet tilbageholde genstandene og opbevare dem i et aflåst rum eller skab i boformen under besøget. Effekterne skal udleveres til den besøgende, når den besøgende forlader boformen.

Personalet kan overlade til politiet at afgøre, om genstande, som bringes ind af besøgende, besiddes i strid med lovgivningen, herunder lovgivningen om våben.

Indgrebets længde, klage og registrering

Iværksatte indgreb skal ifølge servicelovens § 137 k, stk. 1, straks bringes til ophør, når betingelserne herfor ikke længere er til stede. Dette indebærer, at personalet stopper med at undersøge den besøgende. Den kommune eller person, der har truffet afgørelsen om indgreb skal løbende overveje spørgsmålet om at bringe et iværksat indgreb til ophør jf. § 137 k, stk. 2.

Indgreb efter bestemmelsen skal registreres og indberettes til kommunalbestyrelsen efter reglerne i servicelovens § 137 m, herunder bestemmelsen i § 137 m, stk. 2, ifølge hvilken registreringen skal indeholde oplysninger om den besøgendes navn. Se mere herom under pkt. [x].

Der er tale om en afgørelse, som kan påklages til Ankestyrelsen efter servicelovens § 137 l. Afgørelsen træffes over for såvel den besøgende som den anbragte person, som den besøgende skal besøge. Dette giver begge personer mulighed for at klage over afgørelsen. Se mere herom under pkt. [x].

Åbning og kontrol af post til den anbragte

Serviceloven:

§ 137 h. [...]

Stk. 2-3. [...]

Stk. 4. Over for anbragte i en boform, jf. § 108, med sikrede afdelinger kan der, når der foreligger mistanke om, at posten indeholder effekter, der kan true ordenen eller sikkerheden i boformen eller bruges til at begå ny kriminalitet, uden retskendelse træffes afgørelse om åbning og kontrol af post til den anbragte. Indgrebet skal ske i den anbragtes påsyn. Indgrebet kan dog gennemføres uden den anbragtes påsyn, hvis det er nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn. Den anbragte skal i så fald orienteres, straks efter at indgrebet er gennemført.

Stk. 5. Post, der af grunde nævnt i stk. 4 ikke bør udleveres, skal tilbagesendes, men kan dog tilbageholdes, så længe det af sikkerhedsmæssige hensyn anses for påkrævet. Afsenderen skal gøres bekendt med tilbageholdelsen.

Stk. 6. En anbragt person har ret til ukontrolleret brevveksling med offentlige myndigheder, advokater, værger og bistandsværger.

Stk. 7-8. [...]

Betingelser for anvendelse

[X]. I boformer, jf. servicelovens § 108, med sikrede afdelinger kan der uden retskendelse træffes afgørelse om åbning og kontrol af post til anbragte, når der foreligger mistanke om, at posten indeholder effekter, der

kan true ordenen eller sikkerheden i boformen eller bruges til at begå ny kriminalitet. Ved mistanke forstås, at der med rimelig grund foreligger mistanke om, at posten indeholder de netop nævnte effekter. Hvis der med rimelig grund foreligger mistanke om, at der er begået en strafbar lovovertrædelse, skal personalet kontakte politiet.

Bestemmelsen omfatter alene fysisk post, dvs. fysiske breve og pakker. Der gives ikke adgang til, at personalet kan læse den anbragtes breve, men alene åbne brevene for at tjekke om brevet indeholder ulovlige genstande, som f.eks. euforiserende stoffer.

Den anbragte har endvidere ret til ukontrolleret brevveksling med offentlige myndigheder, advokater, værger og bistandsværger. Bestemmelsen giver således ikke mulighed for at åbne og kontrollere den anbragtes brevveksling med sin værge, offentlige myndigheder og en eventuel advokat.

Indgrebet skal som udgangspunkt gennemføres i den anbragtes påsyn, men kan også gennemføres uden den anbragtes påsyn, hvis det er nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn. Det kan f.eks. være i situationer, hvor der er nærliggende risiko for, at den anbragte vil være voldelig over for personalet i forbindelse med gennemførelse af indgrebet, eller fordi der er grund til at antage, at posten indeholder farlige genstande, hvor det kan udgøre en sikkerhedsrisiko at åbne posten i den anbragtes påsyn. Hvis den anbragte ikke har overværet åbningen af post, skal vedkommende orienteres straks herefter.

Forinden der foretages kontrol eller åbning af post til den anbragte, skal den anbragte have mulighed for at afvise modtagelsen af den pågældende post. Såfremt den anbragte afviser modtagelsen, skal personalet i boformen sende posten retur til afsender. Hvis dette ikke er muligt, skal personalet destruere posten. Dette kan f.eks. være tilfælde, hvor der ikke står afsender på brevet eller pakken.

Post, der ikke bør udleveres til den anbragte, skal sendes tilbage til afsenderen, men kan tilbageholdes i en periode, så længe det er påkrævet af sikkerhedsmæssige hensyn. Dette kunne f.eks. være i situationer, hvor personalet har mistanke om, at posten indeholder sprængstoffer.

Hvis personalet i forbindelse med undersøgelsen finder effekter, der findes behov for at inddrage af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, herunder for at forebygge eller forhindre kriminalitet, kan der træffes afgørelse herom, jf. servicelovens § 137 i. Se mere herom under pkt. [x].

Det er efter servicelovens § 137 f, stk. 5, en betingelse for at træffe afgørelse om indgreb, at formålet med indgrebet ikke hensigtsmæssigt kan opnås ved mindre indgribende initiativer, f.eks. at den anbragte overtales til at åbne posten i personalets påsyn og give mulighed for, at personalet kontrollerer den.

Indgrebets længde, klage og registrering

Iværksatte indgreb skal ifølge servicelovens § 137 k, stk. 1, straks bringes til ophør, når betingelserne herfor ikke længere er til stede. Dette indebærer, at personalet stopper med at kontrollere den anbragtes post. Den kommune eller person, der har truffet afgørelsen om indgreb skal løbende overveje spørgsmålet om at bringe et iværksat indgreb til ophør jf. § 137 k, stk. 2.

Indgreb efter bestemmelsen skal registreres og indberettes til kommunalbestyrelsen efter reglerne i servicelovens § 137 m. Se mere herom under pkt. [x].

Der er tale om en afgørelse, som kan påklages til Ankestyrelsen efter servicelovens § 137 l. Se mere herom under pkt. [x].

Brug af afskærmningslokale

Serviceoven:

§ 137 j. [...]

Stk. 2. Der kan træffes afgørelse om, at anbragte i en boform efter § 108 med sikrede afdelinger skal anbringes i et afskærmningslokale, når der er overhængende fare for, at den anbragte skader sig selv eller andre. Anbringelsen skal være så kortvarig som muligt og må ikke udstrækkes ud over 2 timer.

Stk. 3. Afgørelse om indgreb efter stk. 1 og 2 forudsætter, at

- 1) indgrebet er forsvarligt og ikke indebærer en sundhedsmæssig risiko for den anbragte,
- 2) den anbragte ikke er selvmordstruet,
- 3) den anbragte har tilkaldemulighed fra boligen eller afskærmningslokalet, som den pågældende er i stand til at betjene, og at personalet via den kan tilkaldes,
- 4) den anbragte har adgang til toilet og vand i sin bolig eller afskærmningslokalet og
- 5) der iværksættes jævnlig overvågning i det tidsrum, hvor den pågældende er låst inde.

Betingelser for anvendelse

[X]. I boformer, jf. servicelovens § 108, med sikrede afdelinger kan der træffes afgørelse om, at anbragte skal anbringes i et afskærmningslokale, når der er overhængende fare for, at den pågældende skader sig selv eller andre.

Anbringelse efter bestemmelsen skal ske i et særskilt lokale, der er indrettet til formålet. Den anbragtes eget værelse kan således ikke udgøre et afskærmningslokale. Lokalet skal være indrettet således, at det er egnet til, at der kan opholde sig fysisk udadreagerende beboere. Lokalet må f.eks. ikke indeholde effekter, som beboeren kan anvende til at skade sig selv eller andre med.

Anbringelsen skal være så kortvarig som muligt og må ikke udstrækkes ud over 2 timer. Anbringelsen skal bringes til ophør straks, når betingelserne for at gennemføre indgrebet ikke længere er til stede. Der kan således være tilfælde, hvor den anbragte person f.eks. efter en halv time falder til ro, og der dermed ikke længere er grundlag for at gennemføre indgrebet. Den kommune eller person, der har truffet afgørelsen om indgreb skal løbende overveje spørgsmålet om at bringe et iværksat indgreb til ophør jf. § 137 k, stk. 2.

Gennemførelsen af indgrebet forudsætter, at indgrebet er forsvarligt og ikke indebærer en sundhedsmæssig risiko for den anbragte, og at den anbragte ikke er selvmordstruet. Derudover er det en forudsætning, at den anbragte har tilkaldemuligheder fra afskærmningslokalet, som den pågældende er i stand til at betjene, og at personalet via disse kan tilkaldes, samt at den anbragte har adgang til toilet og vand, og at der iværksættes jævnlig overvågning i det tidsrum, hvor den pågældende er låst inde. Jævnlig overvågning kan f.eks. være hvert 10. minut. Såfremt der er tale om en affektpræget beboer, skal et personalemedlem opholde sig ude foran afskærmningslokalet under hele anbringelsen, så personalemedlemmet kan føre hyppige tilsyn og vurdere de lyde, der eventuelt udgår fra afskærmningslokalet. Afskærmningslokalet skal være udstyret med et vindue, så personalet kan føre tilsyn med den anbragte uden at skulle åbne døren ind til afskærmningslokalet.

Bestemmelsen i servicelovens § 137 f, stk. 5, finder anvendelse. Det er således et krav, at formålet med indgrebet ikke hensigtsmæssigt kan nås ved mindre indgribende initiativer, herunder en socialpædagogisk indsats.

Klage og registrering

Indgreb efter bestemmelsen skal registreres og indberettes til kommunalbestyrelsen efter reglerne i servicelovens § 137 m. Se mere herom under pkt. [x].

Der er tale om en afgørelse, som kan påklages til Ankestyrelsen efter servicelovens § 137 l. Se mere herom under pkt. [x].

Kapitel 33

Registrering og klageadgang

Klageadgang

Serviceloven:

§ 137 l. Afgørelser om indgreb, jf. § 137 g, stk. 1 og 2, § 137 h, stk. 1, 3-5 og 7, § 137 i, stk. 1, og § 137 j, stk. 1 og 2, kan påklages til Ankestyrelsen efter reglerne i kapitel 10 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

Stk. 2. En værge, bistandsværge, ægtefælle eller pårørende eller en anden repræsentant for den person, som indgrebet vedrører, kan klage over afgørelsen, når den pågældende ikke selv er i stand til at klage.

[X]. Efter § 137 l i serviceloven kan afgørelser om indgreb, jf. § 137 g, stk. 1 og 2, § 137 h, stk. 1, 3-5 og 7, § 137 i, stk. 1, og § 137 j, stk. 1 og 2, i serviceloven, påklages til Ankestyrelsen efter reglerne i kapitel 10 i retssikkerhedsloven. Ankestyrelsen vil blandt andet kunne tage stilling til, om betingelserne for at kunne iværksætte indgreb efter servicelovens § 137 g, stk. 1 og 2, § 137 h, stk. 1, 3-5 og 7, § 137 i, stk. 1, og § 137 j, stk. 1 og 2, er til stede, og om sagsbehandlingsreglerne har været overholdt.

Foreløbige afgørelser truffet af lederen og lederens stedfortræder skal ifølge servicelovens § 137 f, stk. 3, snarest muligt forelægges til godkendelse hos kommunalbestyrelsen i borgerens handlekommune, dvs. i den kommune, der har pligt til at yde hjælp, jf. retssikkerhedslovens § 9.

Ved afgørelser om indgreb efter servicelovens kapitel 24 d skal kommunen opfylde forvaltningslovens krav til begrundelse og give klagevejledning til borgeren.

Målgruppen for kapitel 24 d er personer med nedsat psykisk funktionsevne og kan ofte have svært at varetage egne interesser uden hjælp og støtte fra andre. Det fremgår af servicelovens § 137 l, stk. 2, at en værge, bistandsværge, ægtefælle eller pårørende eller en anden repræsentant for den person, som indgrebet vedrører, kan klage til Ankestyrelsen over afgørelsen, når den pågældende ikke selv er i stand til at klage. Disse klagemuligheder omfatter afgørelser om indgreb efter § 137 g, stk. 1 og 2, § 137 h, stk. 1, 3-5 og 7, § 137 i, stk. 1, og § 137 j, stk. 1 og 2, men ikke klager over, at indgrebsmulighederne ikke anvendes i forhold den anbragte.

Inden en klage behandles af Ankestyrelsen, har kommunen, som har truffet afgørelsen, pligt til at genvurdere sagen, jf. retssikkerhedslovens § 66.

Ifølge servicelovens § 82, stk. 2, skal kommunalbestyrelsen påse, om der er pårørende eller andre, der kan inddrages i varetagelsen af interesserne for en person med betydelig nedsat psykisk funktionsevne. Kommunalbestyrelsen skal være opmærksom på, om der er behov for at bede Familieretshuset om at beskikke en værge efter værgemålsloven.

Hvis en anbragt eller pårørende til en anbragt på en boform vurderer, at en hændelse er omfattet af kapitel 24 d, men hvor denne ikke håndteres efter reglerne om foreløbige afgørelser, registrering og indberetning af lederen eller lederens stedfortræder, har den anbragte og dennes pårørende mulighed for at kontakte den anbragtes handlekommune herom. Denne skal da tage stilling til, om der er behov for opfølgning, herunder i forhold til botilbuddet/driftsherren. Den anbragte og dennes pårørende har endvidere mulighed for at

kontakte det socialtilsyn, som godkender og fører driftsorienteret tilsyn med boformen, jf. socialtilsynslovens § 11, (den såkaldte whistleblowerordning).

Registrering og indberetning

Service-loven:

§ 137 m. Ethvert indgreb, jf. § 137 g, stk. 1 og 2, § 137 h, stk. 1, 3-5 og 7, § 137 i, stk. 1, og § 137 j, stk. 1 og 2, der er eller har været iværksat, skal registreres inden for 24 timer. Registreringen indberettes herefter uden ugrundet ophold af lederen af boformen, jf. § 108, eller lederens stedfortræder til kommunalbestyrelsen i borgerens handlekommune, jf. §§ 9 og 9 a i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område. Registreringen skal indeholde oplysninger om

- 1) den anbragtes navn,
- 2) tidspunktet for indgrebet,
- 3) indgrebets varighed,
- 4) indgrebets art og
- 5) begrundelse for indgrebet.

Stk. 2. [...]

Stk. 3. Den anbragte, som indgrebet er eller har været rettet imod, skal gøres bekendt med registreringen og have lejlighed til at ledsage denne med sin egen redegørelse.

Stk. 4. Lederen af boformen, jf. § 108, eller lederens stedfortræder skal ved månedens udgang sammen med sine kommentarer indsende kopi af registreringerne, jf. stk. 1, til kommunalbestyrelsen i borgerens handlekommune, jf. §§ 9 og 9 a i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, og til det socialtilsyn, der fører driftsorienteret tilsyn med boformen, jf. § 2 i lov om socialtilsyn. Ved indgreb, der er eller har været iværksat i et kommunalt eller regionalt tilbud, skal lederen eller dennes stedfortræder desuden orientere den kommunale eller regionale driftsherre om indgrebet

[X]. Ifølge servicelovens § 137 m, stk. 1, 1. pkt., skal ethvert indgreb efter servicelovens § 137 g, stk. 1 og 2, § 137 h, stk. 1, 3-5 og 7, § 137 i, stk. 1, og § 137 j, stk. 1 og 2, der er eller har været iværksat, registreres inden for 24 timer. Registreringen skal herefter uden ugrundet ophold indberettes af lederen af boformen, jf. servicelovens § 108, eller lederens stedfortræder til borgerens handlekommune, dvs. den kommune, der har pligt til at yde hjælp, jf. retssikkerhedslovens §§ 9 og 9 a. Normalt vil registreringen derfor skulle ske umiddelbart efter og på samme dag, hvor indgrebet er eller har været iværksat. Der kan dog foreligge omstændigheder, der indebærer, at registreringen kan vente til f.eks. næste dag. Sådanne omstændigheder kunne være, at lederens eller lederens stedfortræders tilstedeværelse er påkrævet i forbindelse med at forebygge eller forhindre, at anbragte på boformen begår kriminalitet.

En afgørelse om indgreb, f.eks. om at påhøre eller overvåge den anbragtes brug af telefon, kan træffes for en afgrænset periode. Også i disse tilfælde, hvor der er truffet afgørelse for en periode, skal der foretages registrering og indberetning, hver gang et indgreb foretages.

Der er i § 137 m, stk. 1, 3. pkt., fastsat regler om, hvilke oplysninger registreringen skal indeholde. Oplysningerne skal bidrage til at sikre, at der er klarhed over, hvem indgrebet har været rettet imod, hvornår indgrebet skete, hvor længe det varede, hvilket indgreb der var tale om, og hvorfor indgrebet blev gennemført.

Lederen eller lederens stedfortræder skal ifølge servicelovens § 137 m, stk. 4, ved månedens udgang sammen med sine kommentarer indsende kopi af registreringerne til den kommunalbestyrelse, der har pligt til at yde hjælp, jf. retssikkerhedslovens §§ 9 og 9 a, og til det socialtilsyn, der fører driftsorienteret tilsyn med boformen. Lederen eller dennes stedfortræder skal desuden orientere den kommunale eller regionale driftsherre om indgreb, der er eller har været iværksat i et kommunalt eller regionalt tilbud.

Oplysningerne i registreringerne og indberetningerne er centrale i forbindelse med kommunalbestyrelsens løbende opfølgning på indsatsen, jf. servicelovens § 148, stk. 2, og det kriminalpræventive tilsyn, jf. retssikkerhedslovens § 16 a, stk. 1, i forhold til den enkelte anbragte. Oplysningerne kan også anvendes i forbindelse med den strafferetlige opfølgning, jf. straffelovens § 72.

Med bestemmelsen om, at oplysningerne om registreringerne om indgreb sendes til det socialtilsyn, der fører driftsorienteret tilsyn med boformen, jf. socialtilsynslovens § 2, sikres det, at dette socialtilsyn regelmæssigt, dvs. hver måned, modtager oplysninger om boformens anvendelse af kapitel 24 d, hvilket er centralt for socialtilsynets varetagelse af opgaven med at føre et driftsorienteret tilsyn med kvaliteten af indsatsen i boformen.

Den anbragte, som indgrebet har været rettet imod, skal ifølge servicelovens § 137 m, stk. 3, gøres bekendt med registreringen og have lejlighed til at ledsage registreringen med sin egen redegørelse. Bestemmelsens formål er at sikre, at den anbragte, som indgrebet har været rettet imod, gøres bekendt med registreringen og får mulighed for at komme med sin egen beskrivelse af hændelsesforløbet omkring indgrebet. Det er den endelige registrering, som den anbragte skal have lejlighed til at bidrage med sin egen redegørelse til.